תלמוד ירושלמי · מפרשים · שיירי קרבן על תלמוד ירושלמי · סדר נשים

שיירי קרבן על תלמוד ירושלמי יבמות

רבי דוד פרנקל

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

שיירי קרבן על תלמוד ירושלמי יבמות

רבי דוד פרנקל

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/שיירי-קרבן-על-תלמוד-ירושלמי-יבמות/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 6
הלכה א 6
הלכה ב 14
הלכה ד 16
הלכה ה 16
הלכה ו 17
פרק ב 20
הלכה א 20
הלכה ב 22
הלכה ג 22
הלכה ד 22
הלכה ה 25
הלכה ו 25
הלכה ט 27
הלכה י 27
הלכה יא 28
הלכה יב 30
פרק ג 30
הלכה א 30
הלכה ב 34
הלכה ג 34
הלכה ד 34
הלכה ה 35
הלכה ח 36
הלכה ט 36
הלכה י 36
הלכה יב 37
פרק ד 37
הלכה א 37
הלכה ב 41
הלכה ג 44
הלכה ד 45
הלכה ז 45
הלכה ח 46
הלכה ט 47
הלכה יא 47
הלכה יב 49
הלכה יג 50
הלכה יד 53
הלכה טו 53
הלכה טז 54
פרק ה 55
הלכה א 55
הלכה ב 57
הלכה ד 58
הלכה ו 60
הלכה ח 60
פרק ו 61
הלכה א 61
הלכה ב 64
הלכה ג 65
הלכה ד 65
הלכה ה 68
הלכה ו 68
פרק ז 70
הלכה א 70
הלכה ג 74
הלכה ד 75
הלכה ה 76
הלכה ו 77
הלכה ז 78
פרק ח 78

הלכה א 78
הלכה ב 88
הלכה ג 95
הלכה ה 98
הלכה ו 98
פרק ט 101
הלכה א 101
הלכה ד 103
הלכה ה 103
פרק י 104
הלכה א 104
הלכה ב 109
הלכה ג 110
הלכה ד 111
הלכה ה 114
הלכה ו 114
הלכה ז 115
הלכה ח 116
פרק יא 120
הלכה א 120
הלכה ב 128
הלכה ד 132
הלכה ה 132
הלכה ו 134
הלכה ז 135
פרק יב 137
הלכה א 137
הלכה ב 145
הלכה ג 150
הלכה ד 152
הלכה ו 154
פרק יג 160
הלכה א 160
הלכה ב 167
הלכה ג 174
הלכה ה 175
הלכה ו 176
הלכה ז 178
הלכה ח 181
הלכה יא 183
הלכה יג 183
הלכה יד 185
פרק יד 187
הלכה א 187
הלכה ב 192
הלכה ג 193
הלכה ו 193
הלכה ז 193
פרק טו 195
הלכה א 195
הלכה ב 201
הלכה ג 201
הלכה ד 209
הלכה ה 213
הלכה ו 214
הלכה ט 215
הלכה י 216
פרק טז 217
הלכה א 217
הלכה ב 218
הלכה ג 218
הלכה ד 221
הלכה ה 221
הלכה ו 222

הלכה ז 222

פרק א

הלכה א

חמש עשרה נשים פוטרות. כתבו תוס' ולא נקט עריות כדתנן בסיפא אחת מכל העריות האלו שש עריות חמורות מאלו וכו' ע"ש תירוצם. ול"נ עריות לא שייך למיתני אלא בהנך שכתובין בתורה ובת בתה ובת בנה וחמותו ואם חמותו תרוויהו מחד קרא נפקא כדפי' בקונט' וכן אשת אחיו מאמו ואשת אחיו שלא היה בעולמו תרווייהו מערות אשת אחיך נפקא. אבל הנך שש עריות דבסיפא כל אחת ערוה בפני עצמה היא. גם הא דתנן בסיפא אחת מכל העריות ודאי שפיר נקט דכל אחת ערוה בפני עצמה היא אבל מנינא חמש עשרה עריות לא מצי התנא למיתני:

בתו. פירשתי בקונט' היינו מאנוסתו וכו' וכ"פ רש"י. ואף שהרשב"א כתב דאפשר לומר. דבנישואין איירי ואורחא דתנא למיתני בתו שהיא בת אשתו ובת אשתו שלא בתו. לא כ"כ אלא באת"ל כדי לתרץ לרב יהודה אבל מודה דסתמא דש"ס סובר דבאנוסתו איירי כמפורש בדבריו ע"ש:

חמותו. פירשתי בקונט' שמת בעלה ונשאה אחיו וכו' וכ"פ רש"י. וא"ת ה"ל לפרש בקצרה שנשא בת אחיו ומתה אשתו ונפלה חמותו לפניו ליבום וי"ל דאחות אשתו דתנן לקמן במתני' ודאי לא איירי הכי דלאחר שמתה אשתו מותרת לו ה"ה חמותו נמי איירי בכה"ג שאשתו עדיין חיה. ואין לומר דבחמותו לאחר מיתה פליגי ר"י ור"ע ולר"ע אין בה איסור כרת בפלוגתא לא קמיירי כדמסיק לקמן דהא בבבלי דף י' מסיק דבפלוגתא קמיירי כדמוכח מסיפא דמתני'. ועיין במהרש"א ב' ע"ב מיהו איכא לשנויי רש"י מפ' מתני' אליבא דהלכתא דקיי"ל הלכה כר"ע מחבירו:

ואחות אשתו. כתבו תוס' דף ב' ע"א בד"ה ואחות אשתו אין להקשות נדה תאסר ליבם אפי' לאחר טהרתה כמו אחות אשתו שאינה מתייבמת אפי' מתה אשתו אח"כ דלא דמי דאחות אשה ושאר עריות האיסור עומד על היבם טפי משאר בני אדם אבל נדה לכ"ע אסורה וכו' ועוד דאחות אשה כיון שנפטר' שעה אחת פטורה לעולם משום שנא' דרכי' דרכי נועם וכו' דאין זה דרכי נועם אם יש לה להזדקק לזה שנפטרה הימנו אבל נדה דרכי נועם היא דלבעלה נמי צריכה להמתין עד שתטהר ע"כ. וראיתי להגאון מהר"ר צבי בתשובותיו סי' א' שכתב בד"ה גם מ"ש טעם למניעת האוננת מחליצה להר"ב מהראנ"ח משום דהיא מצוה ואונן פטור מכל המצות. תמי' לי טובא וכו' אין לך אשה שכשרה ליבום שהרי הוא והיא נעשים אוננים וכיון שבשעת נפילה פטורה ה"ה כאשת אח שיש לו בנים ואסורה ע"כ. ואני תמה איך נעלם ממנו דברי תוס' שהרי איסור אנינות אינו חל

על היבם טפי משאר בני אדם שגם היא אוננת וכ"ש לתי' בתרא דלק"מ שמטעם אנינות גם לבעלה צריכה להמתין עד שיעברו ימי אנינות וזה ברור. ומ"ש הגאון הנ"ל עוד שם ונראה דאף פטור האונן מדרבנן ולחומרא בעלמא אמרה הרב אבל לא מן השם הוא זה שאף מקח וממכר בכלל המצות מנא' הרמב"ם וכו' ובכולן מעשה אוננין קיימין ע"כ. ול"נ דטעם מהראנ"ח מדרבנן מיהת אוננת אסורה בתשמיש וכל שאינה עולה ליבום אינה עולה לחליצה הלכך יש למנוע אוננת מלחלוץ. אלא דלפ"ז אף כשהיא נדה יש למנעה מתליצה כיון דבהאי שעתא אינה עולה ליבום ולא ראיתי מי שחשש לדבר זה וצ"ע:

כיוצא בו יבמה יבא עליה וכו'. כ' היפ"מ בדבור המתחיל יכול וכו' בבבלי בפרקין אית דמפרש לה אליבא דאבא שאול כו' ואית דמפרש לה אליבא דרבנן וכו'. ונראה דהכא ס"ל כאבא שאול ולהכי מייתי עובדא דריב"ח בסמוך וכו' ע"ש. ותימא שלא עיין יפה בסוגיין שמבואר דר' יוסי מוקי לה כרבנן ור' חונא כאבא שאול ועובדא דריב"ח אתיא כאבא שאול גם בעל הגליון לא שת לבו לעיין בפנים:

רוצה לוכל וכו'. בבבלי במכלתין דף מ' ע"א גרסי' רצה אוכלה רצה אינה אוכלה והכתיב ואכלו אותם אשר כפר בהם מלמד שהכהנים אוכלים והבעלים מתכפרים אלא רצה הוא אוכלה רצה כהן אחר אוכלה ת"ל מצות תאכל מצוה וקשה מאי פריך מואכלו אותם וכו' הא הך קרא במילואים כתיב ולמ"ד לא ילפי' דורות משעה ליכא למילף ממילואים. וע"ש בתו' בד"ה מצות וכו'. וא"ת האי קרא ואכלו אותם בחטאת ואשם כתיב וי"ל דכתיב ואכל אהרן ובניו את בשר האיל ואת הלחם אשר בסל והדר כתיב ואכלו אותם וכו' משמע דאבשר האיל והלחם קאי. והרמב"ם כ' רפ"י מה' מעה"ק אכילת החטאת והאשם מצות עשה שנאמר ואכלו אותם וגו' הכהנים אוכלין והבעלים מתכפרים וכן אכילת שירי המנחות מ"ע שנאמר והנותרת ממנה יאכלו אהרן ובניו ע"כ וכתב הכ"מ וכן אכילת וכו' פשוט הוא ע"כ. ותימא לי' הא מסוגיא זו מבואר שגם שירי מנחות מקרא דואכלו אותם יליף. וע"ק מקרא והנותרת ממנה ליכא למשמע אלא שלא יאכלוה זרים אבל שיהא מצוה באכילת כהנים לא שמעינין מיניה. וע"ק מסוגיא זו משמע שהמצוה שהכהן המקריב המנחה הוא בעצמו יאכל ממנה ולא יתן חלקו לאחרים כמ"ש תוס' בד"ה ורצה וכו' והרמב"ם לא ביאר דין זה. מיהו לזה י"ל דסובר הרמב"ם דבאכילת אחד מבית אב סגי וכתי' הראשון שכתבו תוס' שם. וכ"מ בת"כ פ' צו לכהן המקריב אותה לו תהיה יכול לו לבדו ת"ל לכל בני אהרן תהי' יכול לכולן ת"ל לכהן המקריב אותה הא כיצד זה בית אב המקריבים אותה. ולפמ"ש תוס' בתירוצא בתרא שכהן המקריב אותה חובה הוא שיאכל ממנה יש ליישב קושית תוס' בקידושין דף נג ע"א בד"ה מאי חולקין

חוטפין וכו' וא"ת כיון שדרכן לחטוף אמאי קרי להאי חמצן טפי מאחרים ע"כ. די"ל דאיירי שחטף מכהן שהקריב הבזיכין דחובה הוא שיאכל מלתס הפנים. ואפשר לומר דהקרבת הבזיכין לא דמיא להקרבת המנחה:

רוצה לאכול חמץ וכו'. בבבלי במכלתין שם גרסי' רצה חמץ אוכלה והאמר ריש לקיש לא תאפה חמץ חלקם אפילו חלקם לא תאפה חמץ אלא רצה מצה אוכלה רצה חלוט אוכלה. ונ"ל דר' חונא לית ליה הא דר"ל. והא דתנן במנחות פ"ה כל המנחות נילושות בפושרין ומשמרן שלא יחמיצו ואם החמיצו שיריה עובר בלא תעשה שנאמר כל המנחה אשר תקריבו לה' לא תעשה חמץ. מפרש לה ר"ח דשירים ילפי מדכתיב מצות תאכל. ואע"ג דממצות תאכל ליכא למשמע אלא איסור עשה דלאו הבא מכלל עשה עשה י"ל כיון דאשמועינן קרא דמצות תאכל דהושוו שירי למנחה דבעינן מצות מוקמי קרא כל המנחה וכו' אף על השירייי ללא תעשה. ועיין בתו' בביצה דף י"ב. וכוותי' דר"ח מסתבר דלריש לקיש קשיא לישנא דמתני' דתנן ואם החמיצו שיריה עובר בלא תעשה שנאמר כל המנחה ולר"ל קרא דלא תאפה ה"ל לתנא למייתי וצ"ע:

ודרך סדין בעל. כתבו תוס' שבת קיח ובירושלמי משני דיבמות היו ולא רצה לקיים בהן מצות עונה אלא לקיים מצות ייבום דהיינו ביאה ראשונה ע"כ ואין משמעות הש"ס כדבריהם. גם לפ"ד צ"ל דהבבלי והירוש' פליגי ולענ"ד פי' השני שפי' בקונט' עיקר:

בין לחיים בין לאחר מיתה. וקשה מהיכי תיתי לאסור לאחר מיתה דהא בכלתו וחמותו צריך קרא לאסרה לאחר מיתה. ובבבלי במכלתין דף לה יליף ליה מדכתיב ערות אחיו גלה:

יחדיו פרט לאשת אחיו וכו'. וא"ת הא איצטרך יחדיו למעט אחיו מן האם דאי מגז"ש דאחים לחוד ה"א למילף אחים אחים מלוט כדאמרי' בבבלי דף יז ע"ב וי"ל דס"ל לירושלמי דאחים דלוט אינו מופנ' ולא דייק ליה דלכתוב רעים כמסקנא דבבלי וע"ש במהרש"א. מיהו בהא נמי פליג הירוש' אבבלי דהתם לכ"ע ילפי' מיעוטא דא"א שלא היה בעולמו מלשון ישבו ולא מיחדיו ע"ש:

או מה עליה שנאמר להלן בשאינה יבמה וכו'. אין לפרש דקאי אהא דכתיב כי הוציא עליה שם רע דא"כ גז"ש למה לי דבלאו עליה נמי לא הוינן אמרין דקרא ואשה אל אחותה אייריי ביבמה. מיהו גם לפירושי שבקונט' קשיא אס"ד דבשאינה יבמה הכתוב מדבר גז"ש ל"ל. גם אין לשון הש"ס מכוון ומאי קאמר מה כדון. הרי גם על גז"ש איכא למפרך כדפרי' ב"ג לכן נ"ל דה"ג לא דבר גידל פליג אלא דהוא מקפיד וכו' וה"פ אהא דקאמר ר' אחא באחין מן האב הכתוב מדבר השיב לו בר גידל דאין לשון זה נכון דעדיין

י"ל בשאינה יבמה הכתוב מדבר וכו' וע"ז קאמר ר"י דלא פליג ב"ג אגז"ש דעליה אלא דמקפיד על הלשון דשמע ר' אחא מרביה וקאמר הש"ס מה כדון אלא איך שמע ב"ג הגז"ש ומשני דיליף הגז"ש דביבמה הכתוב מדבר ונכון הוא:

תני ר"י מה אחות אשתו וכו'. בבבלי דף ג' ע"ב כתבו תוס' בד"ה מה אחות אשתו שהיא מיוחדת וא"ת מה לאחות אשה שכן בידו לרבות וי"ל דאהיקישא דר' יונה שבסוף שמעתין סמיך. ר"ל ואין משיבין על ההיקש. מיהו בסוגיין דלא מייתי כלל היקיש' דר' יונה קשה קצת ונראה כמ"ש תוס' במכלתין דף נד דוקא אשת אח חשיב יש בידו לרבות איסור על אחרים אבל מה שבידו לרבות על עצמו לא חשיב פירכא:

עד כדון כר"ע וכו'. וקשה לר"ע מי ניחא הא ר"ע סובר חמותו לאחר מיתה שרי' א"כ חמותו נמי יש היתר לאיסורה וליכא למילף בק"ו מאחות אשה. וא"ל דה"פ אין לי צרות צרה דפטורות מלצרור אלא לר"ע דדורש כפל לשון אבל לר"י שאינו דורש כפלות מנ"ל וכה"ג איכא טובא בירושלמי דא"כ קשיא מאי משני תני ר"י וכו' דעדיין קשיא צרות צרה מניין. מכאן נ"ל ראיה לשיטת הרמב"ם דסובר חמותו לאחר מיתה אפי' לר"ע בכרת ודלא כרש"י דסובר דלר"ע חמותו לאחר מיתה אין בה אלא איסור לאו:

זו הואיל ואין לה היתר וכו'. וקשה הא אף אלמנה לכה"ג יש היתר לאיסורה כגון שנצטרע שמותר באלמנה וי"ל סוגיין אזלא אליבא דר"ע דדרי' מריבוי' והוא דכה"ג שנעשה בעל מום אסור באלמנה אבל לר' ישמעאל דמוקי ריבוי' והיא לכהן משוח שמצווה על האלמנה כמפורש בבבלי בהוריות דף יב סובר נמי דאלמנה לכה"ג יש היתר לאיסורה:

מ"ד ערוה שחייבין וכו'. וא"ת הא מיהת איכא למילף אלמנה לכה"ג בק"ו מאחות אשה וי"ל ק"ו פריכא הוא דבחייבי לאוין אמרינן אתי עשה ודחי ל"ת וא"ת לר"ע איך מייתי בק"ו הא פריכא הוא וי"ל כיון שאפשר לקיים שניהם ע"י חליצה לא אמרי' אתי עשה ודחי ל"ת. מיהו אי לאו ק"ו ה"א חליצה במקום יבום לאו מצוה. ועיי' בבבלי פ"ב דף כא: **זו אשה שהיא זרה לו**. ונראה מדכתיב איש זר ולא כתיב איש אחר יליף. דודאי קרא לאיש זר איצטרך לרבות את הארוס' או שאין קידושין תופסין ביבמה כמפורש בבבלי דף יג ע"ב. אך קשה הא יבם נמי איקרי אחר כמפורש בבבלי בקידושין דף יט בשדה אתוזה. והא דאמרי' שם דף יג דיבם לא איקרי אחר. כבר כתבו תוספ' שם במקום שמדבר בכל אדם הוי יבם בכלל אחר ע"ש וי"ל הכא דליכא למטעי ביבם שיהא בכלל אחר ה"ל למכתב לאיש אחר:

יבמתו יבמתו התורה ריבתה בחליצה. גם בבבלי פ"ב דף כ' אמר רב כן הא דקאמר בבבלי פ"ק דף ט דר"ע דאמר אין קידושין תופסין בחייבי לאוין סובר דחייבי לאוין פטורים מחליצה וכן משמע בסוגיין מדלא פריך אר"ע מעתה לא תהא צריכה חליצה קשיא מנ"ל דלמא מודה ר"ע בחליצה דבעי דכתיב יבמתו וא"ל דא"כ קשיא לר"ע קושיית הבבלי שם בפ"ב ומה ראית וליכא לשנויי כדמשני התם מסתברא חייבי לאוין תפסי בהו קידושין דהא לר"ע אין קידושין תופסין בחייבי לאוין. דאכתי איכא לשנויי מסתברא חייבי לאוין דקילא צריכין חליצה. וביותר תמוה למאי דמסיק רבא שם בפ"ב דחייבי לאוין צריכי חליצה מדרבנן אבל מדאורייתא עשה דוחה ל"ת א"כ לר"ע נמי וי"ל דסוגיא דש"ס בבלי דפ"ק אזלא לרב דסובר דמיבמתו מרבי' חייבי לאוין וסובר דאין הקולא דחייבי לאוין מועלת לחייבן בחליצה שהרי גם חייבי כריתות אפשר בחליצה. וראיתי לתוס' שכתבו בדף ח' ותימא לר"י דאמאי לא אמרי' נמי לר"ע דליתא עשה ודחי ל"ת ע"כ ולפמ"ש ניחא. מיהו בכמה מקומות במכילתין משמע דלר"ע חייבי לאוין פטורין מן הייבום ומן החליצה ודוחק לומר דאתיא כרב ודלא כרבא דהלכתא כוותיה ונ"ל דס"ל לר"ע דמדכתיב לא תהיה לשון הוי' משמע וכיון דאין קידושין תופסין בחייבי לאוין לא שייך בהו הוי' גם ליבם וה"פ לא תהיה לאיש זר אבל ליבם צריך שיהיה בה הוי' לאפוקי חייבי לאוין דלר"ע אייתר לא תהיה דל"צ קרא דאין קידושין תופסין ביבמה דמ"ש יבמה משאר חייבי לאוין:

אי יבמתו יבמתו וכו'. וקשה למה לי קרא לא תהיה למעט חייבי כריתות תיפוק ליה מבנין אב דאחות אשתו וי"ל ה"א לרבויי מבנין אב דאשת אח וא"ת הא טפי איכא למילף מאחות אשה דאיכא ק"ו וי"ל ריש לקיש לית ליה הך ק"ו משום דקשיא ליה חמותו לר"ע דיש היתר לאיסורה כמ"ש לעיל בתו' בד"ה עד וכו' וס"ל כשיטת רש"י. וא"ת לקולא ולחומרא לחומרא מקשינן וי"ל דסובר סתמא דש"ס דחומרא היא דחייבת ביבום שתהא אסורה לעלמא. כמ"ש תוס' בקידושין דף סח בד"ה לחומרא וכו' ע"ש. וכן משמע לקמן בסוגיין דפריך עד שאת למד וכו' ולא משני דלחומרא ילפינן. ומכאן קשיא לי אהא דמשני בבבלי בפרקין דף ח' דמקשינן כל עריות לאחות אשה ולא לאשת אח משום דלחומרא מקשינן. הא לסברת תו' אדרבא חומרא היא לומר דזקוקה ליבם ואסורה לעלמא ותירץ תו' דשם לא שייך הכא דהתם ודאי חומרא היא לפסול כל בני ח"כ בממזירות משא"כ כאן דקולא וחומרא שוין. וא"ל דיבמה לשוק אינה אלא איסור לאו דלענין יבום לא אמרי' חילוק זה כמפו' בבבלי דף כ' וכמ"ש בתוס' לקמן:

התורה ריבתה בייבום. וקשה אס"ד דאף לייבום ריבתה תורה חייבי לאוין למה לי קרא תיפוק ליה דאתי עשה דיבום ודוחה ל"ת וי"ל דאיצטרך קרא לאלמנה מן הנישואין לכה"ג דה"ל עשה ול"ת אשה בבתוליה יקח ולא בעולה ולאו הבא מכלל עשה עשה ול"ת אלמנה לא יקח ואין עשה דוחה ל"ת ועשה:

הווי צורכה להון דאר"י וכו'. וא"ת חייבי כריתות נמי ניליף מיבמתו דבעי חליצה ואמאי פטרי' לגמרי וי"ל דא"כ עליה למה לי באחות אשה לפטרה מיבום מדכתיב מאן יבמי שמעינן פרט למיאנו שמים אלא ודאי דעליה למעט חייבי כריתות גם מחליצה אתי. וכה"ג צ"ל נמי לריש לקיש דיליף מלאיש זר דאיצטרך עליה למעט ח"כ מחליצה דלא לחייבה בחליצה מיבמתו. מיהו לר"א בר אבון בסמוך דקאמר מסברא דאין מיתת האח מבטל איסור אחר ל"ק עליה למה לי די"ל דאית ליה היקישא דר"י הוקשה כל עריות זה לזה וה"א לאקושי שאר עריות לאשת אח ואין משיבין על ההיקש לכך איצטרך עליה ואיצטרך הא דר"א:

אלמנה לכה"ג מהו שתהא צריכה חליצה. וא"ת והא מתני' היא לקמן פ"ב איסור מצוה כגון אלמנה לכה"ג חולצת ולא מתייבמת י"ל דעיקר קושייתו מ"ט חולצת א"נ אקושיא דבתרא סמיך:

ומכולם אין לך אלא אמו אנוסת אביו. פשטא דלישנא משמע אמו דקחשיב בשש עריות היינו אמו אנוסת אביו דנשואה היינו אשת אביו ומתני' כר' יהודה וכ"ה בבבלי דף י' וקשה א"כ מה קאר"ח דאמו אנוסת אביו יכולה להנשא לאחיו שלא בעברה הא אף דאין בה איסור כרת איסור לאו מיהא אית בה. וע"ק מאי קאמר כ"ש לחליצה הא ר' נמי תני לה בשש עריות. ואי קשיא ליה דה"ל למתניי' ברישא ט"ז בסיפא ליתני חמשה טפי ה"ל לאקשויי ממתני' גופא ולא מדר"ח. וי"ל דסובר ר"ח אמו דקחשיב בשש עריות בין נשואה בין אנוסה משמע וקאמר דלא איירי באנוסה דא"כ יכולה להנשא לאחרים. אך קשה למאן קאמר לרבנן דפליגי אר"י א"כ מאי קאמר בגין דתנינה ר"ח וכו' הא אף ר"ח לא תנינתה וי"ל הא דאמר ר"ח שלא בעבירה היינו שאין חייבין עליה כרת א"כ י"ל ה"ק מתני' אתיא כר"י דאוסר באנוסת אביו מיהו לדידן דקיי"ל כרבנן אפשר שתהא אמו אנוסת אביו נשואה לאחיו בהיתר ופוטרת צרותיה:

ואת משכח בכולהון וכו' חוץ מאמו וכו'. וא"ת הא משכחת לה בשאנס אביו אשה ונשאה ראובן אחיו מן האב ושמעון אחיו כבר היה נשוי אחות אמו ומתו שניהם ונפלו שני האחיות לפניו ליבום וי"ל דסיפא מיהת קשיא דתנן מתייבמת איך מתייבמת הא אחות אמו היא:

אלא מילין דכל עמא מודי בהון. אע"ג דתנן בסיפא שש עריות חמורות מאלו אמו ואשת אביו ואמו היינו אנוס' אביו דאל"כ היינו אשת אביו והא כר"י ודלא כרבנן דמתירין באנוסת אביו ואינה בכלל הנשואות לאחרים י"ל ט"ו נשים דתניא ר' לא איירי בפלוגתא. והשתא הא דהשיב ר' ללוי כמדומה שאין לאיש הזה וכו' היינו משום דבפלוגתא לא איירי והא דפריך לעיל ולא מודי ר"י וכו' לאו קושיא היא אע"ג דר"י מודה דקידושין תופסין מיהו ר"ע דסובר כר"י באנוסת אביו דאסורה לדידיה אין קידושין תופסין. ועיי' בתוס' דף י' ע"ב. מיהו בירושלמי בגיטין פ' המגרש פריך וניתנינא ט"ז כר"א ומשני תמן התורה אסרה וכו' ולא משני בפלוגתא לא קמיירי ע"ש. ובבבלי דף י' ע"ב משני אהך קושיא ליתני חלוצה פוטרת צרתה משום שאינה בצרה צרה ע"ש:

אלא דעון דעון אית לר"י וכו'. בבבלי דף י' ע"ב איתא כר' אמי. ונ"ל הא דר' יסא לאו בפירוש איתמר אלא מכלל' דגרסי' בבבלי שם א"ל ר"ל לר"י ללוי ניתני חלוצה פוטרת צרתה א"ל לפי שאינן בצרת צרה ולימא ליה חייבי לאוין וכו' לדבריו קא"ל לדידי חייבי לאוין נינהו וכו' ע"ש והשתא דר' יסא שמע דהשיב ר"י לר"ל לפי שאינה בצרת צרה ולא השיב חייבי לאוין הן דייק ליה דר' יוחנן מחייב על האחין כרת ור"ל הוא דפוטר. ולפ"ז אף מדברי שמעון בר בא אין ראיה. דר"י לדבריו דרשב"ל השיבו:

הכל מודים בצרה שהוא חייב. וקשה מאי קאמר מיליהון דרבנן מסייעין לר' יסא הא לר' יסא אומר דאף בצרה פליגי וי"ל בהא מיהא איכא סייעתא לר' יסא דר' יוחנן מחמיר טפי מדר"ל. והא דאמר הכל מודים בצרה שהוא חייב פליג אדר"י ור' אמי וטעמא דר"י דמחייב האחין על החלוצה כבעי' דר' יודן בסמוך ור"ל דפליג סובר פרוקא דר' יודן:

א"ל את סבור וכו' אינה אלא פטור. וא"ת א"כ אף החולץ עצמו יהא חייב עליה כרת וליכא מאן דאמר הכי וי"ל חולץ פטור מכרת מדכתיב לא יבנה ללמד שהוא בלאו ולא בכרת:

אבל חייבין עליה וכו'. מסוגיין משמע דהלכתא כמ"ד כין הוא בין האחין חייבין על הצרה דהרבה אמוראים שסוברים כן. וכ"מ בבבלי דף י"א. דגרסי' שם רב אשי כר"ל דחייבין על הצרה והאחין חייבין על החלוצה ומתרץ כר"ש ורבינא כר' יוחנן דאינן חייבין לא על החלוצה ולא על הצרה. וקיי"ל רב אשי ורבינא הלכה כרב אשי. והרמב"ם כ' פ"א מה' יבום הלכה יב וכן החולץ ליבמתו נאסרת החלוצה היא וכל צרותיה על החולץ ועל שאר האחין וכולן אסורות עליהן מד"ס כשניות כו' ע"כ הרי שפסק כר"י ותימא הא רב אשי דבתרא הוא פליג עליה. ועיי' בראש פ"ק דקידושין. וי"ל דסמיך אהא דרבא פ' החולץ הלכתא כר"ל בהני תלת ולא קחשיב הך דהכא ש"מ דסובר דלית

הלכתא כוותיה אף דרב אשי פליג מ"מ ה"ל רב אשי חד לגבי תרי דרבא ורבינא בחדא שיטתא קיימי וצ"ע:

ארש לא כן אר"י וכו'. וקשה הא גם ר' יודן סובר דאין קידושין תופסין ביבמה לשוק דאל"כ למה כשחלץ לה פקעו הקידושין אדרבא נימא איפכא קודם החליצה לא חלו הקידושין ואם בא אחר וקדשה גם קידושי השני תלויין אבל משחלץ חלין קידושי הראשון גם קשיא אס"ד דקידושין תופסין ביבמה אם בא אחר וקדשה תהא אסורה ליבם וכיון דסובר ר"י דאין קידושין תופסין ביבמה לשוק ה"ל לר"ש לאקשויי מדידיה מ"ש רישא ומ"ש סיפא:

והיה ר"י מקלס לה. פי' בגליון קילוס כמו לגלג כלומר על דבר פשוט כזה שהיא משנה שלימה ימנו שלשים וכמה זקנים וכו' וע"ד חוכא ואטלולא אמר כן וע"ז ארשב"ל וכו'. ותימא חס לומר שר' יוחנן לגלג על הזקנים ועל ר' ינאי רבו והדבר ברור כמו שהגהתי בקונט' וכ"ה לקמן בסוטה וקידושין וכ"מ בבבלי דף צב שר' ינאי היה משבח לדברי ר' יוחנן דגרסי' שם א"ר ינאי בחבורה נמנו וגמרו אין קידושין תופסין ביבמה א"ל ר"י לא משנתינו היא זו וכו' א"ל אי לאו דדלאי לך חספא לא משכחת מרגניתא תותא אר"ל אי לאו דקלסך גברא רבא ה"א לך למתני' ר"ע היא ע"כ מיהו קשה מאי אמר ר"ל אי לאו וכו' דלמא ר' ינאי נמי ה"ק אי לאו דדלאי לך חספא דמודו רבנן ביבמה דכתיב לא תהיה הוינא מוקמי למתני' כר"ע וי"ל דר"ל אקילוס המוזכר כאן קאי ואי ר' ינאי סובר דאפשר למוקמי מתני' כר"ע לא הוה מקלסי כל כך:

תני ר"ח וכו'. וקשה למה פריך מברייתא תיקשי לי' מתני' דפ"ג ג' אחים ב' מהם נשואים ב' אחיות וכו' גירש אחד מבעלי אחיות את אשתו ומת נשוי נכרית וכנסה המגרש ומת זו היא שאמרו אחותה וכו' צרותיהן מותרות הרי נכרית זו האח השלישי מייבמ'. וכ"מ מכמה משניות וצ"ע:

אף כאן ישיבה שיש עמה ירושה. וא"ת למה לי גז"ש תיפוק ליה מדכתיב יקום על שם אחיו ודרשי' יקום לנחלה ש"מ דבנחלה תלה רחמנא וי"ל דה"א גזירת הכתוב הוא מי שמיבם יירש נחלה אבל מגז"ש שפיר יליף שהדבר תלוי במי שיורש עמו:

א"ל איילונית מטעם אחר וכו'. וא"ת תינח כשהאיילונית אינה ערוה אלא כשהאיילוני' ערוה למה תנן במתני' שצרתה מתייבמת וא"ל דטעמא דהויא כמי שלא היתה אשת אחיו דאין קידושין תופסין באיילוני' תינח בשלא הכיר בה אבל בשהכיר בה מ"ט אינה פוטרת צרתה דמתני' סתמא תנן או שנמצאו איילוני' צרותיהן מותרות. דאס"ד דס"ל לש"ס לחלק בין הכיר בה לשלא הכיר בה קשיא מאי פריך הש"ס בסמוך ממתני' על אסי

דלמא אסי איירי בשהכיר בה ומתני' איירי בשלא הכיר בה וכן משני בבבלי דף יב אדרב אסי וי"ל דס"ל כי אסר רחמנא צרת ערוה במקום מצוה אבל איילוני' בלאו ערוה נמי לא חזי לייבום הויא צרתה צרת ערוה שלא במקום מצוה וכ"כ רש"י דף יב ע"ב. אך קשה לפ"ז כל ערוה שיש בה גם איסורא דחייבי לאוין ועשה או עשה לחוד לא תפטור צרתה דבלאו ערוה נמי לא חזי לייבום ובמתני' משמע שאין דבר בעריות שצרותיהן מתייבמות חוץ אם מתה או מיאנ' וכו' אבל השאר כולן פוטרות צרותיהן וי"ל:

א"ל כל שאין את מייבמני וכו'. וקשה א"כ חייבי עשה יפטרו צרותיהן דהא אינה מתייבמת וכ"ת ה"נ לא לישתמיט תנא דליתני חייבי עשה פוטרות צרותיהן ולימא ר"מ היא וי"ל קסבר ר"מ דאיילוני' הוקשה לאשת אחיו שלא היה בעולמו דמיעוטי דתרווייהו בחד קרא כתיבי:

הלכה ב

נתגרשו ולא הימינו וכו'. וקשה גם לרב ורשב"ל קשיא מתני' דאתי' כב"ש דדוקא בבעל הוא דממאנת אבל לא ביבם דנתגרשו וי"ל בשלמא לרב ניחא דנקט מיאון דומיא דגירושין לאשמועי' שצריכה למאן בפירוש גם בנישואי אחיו דומיא דבחי הבעל אבל לר"י דאפי' מיאון סתם מהני קשיא מיהו גם לר"י איכא לשנויי דדייק ליה איפכא דמתני דוקא ביבם איירי דאי בבעל היינו גירושין ועיי' בבבלי דף יב:

תני ר"ח כן וכו'. וא"ת תיקשי נמי לרב דברייתא משמע לעולם אינה יכולה למאן לאחר מיתת הבעל וי"ל דה"ק לאחר מיתת הבעל אם אמרה אי אפשי בנישואין צרתה חולצת ולא מתייבמת. והא דתנן וכל היכולה למאן וכו' לרב ניחא דלא מיאנה היינו שלא מיאנה בפירוש בבעל הא מיאנה ואמרה אי אפשי בנישואי אחיך וכו' צרתה מותרת:

תיפתר וכו'. וא"ת מאי סלקא דעתך דמקשה דמיאנו דומיא דנתגרשו דלמא דומיא דנמצאו איילוני' ויש לומר דא"כ ה"ל למתני מיאנו או שנמצאו גבי הדדי א"נ ס"ל כר' יוסי בסמוך דאיילונית אפי' מן הנישואין ונמצאו לאו דוקא:

אפילו תימר בקיימת וכו'. כ' הר"מ פי"א מה"ג הלכה יז אם לא נשאר שם יבם אחר מיתה אינה יכולה למאן שאין לה במי תמאן והרי היא אסורה בקרוביו ע"ש. וקשה דמסוגיין משמע דאע"פ שאין לה במי תמאן יכולה למאן בבעלה שמת דהא ה"נ אין לה במי למאן ואפ"ה מהני המיאון להתיר הצרות לאביה ויש לחלק וצ"ע:

תמתין עד שתגדיל ותמאן בבעלה וכו'. וא"ת ל"ל המתנה הא תנן לקמן ר"פ ב"ש בה"א ממאנת והיא קטנה אפי' ד' וה' פעמים וי"ל נקט הך לישנא דאפי' לב"ש דפליגי דממתנת עד שתגדיל ותמאן נמי קשיא דלא נימא דמתני' דידן בפלוגתא לא קמיירי אע"ג דלא אתיא

כב"ש בצרות וצ"ל ב"ש במקום ב"ה אינה משנה כדמשני בבבלי דף ט' מ"מ מאי דאיכא לשנויי משנינן. מיהו הא ל"ק למה אמר דוקא שתמאן בבעלה הא אפיל' ביבם סברי ב"ה דממאנת דרשב"ל לשיטתו דאמר לעיל צריך שתאמר בפירוש אי אפשי בנישואיך ובנישואי אחיך:

ר"י ור"ש ור"י אמרו דבר א'. מהכא שמעי' דר"י לאו לענין קידושי טעות לחוד קאמר אלא אף בקידושי קטנות קאמר דבנים אינן כסימנים. ומתני' דתנן אי אתה יכול לומר בחמותו וכו' שמיאנו דלא כר"י. ולכך מייתי כאן הא דר"י. וזה ראיה לשיטת תוס' בפרקין דף ב' ובכתובות פ' המדיר דף עד ובנדה דף נב דר"י בקידושי קטנות נמי איירי. מיהו ראיית התוס' מדקא' התם בנדה נמנו וגמרו עד מתי הבת ממאנת עד שתביא שתי שערות משמע דנמנו וגמרו לאפוקי מדר"י וכו' ע"ש. וקשה דלמא לאפוקי מדר"ש דאמר עד שתתפשט הכף וי"ל דהבבלי סובר הא דאר"ש עד שתתפשט הכף היינו לענין זמן בגרות ולא לגדלות וכ"מ בנדה דף מז ע"ש. ולמאי דמסיק בשמעתין דלר"ש משתתפשט הכף ודאי גדולה היא וממאנת עד אותו זמן דעל תנאי קידושין ראשונים בעל. י"ל דלא פליגי הירושלמי והבבלי בהא דנמנו וגמרו לאפוקי מדר"ש. וראייתנו מסוגיין נכונה היא:

וזו אימת עיברה וילדה וכו'. וקשה מנ"ל שילדה עד שלא הביאה שתי שערות דילמא עיברה עד שלא הביאה ב' שערות ולא ילדה עד אחר שהביאה ב' שערות וי"ל אף אי נימא הכי מ"מ לא מצינו חמותו ממאנת שהרי אין הולד חי כדמסיק לכך נקט מילתא פסיקא וכשעיברה קודם שהביאה ב' שערות קשיא וחי הוא הולד. ועיי' בבבלי בתו' דף יב ע"ב בד"ה שמא וכו':

על דעתיה דרבי שמעון דו אמר לכשיוסיף וכו'. וקשה היכן אר"ש הכי ונ"ל דה"ג מאי כדון ר"ש בן יהודה אומר משום ר' ישמעאל על תנאי קידושי הראשונים בעל. ובריייתא היא שנוי' בבבלי פ' המדיר דף ע"ג קידשה בטעות וכו' אינה מקודשת שמחמת קידושין הראשונים שלח ואם בעלו קנו רשב"י אומר משום ר' ישמעאל אם בעלו לא קנו דקסבר אדם עושה בעילתו בעילת זנות ועל קידושין הראשונים בעל וכן תניא שם בשם ר"ש בעל ע"מ שירצה אביך אע"פ שלא רצה האב מקודשת שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות וגמר ובעל לשם קידושין רשב"י אומר משום ר"ש רצה האב מקודשת לא רצה האב אינה מקודשת והשתא ה"פ דסוגיין מאי כדון. מ"ט דר' ישמעאל דאמר אפילו בנה מורכב על כתיפה יכולה למאן ומשני כהאי דתני רשב"י משום ר' ישמעאל ור"ש דלעולם אמרי' ע"ת קידושין הראשונים בעל הלכך לא מהני מה שבעלה כשהיא גדולה ופריך ע"ד דר"ש מאי מהני עד שתתפשט הכף הא איהו סובר דלא מהני הבעילה עד שיוסיף קנין אחר

ואפי' גדולה יכולה למאן ומשני ר"י וכן היא אם מיאנה כשהיא גדולה וקידשה אחר לר"ש חוששין לקידושין אבל אם לא קידשה אחר אין חוששין למיאון כדי שלא יהו וכו': **אתא עובדא קומי ר"י וכו'**. מכאן נראה כמ"ש תו' במס' נדה דף מז ע"א הא דאמר ר' יוסי כדי שיהא נותן ידו על העוקץ והוא שוקע ושוהא לחזור אסימני נערות קאי ודלא כפירש"י. מיהו מדפריך הש"ס מריב"ל ור"י נראה דר' יוסי דהכא אמורא הוא:

והוא דאריב"ל וכו'. אפירושא שבקונט' קשיא לי הא אריב"ל לעיל בסוגין הלכה כר' יהודה. לכך נ"ל דה"פ הא דא"ר יהודה עד שירבה השחור היינו הא דאריב"ל אין בין וכו' דמשירבה השחור עד ימי בגרות הן ששה חדשים. (מיהו בכולא בבלי וירושלמי משמע דמשתביא ב' שערות עד ימי בגרות הן ששה חדשים וצ"ע) ופריך והאמר ר"א בשם ר"י איו עושין מעשה למיאון עד שיבדקו ולא אמרן אלא תוך הזמן דהיינו בת י"ב שנה אבל לאחר זמן דהיינו בת י"ג עושין מעשה לחליצה ואינה ממאנת דכיון שהגיעה לכלל שנותיה א"צ בדיקה ול"ל לר' יוסי לבדקה ומשני ברם הכא וכו' כלומר הא דעושין מעשה לאחר זמן היינו בסתמא אבל הכא דבדקו ונסתפקו אם ריבה השחור לכך א"ר יוסי יבדקו בדדיה. ועיי' בבבלי נדה דף מ"ו ויש לכוון שתי הסוגיות דירושלמי ובבלי אהדדי:

הלכה ד

כיני מתני' כל וכו'. וקשה א"כ מאי פריך הש"ס לעיל לר' יוחנן ממתני' וכל היכולות למאן הא איכא לפרושי מתני' דקאי אצרת צרה וי"ל דלא ניחא ליה לפרושי מתני' דקאי ארישא ולא אסיפא. מיהו בבבלי מוקי למתני' אפי' בקיימה ואפ"ה אינה מתייבמת משום דנראה כצרת בתו בשעת נפילה. והיינו כדא"ר אבא מרי לעיל אך לא מפליג בבבלי בין שיש שם אחים אחרים לאין שם אחים ע"ש:

הלכה ה

שש עריות חמורות מאלו וכו'. כתב הרמב"ם בפי' המשנה אם נשאו בעבירה לאחיו ומת בלא בנים ונפלו לפניו לייבם צרותיהן מותרות שאינן אלו צרת ערוה הואיל ולא היו הקידושין תופסין לאחיו באותן עריות ע"כ. ותימא דבבבלי דף י' מסיק רב אשי דמתני' ר' יהודה היא ואמו היינו אנוסת אביו אע"ג דאינה אלא מחייבי לאוין אפילו לר"י קידושין תופסין בה מ"מ חמורות הן שאסורות להנשא לאחיו. וא"ל דדעת הרמב"ם דמתני' אתיא כר"ע דאמר אין קידושין תופסין בחייבי לאוין דגרסי' שם א"ל רבינא לרב אשי לר"י נמי משכחת לה דאי עבר ונסיב וכו' ע"ש ואס"ד דמתני' כמ"ד אין קידושין תופסין בחייבי לאוין לא פריך מידי. וע"ש בתו' בד"ה לר"י וכו' וצ"ע:

הכא כרת וכו'. כ' הרי"ף וז"ל הכא כרת והכא כרת וכו' מאי חמורות וכו'. וכתב בהגהת אלפסי ד"א בשם מהרנ"ש וז"ל חפשתי בגמרא ולא מצאתי והי' נ"ל למחוק גמרא והוא לשון הרי"ף אך שראיתי בנ"י וכו' ע"ש. ותימא שנעלם ממנו שלשון הרי"ף הוא לשון הירושלמי:

ותהא צרה מן השוק. למסקנא דשמעתין לא איפשטא בעיין. מיהו בבבלי דף ח' ע"ב יליף מדכתיב עליה לומר במקום עליה הוא דאסירא שלא במקום עליה שריא. וכ' תוס' מאן דמצריך עליה לגז"ש יליף ליה מהיכא דנפקא ליה לרבי מלקח ולקחה ויבם ויבמה ע"ש:

הלכה ו

דאינון דרשין חוצה החיצונה. ואנן דרשינן החוצה לרבת הארוס' כמ"ש בקונט'. יש מקשים הא דגרסי' בבבלי קידושין דף יג מיתת הבעל מנלן דשריא דאמר קרא פן ימות במלחמה ואיש אחר יקחנה מתקיף לה ר"ש אימא מאן אחר יבם. מאי פריך אס"ד דאחר קאי איבם החוצה למה לי לרבות ארוסה ליבום תיפוק ליה קרא פן ימות וגו' בארוסה איירי דכתיב ומי האיש אשר ארש אשה וכו'. ולפום סוגיין לק"מ דהכי פריך אימא החוצה למעע נשואה קאתי כדדרשי הכותים אע"ג דבית נשואה משמע דלמא אתי קרא ואפקיה מפשטיה:

דלית אתון דרשין כר' נתמיה. וא"ת תיקשי נמי לב"ש הא החוצה משמע כמו לחוץ וי"ל דב"ש מה"א קמא דהחוצה ילפי כדמסיק בבלי בפרקין דף יג. א"נ קסבר רשב"א דב"ש ילפי מלאיש זר וה"פ לא תהיה אשת המת החוצה כשיש שם איש שהוא זר לה ואינו מקרובותיה והראשון נראה:

והא כתיב ישובו רשעים לשאולה. וקשה הא כתיב נמי המדברה ומפרשינן אל המדבר ה"נ לשאולה אל השאול וי"ל הכא דכתיב למ"ד ברישא וה"א דבסופו נמי במקום למ"ד אין לפרשו אלא כמו ללשאול:

אם לקיים דברי ב"ה הולד ממזר לדברי ב"ש. בבבלי דף יד ע"ב הגירסא נעשה כדברי ב"ה הולד פגום לדברי ב"ש. ופירש"י אם היה כהן פסול לכהונה אע"ג דבני חייבי לאוין כשרים לקהל חללים הם לכהונה דאתי בק"ו מאלמנה לכה"ג. וכ' תוס' ולית ליה פירכא מה לאלמנה לכה"ג שכן היא עצמה מתחללת וכו' ע"ש. וקשה ליתרצו דס"ל כר' יהודה דיליף במה הצד מאיסור כהונה וילפי' מאלמנה ומכותי ועבד שהיא עצמה מתחללת כמ"ש תו' דף טו ע"ב בד"ה מה לאלמנה וכו' ע"ש וי"ל דא"כ קשיא לריב"ן קושית תוס' שם ל"ל קרא דעמוני ומואבי דפוסלים בביאתן ניליף במה הצד מאלמנה וכותי ועבד וליכא לתרוצי כמ"ש תוס' שם דסובר כר"ע דיש ממזר מחייבי לאוין וסובר נמי דיש

ממזר מכותי ועבד דא"כ קשיא למה קאמר הולד פגום לדברי ב"ש הולד ממזר הל"ל דהא סובר כר"ע. אך קשיא לי לסברת תוס' ה"ל להקשות לר' יהודה גם אכותי ועבד ל"ל קרא דפוסל בביאתו נילף במה הצד מאלמנה וחייבי כריתות או חלל וחייבי כריתות וצ"ע. ועל עמון ומואב וכו'. פי' בקונט' בעמון ומואב שכיבש משה מסיחון איירי וכ"פ רש"י. וא"ת דבירושלמי פ"ו דשביעית אמרי' עמון ומואב טהרה מיד סיחון ועוג או לא א"ת טהרה חייבת א"ת לא טהרה פטורה אר"ת החל רש לרשת את ארצו חולין הוא לפניך. משמע דחייבת בשביעית וי"ל דה"ק חולין הי' לפניך ואינה בכלל ארץ הקדושה ופשיט דפטורה. וכן אמר יהושע ואם טמאה היא לכם ארץ אחזתכם עברו לכם אל ארץ אחזת ה' אשר שכן שם משכן ה'. שמעי' מהכא דכל שאינה מא"י ארץ טמאה או חולין נקראת. וא"ת כל עבר הירדן תהי' פטורה אנן תנן פ"ט דשביעית שלש ארצות לביעור יהודה ועבר הירדן וגליל וי"ל דר' תנחומא דייק לי' דקרא אתי לאשמועינן דחולין היא מדכתיב קומו סעו ועברו את נחל ארנון ראה נתתי בידך את סיחון מלך חשבון ואת ארצו החל רש ובתר הכי כתיב ראה החילותי תת לפניך את סיחון ואת ארצו החל רש לרשת את ארצו. וקשיא לי תרי זימני החל רש למה לי מיהו בקרא קמא כתי' את סיחון מלך חשבון האמורי וחשבון ארץ מואב היא כדכתיב בפ' חקת. גם הארץ אשר מעבר לנחל ארנון הוא ארץ מואב כדכתיב שם. הרי שאין הכפילות כתיב אלא בארץ מואב ולא בארץ האמורי והבן. ועיי' בתו' בבלי דף טז בד"ה עמון וכו':

נער הייתי גם זקנתי וכו'. כ' בי"מ נראה דדריש וזרעו מבקש לחם על התורה דאיקרי לחם דכתיב לכו לחמו בלחמי לכן אמר על ראב"ע שנתקיים בו לא ראיתי זרעו מבקש לחם וכן אמר על ר"ט שהי' בן גדולים ע"כ. ופירושו דחוק. גם לישנא דקרא אינו מתיישב לפי פירושו ויותר נראה פירושו בקונט'. ור' דוסא בא לתרץ קרא למאי אתי הלא הכל יודעים שהזקן היה נער מקדם וקאמר דקרא אתי לאשמועינן דפעמים קב"ה נותן לנערים סימני זקנה לגדל שמם. ועי"ל דר' דוסא על עצמו אמר מקרא זה שהי' מכיר אבותיו עד דור עשירי והראה לו ראב"ע שדומה להן וה"ק נער הייתי כשראיתי עזרא גם זקנתי לראות דור העשירי דדמי' ליה והוא עשיר וכן אמר על ר"ט שהוא ממשפחת כהנים גדולים והיה עשיר גדול כדאיתא בבבלי נדרים דף סב:

מקבלין גרים וכו'. בבבלי דף טז איכא מ"ד דאין מקבלין גרים מן התרמודיי' לפי שיש בהן פסול ממזרו' וכ"מ בסוגיין. וקשה כיון דישראלים מן התורה הם איך ידחו בשביל שלא יתערבו בכשרי' ודמי' להא דאמרי' בכמה דוכתי וכי אומרים לאדם חטא בשביל שיזכה חבירך וכ"ש כאן שאין האיסור ברור דלמא יקח בדומה וגם ספק הוא וי"ל

שאין מקבלין היינו שמדחין אותן כדרך שעושין בשאר גרים. ונראה שזו היא דעת רב בירושלמי בקידושין דף כג ע"ב ושאר אמוראי פליגי עליה א"נ שאין מקבלין אותן בתורת גרים אבל אין מדחין אותן:

והאשה מתקדשת בדינר ובשוה דינר. בקונט' פירשתי דל"ג. ובבבלי דף יד הגירס' בכסף ובשוה כסף בפרוטה ובש"פ. ופירש"י לענין קידושי אשה וכו' ודינר הוה כסף צורי ופרוטה היא של נחושת וה"ק בכסף ובש"כ לב"ש ובפרוטה וש"פ לב"ה ובפ"ק דקידושין קרי לדינר דב"ש כסף דאר"א כל כסף האמור בתורה סתם כסף צורי ואותבי' הרי קידושי אישה וכו' לימא ר"א דאמר כב"ש ע"כ. ותימא דאמרי' בבבלי בקידושין דף י"א מ"ט דב"ש כדר"א כל כסף וכו' והדר פריך נימא ר"א דאמר כב"ש ומשני אלא אי איתמ' הכי איתמר כל כסף קצוב האמור בתורה וכו' ופירש"י וכסף קידושין אינו קצוב ולא איירי בי' רב אסי ומסיק ר"ל טעמא דבית שמאי דיליף מיעוד וכיון דאפקי' מפרוטה אוקמא אדינר ורבא אמר טעמא דבית שמאי שלא יהו בנות ישראל הפקר. הרי לר"ל ורבא בדינר מדינה קאמרי ב"ש דמנ"ל להרבות בכסף קידושין. וקשיא עלייהו מברייתא זו דמשמע דינר צורי דוקא וקושית הש"ס נימא ר"א דאמר כב"ש אינה אלא לפי מאי דס"ד דטעמא דבית שמאי כר"א ע"כ לומר דבית שמאי בדינר צורי קאמר אבל לפי המסקנא אפי' לר"א לא איירי ב"ש בכסף צורי. ודוחק לומר דאף לפי המסקנא לעולם טעמא דב"ש כדס"ד דרב אסי. וע"ק לשיטת רש"י שם בקידושין גם מעה צורי כסף מיקרי אלא דטעמייהו דב"ש כיון דאפקא מפרוטה אוקמא אדינר א"כ לא ה"ל לתנא למקרי דינר סתם כסף וצ"ע:

היך עבידא קידש הראשון וכו'. לא נקט ממאנת איכא בינייהו דלב"ש הוי ממזר דהא קידושי קטנה דרבנן ולא הוי ממזר. ותוס' כתבו דף יד ע"ב בד"ה אלא ב"ש אמאי נמנעים מב"ה וא"ת ודלמא משום ממאנת ע"כ. ותימא הא בממאנת אף לב"ש לא הוי ממזר דקידושי קטנה דרבנן לכ"ע וצ"ע:

ר"ה בשם ר' יוחנן אלו ואלו כהלכה היו עושין וכו'. עיי' פירושי בקונט'. ועוד נ"ל לפרש דבדיעבד מודו ב"ש לב"ה אלא לכתחלה היו מחמירין כדעתן. ופריך מהא דשלחו ב"ש ופחתוה. ומשני דהתם לכתחלה דמי כיון שלא נעשה ע"פ בית הלל. וע"ז קאמר ר' אבא מרי ויאות דאס"ד דאף בדיעבד מחמירין ב"ש קשיא למה לא טמאו כל הטהרות שנעשו ע"י למפרע. ונראה הא דאמרי' בבבלי ביבמות לא עשו כדבריהן היינו בדיעבד. ובהכי ניחא קושית תוס' שם ביבמות דף יד ע"א בד"ה לא עשו וכו' תימא הא אשכחן דהטה ר' טרפון כדברי ב"ש וכו' ע"ש. ומ"ש תוס' שם בדף טו ע"א בד"ה וסיכך ע"ג מטה וכו' מכאן משמע דמ"ד לא עשו אפי' היכא דב"ש לחומרא היו עושין כב"ה לקולא ע"כ. י"ל

דידע הש"ס שהמעשה היה שלאחר שהורו ב"ה דפטור פיחת שמאי המעזיבה. מיהו בלא"ה תמי' לי על תמיהתם ממעשה דר"ט ומהא דהרוצה לעשות וכו' דגרסי' התם בש"ס אבע"א קודם בת קול וכגון דב"ה רובא וכו' מדקאמר כגון ע"כ דה"פ כשהיו בשעת המחלוקת בית הלל הרוב לא עשו בית שמאי כדבריהם אבל בזמן שלא היו ב"ה הרוב או שלא עמדו למנין מודה שעשו בית שמאי כדבריהם ומה שמקשה שם בש"ס אמ"ד לא עשו מראב"צ ומר' יהושע היינו למאי דקאמר הש"ס אבע"א לאחר בת קול וקים ליה לש"ס דלאחר בת קול היה או שהיו ב"ה הרוב במחלוקת ההוא וזה ברור. ובי"מ כתב אר"א מרי ויאות יפה אר"י דתני טמאו כל הטהרות שנעשו על השוקת קודם שפתחו בית שמאי ברובו למפרע ולא תני הטהרות שיעשו מכאן ולהבא משמע שלא טימאו אלא קודם שידעו דפליגי בית הלל אבל משידעו דב"ה מטהרו לא טמאו עוד ב"ש טהרות שנעשו קודם שתפחת ברובא ע"כ. וקשה לשון מה תנינן משמע דאמתני' קאי ועוד שלא נמצאו ברייתא בתוספתא שטמאו הטהרות למפרע וע"ק טמאו הטהרות למפרע משמע הטהרות שנעשו ע"ג קודם שפחתו ולפ"ד הל"ל מעיקרא
הדרן עלך חמש עשרה נשים

פרק ב

הלכה א

כיצד עשה בה מאמר. פירש"י ולא מתייבמת דה"ל צרת ערוה במקצת מדרבנן ע"כ. ולא ידעתי מי דחקו לפרש דהוי מדרבנן הא בסוגיין מפורש דבין לרבנן בין לר"ש מדאורייתא בעי חליצה. ועמש"ל בד"ה שומרת יבם וכו'. ועי' בבבלי דף כ' ע"א ויש ליישב דלא פליגי הבבלי והירושלמי:

דלא כן וכו'. וא"ת הא צריך קרא לאסרה עליו אפי' כנס' היבם ונולד לו אח ואח"כ מת היבם שאסורה לאח הנולד אחר מיתת בעלה הראשון אע"פ שכבר היה בעולם קודם שמת היבם וי"ל לר"ש פריך דפליג בסיפא שאם כנס ואח"כ נולד שרי'. והרשב"א בחי' תי' קושית הירושלמי דאיצטרך קרא היכא דמת והניח אחים ואח"כ נולד לו אח. ואינו מחוור דהרי קרא אאחים שהן בעולם בשעת מיתת הבעל קאי אין סברא לומר שתהא זקוקה ליבם שנולד אח"כ. עוד כתב הרשב"א הא דקאמר מעתה וכו' דה"פ מדכתיב ובן אין לו לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר יבמה יבא עליה משמע הא אין לו אח שיבא עליה מותרת לאיש זר אע"פ שיש לו אב דאל"כ יאמר קריי' ובן ואב אין לו יבמה יבא עליה הא יש לו אע"פ שאין לו יבם שיבא עליה לא תהיה החוצה לאיש זר שהרי כשם

שהיבם אוסר אותה כך האב אוסרה ע"כ ואיני יודע מנ"ל הא מילתא. דהיינו מפרשין לקרא כפשטיה דדוקא כשאין לו בן ואב הוא דמתייבמת אשתו אבל כשיש לו אב או בן אינה חייבת ביבום אע"פ שאין הטעם ברור למה יקפיד קרא על האב י"ל גזירת הכתוב הוא גם יש לומר בו טעם דקפיד קרא גם אבנין האב וכיון שהוא חי עדיין בידו להבנה ע"י עצמו. לכך נ"ל כמ"ש בקונט':

שמא אינה צריכה להמתין. פירשתי בקונטרס דודאי צריכה להמתין מדאורייתא ר"ל כיון דאקרא קאי אין לומר שצריכה להמתין מתקנת חכמים דגזרו על מעוברת חבירו. אך קשה לי' הא ודאי מדאורייתא מי שמת בלא בנים והניח אשתו מעוברת מותרת להנשא ואין חוששין שמא לא יהא הולד בן קיימא דקיי"ל רוב נשים יולדת בן קיימא ומיעוט מפלת כמפורש בבבלי ר"פ האשה בתרא ומדאורייתא אזלינן בתר רובא וצ"ע:

רש"א המאמר קונה או לא קונה. כ' תוס' דף י"ט ע"ב בד"ה רש"א וכו' פי' בקונטרס דקסבר ר"ש מאמר ספק קונה או לא וכו' דאין ר"ל שיקנה לר"ש מדרבנן וכו' ולר"י נראה דאפי' ס"ל יש זיקה ומאמר קונה מדרבנן וכו' ע"ש. וקשה הרי מפורש כאן דר"ש בדאורייתא מספקא ליה אי קונה או לא. ועמש"ל ובפ"ג:

או יבמה יבא עליה והרי היא לקוחה לו. ואם תאמר אם כן ויבמה למה לי וכן קשיא נמי לר"א בן ערך וי"ל איצטרך שיבמה נקנית בע"כ כדאמרי' לקמן פ' הבע"י א"נ איצטרך למישרי צרה שלא במקום מצוה וכמש"ל בפ"ק דף ד' בתוס' בד"ה ותהא וכו'. ורבנן מוי"ו דויבמה דרשי לערב כל הפרשה לייבום:

מה נפיק מן ביניהון. וקשה הא איכא בינייהו הא דתנן לקמן פ"ד אחין ג' אחים נשואים ג' נשים נכריות ומת אחד מהן ועשה בה השני מאמר ומת הרי אלו חולצות ולא מתייבמות וכו' רש"א מייבם לאיזה שירצה וחולץ לשנייי' ויש לומר ה"ה דהמ"ל הכי אלא שרוצה למצוא נ"מ לדינא דמתני' דהכא ודוחק וצ"ע:

שומרת יבם שמתה מותר באמה וכו'. כ' התי"ט בר"פ בד"ה עשה בה מאמר וכו' למאי דקיי"ל כריב"ב לקמן פ"ד דיש זיקה מפרשים בגמ' דה"ה אע"ג דלא עביד מאמר והא דנקט מאמר לאפוקי מדב"ש וכו' ע"ש. ואינו מחוור די"ל מודה ריב"ב דמיתה מפקעת הזיקה כמפורש בסוגיין. והא דלא משני הכי בבבלי דף י"ח. דקושית הש"ס שם לר"י דאמר התם שומרת יבם שמתה אסור באמה דס"ל דמיתה לא מפקע' הזיקה וכן מפורש שם בש"ס וע"ש בתו' בד"ה אבל. וגרסי' שם רב אמר שומרת יבם שמתה מותר באמה ואמר אביי לר"י הא דרב יהודה דשמואל היא דאמר הלכה כריב"ב א"ל דאי דרב מאי א"ל קשיא דרב אדרב וכו'. וכ' תוס' וא"ת הא בפ"ק דכתובות נמי אמרי' הא דר"י דשמואל

ולא פרכי' אי דרב מאי וכו' ע"ש. ותימא דהתם עיקר כוונת אביי דר"י כר"ג ור"נ כר' יהושע וקשיא הלכתא אהלכתא כדמסיק שם בכתובות ואלים קושייתו אי הוה דשמואל אבל כאן אף אי הוי דרב ליכא לאקשויי מידי וקשיא ליה שפיר אי דרב מאי וצ"ע:

הלכה ב

מודה ר"ש בראשונה. וא"ת א"כ רישא למה לי דמסיפא שמעי' אפילו ביבם ואח"כ נולד אסרי רבנן כ"ש בנולד ואח"כ ייבם י"ל כדמשני בבבלי לא זו אף זו קתני. ולולי דמסתפינא אמינא דתני רישא לאשמועינן דמודה ר"ש ברישא מדלא פליג ברישא דאי תני סיפא לחוד ה"א דתני פלוגתייהו בייבם ואח"כ נולד לרבות' דרבנן וא"ת דלמא נטר ר"ש לפלוג עד בסיפא וה"ה ברישא פליג ורישא לרבותא דר"ש נקט י"ל א"כ עשה בה מאמר תרי זימני למה לי אלא לומר לך דלאו בהדי הדדי איתניי' ולא פליג ר"ש אלא בסיפא:

צרת אחות אמו וכו'. הא דמיבעיא ליה באחות אמו ולא בשאר עריות דתנן בריש מכילתין משום דכולהון אין למצוא אותן במי שלא היה בעולם ותהיה מותרת לאחיו מאביו חוץ אחותו מאמו ואשת אחיו מאמו וכיון דתנא אחותו ואחות אמו דקאי אמו גם על אחותו לכך נקט ר' יודן אחות אמו ורשב"ל דקבעי מאשת אחיו מאמו דבתרה משום דניחא ליה למיבעי בהיא עצמה מלמיבעי בצרתה:

וקשיא קנה זיקה שתיהן מותרות. וקשה דלמא סבר ר"ש דזיקה מדרבנן הלכך שתיהן אסורות וכה"ג כתבו תוס' דף י"ט ע"ב ע"ש וי"ל דס"ל לירושלמי דלא גזרו חכמים במאמר וזיקה לעקור מצות ייבום כיון דחזינן דדחי' איסור כרת איסור אשת אח ועמש"ל בר"פ:

הלכה ג

ובא עליה. עי' פירושי בקונטרס. ואין לפרש דקמיבעיא ליה מי אמרינן עשה דייבום דוחה ל"ת ושפי' קא בעל או דילמא כיון דאפשר לקיים שניהם ע"י חליצה לא אתי עשה ודוחה ל"ת דלעיל דף ב' מסיק הירושלמי דחייבי לאוין מדאורייתא חליצה בעי ואין עשה דהיבום דוחה לא תעשה וכ"מ בבבלי דף כ' ע"ב ע"ש. גם משמע דאהנך השנויין במתני' קבעי ואלמנה לכה"ג עשה ולא תעשה היא:

הלכה ד

אלמנה לכה"ג. פירשתי בקונטרס שמת אחיו ההדיוט וכ"פ רש"י. וה"ה כשמת אחיו כה"ג נמי אסורה לו וא"ל פשטא דמתני' משמע שהיה כה"ג כשמת אחיו דודאי אפשר שהיה הוא כה"ג וגם אחיו דהא משוח שעבר ומשוח מלחמה שניהן מוזהרין על האלמנה:

גרושה וחלוצה לכהן הדיוט. פירשתי בקונטרס שעבר אחיו המת וכו' וכ"פ רש"י. וגם זה אינו מוכרח דאפשר שהיה אחיו חלל. ולא ידעתי למה לא נקט גם חללה במתני' ממזרת ונתינה לישראל וכו'. כ' התי"ט בממזרת ונתינה לא מצאתי בהם קדושה וצל"ע. ול"נ דילפינן מהא דכתיב בפ' כי תצא והיה מחניך קדוש ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך. ודרשי' בספרי מלמד שהעריות מסלקין את השכינה. ופ' זו אדלעיל קאי דכתיב פ' ממזר ועמון ומואב ומצרי ואדומי וקאמר קרא דלא ימצאו מאלו במחניהם וכן מפורש בירושלמי בקידושין דף כ"ד מדברי תורה מנ"ל שמיוחסים הן היוצאים במלתמה דכתיב לא יבא ממזר וגו' מה כתיב בתרי' כי תצא מחנה על אויביך וגו'. וכן מוכח מדברי הספרי דאחייבי לאוין קאי דאס"ד אעריות ממש קאי דהיינו חייבי כריתות הא מפורש בקרא פ' קדושים בתר פ' עריות את כל אלה עשו ואקץ בם אלא ודאי אהנך דכתיב לעיל קאי ומי שאינו מהם נקרא קדוש:

ואיסור קדושה עריות מד"ס. דכל הפורש עצמו במותר לו מיקרי קדוש אבל המקיים לא מיקרי קדוש אלא דיש בין עובד אלקים ללא עבדו שזה נקרא רשע וזה אינו נקרא רשע. והיינו דגרסי' בבבלי דף כ' אביי אמר לכך שניות מיקרי קדושה שמצוה לשמוע דברי חכמים א"ל רבא ומאן דלא מקיים קדוש הוא דלא מיקרי הא רשע לא מיקרי וכו' ע"ש ונראה קושית רבא דאי משוס קיום לחוד טפי ה"ל למיקרי המקיים מצוה דאורייתא קדוש אלא אמר רבא קדש עצמך וכו' שהמצוה דרבנן גופא מיקרי' קדושה והיינו כדמוכח מסמיכות. ועיין בחי' רשב"א ולפמ"ש לק"מ:

חוץ מאשת אבי אמו. וא"ת מ"ט דר' חנן אי משום דלא שייכא בדורות הללו אישות אב דאורייתא א"כ ליחשוב נמי אשת אחי האב מן האם דיש להן הפסק דלא שייכא בדורותיה ערוה דאורייתא ויש לומר דקסבר ר' חנן זו שכיחא לילך לבית אביה ומיחלפא וזו אשת אבי אמו לא קאזיל התם:

כל שאילו נקבה וכו'. וקשה וכללא הוא והא איכא חמותו ערוה ואשת חמיו מותרת וכה"ג פריך בבבלי והא דמשני התם דכללא אתי לאתויי אשת אחי האם מן האם ע"ש. ליכא לשנויי הכי בסוגיין דא"כ ה"ל לרב למיחשביה בפירוש וע"ק הא דא"ר מתנא בסמוך אסרו אשת אחי אמו מאמו מפני אשת אחי אביו מאמו ולא קאמר הטעם כל שבנקבה וכו' ונ"ל דכללא דרב ר"ל דהנך ארבע שנאסרו מפני הנקבות שאסורות אין להן הפסק ובבבלי מפורש דאמר רב ארבע נשים אין להן הפסק. מיהו לקמן בסוגיין מפורש דאשת חמיו אסורה. גם פריך עליה דרב מן חורגתו. משמע דרב לאו לענין הפסק אמר למילתיה ועמ"ש שם:

לא תהיה אם אביו וכו'. עי' פירושי בקונ' אך קשה הא דמרבי' אם זכר כאם נקבה שמפורשת בקרא אבל אם אמו דאינה מפורשת בקרא מנ"ל לרבויי אם אביו וע"ק א"כ אם אביו תדון בשרפה כאם חמיו דתנן ר"פ הנשרפין שהיא בשרפה. וזה לא שמענו מעולם לכך נ"ל הא דאמר לא תהיה וכו' מדרבנן קאמר דראוי לגזור באם אביו משום שנייה:

אלא חורגתו שמא אינו אסור בה וכו'. וא"ת למה לא פריך מבת חמותו שהיא ערוה ואשת בן חמותו שריא וכן קשיא נמי מאשת חמיו ומאשת בן חמיו וה"נ פריך בבבלי וי"ל דהנך אינן שנויין בברייתא השנוים בבבלי דף כ"א דתני בה מותר באשת חורגו וכו' להיתירא. ולא פריך מאשת חמיו דרב קאמר אשתו אסור' יהיה האיסור משום שנייה או משום מראית העין ובסמוך מסיק דאשת חמיו אסורה מפני מראית העין ובברייתא דתני מותר אדם באשת חמיו היינו מטעם שנייה ונפקא מיניה אי עבר ונשא משום איסור שנייה יוציא ומשום מראית העין בדיעבד יקיים וכ"מ בסמוך מעובדא דר"ח אבל באשת חורגו סובר ר' חגיי שאין בהן מראית העין וכן משמע בסמוך דאמר דוקא שני חורגים שגדלין בבית אחד אסורין להנשא מפני מראית העין אבל בן חורגו שכבר נשא אשה אין בו מראית העין שאינו בביתו ובבבלי דפריך מאשת חמיו היינו אהא דקאמר התם כל שבנקבה ערוה בזכר גזרו משום שניות ודאי שפיר קשיא מברייתא דלא גזרו משום שניות. וזה סייעתא לדעת ר"ת דפסק כירושלמי דאשת חמיו אסורה מפני מראית העין. ול"ק מברייתא דתני בה מותר אדם באשת חמיו. גם בפסיקתא פ' אחרי כתב דאשת חמיו וחורגו אסורים מפני מראית העין. אלא דכתב נמי דחורגה הגדילה בין האחים אסורה מפני מראית העין וזה דלא כבבלי סוטה פ"ח וכמ"ש הרשב"א בחי' וא"ת הא תנן בכריתות אר"י אם עבר זקן ונשאה חייב עליה משוס אשת אב וקשיא הא אין קידושי האב תופסין בה שהרי כלתו היא דתנן ברישא שחייב עליה משום אשת אח ותי' רש"י הא דחייב משום אשת אח היינו אחיו מאמו וחורגו הוה. ופריך שם מה עבר ומוקי לה שעבר על ד"ס שנשא כלת בנו תיפוק ליה משום אשת חורגו ש"מ אשת חורגו שריא וי"ל ה"ה דה"מ לשנויי הכי דה"נ ה"מ לשנויי משום דעבר על שנייה בת בת בנו וכמ"ש רש"י שם ועמ"ש בסמוך:

וזה הרי תשע. פירשתי בקונטרס הא דתני ר"י כלת בנו. ואינו מחוור דהא בכלל שמנה שניות קחשיב אשת בן בנו והיינו כלת בנו ונ"ל דסובר ר"ל הא דעבר הזקן לאו משום כלת בנו הוא אלא משום בת בת בנו הוא מדנקט עבר הזקן ולא קאמר עבר אביו אלא ההעברה תליא מפני שהוא זקנה של האשה שהוא בא עליה ש"מ שבת בת בנו נמי שני' היא ומשני וכולהון משום כלת בנו וא"צ לחשב' ועייל בת בת בנו בברייתא:

הלכה ה

מי שיש לו אח מ"מ וכו'. פירשתי בקונטרס לאתויי ממזר וכ"ה בבבלי. כ' תוס' וא"ת מרישא שמעינן לה בת ישראל לנתין ולממזר חולצת ולא מתייבמת ע"ש. ואפשר לומר אי מרישא ה"א דרבנן הוא שהזקקוה ליבם וממזר צריכה חליצה אבל השתא דתנן במתני' מכל מקום ה"ל דומיא דמכל מקום דסיפא דבן ממזר פוטר מן החליצה ש"מ דמדאורייתא ממזר זוקק ליבום:

הלכה ו

ובנו לכל דבר לפריה ורביה לא שנייה וכו'. בקונטרס הגהתי ולשנייה ופירשתי כמ"ש הרשב"א בחי'. אך תימא לי מ"ש שנייה דנקט מכל עריות שבתורה. בשלמא פריה ורביה שפיר קמיבעיא ליה לר' אבון די"ל כיון דמצות פ"ו לבנין העולם הוא וממזר אסור לבא בקהל לא הוה בנין גמור או דלמא כיון דיכולים ממזרים לטהר כדתנן ספ"ג דקידושין קיים פ"ו אבל שנייה אין טעם לספק בהן טפי משאר עריות. לכך נ"ל גירסא שלפנינו עיקר ואדבתרא קאי לא שנא בן עכו"ם שבא על בת ישראל וכו' ובן ישראל שבא על עכו"ם וכו':

אפי' לפריה ורביה. כתב הרמ"א בהגהותיו לש"ע א"ע סי' א'. היה לו בן ממזר קיים פריה ורביה. וקשה הא מבעיא ליה לר' אבון וספיקא דאורייתא לחומרא ולא קיים ה"ל למפסק. וגרם לו שלא עיין בירושלמי רק במ"ש ב"י סוף דברי הירושלמי ולא כתב ראשיתו דמיבעיא ליה לר' אבון. גם הרשב"א בחי' כתב גרסי' בירושלמי בנו הוא לכל דבר לפריה ורביה וכו'. ולא הזכיר שאבעי' היא. ואפשר שלא בא אלא לפרש דברי הירושלמי וצ"ע:

בבור לנחלה ואינו בכור לכהן. בקונטרס הגהתי בכור לנחלה ולכהן. דע"כ בבן הנולד לו אח"כ מישראלית איירי דבן הנולד מנכרית ודאי דאינו בכור לנחלה. אך קשה מאי קמ"ל שהבא אחריו מאשה אחרת בכור לכהן הא אפי' בנשוי ישראלית ונשא אחרת הולד ממנה בכור לכהן דבפטר רחם תלה רחמנא. לכך נ"ל לקיים הגירסא שלפנינו וה"פ אם נתגייר העכו"ם שבא על בת ישראל ונשאה וכן אם נתגיירה הנכרית ונשאה הישראל אפ"ה בנם הנולד ראשון בכור לנחלה אבל אינו בכור לכהן דבפטר רחם תלה רחמנא:

יש להן יחסין. כ' בי"מ ונפקא מיניה לעמוני ומואבי שבא על נכרית שמותרת לבא בקהל וילדה בן לרשב"ל הבן הולך אחר האם ולר"י אחר האב ע"כ. וקשה דגרסי' בבבלי בקידושין ס"פ האומר א"ר יוחנן באומות הלך אחר הזכר נתגיירו הלך אחר הפגום מאי הלך אחר הזכר דתני' מנין לאחד מן האומות שבא על הכנענית והוליד בן שאתה רשאי לקנותו בעבד ת"ל מהם תקנו יכול אף כנעני שבא על שפחה והוליד בן שאתה רשאי

לקנותו ת"ל אשר הולידו וכו'. ולפי פירושו קשיא לרשב"ל מהך ברייתא. מיהו בבבלי בגיטין דף ל"ז ע"ב משמע דרשב"ל פליג אהך ברייתא דמוקי לקרא מהם תקנו לדרשא אחרינא. אך פירושי שבקונטרס נראה עיקר וכ"מ בבבלי במכילתין פ' הבא על יבמתו ע"ש:

והא כתיב בעת ההיא וכו'. כ' בי"מ לא מייתי מכמה קראי דקרי בנים לבני עכו"ם ובני חם כוש בלק בן צפור וכאלה רבים דהיכא דבעי לאודועי מי הם צ"ל בהו בן אבל הכא הוי סגי במרודך בלאדן מלך בבל מה צ"ל תו בן בלאדן דהיינו זקנו אלא לייחסו ע"כ. נראה דסובר דשמו הי' מרודך לחוד ושם אביו ואבי אביו בלאדן והראשון שם אביו והשני שם אבי אביו ובבבלי פ' הבע"י לא משמע כן דגרסי' שם שאני התם דיחסינהו בשמייהו ובשמא דאבוהון והכא לא מפרש ואבע"א יחסינהו בדוכתא אחריתא באבוהון ובאבא דאבוהון בן הדד בן טברימון בן חזיון מלך ארם ופירש"י שאני התם וכו' שהזכיר שמו ושמו של אביו בלאדן בן בלאדן. הרי מפורש בגמ' וברש"י שלא נזכר שם אבי אביו דאל"כ למה ליה לאתויי קרא דבן הדד. ול"נ דלא מייתי מקראי אחרינא די"ל לסימנא בעלמא נקטי' אבל כאן קשה הא כבר נתן סימן מלך בבל ומלך ארם ומבלק בן צפור אין ראיה שלא היה מלך למואב אלא בעת ההיא ועוד בן צפור לדרשא כמ"ש בזוהר פ' בלק:

ע"י שכיבד לזקנו. כ' בי"מ לא ידעתי היכא רמיזא ועוד מ"ט שייחסנו הכתוב בשביל זה וקרוב אצלי שכיבד לקונו גרסי' והיינו מ"ש בספרים שלמא רבא לאלקא רבא כדאיתא פ' חלק ע"כ. וקשה אדרבא הלא הוא כתב ליחזקיהו קודם שהזכיר שם הקב"ה כמפורש בחלק. ומה שפירשתי בקונטרס עיקר:

וכי בן המדתא הוא. כ' בי"מ קשה אמאי לא ע"כ ולא ידעתי מאי קשיא ליה מסתמא היה ידוע לחכמים ששם אביו לא היה המדתא אלא ייחסו על שם אדם רשע כמותו:

וכתיב כי יסי' את בנך מאחרי בנך וכו'. בקונטרס פירשתי כפירש"י ור"ת פי' כי יסיר אבתו לא תקח לבנך קאי וה"ק כי יסיר החותן את בנך מאחרי והיינו הסרה שאין הזרע מייחס אחר בנך אלא אחריה דאינו קרוי בנך ע"ש. וקשה א"כ לכתוב כי תסיר שהאשה תסיר את בעלה מאחרי ה'. שהרי מקרא מפורש הוא בפ' כי תשא ולקחת מבנותיו לבניך וזנו בנותיו אחרי אלהיהן והזנו את בניך אחרי אלהיהן. וטעם זה עדיף טפי מהסרת החותן דמשמע בדליכא חותן כגון שמת ליכא איסורא אבל מטעם הסרת האשה לעולם אסור וע"ק פתח הכתוב בתרי איסורא באיסור בתך לבנו ובתו לבנך וקיהיב טעמא אבתו לבנך ועל איסור בנו לבתך לא קיהיב טעמא. בשלמא לפירש"י ניחא דעל איסור בתו לבנו לא צריך למיהב טעמא שכבר מפורש בפ' כי תשא שהיא תסיר את בעלה והכא קמ"ל

קרא טעם איסור בתך לבנו דטפי יש לחוש שהאשה תסיר את לב בעלה כדכתיב ולא ירבה לו נשים פן יסור את לבבו אבל לפיר"ת קשיא. מיהו גם לפירש"י קשה מנ"ל למעט בן בתך הבא מעכו"ם מדלא כתיב נמי כי תסיר הא אף אי כתיב כי תסיר מוקמי' ליה אבן עצמו כמפורש בקרא דפ' כי תשא ולא אבן הבן. וא"ל לכתוב בפירוש כי תסיר את בן בנך. מלבד שזה דוחק קשיא נמי דטפי עדיף לחוש לחששא קרובה דהיינו הסרת הבן מלחוש לחששא רחוקה דבן הבן וי"ל דהכי קשיא לכתוב קרא נמי טעם איסור דבתו לא תקח לבנך ע"כ לומר דסמיך אקרא דפ' כי תשא וקשה א"כ אף האיסור עצמו ל"ל למיהדר אלא ודאי למעוטי אתי דאין הסרה אלא בבן הבן ולא בבן הבת וא"ת דלמא איצטרך למיהדר לאשמועי' דעובר בלאו בלקיחת בתו לבנו דמקרא דפ' כי תשא לא שמעינן אלא עשה וי"ל כיון דאיכא עשה ממילא שמעינן הלאו בק"ו מה בבן הבת קפיד קרא והוי בלאו כ"ש בעצמו ולא שייך כאן אין מזהירין מן הדין דאינו אלא גילוי מלתא בעלמא כמו בתו דילפינן מבת הבת (הבת) כדאמרי' בסנהדרין וכמ"ש הה"מ רפ"ב מהמ"א. וטעמא דמלתא נ"ל דהא דאין עונשין ומזהירין מן הדין משום דק"ו ניתן לדרוש מעצמו ואולי איכא שום פירכא לק"ו ואינו ראוי לעונש כלל. אבל היכא דאיכר. עשה חמור' דדחיא ללא תעשה אין הפסד בעונש זה. שהרי אין עונש מלקות בעשה לפי שעונש מלקות קל הוא לעבירה זו וכיון דאיכא ק"ו ראוי לענשו במלקות ואי איכא נמי פירכא אק"ו לא ענשתו יותר מהראוי וקמי שמיא גליא וינכה לו מעונשו והבן:

הלכה ט

אבל בכהנים אסור. כ' בתי"ט בד"ה אין מוציאין מידן אפי' הם כהנים דהא סתמא ודאי קתני דטעמא דחלוצה דרבנן ובספק חלוצה לא גזרו ע"כ. ואינו מחוור דמסתימת המשנה ליכא למשמע מידי דהא רישא דהך בבא והשני' אחד חולץ ואתד מייבם וכן אחיו של זה וכו' לא אייריי בכהני' כדמוכח מסוגיין וכ"כ רש"י והרשב"א בחי' דלכתחלה כהן אסור בספק חלוצה והא דאמרי' בבבלי דף כד בספק חלוצה לא גזרו רבנן לא קאי אמתני' אלא אברייתא דתני שילא קאי מיהו מדברי הרמב"ם פ"ח נראה דאפי' לכתחלה ספק חלוצה שריא ע"ש ובהה"מ שם:

הלכה י

שנאמר והיה הבכור אשר תלד. כמ"ש בקונטרס כן פרש"י. וקשה הא לעיל בריש פירקין לרבנן איצטרך ויבמה לערב כל הפרשה וי"ל דמוי"ו תדרשו כמ"ש שם בתו'. מיהו בבבלי דף ח' ממעטינן ויבמה לדרשות אחרות וי"ל ודאי לאו אוהיה הבכור לחוד קאי דא"כ ה"ל למכתב בחד קרא אלא מכח סמוכים קדריש הכי:

אלא עד שיהא הנולד בכור וכו'. וקשה דלמא ה"ק אם יהי' בן הנולד מהיבמה בכור לנחלה אצל היבם אז יקום היבם על שם אחיו המת לנחלה אבל אם אינו בכור לנחלה כגון שיש לו להיבם בנים מאשה אחרת לא יקום היבם בנחלה אלא הרי נחלת המת לכל האחין בשוה. והשתא ליכא לשנויי כדשנינן. וטעמא רבא אית ביה דכשבן היבמה הוא בכור ונוטל פי שנים באחיו היבם דינא הוא דלשקול היבם נחלת המת אבל בלא"ה לא ויש לומר לפ"ז אם קם היבם בנחלה שאין לו בן והולידה היבמה בת תחלה או שמת הבכור מוציאין מידו ואין סברא למוקים קרא בהכי וצ"ע:

אלא אם אינו ענין לנולד תנהו ענין למייבם. וקשה הא דרשינן בפ"ק אשר תלד פרט לאיילונית שאינה יולדת. ועי' בתוי"ט בד"ה מצוה בגדול וכו' שהאריך בזה. מיהו בסוגיין משמע דלא כוותיה ובאם אינו ענין קדריש ליה על היבם לכך מוקמי' אשר תלד פרט לאיילונית:

הנטען על אשת איש והוציאוה. פירשתי בקונט' ב"ד מתתת בעלה וכ"פ רש"י. אך קשה הא ב"ד לא מפקי בלא עדים ובסוגיין מסיק דמתני' איירי בלא עדים. וליכא למימר דמתני' כר' אתיא דסובר מוציאין אשה בעדי מכוער הלכך מתחת ידי אחר אין מוציאין מידו אע"פ שיש עידי כיעור דא"כ מאי פריך ר' יוסי לרב ממתני' הא שפיר איכא למוקמי מתני' בנטען בעדים והיינו בעידי כיעור וי"ל:

קידש כמו שכנס. כגירסא שלפנינו כך היא גי' הרשב"א אבל גי' הרמב"ן קידש אין אומרים לו שיכנוס אלא שלא יכנוס ואם כנס אין מוציאין מידו ע"כ. וא"ת לפי גי' זו מאי קמ"ל שאם כנס אין מוציאין אותה מידו פשיטא השתא אם לא קידש כנס אין מוציאין מידו קידש לא כ"ש וי"ל קמ"ל אע"פ שא"ל לאחר שקידש שלא יכנוס אין מוציאין מידו משא"כ בשלא קידש וכמו שכתב בקונטרס:

אם אומר אתה כן לא נמצאת וכו'. כתב הרשב"א בשם הרמב"ן ונראה דוקא שהיה לה בנים מכניסה הראשונה ע"כ נראה דר"ל מכניסה הראשונה שכנסה זה הנטען ואפשר אפילו היה לה בנים מבעלה הראשון נמי דינא הכי:

הלכה יא

הרגנוהו תנשא אשתו. פירשתי בקונט' באומר אני הייתי עם הורגיו וכ"מ בבבלי ופרש"י אבל לא נגעתי בו. וא"ת מאי דוחקיה לומר שלא נגע בו הא אפילו נגע בו נמי פטור דתניא הכהו עשרה בני אדם בעשר מקלות ומת כולן פטורין וה"נ אף על פי שהיה אחד מן ההורגים פטור וי"ל אף שפטורין ממיתה מ"מ רשעים הם כדכתיב רשע למה תכה רעך ורשע פסול לעדות:

ואין למידין הימנו ד"א וכו'. כתב הג' מיי' פ"ט מהלכות אישות וכה"ג דייק בירושלמי אם אמר אחד שדה מכרתי ואיני יודע למי ובא אחד ואמר אני לקחתי מהימן אי לא ולא מסיק ונראה לריב"א דמהימן הואיל והמוכר מודה שאינו שלו מצי אמר למוכר לאו את מודה דלאו דידך הוא זיל לשלמא ואם יבא אחד ויכחישני בסהדי הרי אנו מחזירנו ע"כ ותימא הרי מפורש מסיק ר יוחנן דאינו נאמן דהא קאמר דאין למידין דין שדה מקידושין ואינו נאמן. וכ"מ מהה"מ שפירש כן. ואפשר שמפרש הא דקאמר אין למידין הימנו דין שדה לומר דודאי נאמן אלא ספוקי מספקא ליה מיהו לשון לא כל הימנו משמע דפשיט' ליה דאינו נאמן. וכן נראה דהא אפי' בקידושין דאיכא חשש עיגון מאמינים להתירה ע"פ דיבורו לעלמא אפ"ה אמר שמואל דאינו נאמן לכנוס כ"ש בשדה אע"ג דיש לחלק בין שדה לאשה מ"מ פשטא דשמעתתא הכי משמעין. גם תימא לפשוט בסברא בעלמא מילתא דמיבעיא ליה לירושלמי. ואטו האי דאמר אני לקחתי איניש מהימנא הוא לכ"ע ונסמוך אדיבוריה. וע"ק לסברתו המוצא מציאה ובא אחד ואמר שלי הוא יתננה לו שהרי המוצא מודה שאינו שלו והדבר מבואר בכמה משניות שאינו כן. וכי תאמר שאני מציאה דכתיב עד דרוש אחיך צריך לדרשו אם הוא רמאי כמפורש בפ"ב דב"מ אף אנו נאמר זו למציאה דמיא. ואף שכתב הרמ"א בח"מ סס"י רכ"ב בהג"ה יש מי שכתב האומר שדה זו מכרתי ואיני יודע למי ובא אחד ואמר אני הלוקח נאמן ע"כ. צל"ע רב לדינא ועי' שם בש"כ ס"ק ח' ותימא שלא הרגיש במ"ש. ועמ"ש בקידושין דף כג ע"א:

אף בקידושין כן. בקונטרס הגהתי. ואפשר לקיים הגירסא שלפנינו ולהגיה בסיפא ובא אחד ואמר זו קידשתי אינו נאמן. וה"פ תרתי בעינן מירתת וחשש עיגון אבל כאן אינו מירתת כל כך דיש בו אמת בתחלתו ואומר לשקר בסופו דלאו אדעתיה דאדם לזכור הכל על בוריו הלכך אע"ג דמהימן לומר שהוא המקדש אינו נאמן לומר שזו היא המתקדשת:

הרגנוהו סייעתיה קטליה. פי' בקונטרס דמתרצינן דיבוריה וקשה א"כ אף האומר הרגתיו תינשא דה"ק שמצאו שהיה רודף אחר חבירו להרגו ולאו רשע הוא א"נ הא דקאמר הרגתיו היינו בשוגג וי"ל אלו הי' כן שבהיתר או בשוגג הרגו ה"ל לפרש דבריו אבל הרגנוהו נעשה כאומר מפורש חבירו הרגו. מיהו בסמוך דא"ל ר"י משם ראיה וכו' כיון שיצא ליהרג אין ראיה שלא פירש דבריו כדאמרי' לקמן במכילתין ובגיטין הלכתא כר"ש שזורי אם כן אפילו באומר הרגתיו יהא נאמן ויש לומר דרודף ושוגג לא שכיח ותוס' כתבו בדבר דלא שכיח לא מתרצין דיבוריה ע"ש:

הלכה יב

אומר אני לכך מתכוין מתחלה. נראה דלאו משום חשדא אסור אלא משום דה"ל כנוגע בדבר שלצורך עצמו הוא דן בדבר זה. ונפקא מיני' במקום דליכא חשדא כגון במקום שאי אפשר להתברר שהוא היה המתיר ונוגע איכא. מיהו נוגע ממש לא הוי שהרי ספק הוא אם תנשא לו ועוד דא"כ אף לב"ד יהיה פסול וצ"ע:

תני ב"ד לא יקחו. כ' בש"ע ח"מ סי' רצה ס"ד כל המוכר פקדון ע"פ ב"ד מוכר לאחרים ואינו מוכר לעצמו ע"כ ובירייתא היא בבבלי ב"מ פ' המפקיד. וקשה למה לא הביא דין זה דירוש' דאף הב"ד לא יקחו ונ"ל דסובר הב"י דהך ברייתא מדת חסידות תניא כדתניא פ' א"ט דן הדין זיכה וחייב וכן העדים שהעידו כולם רשאי' ליקח אבל חכמים אמרו הרחק מן הכיעור וכו'. אך קשה א"כ מאי פריך בסמוך ממתני'. גם מהא דמשני שאני מקח וכו'. מוכח דס"ל הך ברייתא דינא קתני וי"ל כיון דהך ברייתא דפ' א"ט פליגא אברייתא דסוגיין שהרי מפורש דאפי' דיין אחד מותר ליקח כ"ש ב"ד פסקו כבבלי וצ"ע:

הדרן עלך פרק כיצד

פרק ג

הלכה א

אילו ארבעה אחין וכו'. כ' תוס' פ"ב דף יח בד"ה הני מתרי בתין קאתיין הלשון מגומגם דמשמע דאפשר להם להיות מבית אחד ולא הל"ל טפי אלא ואי אין זיקה האי לייבם חדא וכו'. ע"כ. ונ"ל דבבלי קיצר לשון הקושיא וכוונתו כמו שמקשה הירושלמי מ"ש ד' אחין שנים מהן נשואין שתי נשים נכריות דמתייבמות דמתרי בתי קאתיין הני נמי מתרי בתין קאתיין וכו' כנ"ל ברור:

והכא את אמר אכין. מכאן משמע כפירש"י בפרקין דף כ"ז ע"ב דאף לרב דאמר מתה ראשונה מותר בשנייי' קשיא מתני' וכ"ש הוא. אבל תוס' כתבו שם בשם ריב"ן דלא פריך לרב משום דרב סובר חליצה פסולה צריכה לחזור על כל האחים דהאחת צריכה חליצה משתיהן ושוב אי אפשר לייבם השנייי' דהויא אחות חלוצתו אבל ר' יוחנן כשמואל ס"ל דח"פ אינה צריכה לחזור ע"כ. וקשה לקמן בפרקין אמרינן מאן דאית ליה חליצה פטור חליצה פסולה צריכה לחזור על כל האחין. ומסקינן שם ר' יוחנן סובר חליצה פטור א"כ הדרא קושיא לדוכתא למה לא ידע ר"י טעם אחיות יבמות הא שנייה צריכה חליצה משניהם אידך ה"ל אחות חליצה. גם לקמן מסקינן רב דאמר חליצה קנין לית ליה קיים וי"ל שמעון בר בא דאמר משמיה דר"י חליצה פטור סובר כר"ז דאמר משמיה

דר"י איני יודע טעם אחיות מה הן ור' בא סובר דר"י כשמואל ס"ל כמ"ש תוס'. אך קשה לקמן גרסינן ר"ז אמר חליצה קנין ודוחק לומר דר"ש בר בא סבר כוותיה דר"ז בחדא ופליג עליה בחדא. גם לקמן משמע דליכא מאן דפליג אהא דר"ש בר בא דקאמר מיליהון דרבנן אמרין חליצה פטור ולא מייתי דר' בא דמוכח מיניה דסובר ר"י חליצה קנין. ובעיקר תירוצו של ריב"ן קשיא לי עדיין תיקשי לרב סיפא דתנן אם קדמו וכנסו מוציאין מידן אמאי בשלמא ראשון אמרינן ליה מאן שריא לך אלא שנייה אמר חבראי שנייה ייבם אנא ראשונה מייבם. כדפריך הש"ס שם לר"י. ואין לומר לרב מוקמי מתני' בשידוע איזו הראשונה ואיזו השנייה וקדמו וכנסו היינו שכנס הראשון הראשונה והשני השנייה ששניהם אסורין דהא לרב מתה הראשונה שנייה מותרת א"כ ה"ה נתייבמה הראשונה נמי מותרת השנייה דהא פקעה זיקה בייבום הראשונה. וי"ל כיון דס"ל לרב חליצה פסולה חוזרת על כל האחין גם עם ביאה פסולה לא ניתרת השנייה דגזרי' ביאה אחר ביאה משום ביאה אחר חליצה ואחר חליצה וודאי אסור שהרי גם הוא צריך לחלוץ. וגדול' מזו אמרי' בבבלי דף נ' גזירה ביאה אחר הגט משום ביאה אחר חליצה. ובתוי"ט במשנתינו כ' ואני תמה על הרמב"ם שבפ"ז מה"י פסק כר"י ופסק נמי שם שאם קדמו וכנסו מוציאין מידן ולר"י אחיות אינה משנה ע"ש ולפמ"ש ניחא דכ' הה"מ פ"ה דהרמב"ם פוסק כרב חליצה פסולה חוזרת על כל האחין נמצא דל"ק כלל ממתני' לא מרישא ולא מסיפא וכמ"ש תו'. מיהו קושייתו על הרי"ף והרא"ש לא נסתלק' בזה שהרי מפורש בדברי הרי"ף דהל' כשמואל דח"פ אינה חוזרת על כל האחין. לכך נ"ל דהיינו טעמא דלא פריך ריב"ח לרב משום דרב חייש למיתה וקסבר אסור לבטל מצות יבמין כדמוכח בבבלי ר"פ כיצד הלכך חולצות ולא מתייבמות כמפורש שם דף יח דגזרי' חליצה ואח"כ ייבם שמא ייבם ואח"כ יחלוץ. וריב"ח דפריך לר"י ידע דר"י לא חייש למיתה וא"ת א"כ ה"ל פלוגתא דרב. ור"י ה"ל למפסק כר"י וי"ל מצינו דשמואל קאי כוותיה דרב דבבלי דף יח פריך תרתי דשמואל ל"ל ומשני דסד"א דוקא מחיים וכו' גם מדלא אר"י הלכה כמ"ד יש זיקה ע"ש. ש"מ דס"ל לשמואל ור"י דכך הדעת נותנת דחיישי' למיתה ולביטול יבמין והשתא ניחא גם מה שהקשה על הרי"ף והרא"ש שהביא דברי ר' יהודה ושמואל להלכה ע"ש ועמ"ש בסמוך ובחי' הרשב"א:

אלא כשמתו זה אחר זה. גם בבבלי פריך ולימא דנפלו בבת אחת ומשני לא סתם לן תנא כר"י הגלילי וכתבו תוס' לר' יוחנן הוא דמסיק הכי אבל ר"ח מוקי מתני' בשבועת העדות כר"י הגלילי. לפ"ז י"ל להכי לא פריך לרב ממתני' דרב מוקי מתני' בנפלו בבת אתת וכרי"ה ותימא שלא תירצו תוס' כן וא"ל דמ"מ קשיא סיפא אם קדמו וכנסו אמאי יוציאו

מידו הא תרווייהון בספק כנסו דאין זה ספק אלא שניהם אסורים דלא שייך למימר בהו שהותר'. מיהו לרב ודאי קשיא למה יוציא השני הא כבר הותרה אשתו בייבום הראשונה ולא גריע' זו משנייה ודאית דאמר רב מתה הראשונה הותרה השנייה ועמ"ש לעיל בסמוך:

היא דא וכו'. בבבלי דף כז אמרי' דר' יוחנן סובר מתה הראשונה מותר בשנייה וצ"ל דסובר ר"י יש זיקה וכ"כ תו' שם בד"ה איתיביה וכו' ע"ש וקשה א"כ למה קאמר שאינו יודע טעם אחיות יבמות וטעמא דחולצות ולא מתייבמות משום דאסור לבטל מצות יבמין לימא דמתני' אתיא כמ"ד אין זיקה ויש לומר דלא ניחא לאוקמי סתמא דמתני' כמאן דאמר אין זיקה דתנן לקמן בפרקין גירש ואח"כ מת אבל מת ואח"כ גירש אסורה ש"מ יש זיקה וצ"ע:

אילו ג' אחין וכו'. קצת קשה היא גופא מנ"ל שאחיו מאמו מותר בה וי"ל ה"ק לא לישתמיט תנא דלימא הכי ודוחק:

ק"ו ומה וכו'. וקשה צרת קרובת חלוצתו דאסורא טעמא אחרינא אית ביה משום דאחותה אזלא עמה לב"ד לחלוץ ואתי למטעי דזו היא יבמתו כמפורש בבבלי פ' החולץ דף מא והך חששא לא שייך הכא וי"ל דר' אבינא פליג אבבלי וכמ"ש לקמן פ' החולץ בפירושי בקונט' שם במתני' ועמ"ש שם:

אלא כב"ש. וקשה אי כב"ש אמאי תני חלץ יבומי נמי תתייבם וכן מקשה בבבלי בפירקין וי"ל דסוגיין אזלא למ"ד לא עשו ב"ש כדבריהם להקל ובספ"ק מסיק דפלוגתא דרב ושמואל היא מיהו חליצה בעי לכך לא תני ייבום אבל הבבלי מסיק בפ"ק דף טז דעשו כדבריהם ליכא לשנויי הכי ומוכרח לדחוק ולומר דאתיא כריב"ן וחזרו והתקינו:

ותנינן ר"ל אמר בש"א יקיימו וכו'. וא"ת מ"מ חמירי אחיות מצרות דצרות מתייבמות לכתחלה ואחיות בדיעבד וי"ל לפמ"ש בסמוך אף הצרות לא מתייבמות לכתחלה לב"ש ועי"ל לפי מ"ש בקונט' דסוגיין לית ליה הך סברא דצרות קיל איסורייהו ניחא:

ע"ד דאבא שאול וכו'. בקונט' פי' דאתא לאשמועינן מאי איכא בין אבא שאול לר"ש. ובבבלי משני דה"ק ר"ש לא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה. ולא ניחא ליה לשנויי כדשנינן הכא משום דקסבר כיון דעיקר קנין יבמה ביאה היא מאי כניסה שייך בה וכנסו דתנן במתני' היינו בעולה. מיהו הירושלמי סובר כיון דר"ש מספקא ליה אי מאמר קונה מדאורייתא או לא כמפורש לעיל ריש פ"ב שייך ביבמות שפיר כניסה ע"י מאמר דקונה וכ"ש כאן דר"ש אליבא דב"ש קאמר ולר' אלעזר ב"ש סברי מאמר קונה קנין גמור ועמש"ל:

קיימתיה כהדא הכונס וכו'. קשה הא לא דמיין להדדי דהתם העובר אינו פוטר עד שיבא לאויר העולם הלכך לא תינשא צרתה וכן מפורש בתוספת' דמכילתין פ"ה משא"כ כאן כיון שחלץ לה נפטרה ואין אחר חליצה כלום. ותדע לפי זה מי שחלץ לאחת מיבמות שנפלו לפניו והלכה צרתה וניסת לשוק ואח"כ בא היבם על חלוצתו תאסר הצרה על בעלה וחלילה לומר כן דאין זה דרכי נועם וצ"ע:

היה לשנייה צרה וכו'. וקשה למה מותר בצרה הא צרת אחות אשתו היא מאי קאמרת בשעה שנפלה לפניו עדיין לא היתה צרת אחות אשתו הא מיהת צרת אחות זקוקתו הויא ור"ש דפוטר השנייה מחליצה וייבום ש"מ דקסבר דמדאורייתא פטורה וה"ל ערוה פוטרת צרתה. וצ"ל דאדלעיל קאי שנשא הראשון את הראשונה והשני כנס את השנייה ומת ולא בעל דמשכנס נעקרה זיקתה של השנייה וצרתה חולצת או מתייבמת דלא הויא צרת אחות אשתו דמשניסת שוב לא הויא כצרתה וצ"ע ולפ"ז הא דאר"י בסמוך אלו ביקש לבעול וכו' ה"ק אלו ביקש לבעול הצרה עד שלא כנס אחיו השנייה הצרה מותרת שכבר נעקר' הזיקה ע"י אחיו שכנס אחות אשתו נמצא שאחיו במיתתו עושה לזו צרה ואין צרה לאחר מיתה:

מתני' פליגא על שמואל וכו' הוא אסור בקרובותיה. וקשה התם מדרבנן אסרו גזרה חליצה אטו ייבום וי"ל ס"ד דמקשה מדאסור החולץ גם בשנייה כדמסיק בבבלי דף מ' מדיוקא דמתני' ש"מ דחולץ אסור בקרובותיה מדאורייתא דאי מדרבנן ה"ל גזרה לגזרה ומשני דאפ"ה אין האיסור אלא מדרבנן:

פתר לה כר' לעזר וכו'. וקשה וכי עדיפא חלוצתו מאשתו שמתה דמותר באחותה ולמה לא תתייבם וי"ל דאיירי שמתה לאחר שנפלה לפניו לייבום:

פתר לה לאחר מיתה. מתני' דלקמן בפרקין ופ' החולץ מוקי להו לאחר מיתה וקשה א"כ יבמתו שהיא אחות אשתו לעולם לא תינשא שמא תמות אשתו ותהא זקוקה ליבם וכתיב דרכיה דרכי נועם. ולעיל ריש פ"ב משמע דלא מצינו כהאי גונא שתאסור היבמה לעולם. ובקונט' פירשתי דאסורה דוקא עד שלא ניסת ודוחק דהא לא מצינו בקרא כה"ג שתהא יבמה מותרת לעלמא ותאסור אח"כ וצ"ע:

שומרת יבם וכו' פתר לה לאחר מיתה. וקשה א"כ ליתני במתני' מתה אשתו היבמה חולצת ולא מתייבמת דומיא דסיפא דתנן מת היבם מוציא את אשת אחיו בחליצה וי"ל דניחא ליה למיתני ברישא מתה היבמה דומיא דסיפא דתני מת היבם ועיי' בתו' דף מא בד"ה מתה וכו':

אמר לו לעבור על ד"ת. וקשה הא ודאי שפיר קא חליץ דאתי עשה דחליצה ודחי לאו דאלמנה לא יקח ועשה דאשה בבתוליה יקח אינה אלא בבעילה ממש. וגדולה מזו אמר רבא דאלאו דאלמנה לא יקח אינו לוקה עד שבעל כמפורש בבבלי בקידושין ד' עח ע"ש וצ"ע:

איליו תרין אחרייתא וכו'. כתב הרשב"א בחי' ומיהו בגמ' דילן משמע דבהכי פליגי רב ושמואל ע"כ ר"ל דפליגי אי חליצה קנין או פטור ואיני יודע מנין לו אדרבה בבבלי דף כ"ו ע"ב מפורש דפליגי בחליצה פסולה אי חוזרת על כל האחין או לא דרב סובר דאין חליצה גרועה עוקר' הזיקה מכל האחין ושמואל סובר דעוקרת אע"פ שהיא גרועה אבל שתהא חליצה קנין ממש אין שום משמעות בכולא סוגיא וצ"ע:

הלכה ב

ונשאו שתיהן לשני אחין מאב אבל לא מאם. וקשה אפי' יהיו אחין מאם נמי מותרין ליקח בנות אלו ודוחק לומר דה"ק לאפוקי אם היו אלו האחין שמתו אחיהן מן האם ולא מן האב דזה כבר שמענו ממתני' דריש פ"ק:

הלכה ג

אר"י חבורה היתה מקשה וכו'. וקשה הא ר"י אמר לעיל חליצה פטור ואפשר שיהיו שניהם חייבין בחליצה וי"ל סוגיא דהכא אתיא כר' בא דאמר משמיה דר"י חליצה קנין וכמש"ל בריש פרקין בתו':

והוא שעבר ובעל. וקשה למה נקט שעבר הא לר"ש אפי' לכתחלה מותר לבעול את הראשונה וי"ל אגב שיטפא דלישנא דסוגיין דלעיל בפרקין נקט הכי:

מה איכפלין אחיות וכו'. פירשתי בקונט' דהתם מדאורייתא מיבמי חדא וכו' וקשה הא תניא לעיל ר"פ כיצד רש"א מאמר קונה או לא קונה א"כ לר"ש מדאורייתא לא מיפטרי חדא בביאת חברתה וכדפרישית בסמוך:

הלכה ד

וא"ר הילא בשם ר"ל מודיי ב"ש וכו'. כתבו תוס' דף כט ע"א בד"ה לא תימא וכו' אע"ג דאין מאמר קונה קנין גמור מ"מ אמרי' לעיל ולקמן גבי אחות אשה דפוטרת צרתה לב"ש ע"י מאמר ע"כ. ואין זה מוכרח די"ל דרב אשי הוא דאמר הכי ואיהו פליג אר"א וסובר דלב"ש קונה קנין גמור דאי בעי לאפוקי סגי לה בגיט' וכ"ש לפירש"י דמסיק שם ע"ב בד"ה ה"ג אלא יבמה וכו' דליתא לדר"א וכ"כ הרשב"א בשמו. והיינו לרב אשי כמפורש שם בש"ס וכ"נ מפירש"י דף יח בד"ה קנין גמור ותיהוי צרת ערוה ע"ש גם מדברי תו' שם בד"ה אלא לדחות וכו' משמע דס"ל דרב אשי פליג אר' אליעזר. ובזה י"ל כל מה שמקשים

תו' שם אפירש"י. ומ"ש תוס' עוד שם תימא מאי קאמר ר"ש וכו' וכ"ת דלר"ש אי קני קני לגמרי טפי מב"ש א"כ מנ"ל לר"א דלא קני לגמרי לב"ש כמו לר"ש ע"כ. ולענ"ד נראה דדייק ליה לר"א ממתני' דא"כ למה לא פליגי ב"ש וב"ה ביבמה אחת שעשה בה מאמר דלב"ש סגי לה בגיטא ולב"ה צריכה נמי חליצה וכ"ת להודיעך כחן דב"ה אדרבא כחא דהיתיר' דב"ש עדיף למיתני וכה"ג תירץ הרשב"א אקושיא אחריתא ע"ש:

מעכשיו לאחר ל' יום וכו'. דמשמע דלא מיבעי' ליה אלא לב"ש מדקאמר לא אמרו ב"ש וכו' וקשה הא לכ"ע אם קידש אחותה בחיי אחיו ואח"כ מת היבמה פטורה מחליצה וייבום ויוצאה משום אחות אשה א"כ ותיבעי לי' לדברי הכל אי מהני קידושין כאלו לפטור היבמה וי"ל דבעיית ר' יודן לד"ה אלא ר' יוחנן פשיט ליה דאפי' לבית שמאי לא מהני ועמ"ש בסמוך:

אמר לא אמרו ב"ש וכו'. וא"ת מ"ש קידושין אלו משאר קידושין הא לאחר שעברו שלשים יום אשתו גמורה היא כשלא קידשה אחר תוך ל' יום וי"ל סובר ר' יוחנן כל שאינה קנוי' לאדם אחר לאו קידושין גמורים הם. ובקונט' הגהתי ר' יודן בעי מר' יוחנן מדגרסי' אמר לא אמרו וכו'. ואפשר לומר דכל זה מדברי ר' יודן ואמר כמו או דלמא לא אמרו וכו' ופשיט הש"ס וההיא דא"ר אבהו בשם ר"י אפי' קידושי ק' תופסין בה והיינו מטעם כל אשה שאינה קנוי' וכו' כמ"ש בקונט' א"כ לאו קנין הוא ואפי' לב"ש לא דחיין זיקה והא דמיבעיא ליה לב"ש לרבותא קאמר דאפי' לב"ש י"ל דלא דחיין ועמ"ש בסמוך. ומסוגיין יש ראיה לדברי תוס' פרק כיצד דף יח ע"ב בד"ה שומרת וכו' אם קידש קודם נפילה א"צ להמתין ע"ש. והא דקאמר דבעינן זיקה ומאמר היינו מטעם דאין מאמר לב"ש כקידושין לאשה:

הלכה ה

נכרית חולצת ולא מתייבמת. בבבלי דף ל' גרסי' טעמא דעבד בה מאמר הא לא עבד בה מאמר נכרית יבומי נמי מיבמה א"ר נחמן זאת אומרת אין זיקה אפי' בחד אחא ופי' בקונט' הוא אליבא דרב אשי. וכ' תוס' אר"נ וכו' תימא שלא דקדק ר"נ על משנה דר"פ כיצד ע"כ. ונ"ל לפמ"ש לעיל דף ו' ע"א בד"ה מודה וכו' איצטרך למתני' עשה בה מאמר ברישא להודיעך דבהדי הדדי איתניי' רישא וסיפא ע"ש. וסיפא איצטרך משום מחלוקת דר"ש ורבנן דגם אעשה בה מאמר פליג ר"ש וכמ"ש הרמב"ם בפי' המשנה וז"ל מה שאר"ש חוזר על שני המאמרים וכו' ע"ש ור"ל דבעשה בה מאמר נמי פליג דשנייה או חולצת או מתייבמת וה"ק לעולם מייבם לאותה שהוא חולץ ובזה מסולק קושית תוס':

הלכה ח

ויאות אילו מי שהיה לו בנים וכו'. וא"ת דלמא נישואין מפילים הלכך אשה שהיה לה בנים ומתו חייבת בייבום דבשעת נישואין היתה ראוי' לכך משא"כ כנס ואח"כ גירש בשעת נישואי השנייה לא היתה ראויי' לייבום וי"ל מי לא עסקינן שהיה לו בנים מאשה אחרת בשעת נישואין ומתו אח"כ ואפ"ה חייבת ביבום. ובבבלי דף יג פליגי בה אמוראי אי נישואין מפילים או מיתה מפלת ע"ש:

הלכה ט

לית כאן וכו'. כ' התיו"ט בשם נ"י ספק גירושין דקתני לאו דוקא וכו' אלא קרי להו ספק משום דכשרין מדאורייתא ע"כ. ול"נ דלא קרי להו ספק אלא אגב ספק קרוב לו וכו' כמ"ש בקונט'. ותנא להו במתני' לאשמועי' דזהו ספק קידושין אתי למעוטי זמן בקידושין כדאמר רבא בבבלי דף לא ע"ב:

לא תצא שלא להוציא לוזה וכו'. בבבלי בגיטין גרסי' אר"י בשם ר"ח דמן הונא לעולם לא תצא ואפי' אין לה בנים:

אפי' לאביה לא תצא. ק"ק הא כבר שמעינן לה מרישא בתו וכו' לא תצא כדי לזוק צרתה לאביה:

אם שלא הוחזק וכו'. בבבלי פ' גט פשוט דף קעו איבעי' להו הוחזק מאי משמע דסובר דמתני' דב"ב בשלא הוחזק וקשה קושית ר' יוסה וי"ל סובר הש"ם בבלי דלעולם אינו נאמן לומר פרעתי דמצי א"ל שטרך בידי מאי בעי. ואיכא לאוקמי מתני' בשהלוה מודה ולא חיישי' לקנוני' והא דלא גבי ממשעבדי דסד"א דוקא במקויי' בב"ד גובה ממשעבדי דב"ד מפקי לקלא אבל הודאה בב"ד לחוד לא מהני. ועיי' בכתובות דף ח' בתו' בד"ה א"ר אסי מ"ש שם בשם הרי"ף:

לווה הזקן וכו'. וקשה מאי ראיה היא זו ודאי דאף באב על בנו חיישינן לקנוניא ולסברת ר' אבין כל מה שהאב תובע מבנו יהא האב נאמן ואין סברא לחלק בין שעושה קנוניא בין שהוא לבדו רוצה לגזול את בנו:

והא תני אף בגיטי נשים כן וכו'. וקשה למה לא ניחוש אף בגט לקנוניא וכי מפני שגירשה לא יעשה עמה קנוניא והא בשובר תניא דלא יחזיר דחיישינן לקנוניא כמפורש בבבלי בברייתא פ"ק דב"מ ע"ש ובתוס' בסוגיין וצ"ע:

הלכה י

לא אשת שני מתים. בבבלי פריך ואי זיקת שני יבמין דאורייתא חליצה נמי לא תיבעי אלא מדרבנן וגזרה שמא יאמרו ב' יבמות הבאות מבית אחד מתייבמות. מיהו לסוגיין

לק"מ דודאי הכא לא הוי אשת שני מתים ממש אלא גזרה אטו אשת שני מתים הלכך בעיא חליצה. אך לשיטת הבבלי קשיא לי מאי פריך חליצה נמי לא תיבעי אמאי כי היכי דמרבינן מיבמתו חייבי עשה לחליצה כמ"ש תו' דף כ' ע"ב בד"ה גזרה וכו' אף זו כיוצא בה וי"ל כיון דאימעיט בפ' יבמין ה"ל כאשת אח שיש לו בנים כדאמרי' באשת אחיו שלא היה בעולמו:

אר"ל דר"מ היא וכו'. וקשה לעיל פ"ק דף ג' ע"א מוקמי' מתני' דתנן וכולן אם מתו או מיאנו וכו' דלא כר"מ וקשיא סתמא אסתמא וי"ל בלא"ה נמי קשיא סתמא דהכא אסתמא דפרק האשה רבה כדמסיק בסמוך ומוקמי' להו אליבא דתנאי א"כ אף מתני' דפ"ק אתיא כרבנן דר"ש:

הלכה יב

אם בא על השנייה וכו'. ק"ק למה לא קחשיב נמי משום אשת איש וע"ק למה קורא אותה שנייה וא"ל דה"ק אם בא אח"כ על אותה שקידש עובר עליה משום הני תרתי דהא אין אשתו נאסרת עליו משום ביאת אחותה:

זאת אומרת שהאונסין וכו'. וקשה דלמא שאני הכא דלאו אנוסה גמורה היא דה"ל למידק אבל אנוסה מנ"ל דנפסלת ועמש"ל ר"פ החולץ:

הדרן עלך פרק ארבעה אחין

פרק ד

הלכה א

החולץ ליבמתו ונמצאת מעוברת. כתבו תו' הא דלא נקט החולץ למעוברת כדנקט בגמרא משום דרבותא הוא אע"ג דלא הוכר העובר בשעת חליצה ונראה חליצה מעולה אפ"ה לא פסלה כשהוולד של קיימא ובגמרא נקט למעוברת לרבותא אף דהוכר העובר כיון שהפילה חליצה מעלייתא היא ע"כ ולפום סוגיין לק"מ דמתני' אתי לאשמועינן דאסור לחלוץ למעוברת וא"ת הא מסיפא שמעינן דלא תחלוץ עד שיהא לה ג' חדשים י"ל אי מסיפא ה"א דנקט לא תחלוץ אטו לא תתייבם א"נ כן דרך התנא לאשמועינן אגב אורחא בקיצור מה דתנן במקום אחר כמ"ש תוס' ריש ברכות. והא דנקט בבבלי בגמרא החולץ למעוברת לרבותא לריש לקיש דאמר צריכה חליצה מן האחין קמ"ל אע"פ שיודע שהיא מעוברת ולא היתה כוונתו בחליצה זו רק לפטרה אם יהיה הוולד נפל אפ"ה צריכה חליצה. ומ"ש תוס' עוד שם ונמצאת מעוברת בחולץ תוך ג' חדשים אייריי דומיא דסיפא הכונס יבמתו דאיירי תוך ג' דאי לאחר ג' חדשים אמאי חייב קרבן

כיון דרוב נשים עוברות ניכר לשליש ימיה וזו הואיל ולא הוכר עוברה מאי ה"ל למיעב' וכה"ג אמרי' בשבועות פרט לאנוס שלא בשעת וסתה ע"כ. ותימא למאן קאמרו הכי אי לר"ש דתנן לקמן פ' האשה רבה ניסת ע"פ עדים מותרת לחזור לו ופטור' מקרבן דמאי ה"ל למיעבד א"כ ה"ל להביא ראיה ממתני' דלקמן דמפורש דפטורה לר"ש ולא ה"ל להביא ממרחק ראייתם ואי לרבנן דפליגי אר"ש הא אינהו מחייבין קרבן במאי ה"ל למיעבד דהתם שהיה לה למידק ולחקור כ"ש כאן שהי' לו להמתין עד אחר תשעה חדשים. משא"כ שם אי לא תסמוך על העדים עד אן תוחיל ותתעגן. גם עיקר ראיית' מהאי דשבועות קשיא דהתם ודאי אנוס הוא דשלא שעת וסתה הוא וכי נאמר שלעולם לא יבעול ומאי ה"ל למיעבד משא"כ כאן ולכך לא הביא בבבלי פ' האשה רבה ראיה מהאי דשבועות וגם בשבועות לא קאמר הגמרא דר' אושעי' אתיא כר"ש. וכ"מ בדברי הרמב"ם פ"ה מה' שגגות שכתב בניסת ע"פ ב"ד חייבת בקרבן. ובבא על אשתו ופירס' נדה שלא בשעת וסתה פטורה מקרבן וי"ל דלא דמיא מאי ה"ל למיעבד דהכא להאי דפ' האשה רבה דהתם לא טרידא בדבר מצוה דאשה לא מיפקדא אפריה ורביה אבל הכא דטריד במצות יבום פטור כדאמרינן בבבלי פסחי' פ' א"ד דף עב א"ר יוחנן אשתו נדה בעל חייב יבמתו נדה בעל פטור. אך קשה לישנא דמאי ה"ל למיעבד לא שייך הכא ועוד הא אמרי' שם בפסחים בסמוך לוסתה אפי' ביבמתו חייב כיון דלא רמיא מצוה עלי' א"כ ה"נ כיון דיש לו להמתין עד אחר ט' חדשים כמאן דלא רמיא מצוה עליה דמיא וצ"ע:

שלא תהא צריכה כרוז לכהונה. וקשה למה לא קאמר כשישא קרובותיה כדתנן במתני' החולץ ליבמתו ונמצאת מעובר' מותר בקרובותי' ויאמרו קרובת חלוצתו מותרות דאיכא שמע בחליצה ולא שמע שילדה אח"כ וא"ל קרובת חלוצתו גופא מדרבנן גזרה אטו קרובת גרושתו ואין גוזרין גזרה לגזרה הא חלוצה דאסורה לכהן נמי מדרבנן גזרה אטו גרושה וגזרינן ולהאי טעמא אף בחללה וגרושה איכא למגזר. וקושיא זו קשיא נמי לבבלי דף מא ע"ב ע"ש:

חלץ תוך ג' חדשים מהו. בבבלי ריש פרקין פליגי בה ר"י ור"ל ור"י אמר אין צריכה חליצה מן האחין. וא"ת למה לא פריך עליה ממתני' קטנה שחלצה כדפשטינן בסמוך וי"ל דבבבלי דף קה ע"ב גרסי' קטנה שחלצה וכו' אר"י אמר רב זו דברי ר"מ דאמר איש כתוב בפרשה ומקשינן אשה לאיש. וכיון דמדאורייתא אין חליצת קטנה כלום ודאי דצריכה חליצה אחרת. ואף להרשב"א שכתב הא דקטנה אינה חולצת לר"מ אינו אלא מדרבנן נמי ל"ק דס"ל דר"מ גוזר קטנה אטו קטן לפיכך תחלוץ משתגדיל משא"כ בחולץ למעוברת. אך קשה לשיטתו דטעמא דר"מ דגוזר קטנה אטו קטן למה ליה לרבא

למימר שם בדף קה הילכתא עד שתביא ב' שערות וכר"מ פשיטא הא קיי"ל הלכה כר"מ בגזירותיו כמפורש בבבלי בכתובות דף ס' וליכא מאן דפליג עלה וצ"ע:

דר"מ היא. לפי מאי דמסיק בסמוך דטעמא דר"מ שמא תמצא איילוני' ופירשתי בקונט' דקטנה אינה חולצת משום חשש צרתה קשה הא אמרי' בירושלמי פ"ק דף ב' דאר"מ כל שאין את מייבמנו אין את מייבם צרתו ולדידי' צרת איילוני' אסורה א"כ מה חשש איכא בחליצת קטנה אם תמצא איילוני' צרתה נמי מותרת לשוק וי"ל הא דקאמר צרת איילוני' אסורה היינו להתייבם אבל חליצה בעיא. וכן משמע בירושלמי לעיל פ"ג דף יא דתנן ג' אחין נשואים ג' נשים נכריות ומת א' מהן ועשה בה א' מאמר ומת הרי אלו חולצות ולא מתיבמות ופריך שנייה למה לא מתייבמת ומשני ר"ל דר"מ היא דאמר כל שאין את מייבמנו וכו' ש"מ אע"ג דאין מייבם צרתה מ"מ בעי חליצה ואף שיש לחלק דבפ"ג אף בעלת המאמר בעיא חליצה הלכך גם צרתה צריכה חליצה משא"כ באיילונית מ"מ נראה שאין לחלק כדמוכח מסוגיין. אבל רש"י פי' בפ"ק דף יב אהא דא"ר אסי צרת איילונית אסורה וז"ל צרת איילונית הרי שהיה נשוי שתי נשים והאחד איילונית ומת בלא בנים שתיהן אסורות להתייבם ופטורות מן החליצה ע"כ ולא ידעתי מנ"ל הא דצרתה פטורה מן החליצה ואי מהא דקאמר שם בבבלי זו היא דאיסור נפילה גרם לה צרתה בעיא חליצה איילונית אפי' חליצה לא בעיא מ"ט הא דאורייתא הא דרבנן אין מכאן ראייה דדחיי' בעלמא היא ולפי המסקנא דמחלק בין הכיר בה לשלא הכיר בה מודה רב אסי דזו היא למעוטי צרת איילונית דשריא והיינו שלא הכיר בה ומודה נמי רב אסי דצרת איילונית צריכה חליצה דמה לנו להרחיק פלוגתייהו דרב אסי ור"י. ולעשות מחלוקות בין התלמודיי' הבבלי והירושלמי וצ"ע:

שמא תימצא איילונית. כ' תוס' דף קה ע"ב בד"ה קטנה וכו' ומיהו בירושלמי גרסי' בסדר המשנה תחלוץ משתגדיל ואם לא חלצה חליצתה כשרה משמע דסובר דמקיש ר"מ אשה לאיש היינו מדרבנן אבל לר' יוסי חולצת לכתחלה ע"כ. ותימא ודאי הירושלמי ליתליה כלל דר"מ אית ליה היקישא דא"כ למה ליה טעמא שמא תמצא איילונית תיפוק ליה מהיקישא או מטעם גזרה וכמ"ש לעיל בסמוך בשם הרשב"א וצ"ע:

ר"י בעי חלץ לה מעוברת והפילה. וא"ת מאי קמיבעיא ליה תפשוט ממתני' דקטנה שחלצה וכו' כדפשיט בסמוך וכ"ש דזו בשעת חליצה ודאי לא היתה ראויה לכך משא"כ קטנה וי"ל ר' יודן ס"ל דטעמא דר"מ משום דמקיש אשה לאיש וגזרה קטנה אטו קטן וליכא למפשט מידי וכמ"ש לעיל בסמוך בד"ה חלץ וכו' ע"ש:

יכול תהא זקוקה ליבם ת"ל ולא ימחה וכו'. כ' תוס' בפירקין דף לה ע"ב בד"ה והא לית ליה כיון דהפילה לבסוף אבל בר קיימא לא א"נ כשהוא בר קיימא נפקא לן מלהקים לאחיו שם ולא ימחה שמו מישראל פרט לזה שאין שמו מחוי ע"כ ותימא שלא הביאו הירושלמי דמפורש דמלא ימחה נפקא לן בן קיימא וע"ק למה הפכו הסדר והביאו תחלה קרא להקים לאחיו שם דכתיב בתר קרא ולא ימחה שמו:

אף בחליצה כן. וקשה הא לא דמיין להדדי בשלמא בביאה כדאמר טעמא שאין הולד פוטר עד שיצא לאויר העולם גם הביאה באיסור היתה משא"כ בחליצה כיון דאיגלי מילתא למפרע דלא היה הולד בן קיימא אינה צריכה חליצה אחרת וי"ל ס"ל לר' יודן כדתני ר' הושעי' מאן יבמי את שאין אומרים לו ייבם אין אומרים לו חלוץ וכ"ה בבבלי:

כמה דאת אמר תמן בן הוא למפרע וכו'. וקשה שאני לעניין יבום דכתיב ולא ימחה שמו מישראל ונפל שמו מחוי. ואפי' מעוברת בן קיימא נמי ממעטינן מדכתיב להקים לאחיו שם בישראל ואינו פוטר עד שיצא לאויר העולם משא"כ לענין ירושה י"ל דעובר נמי זוכה:

ובלבד שכיב מרע. כ' הש"ך בח"מ סי' ר"י ס"ק א' לא קיי"ל כהאי ירוש' דבש"ס כ' מ"ש לא אמרו דדוקא בשכיב מרע אלמא דאין חילוק תדע דהא קאמר נמי בירושלמי בלבד מטלטלים הא קרקעות לא ולא מצינו בש"ס ופוסקים שחילקו בכך א"ו לא קיי"ל כהאי ירושלמי ועוד הא בכולא סוגיא דפ' מ"ש מעיקרא הוה ס"ד דטעמא דמתני' משום מזכה לעובר קנה ואפי' בבריא א"כ נהי דמסיק בתר הכי טעמא דמתני' דעתו של אדם קרובה אצל בנו לא חזינן דהדר מהא דמתני' איירי אפי' בבריא ע"כ. ותימא לענ"ד לדחות דברים המפורשים בירושלמי ושהסכימו עליהן עמודי העולם רבי' האיי ובה"ע והרמב"ן ז"ל וכ"מ מדברי הרי"ף והר"י הלוי בלי טעם וסברא. דמ"ש תדע וכו' איני מבין הוכחה זו הרי פעמים רבות לאין מספר מביאים הראשונים דברי הירושלמי להלכה אף שלא הוזכר בבבלי דכללא הוא מקום שזה סוגר זה פותח. ומ"ש ועוד וכו' אינה ראיה כלל דכוונת הירושלמי לומר לר' אלעזר דסובר דבמתני' לא תנן בנו משום דאורחא בכך אלא נקט בנו דוקא א"כ אף שכיב מרע דנקט מתני' נמי דוקא הוא. דמתני' איירי בש"מ מדתנן האומר דמשמע באמירה בעלמא סגי והיינו ש"מ וכ"כ הש"ך שם. והלכך בעינן תרתי בנו וש"מ. ודוקא מטלטלים מדתנן יטול מנה ומאתי' ולא יטול קרקע פלוני. לפ"ז בבבלי דמסקינן דבנו דתנן במתני' דוקא ה"ה ש"מ ומטלטלי דתנן במתני' דוקא הוא. גם מ"ש דכולא סוגיא איירי אפי' בבריא תימא אדרבא כולא סוגיא איירי בש"מ דהא קאי אההוא דאמר נכסי להאי דמעברא וכ' תו' בש"מ איירי ע"ש וצ"ע:

מה עבד לה ר"ל. בבבלי ב"ב דף קמב משני אביי שאני ירושה הבאה מאיליה. ותירוץ זה שייך נמי אקושיא שניה דפריך גם אשמואל. מיהו אקושיא שניה י"ל דלאו ירושה היא כיון שהפילה וכן משמע בבבלי שם שזו היא סברת רבא. ותו קשה לי מאי פריך לר"ל מרישא דלמא הא דחייבין להחזיר הכל היינו כשנולד העובר דאז ודאי לכ"ע יורש גמור הוא וי"ל אס"ד דברייתא איירי כשנולד העובר א"כ היינו רישא נודע שיש לו בן אלא ודאי הא קמ"ל דאפי' כשהוכר העוב' נתבטל' חזקתם וקשי' לר"ל:

משום ייאוש. בבבלי פ' מ"ש קאמר רבא שאני התם דרפויי מרפיין בידיהו מעיקרא בשעה שהחזיקו. ולא קאמר משום ייאוש דקסבר יאוש כדי לא קנה. ובאמת תימא לי מי איכא למ"ד דיאוש כה"ג שעדיין ברשות הבעלים הוא דמהני אפי' למ"ד יאוש כדי קנה היינו כשהגניבה ביד הגנב אבל כל שהוא ברשות בעלים לכ"ע לא מהני ודוחק לפרש משום יאוש דקאמר היינו דמעיקרא יאושי מייאשי מיניה והיינו כדרבא וצ"ע:

חזר בה ר"ל. וא"ת מאי ראיה ממתני' דלמא מתני' איירי בשאין שם אלא בת דודאי דעתו קרובה אצלה כבנו וי"ל מסיפא דמתני' דייק דתנן אם זכר מנה אם נקבה מאתים וילדה זכר ונקבה זכר נוטל מנה ונקבה מאתים. הרי אע"ג דיש לו בן זכתה הנקבה. והא דמסיק בבבלי המזכה לעובר לא קנה ומוקי למשנתינו בבנו דוקא ול"ק ליה מנקבה היינו דמוקמי למתני' כרבי יהודה דברתא עדיפא ליה כמפורש שם דף קמ"א:

הלכה ב

לא כן אמר רב וכו'. עיין פירושי בקונט'. מיהו לשון פירוקא דש"ס קשה קצת ויש לומר דהכי פריך לא כן א"ר והוא שיוכיח וכו' אם כן למה ליה טעמא בשאכל עורב תחלה דפטור דא"א לעמוד על וודאו תיפוק ליה שאז אין מוכיח לפניו חלב ברור ומשני דמודה רב היכא דאפשר לעמוד על וודאו אף על גב דאין חלב ברור מונח לפניו דחייב באשם תלוי:

חייבין על חלבו אשם תלוי. וקשה הא אפשר שיבא חכם ויברר שהוא מין בהמה וי"ל דפריך אהא דאמר רב דבעינן שיקבע איסורו וכוי לא איקבע איסורו. אך קשה דגרסי' בפ"ב דביכורים מתני' דלא כרב דרב אמר כל שא"א לעמוד על וודאו אין חייבין על ספיקו אשם תלוי. גם בבבלי כריתות דף יז פריך ר"י לר"ז מהא דכוי ור"ז סובר דלא בעינן שיקבע איסורו וי"ל כיון שלא הכריעו חכמים כוי מה הוא אם חיה אם בהמה שוב אין לספק שיבא חכם ויברר. גם לא חיישינן שמא יבא אליהו ויאמר בהמה היא ועדיין הדבר צ"ת:

ניתני היבמה לא תחלוץ וכו'. וקשה דלמא איירי בבא עליה לאחר ב' חדשים למיתת הבעל והוכר העובר לאחר שלשה חדשים למיתת הבעל ואפ"ה יש להסתפק בשבעה לאחרון דאין הכרת העובר משתהה יותר משליש ימיה אבל לפעמים ניכר העובר לאחר חדש הראשון ויש לומר דקים להו לחכמים דלעולם אין העובר ניכר אלא לשליש ימיה ולא קודם לכן גם אין הכרת העובר מתאחר יותר משליש ימיה וצ"ע:

שהן שתי יצירות. וקשה לפי מאי דפירשתי בקונט' דהא דנקט בן שבע במתני' לאו דוקא א"כ ליכא למשמע ממתני' דאיכא יצירה לשבע וא"ל דהא דקאמר והוכר העובר לאחר נ' יום ה"פ זה שנולד לשבעה צריך נמי יותר משני חדשים להכרת העובר שהן שליש ימיה לפיכך צ"ל מקוטעין לשני ואחר כך ילדה בחצי חדש התשיעי למיתת הבעל דיולדת לתשעה יולדת למקוטעין ולשני ה"ל בחדש השביעי ולראשון תשעה דאם כן מאי קאמר את ש"מ שהאשה יולדת לחדשים שלימים הא לית כאן תשעה שלימין דאי ילדה בסוף החדש התשיעי א"כ ליכא לספוקי בשני כלל דלשני בן שמנה הוא כשתחסור ארבעים יום מתשעה חדשים וי"ל מלישנא דמתני' דייק מדתנן בן שבעה לאחרון. מיהו לפמ"ש לקמן בסמוך בד"ה יצירה לשבעה וכו' בשם הפ"ת ניחא דאף שילדה בסוף תשעה לראשון אפשר שיהיה בן שבע לשני דאפי' בן שמנה כשנוצר לשבעה ימים הוא חי ודייק שפיר ממתני' שהן שתי יצירות ואף לפירושי שם ניחא ע"ש:

שהאשה מעוברת וכו'. וקשה הא כבר אמרנו שאין העובר משתהה בהכרתו יותר משלשה חדשים א"כ לאחר ג' חדשים ודאי מותר שהרי לא הוכר ואי בשהוכר העובר אסור לכנסה מטעם מעוברת חבירו ועי' בבבלי בתו' דף לז בד"ה רוב:

אין ממזר כספק. עי' פירושי בקונט'. ובבבלי בפרקין דף לז פריך הש"ס מאי קאמר ופירש"י ראב"י היכי מצי לאפוקי מספק ממזר ודחקו אביי ורבא לשנויי ע"ש. וקשה לפי' בקונט' לק"מ דה"ק דאין ממזר מספק דלעולם מותר לבא בקהל וס"ל כר' יוסי ור' יהודא דסברי הכי בבבלי בקידושין דף ע"ג וי"ל אי כר"י ור"י ס"ל א"כ אף בממזרת מותר דדרשי ודאי הוא דלא יבא הא ספק יבא בקהל ודאי הוא דלא יבא בספק יבא א"כ יש ממזר בספק ונפקא מיניה שמותר בממזרת. אך בסוגיין משמע כפירושי בקונטרס מדקאמר דלראב"י שמנה נינהו ש"מ דסובר דאסור בממזרת דא"כ ה"ל עשרה. ונ"ל דראב"י ס"ל כר' יהודה קהל גרי' איקרי קהל וס"ל כר' יוסי דמחד קהל לא מרבי' אלא דספק מותר לבוא בקהל אבל שיהא ספק מותר בודאי ממזרת לית לן קהל יתירי לרבויי. מיהו בבבלי בקידושין שם משמע דטפי אית לן לרבויי מקהל דספק מותר בודאי מלמדר' ביה דקהל גרים איקרי קהל ע"ש ועמ"ש בירושלמי קידושין דף כה בתוס' שם. הן דאת אמר מוכרת וכו'. וקשה

כשנפלו לה משנעשית שומרת יבם אמאי יחלוקו מי גרעה מנשואה אדרבא מסברא י"ל דכולא ברשותה נפלו. לכן נ"ל דה"ג הן דאת אמר מוכרת ונותנת וקיים בשנפלו לה משנעשית שומרת יבם והן דאת אמר יחלוקו וכו' כשנפלו לה עד שלא נעשית שומרת יבם ולכך יחלוקו דנשוא' ידו עדיפא מידה וכשמת אין ליבם בה אלא זיקה וידו כידה וברישא שנפלו כשהיא שומרת יבם לא מהניא זיקה למקני נכסי דהשתא. וזו היא דעת אביי בבבלי בשמעתין ואמרו שם תניא משמיה דריב"ח כוותיה דאביי. ורבא פליג עליה התם ומוקי למתני' רישא דלא עבד בה מאמר וסיפא דעבד בה מאמר. והרי"ף לא כתב מכל הני פלוגתא דאמוראי דמתאמרן עלה דמתני' ולא מידי. ותמהו עליו כל הראשונים ודחקו לתרוצי'. ול"נ דפסק כוותיה דאביי ולא איצטרך לאתויי פירוקא דאביי דפשטא דמתני' משמע הכי דרישא איירי בשנפלו לה כשהיא שומרת יבם וסיפא נמי משמע דאיירי בשנפלו כשהיא נשואה כדאמר ר"פ בבבלי בשמעתין מתני' כוותיה דאביי דייקא מאי נכנסים ומאי יוצאין אלא נכנסין לרשות הבעל ויוצאין מרשות הבעל לרשות האב. וא"ת הא איפריך אביי וכדאר"פ ואע"ג דקשיא ליה מתה י"ל דקשיא להרי"ף אי כפירש"י מאי קאמר אע"ג דקשיא ליה מתה הא חדא לא שייכא בחברתה והכי הל"ל אלא דקשיא ליה מתה. ועוד מאי קמ"ל ר"פ הא כבר הקשה רבה קושיא זו ועוד אביי ששמע מרבה קושיא זו כדמפורש שם למה מוקי למתני' בהך אוקימתא אלא ודאי הא דפריך הש"ס שם אדמפלגי לאחר מיתה ליפלגי בחיי' ולפירות הך קושיא ליתא דגרסי' בבבלי בב"ב דף קנח אהא דתנן התם נפל הבית עליו ועל אשתו בש"א יחלוקו ובה"א נכסי' בחזקתן. בחזקת מי רא"א בחזקת יורשי האשה רי"א בחזקת יורשי הבעל ר"ל אמר יחלוקו. הנה קושית הש"ס אינה אלא לר"א ור"י דלדידהו צ"ל דבשומרת יבם אף ב"ש מודו דנכסי צ"ב בחזקת יורשי הבעל כמו שהוכיחו תוס' בשמעתין ובכתובות דף פ' בד"ה נכסים וכו' דרב אשי דייק מדקאמרו ב"ש יחלוקו יורשי הבעל עם יורשי האב ולא קתני יורשי האב עם יורשי הבעל ש"מ דבנכסי צ"ב מודו ב"ש לב"ה ואס"ד ב"ה בחזקת יורשי האשה קאמר א"כ נכסי צ"ב קיימו טפי בחזקת האשה מנכסי מלוג והא ודאי ליתא ע"ש. מיהו לר"ל דאמר התם בב"ב דב"ה דאמרו נכסים בחזקתן היינו בחזקת שניהם ויחלוקו סובר דהכא בשומרת יבם גם בנכסי צ"ב פליגי ב"ש וב"ה ב"ש סברי נכסי צ"ב בחזקת יורשי הבעל כדדייק רב אשי מדל"ק יחלוקו יורשי האב עם יורשי הבעל וב"ה סברי נכסים דהיינו צ"ב בחזקתן בחזקת שניהם וזו פלוגתא המפורשת במתני'. מעתה ודאי דאיכא רבותא בפלוגתייהו דלאחר מיתה לאשמועינן פלוגתייהו בנכסי צ"ב אבל בפירות ודאי דיש ליבם מחצית הפירות וכן דעת רוב הראשונים וכמ"ש הה"מ פכ"ב מה"א ע"ש. ולדעת

הרמב"ם אין ליבם כלל בפירות אפי' נכסי צ"ב מעתה מתפרשים דברי ר"פ הכי מתני' דייקא כוותיה דאביי מדלא תנן בקצרה נכסי מלוג ואע"ג דקשיא ליה מתה לא חש להך קושיא דהלכתא כר"ל דאמר יחלוקו. וכ"פ הרי"ף בב"ב וכן דעת רוב הפוסקים. לכך פסק הרי"ף גם כאן כאביי דר"פ דהוא בתרא אמר דמתני' כוותיה דייקא ואין לחוש לקושית רבה ליפלוגי בחיי' ולפירות. והדברים ברורים. ובחידושינו ישבתי מ"ש הרי"ף פ' הכותב דברי רבא ע"ש. ובמ"ש י"ל גם דברי הרמב"ם פכ"ב מה"א דפסק דאין ליבם חלק בפירות נכסי צ"ב ותמה עליו הה"מ מאין הוציא כן ע"ש דהרמב"ם מפרש הא דקאר"פ כפירש"י דלפי המסקנא קשיא לאביי מתה. וקשיא ליה הא איכא לשנויי כדשנינן דס"ל לאביי כריש לקיש וכמ"ש הרמב"ם שם אלא ודאי דאין ליבם כלל בפירות אפי' נכסי צ"ב הלכך אין סברא לומר דס"ל לב"ש דליהוי כל נכסי צ"ב בחזקת יורשי הבעל. ומהא דקאמר בסמוך שכן אפי' אחיו וכו' יש ראיה מבוררת לפסק הרמב"ם ועמ"ש בירושלמי בכתובות דף כ"ט בתוס' בסוגיין. ובחידושי הקשיתי לאמוראי בבבלי בסוגיין דמפרשי משנתינו דפליגי ב"ש וב"ה אי ספק מוציא מידי ודאי וכו' כמפורש שם א"כ תרתי פלוגתא דב"ש וב"ה הכא ובב"ב למה לי דהא תרווייהו בחדא טעמא שייכא. ותמהתי שלא הרגישו בזה המפרשים ז"ל והארכתי שם ליישבה ע"ש:

הלכה ג

תני ר' הושעיה וכו'. בבבלי כתובות דף פ' גרסי' איבעיא להו שומרת יבם שמתה מי קוברה וכו' ופשיט מהא דר"ה ופריך רבא ולימא אח אני יורש אשתו אין אני קובר וכו' ע"ש. ודחקו תוס' והמפרשים בפי' הסוגיא. ונ"ל דאיבעיא דהתם למ"ד לב"ה דיחלוקו בנכסי צ"ב דהלכתא כוותיה וקאמר קיי"ל קבורתה תחת כתובתה ונדוניתה מי קוברה יורשי הבעל דקא ירתי כתובתה נוסף על חצי נדונית' דהיינו נכסי צ"ב א"ד יורשי האב דקא ירתי נכסי מלוג נוסף על חצי נדוניתה. ופשיט מדר"ה דתני יורשי כתובתה דהיינו יורשי הבעל חייבין בקבורתה ופריך רבא ולימא אח אני יורש אשתו אין אני קובר והבין אביי דסובר רבא דמיבעיא לן למ"ד נכסי צ"ב בחזקת יורשי האשה וקשיא ליה כיון שאינו יורש כלום מנדוניתה אינו חייב בקבורתה לכך השיב לו דאיבעיא לן למ"ד יחלוקו ובאין עליו משני צדדים או שיחזיר חצי נדוניתה או שיקברנה ואין ליורשי האב ליתן חלקם שהרי אף כשאין לה נדוני' חייב הבעל לקברה תחת כתובתה לבד כ"ש עכשיו שיש לו ג"כ חצי נדוניתה וא"ל רבא הכי קאמינא שהוא יבא עליהם משני צדדים או שיתנו לו כל נכסי צ"ב או שיתנו חלקם ואי משום כתובה מנה ומאתים לא ניתנה כתובה לגבות מחיים וזהו שירש מאחיו לעמוד במקומו כאלו הוא חי ולא ירש ממנה יותר מיורשי

האב ומשני יבם כאחר דמי ומן הדין היה ראוי שתטול מנה ומאתים שלה וה"ל יורש כתובתה וחייב בקבורתה כדאמרי' לעיל. ופריך והא בעינא לכשתנשאי וכו' פי' כיון דלא נישאת לאחר שהרי אגידא ביבם וה"ל כארוסה א"כ קשיא קושית רבא שגם יורשי האב יתנו מחצה ומשני יבם נמי כאחר דמי וא"ת מ"ד בחזקת יורשי האשה תיקשי ליה הא דר"ה ומתני' דפ' אלמנה ניזונית מנכסי היתומים וכו' יורשיה יורשי כתובתה חייבין בקבורתה אמאי הא יורשי האב יורשין כל נדוניתה וי"ל דסובר כמ"ד ארוסה שמתה ארוס חייב בקבורתה דכתובתה לחוד תחת קבורתה ולא נדוניתא והרבה אמוראי' דסברו הכי כמפורש בבבלי כתובות דף נג. ודברים ברורים הן ובזה יתיישבו כל הקושיות שהקשו תוס' והמפרשים בסוגיא זו ע"ש:

הלכה ד

מתני' אמרה כן המגרש וכו'. עיין מה שכתבתי בכתובות דף כט בקונט' פירוש אחר בסוגיא זו:

ארוסה שמת אין לה כתובה. עיין בקונט' שני הפירושים שפירשתי לפי הגהתי. ואפשר לקיים הגירסא שלפנינו וה"פ ארוסה שמתה אין לה כתובה היינו דין כתובה והא דתניא קבורתה תחת כתובתה בנשואה איירי ונדוניתה מבית אביה בכלל שהוא יורשה אבל הכא כיון דכי מתה אינה יורשה אף הוא אינו חייב לקברה. שלא הותרה להנשא לשוק דכך היו כותבין בכתובתה כשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי וכל זמן שלא מת ולא נתגרשה לא נשתעבד לה ולא יורשת ממנו כלום. שלא תאמר יעשה כמי שגירש סד"א מאי איכא בין מיתה לגירושין הא ביוצאת ממנו בגט צריך ליתן לה מיד כתובתה אע"פ שלא ניסת לאחר ש"מ דיציאתה מרשותו מחייבו בכתובתה אם כן מתה נמי לפיכך צריך ר"ז לאשמועינן דאינו כן דהא דכתב לה כשתנשאי לאחר היינו כשיהיה לה רשות להנשא לאחר וזה אינו שייך במתה וכפירוש זה נראה. דכ"מ בבבלי כתובות דף נג. ועמ"ש לקמן פט"ו בתוס' בד"ה ב"ה וכו':

הלכה ז

שלא תאמר חליצה פטור וכו'. וא"ת ודלמא ה"נ יזכה בנכסי אחיו ע"י חליצה וי"ל דדייק ליה מקרא מדכתיב והיה הבכור אשר תלד יקום על שם אחיו ודרשינן אשר תלד פרט לאיילונית יקום על שם אחיו לנחלה וקשה האי אשר תלד ה"ל למכתב ברישא לא תהיה אשת המת אשר תלד החוצה ומאי שייטא הכי בנחלה אלא ללמד והיה הבכור אשר תלד כלומר שייבם אשת אחיו שראוי להוליד יקח נחלה אבל לא בחליצה והא דממעטינן מיניה איילונית היינו מדכתיב תלד לשון נקבה ש"מ דאיבמה נמי קאי. ובבבלי פריך

א"ה אינו אלא כא' מן האחין מיבעיא ליה אלא סד"א הואיל ואפסדה מייבום ליקנסי' קמ"ל. נראה דהירו' לא חש לקושיא זו דה"נ משמע ה"ה כא' מכל האחין א"נ דקשיא ליה אפירוקא דבבלי לפי מאי דקיי"ל דביאת קטן עדיפא מחליצת גדול וקודם חליצת גדול צריכה לחזור על כל האחין לייבם א"כ מאי הפסיד לשאר אחין וכ"מ בבבלי דף לט דהכי הלכתא ואמר ליה דמתני' איירי בשחלץ לה ולא חזרה על שאר אחין לייבמה דהא מתניתן סתמא תנן ואיכא לאוקמא דוקא בשלא אפסדוהו אבל בשאפסדוהו לשאר אחין אינו נוטל כלום וצ"ע:

מאחר שאינו יכול לקיים אחת מהן וכו'. וקשה כיון דמדאורייתא אין המאמר כלום למה לא יזכה בירושת אחיו ודוחק לומר כיון דעבר אדרבנן נקנסיה וצ"ע:

וטעמא דר"י והיה הבכור וכו' מקישו לבכור. וקשה מ"ט דרבנן דפליגי וכן קשיא נמי אבבלי וא"ל לית להו הך היקישא הא אמרי' בבבלי דף כ"ד ע"ב דאף אליבא דרבנן דרשי' הך היקישא ואפשר לומר דסברי רבנן דלא ממעטינן מהיקישא דבכור אלא דבר אחד דמסתבר טפי למעוטי אבל כל שאר מילי מרבינן מיקום על שם אחיו דלא דחינן מאי דמפורש בקרא אלא מדלא כתיב והיה הגדול ממעטינן חד מלתא. ובהכי ניחא מה שכתבו תוס' דף כד בד"ה למאי הלכתא לגריעותא אר"י דהמ"ל לחשיבותא שאין ירושתו חוזרת ביובל ע"כ. ולפמ"ש לא מצי למימר לחשיבותא דמיקום על שם אחיו מרבינן כל חשיבות וזכות שהיה לו לאחיו וזה ברור:

הלכה ח

הא לא חלץ לה ומתה וכו'. וקשה דלמא לכך לא תנן מתה משום דבעי למתני סיפא והאחין מותרין ודוקא בחליצה שריין אבל לא במיתה ולכך לא פריך מינה בבבלי דף יח על רב יהודה דאמר שומרת יבם שמתה אסור באמה ואפשר דהיינו טעמא דר' אבין דמייתי מסיפא. ובבבלי לא מייתי גם מסיפא משום דסובר חליצה מאחד מן האחין עדיף ממתה דנסתלקה זיקה דאחין ונראה לכל דלא היה לאחין שום קורבה בה:

ואסור בצרת קרובת וכו'. בקונט' פירשתי דאסורות דדמיא לגרושה וכ"כ תוס' ויותר נ"ל דהיינו טעמא שיאמרו חליצה פטור וייבום פטור כי היכי דשרי בקרובת חלוצה ה"נ בקרובת יבמה שרי דלא הויא כאשתו אלא כאשת אחיו הלכך גם צרת קרובת חלוצתו אסורה כצרת קרובת אשתו גמורה אבל קרובת צרת חלוצתו שריא דהכל יודעים שאין זו כאשתו שלא נתייבמה ולא נחלצה ועמש"ל דף ט' ע"ב בד"ה ק"ו וכו':

הלכה ט

מה בין חולץ מה בין מגרש. וקשה מאי קשיא ליה ודאי דאיכא ביניהו טובא אחות חלוצתו מד"ס ואחות גרושה דאורייתא כדפרישית בקונט' במתני' וצ"ע:

הלכה יא

אע"פ שאין ראיה לדבר וכו'. בבבלי פ"ק דנדה דף ח' ע"ב קאמר משום דאיכא דילדה לט' ואיכא דילדה לשבעה ופירש"י שמא ניכר עוברה לשליש ימיה דהיינו ב' חדשים ושליש קמ"ל דאזלינן בתר רוב נשים. לא נתבאר מדבריו אם היולדת לשבעה ניכר העובר לב' חדשים ולשליש או שלפי האמת אף זו אין עוברה ניכר עד לאחר ג' חדשים. ומדברי הרא"ם נראה שתפס במוחלט דיולדת לז' עוברה ניכר לב"ח ושליש. והיפ"מ האריך בסוגין להשיב על דבריו דכי הוי רובא של ראשון ואחרון ואמצעי שלם אינן אלא ס"ב יום ואנן ב' חדשים ושליש בעינן ע"ש. נראה דאשתמיטתיה הא דאמרי' בבבלי ובסוגיין דלד"ה היולדת לז' יולדת למקוטעי' וסגי בקפ"ד ימים להורתה וה"ל ס"ב שליש ימים דכפי זמן העיבור ישתנה זמן הכרתו וזה פשוט. אך קשה לי הא מבואר בסוגיין דפלוגתא דאמוראי היא בעינן ג' חדשים שלימין להכר' העובר או אפי' חסירים וצ"ע:

אפילו מעוברת רוח. כתב היפ"מ כוונת ר' יודן דלא תקשה איך סמכינן אהכרת העובר להקל דלמא רוח הוא קמ"ל דלא איכפת לן ע"כ ע"ש. וקשה הא ברייתא מפורשת תניא בנדה שם ת"ר הרי שהיתה בחזקת מעוברת וראתה דם ואח"כ הפילה רות או כל דבר שאינו של קיימא הרי היא בחזקתה ודיה שעתה ע"כ. הרי דלגופה איצטרך ולא ללמד על דבר אחר:

אתא קומי רבה בר בא ואכשרו. וא"ת לפמ"ש בקונטרס היה ספק אם היה רובו של ראשון ואחרון א"כ למה הכשירו רבי אבהו יולדת לשבעה יולדת למקוטעין ואינה צריכה אלא שני ימים מן הראשון ושני' מן השני וכ"ה בבבלי בפרקין:

דלכן ניתני שלשים יום. בבבלי בנדה דף לח גרסי' אר"א בר אהבה ש"מ קסבר ר"י שיפורא גרים כ' תוס' פי' שופר שתוקעין בר"ח בקידוש החדש תשיעי של עיבור' וא"ת והיכי מוכח דחדש לבנה גרים דלמא חדש תשיעי של שלשים יום להריונה גרים וכו' ע"ש. ותימא הרי מפורש כאן דדייק ליה מדלא תנן דיה שלשים יום ואין צריכין לכל מה שדחקו תוס' שם ע"ש:

או לרע"ד יום. כ' הי"מ ולפמ"ש כאן או לרע"ד י"ל דלא מני יום הקליטה מכלל הרע"א יום ע"כ. ותימא מי איכא למ"ד דצריכה יותר מתשעה חדשים ונ"ל דירושלמי לשיטתו דגרסי' בשבת פר"ע ד' ע"ד ע"ב אר"י זו דברי ר"ע וראב"ע אבל חכמים אומרים שלשה

ימים בעינן לקליטת זרע מכאן ואילך מסרחת. והיינו שש עונות שלמות כגירס' רש"י בבבלי שם דף פו ע"ב נמצא קליטת הזרע פעמים ביום רביעי וזה ברור ונכון:

כל שהוא בה"י רבה וכו'. היפ"מ גורס כל שהוא בהרבה הרי הוא בארבה וה"פ מי שנולד ברי"ב ימים כמנין הרבה אותו ארבה ויחי' ומי שהוא בארבה דהיינו ר"ח יום שהן מקוטעין לא יחי' ע"ש. וגירסא שלפנינו נראה עיקר דמתורצת קושית הש"ס דרמי ר' בא אהדדי משא"כ לגירסתו:

ר"י חשש לגיטין ולולד. מכאן ראיה למ"ש תוס' דף מב ע"ב דר' יוסי שרי לארוסה ליארס ולינשא דהא בארוס' ליכא אלא חשש גט דהיינו גזרה אטו גט דנשואה אך לפום סוגיין לא צריכין למימר טעמא דר' יוסי דמתיר בגיורת וכו' משום דאשה מזנה מתהפכ' ומזנה כדאמר בבבלי ס"פ ארבע אחין אלא משום שאינן ראויין לגט:

אין תימר דלית ר"מ וכו'. וקשה למה דייק מסיפא הא ברישא מפורש אחד ארוסות וכו' לכך נ"ל דה"ג אין תימא ר"י חושש לגיטין הא תנן ארוסות ינשאו מיד:

הדא מסייעא לר"מ וכו'. ותימא איך מייתי סייעתא מדברי אמורא לתנא וי"ל דה"ק מכאן סייעתא דטעמא דר"מ משום דחשש לגיטין וכדפרישי' בקונט' דאל"כ רב גידל דלא כמאן:

מסייעא לר' יוסי. וקשה הא כר"מ נמי אתיא דהא אנוסה אינה ראויה לגט ודוחק לומר דר"מ חייש לגט לחוד ולולד לחוד:

ובדמים רי"א מעת לעת וכו'. ברייתא זו שנוי בתוספתא פ"ק דנדה אלא ששנוי' בהיפך דר' יהודה לר' יוסי. ולא ראיתי להרמב"ם שכתב דין גיור'. וקשה למה תהא מטמאה מעת לעת דאימור כתלי בית הרחם העמידוה הא מיהת אין הנכרית מטמאה בנדה ואין כאן שום טומאה וע"ק הא בלא"ה טמאים הטהרות שנגעה בהן דקיי"ל דגזרו על העכו"ם שיהו מטמאים כזבין לכל דבריהם ואפשר דנ"מ שעל טומאת עכו"ם אין שורפין תרומה משא"כ בטומאת מעת לעת. מיהו קשה הא תנן פ"ב דזבים הכל מטמאין בזיבה אף גרים ועבדים בין משוחררים בין אינן משוחררים וה"ה דמטמאין בנדה מדאורייתא א"כ ה"נ דמטמאין מעת לעת אף קודם שנשתחררו. והר"ש מביא שם ת"כ דתניא בשם רבי יהודה דעבדים מטמאין בזיבה וי"ל ר' יוסי פליג וסובר עבדים שאינן משוחררין אינן מטמאין בזיבה וה"ה בנדה ומשום ר' יוסי נקט נשתחררו:

אלא אחרים שנו מחלוקת וכו'. מה שיש לדקדק בזה עמ"ש בירושלמי בתענית ד' ז' ע"ב בתו' בד"ה אפי' אחרים וכו':

הלכה יב

א"ל ר' איזיל ייבם. וא"ת הא במתני' תנן ד' הוא דהוי עצה טובה וכדפרישית במתני' אבל טפי לא אפי' יש לו לפרנסן ובייבום חובה הוא על הב"ד להשיאו עצה טובה ואיך אמר ר' שייבם וי"ל דעצה טובה אינה אלא לת"ח שעונתו מע"ש לע"ש אבל יבם זה מן הטיילין היה שעונתן בכל יום לפיכך יכול לייבם את כולן כ' תיו"ט נשאלתי דלמא טעמא עונה ל' יום משום טבילת הנשים שסתם ווסת ל' יום וטעות גמור הוא וכו' אבל בדורות הראשונים נדה טובלת לח' יום וכו' ע"ש. ואיני מבין דבריו דכוונת השואל נראה שראוי שתהיה העונה בליל הטבילה א"כ אין מקום לתשובתו יהיה הווסת בימי נדתה או בימי זיבתה לא תמצא לעולם אשה רואה דם שא"צ טבילה וצ"ע:

אמר ומאן זיין האי ירחא דעיבורא. כ' הי"מ וקשה למה לא תזון אחת מהן ואח"כ יהיו כל אחת נותנת חדש אחר זה אחר זה ושמא היו צריכין לחדש קבוע שלא יבואו לידי ערבוביא וכו' ע"ש ודוחק הוא ול"נ דלק"מ שנכסיהן היו מעלין פירות בכל שנה כדי לזון חדש אחד א"כ א"א לזונו חדש העיבור א"נ שהיה להן מעות בעסקא שמעלה פירות למזונות לחדש אחד לשנה ואם יזונו בחדש העיבור מן הקרן מה יעשו בשנים הבאות וזה פשוט וברור:

אף בביאה כן וכו'. וא"ת למה לי' למילף ביאה מחליצה תיפוק ליה אף בביאה כתיב אשר לא יבנה בית אחיו ואיכא למדרש מיניה בית אחד הוא בונה ולא שני בתים. מיהו לפמ"ש בקונט' דמיתורא קדריש ניחא דבית אחיו אינו מיותר דביתו זו אשתו וה"ל כאלו כתיב אשת אחיו. ובבבלי בפירקין מפורש דחליצה ילפי' מבית חלוץ הנעל ויבום מדכתיב בית אחיו. וקשה למה לי תרי קראי לחליצה וליבום בחד קרא דיבום סגי דהא כבר כתיב אם לא יחפוץ ודרשינן מיניה כל שאינו עולה ליבום אינו עולה לחליצה והשני' לאחר שחלץ לראשונה שוב אינה עולה ליבום דהא כתיב לא יבנה כיון שלא בנה שוב לא יבנה. וראיתי להר"ב בפי' המשנה שכתב ולא מייבם תרווייהו דכתיב בית אחיו ואינו חולץ לתרווייהו שכל שאינו עולה וכו' ע"ש והיינו כקושיין. מיהו אינו לא כבבלי ולא כירושלמי וי"ל וצ"ע:

מהו להערים. כ' ב"י א"ע סי' קסא בשם רבינו ירוחם בשם הרמ"ה כופין אותו לחלוץ לפסולה ואם עבר על דברי המזהיר מנדין אותו ואם התרו בו למלקות מלקין אותו ע"כ ומלקות דקאמר נראה דר"ל מכת מרדות וטעמו נראה כדתנן כגון זו כופין על מדת סדום. וקשה הא אפי' להערים קמיבעיא לירושלמי מעיקרא אי שרי ואפי' למסקנא לא שרינן

אלא ע"י הערמה אבל אסור לכופו על כך שאין ב"ד עוקרין דבר מן התורה בכפיי' דמן התורה שניהם ראוי' ליבום וחליצה וכמ"ש בקונט' וצ"ע:

הלכה יג

המחזיר את גרושתו. פי' בקונט' משנישא' וכ"פ רש"י והר"ב. וכ' התיו"ט וכפשטי' דקרא והיתה לאיש אחר וכו' ובספ"ב דסוטה כ' הר"ב דבקידושין תלא רחמנא היינו מדכתיב והיתה והוי' קידושין משמע ע"כ. ותימא שנעלם ממנו דשני פירושים שכתב הר"ב פלוגתא דר"י בן כיפר וחכמים היא ולאו מויצאה מביתו יליף אלא מאחרי אשר הוטמאה כדגרסי' בבבלי פ"ק דף י"א ר"י בן כיפר אומר משום ר"א המחזיר גרושתו מן הנישואין אסור' מן האירוסין מותרת דכתיב אחרי אשר הוטמאה וחכ"א אחת זו ואחת זו אסורה אלא מה אני מקיים אחרי וגו' לרבות סוטה שנסתרה ע"כ וצ"ע. ועמ"ש בירושל' סוטה פ"ב ה"ו בתו' ד"ה שנסתרה וכו':

המחזיר גרושתו משניסת פסלה מן הכהונה וכו'. כ' הרמב"ם רפי"ח מהא"ב מפי השמועה למדנו שהזונה האמורה בתורה כל שאינה בת ישראל ושנבעלה לאדם שהיא אסורה להנשא לו איסור השוה בכל וכ' הה"מ לא הוצרך להוציא מחזיר גרושתו משניסת דהא ודאי לא פסל לה משום דלאו זר אצלה מעיקרא הוא לפי שלא אמרו כן אלא לתרומה אבל לכהונה כבר נפסלה מחמת שנתגרשה מ"מ עדיין היה לו לבאר ע"כ. ולי קשיא ממ"ש פ"ו מהל' תרומות הלכה ו' ובת כהן וכו' שאם תבעל לאסור לה ותעשה זונה או חללה כמ"ש בהא"ב הרי היא אסורה לאכול בתרומה וכו' ע"כ. הנה סמך עצמו על הכלל שכתב בהא"ב והכא בתרומה ודאי הך כללא ליתא דהא מחזיר גרושתו משניסת אף שנבעלה לאסור לה מ"מ לא נפסלה מתרומה דלאו זר אצלה מעיקרא. ואפשר שלזה כיון הה"מ שכתב ועדיין ה"ל לבאר. ודוחק לומר דדוקא כשנבעלה לאסור לה ונעשית זונה או חללה ע"י ביאה זו היא דמיפסלא בתרומה אבל כל שכבר נתחללה כגון זו שאסורה לכהן מטעם גרושה לא מיפסלה מתרומה דבי נשא ע"י בעילת האסור לה דאדרבא הסברא נותנת שזו פשיטא אסורה אי לאו היתירא דאינו זר אצלה מעיקרא וצ"ע. ונראה לפי מאי דקיי"ל כרבנן דר"י בן כיפר בבלי דף יא' דאמרי טומאה דכתיב במחזיר גרושתו לאו עלה קאי דכיון דאיעקר קרא מפשטיה איעקר וכ"כ הרא"ש א"כ צרתה ודאי מותרת דלא דמיא כלל לצרת ערוה קשיא הא דכתיב במחזיר גרושתו כי תועבה היא ל"ל דללמד שאין צרתה תועבה ל"צ קרא וצריך לומר ללמד היא תועבה ואין בניה תועבין וכשרים לכהונה וקשיא מאי ס"ד לומר שיהיו בניה תועבין וצ"ל דס"ד למילף בק"ו מאלמנה לכה"ג ומה אלמנה לכה"ג שאין איסורה שוה בכל בנה פגום זו שאיסורה שוה בכל לא כ"ש שבנה

פגום הא ק"ו פריכא הוא מה לאלמנה שכן היא עצמה מתחללת משא"כ זו שהיא עצמה מותרת בתרומה דאינו זר אצלה מעיקרא אעכ"ל דאף זו אסורה בתרומה וה"א למילף בניה מק"ו מאלמנה לכה"ג לכך איצטרך היא תועבה. והיינו כדעת הרמב"ם וכדא"ר יוחנן בסוגיין. וסוגיא דבבלי פ' אלמנה דקאמר הש"ס דמחזיר גרושתו מותרת בתרומה אתיא כמ"ד בבבלי בדף יא דאף לרבנן סברא לומר אין מקרא יוצא מידי פשוטו ואיצטרך היא למעט צרתה אבל לאיכא דאמרי דסובר דלרבנן אמרי' מסברא כיון דאיעקור איעקור כמ"ש הרא"ש ודאי דמחזיר גרושתו אסורה בתרומה מיהו מדברי רש"י נראה שהפריז על המדה שכתב בדף סט ע"א בד"ה ואימא וכו' אלמה תניא היא כשרה וולדה כשרה ואוקמינן כשרה לכהונה וכ"ש לתרומה ע"כ. וכ' המהרש"א דאוולדה קאי דכשר לכהונה ש"מ דהיא מותרת לתרומה דאל"כ ניליף מאלמנה לכה"ג ולרבותא בעלמא קאמר הכי דבפשיטו' אית ליה למידק מדקאמר היא כשרה ש"מ לתרומה ע"ש. ומלבד שדבריו דחוקים ורחוקים מפשט קשיא נמי דליכא למידק מוולדה דהיא מותרת בתרומה דלמא וולדה כשר מדכתיב היא תועבה ודרשינן אין בניה תועבים אבל היא עצמה אסורה אפי' בתרומה. ונ"ל דקשיא לרש"י לרבנן דר"י בן כיפר למה לי היא תועבה דלהתיר צרתה ל"צ קרא כמ"ש ולהתיר בניה נמי ל"צ קרא דמהיכי תיתי לפסלו דמאלמנה לכה"ג ליכא למילף דאיפרוך הק"ו אלא ע"כ לומר דאפי' כהן המחזיר גרושתו בניו כשרים דהא דכתיב גרושה לא יקח היינו גרושת אחרים אבל לא גרושתו. והשתא סוגיא דפ' החולץ מ"ד מידי אריא וכו' אתיא כמ"ד לרבנן דר"י בן כיפר אמרינן אין מקרא יוצא מידי פשוטו ואיצטרך היא תועבה למעט צרתה ומ"ד איכא למפרך וכו' סובר לרבנן אמרי' כיון דאיעקר וכו' וכן הלכה והיא כשרה דתניא בברייתא היינו שבניה מכהן כשרים. ורש"י בסוגיא דאלמנה פירש אליבא דהלכתא ומייתי ראיה השתא דהיא כשרה לכהן ובניה מכהן כשרים כ"ש דאוכלת בתרומה. ובמ"ש ניחא קושית המהרש"א בדף מד בגמרא בד"ה איכא למפרך וכו' ויש להקשות וכו' אי הפרכא גמורה ל"ל היא תועבה וי"ל בדוחק וכו' ע"ש ואף אם נסבול דחוקו קשה למה לא קשיא לתו' גם לרבנן לפי המסקנא ל"ל היא תועבה וכמש"ל. אלא ודאי מאן דקאמר איכא למפרך וכו' סובר דלרבנן כיון דאיעקר וכו' והיא תועב' איצטרך למעט בניה מכהן דכשרים לכהונה. ומאן דפריך היא תועבה נמי ואין צרתה תועבה וכו' סובר דלרבנן אין מקרא יוצא מידי פשוטו. ומה שתמהו תוס' לר"ע מאי דריש מהיא תועבה וכו' ולא מצי למדרש ואין צרתה תועבה דלא שייך בה צרתה דאין קידושין תופסין בחייבי לאוין ע"ש. י"ל דאיצטרך קרא לגופא דסד"א אף היא בת חליצה ויבום היא ככל חייבי לאוין דאתי עשה ודחי ל"ת לכך איצטרך היא תועבה דאסורה ליבם

וסד"א דליהוי כערוה לפטור צרתה לכך כתיב היא למעוטי דלאו צרתה היא וחייבת ביבום וכמ"ש תוס'. ובמ"ש ניחא הא דמקשי תוס' דף ט' ע"א בד"ה והרי וכו' בכל דוכתא פשיטא ליה לש"ס דחייבי לאוין לר"ע לאו בני חליצה ויבום נינהו וכו' ותימא לר"י אמאי לא אמרינן נמי לר"ע דליתי עשה ולידחי ל"ת ע"כ. ולפמ"ש מדכתיב היא תועבה יליף דקמ"ל קרא דתועבה היא ליבם לפי שהיא מחייבי לאוין ונכון הוא ועמש"ל דף ב' ע"ב בתו' בד"ה יבמתו וכו' ומ"ש הרמב"ם כל שנבעלה לאדם שאסורה להנשא לו הויא זונה. כ"ה דעת רש"י כמ"ש דף סא ע"א. והראב"ד ותוס' חלוקים עליהם וסברי דאין זונה אלא מחייבי כריתות. ונ"ל דראיית רש"י והרמב"ם מהא דאמרי' בבבלי בסוגיין ה"נ כיון דבא עליה עשאה זונה ופסלה מתרומה וקשיא מנ"ל דזונה אסורה בתרומה וצ"ל מדכתיב כי תהיה לאיש זר אפי' חייבי לאוין דאית בהו הויה אם נבעלה להן פסולה מתרומה ועכ"ל מטעם זונה מיפסל הנך. דכל דמיפסלי מתרומה אסורי' לכהן מק"ו מגרושה דשריא בתרומה ואסורה לכהן ובקרא לא כתיב אלא גרושה זונה וחללה לא יקחו ואס"ד דלאו משום זונה מיפסול בתרומה הנך למה לא כתבו בקרא דכהנים וא"ל כיון דשמעינן להו מק"ו ל"צ קרא דא"כ זונה ל"ל דטפי איכא למילף זונה שנבעלה לחייבי כריתות מק"ו מגרושה מחייבי לאוין. אלא ודאי זונה דכתיב בכהנים אתי לאורויי לן מאיזה טעם נבעלה לפסול לה אסורה בתרומה משום דזונה היא. והיינו דמשמע בכל דוכתא דשם זונה גורם לפסול מתרומה ואע"ג דכתיב כי תהיה מ"מ אף מחייבי כריתות הויא זונה מק"ו דחייבי לאוין. וא"ת אף ח"כ ע"י קידושין דלא הוי זר אצלה מעיקרא לא לפסול בתרומה דומיא דחייבי לאוין י"ל דהא דבעינן שיהא זר אצלה מעיקרא ילפינן מלאיש דמיותר דהל"ל כי תהיה לזר אלא ללמד דבעינן שיהא זר אצלה מעת היותו לאיש והשתא מדסמיך לאיש לכי תהיה ולא כתיב ובת כהן לאיש זר כי תהיה אלא ללמד דלא בעינן זר אצלה מעיקרא אלא הנך דאית בהו הויה. ומתוך מ"ש מתבאר שכל מה שדחקו תוס' בסוגיין בד"ה ה"נ וכו' אינו אלא לפי שיטתם דסברי דאין זונה אלא מח"כ משא"כ לשיטת רש"י והרמב"ם ניחא הכל כמו שבארנו. ועיין הטיב בדברי תוס' אלו. ומעתה מ"ש הרשב"א בחי' דף סח ע"א בד"ה מה"מ אר"י אמר רב ובת כהן וכו' לישנא קטיעה נקט וה"ק וכו' אבל לדברי חכמים וכו' שנבעלה בעילת זנות הויא זונה הכא פשיטא דהויא פסולה דה"ל זונה וזונה בהדיא כתיבא אלא לר"א דאמר אין זונה אלא כשמה שטועה מתחת בעלה קאמר מה"מ ע"ש. ופירושו דחוק למוקמי כולא סוגיא ושקלי וטריא דאמוראי טובא שלא אליבא דהלכתא. גם מ"ש דזונה בהדיא כתיבא קשה אף דכתיב בהדיא דאסורה לכהן דמיפסלא לתרומה מי כתיב ואימא דדמיא לגרושה. ולפמ"ש ניחא דלא שמעינן

דנבעלה לפסול לה הויא זונה אלא מלאיש זר ופריך שפיר מנא הני מילי לכולהו תנאי והבן. ועמש"ל פ"ה ה"ד בד"ה בלא כך:

הלכה יד

כל שאר בשר וכו'. כפי' בקונט' כ"פ רש"י והר"ב. והרמב"ם כ' שיעור דבר"ע כל שאר בשר וכל שהוא בלא יבא לפי שעיקר דעתו כל שאין לו ביאה בקהל הולד ממזר ואפי' הוא מחייבי לאוין ע"כ. ותימא דלא משמע כפירושו בירושלמי ובבבלי. דבסוגיין פריך לר"ע הרי אלמנה לכה"ג. ש"מ דמתני' דלא כר' ישבב דאמר בשם ר"ע כל שאין לו ביאה בישראל הולד ממזר ואפי' אלמנה לכה"ג גם לסברתו קשיא לר"ע הרי נדה דלא שייך לשנויי כדמשני הש"ס בסמוך דלא כתיב ביה שאר בשר דהא בלא יבא לחוד הוי ממזר וכ"מ בבבלי דבתר דקאמר מ"ט דר"ע פריך ולר' סימאי דמרבה חייבי לאוין דלאו דשאר ולר' ישבב דמרבה אפי' חייבי עשה מנ"ל. ש"מ דמתני' לאו בחייבי לאוין דלאו דשאר איירי וע"ק הלשון דחוק דמאי דקאמר כל שאין לו ביאה בקהל משמע אפי' חייבי עשה כדמשמע בבבלי בסוגיין ובכתובות ר"פ אלו נערות והא ודאי דמתני' לא איירי אלא בחייבי לאוין וע"ק ל"ל לתנא למתני כל שאר בשר שהוא סותר למה דתני בסיפא כל שהוא בלא יבא ובהך סיפא לחוד הוי סגי. והרב בתיו"ט הגדיל התמיהו'. שכתב וקשיא לי לפרש"י הא מחזיר גרושתו דלאו קורבה היא ואר"ע לעיל דהוולד ממזר ע"כ. ותימא איך לא ראה דברי רש"י דף מ"ט ע"ב בד"ה והבא על הסוטה וכו' וע"א בד"ה ולר' סימאי וכו'. ודבריו מוכרחי' מדברי הש"ס כמ"ש. גם לפמ"ש תוס' בד"ה הכל מודים בשם ר"ת דמחזיר גרושתו הוי מחייבי לאוין דשאר אין מקום לקושייתו וצ"ע:

הלכה טו

התיבון הרי נדה. וקשה מהיכא פשיטא ליה דמנדה לאו ממזר הוא וא"ל דכתיב ותהי נדתה עליו אפי' בשעת נדתה תפסי בה קידושין וכיון דתפסי בה קידושין לא הוי ממזר וכדאמרי' בבבלי בסוגין דא"כ מאי קשיא ליה מנדה שאני הכא דכתיב קרא כדשנינן בסמוך לר"ע וי"ל דדייק ליה דבן הנדה אינו ממזר מדתנן בקידושין ס"פ האומר כל מי שאין לה עליו קידושין אבל יש לה על אחרים קידושין הולד ממזר ואיזהו זה הבא על אחת מכל העריות שבתורה. ונדה אף אם נאמר שאין קידושין תופסין בה מ"מ אינה בכלל הזה שהרי גם על אחרים אין לה קידושין ואם נאמר קידושין תופסין בה אין הוולד ממזר דממזר בתפיסת קידושין תליא א"ו הבא על הנדה אין הוולד ממזר והשתא ניחא דלא פריך לר"ע מנדה דהך מתני' דפ' האומר כשמעון התימני אתיא וכמ"ש תו' שם בקידושין ע"ש:

מה אשת אב מיוחדת שחייבין עליה מיתת ב"ד וכו'. וקשה א"כ לא יגלה למה לי ועוד טפי אית לן לאקושי לא יגלה דסמיך ללא יבא ממזר ורש"י דחק בפירושו בסוגיין והגיה הספרים ותמהו עליו תוס' ע"ש וגירסת הגאונים לא יקח ולא יגלה ל"ל ופירשו אי כר"ש התימני לכתוב לא ואנא אמינא אשת אב בכלל היתה ויצאה מן הכלל ללמד על הכלל כולו שהוא ח"כ שבכרת כללן הכתוב דכתיב ונכרתו הנפשות העושות ולא כללן במיתה הלכך מח"כ הוי ממזר א"נ לכתוב לא יגלה לחוד דהא בשומרת יבם של אביו הכתוב מדבר תרווייהו ל"ל לומר לך מחמור הוי ממזר מן הקל לא הוי ממזר כ"כ הרשב"א. ותימא אי הוה כתיבי קראי איפכא תחלה לא יגלה ואח"כ לא יקח סמוך ללא יבא ממזר הוה משמע שפיר דוקא מן החמור הוא דהוי ממזר אבל לא מן הקל אבל השתא פשטא דקרא משמע דמלא יגלה הוי ממזר ונ"ל דר' יהושע לשיטתו דתנן נדרים פ' נערה שומרת יבם בין ליבם א' בין לשני יבמין ראי"א יפר ריי"א ליבם א' ולא לשני'. והיינו טעמא דר"ל דקסבר בחד אחא יש זיקה וזיקה ככנוסה ממש שמיפר לבדו בלא שותפת האב כ"מ בבלי פ"ג אחין ובנדרי' שם. וצריך טעם מנ"ל לר"י הא ונראה דמהך קרא יליף דלא יגלה בשומרת יבם מדבר וקשיא למה לי לא יגלה אלא ללמד דאיכא שומרת יבם של אביו שחייבין עליה מיתת ב"ד והיכי דמי בחד אחא נמצא דלר"י תרווייהו במיתת ב"ד איירי ודבר נאה ומתקבל הוא. ומ"ש הרשב"א דאשת אב ה"ל דבר שבכלל ויצא מן הכלל וכו' ומסיק שכן נראה מדברי הירוש' ע"ש. תימא הא בסמוך מסיק הש"ס דאשת אב לא הוי דבר שיצא מן הכלל דפרטא הוא בלאו וכמ"ש בקונט' ולפירושו אפי' מחייבי לאוין הוי ממזר וצ"ע:

הלכה טז

הא באמה אסור וכו'. בבבלי א"ר יוסף כאן שנה ר' משנה שא"צ. וכ' תוס' דיבמתו משנה שא"צ דכיון דתלי אשתו כ"ש יבמתו ע"כ. וא"ת דלמא קמ"ל דיש זיקה דדוקא ביבמתו מותר אבל אסור באמה וי"ל קסבר רב יוסף אין זיקה לכ"ע וכ"כ תוס' במכילתין דף יז ע"ב בד"ה ולימא ע"ש ול"נ די"ל לעולם קסבר רב יוסף דיש זיקה ואפ"ה ה"ל משנה שא"צ דכבר שמעינן ממתני' דפ' ג' אחין דתנן גירש ואח"כ מת אבל מת ואח"כ גירש לא ש"מ דיש זיקה וכדדייק רב אשי כמפורש בבלי דף ל' ע"א ולפום סוגיין י"ל חלץ לה ומתה קרי רב יוסף משנה שא"צ דהשתא אשתו שמתה מותר באחותה כ"ש חלץ לה ומתה. לפ"ז קשיא אריב"א בשם ר"ל למה לא תנן שומרת יבם שמתה מותר באמה דהא חלץ לה משנה שא"צ היא:

הדרן עלך פרק החולץ

פרק ה

הלכה א

רבן גמליאל. ולקחה לו לאשה זה המאמר. לעיל ר"פ כיצד כתבתי בתו' לא ידעתי מנ"ל לרש"י דלרבנן מאמר אינו אלא מדרבנן ע"ש. מיהו בסוגיין בבבלי משמע דהוא מדרבנן דגרסי' התם ומ"ט אמור רבנן מאמר ביבמה מהני וכו' ע"ש. אך היא גופא קשיא לי מנ"ל לש"ס בבבלי דחכמים סברי מאמר וגט מדרבנן הן ולפיכך צריך לדחוק בגזירת חכמים דלמא קסברי חכמים דגט ומאמר קונין ומשיירין כמפורש בסוגיין וי"ל ומה שיש לדקדק בסוגיא זו עמש"ל פ"ב ה"א:

ר"ל בן ערך אומר המאמר קונה קנין גמור. כ' תוס' דף כט ע"א בד"ה לא תימא וכו' וכ"ת לר"ש אי קני קני לגמרי טפי מב"ש א"כ מנ"ל לר"א דלא קני לב"ש לגמרי כמו לר"ש ע"כ. וקשה הא מפורש כאן דקסבר ר"ל בן ערך דקני לגמרי וי"ל קסברי תוס' דהבבלי לא סבירא ליה כהך ברייתא דאל"כ הא דפריך בבבלי שם דף כט ע"ב לר"א אי אמרת לב"ש מאמר אירוסין עושה אמאי מצי מיפר והתנן נערה מאורסה אביה ובעלה מפירין נדריה. מאי קשיא ליה דלמא ר"א עדיפא מב"ש דקונה קנין גמור וה"ל ככנוסה אלא ודאי ליכא מ"ד דס"ל מאמר קונה טפי ממאי דס"ל לב"ש. מיהו י"ל כיון דר"א מתלמידי ב"ש הוה לכך פריך מדב"ש וצ"ע. ועמש"ל פ"ג ה"ג בתו' בד"ה וא"ר הילא וכו':

מה אם האשה וכו'. בקונט' פירשתי דמיבמה עצמה יליף הק"ו כ"כ תוס' בקידושין דף יד ע"א בד"ה ותהא וכו' תימא מה לאשת איש שנקנית בשטר ולכך דין הוא שתצא בשטר אבל יבמה לא וכו' ואומר הר"ם דעביד ק"ו מיבם ויבמתו וכו' ע"כ. נראה כוונת תוס' בקושיתם כיון דהוקשו הוי' ויציאה להדדי ראוי שיהיו שוים גם בשטר ודלא כמ"ש בס' עצמות יוסף. מיהו י"ל קושית תוס' דקושית הש"ס ותהא יבמה יוצאת בגט מק"ו היא למ"ד מאמר קונה קנין גמור ביבמה. ודוחק לומר דאין מאמר ביבמה אלא בכסף כדקאמר הש"ס בסמוך אבל לא בשטר דמנ"ל לחלק הא ולקחה אף קידושי שטר משמע וכ"מ בבבלי בפירקין דמאמר הוי אף בשטר. ולפמ"ש בסמוך דס"ל לבבלי דליכא מ"ד מאמר קונה קנין גמור ניחא. אלא אף דליכא תנאי דס"ל הכי מ"מ איכא אמוראי דס"ל הכי לב"ש ולר"א כמפורש במכלתין דף כט וכ"ת למ"ד מאמר קונה קנין גמור ל"ל ק"ו תיפוק ליה מהיקישא דויצאה והיתה כל שישנה בקידושין ישנה בגירושין י"ל ויצאה והיתה לא כתיב ביבמה אלא באשת איש:

ת"ל וחלצה וכו'. תימא הא איצטרך וחלצה לגופה שניתרת בחליצה ומנ"ל למעט דאינה נפטרת בגט. ובבלי בקידושין דף יד מסיק הנעל נעל אין מידי אחרינא לא:

ולא תפטור בה כלום. וא"ת ניליף ממאמר דהא כתיב ויצאה והיתה הוקשו הוויות להדדי וי"ל דביבמה לא אמרי' הך היקישא כמ"ש בסמוך:

כתיב ולא תהיה לאיש זר. עיי' פי' בקונטרס וקשה הא איצטרך הך קרא ללאו ואי לאיש זר הוא קדריש הא איצטריך לכדדריש רשב"ל בריש מכילתין דף ב' ע"א א"נ ללמד שאין קידושין תופסין ביבמה א"נ לרבות ארוסה כדאמרינן בבבלי דף יג ע"ב וי"ל:

ותני חזקיה כן וכו'. בבבלי בפרקין דף נב גרסי' ואי מתני' ר"ע כי קיהיב גט מי מהני מאמר דתניא רע"א מנין לנותן גט ליבמתו שנאסרה עליו עולמית שנאמר לא יוכל וגו' א"ר אשי גט יבמין מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא. וקשה מאי דוחקי' לומר דהוא מדרבנן נימא דס"ל לר"ע גט דוחה ומשייר מדאורייתא הלכך אפי' לר"ע דאמר אין קידושין תופסין בחייבי לאוין הכא מודה דתפסי קידושין דהא הגט שייר בה מידי. וכן מפורש בדברי רש"י במתני' בד"ה נתן גט ובעל וכו' ואפי' ר"ע מודה הכא דתפסי קידושי ביאה דגט לאו כחליצ' דמי לאפקועי כולה זיקה הלכך לא עמדה עליו בלאו גמור וצ"ע:

הכא מה אית לך וכו'. וא"ת ניליף בק"ו מיהת דחליצה דוחה מקצת וי"ל ק"ו פריכא הוא דהא חזינן דיבמה עדיפא מאשה לענין חליצה דפוטרת ליבמה לגמרי:

הדא אמרה שהגט פוטר ומשייר. גרסי' בבבלי דף נא ר' נחמיה סובר מאמר קונה קנין גמור דתנן ר"נ אומר אחת בעילה ואחת חליצה בין בתחלה בין באמצע בין בסוף אין אחריה כלום והא ביאה פסולה דכמאמר שויוה רבנן וקתני אין אחריה כלום. כ' תוס' וה"ה אחר מאמר תימא דבס"פ מפרש טעמא דר"נ דחליצה וביאה דאורייתא מידע ידיע וליכא למגזר א"כ מנ"ל דלא יהא כלום אחר המאמר וכו' ע"ש שדחקו לתרץ ועיין בחידושי הרשב"א שהרבה מן המפרשים דחקו לפרש דברי הש"ס. ול"נ דקסבר ר"נ דגט ומאמר נמי מדאורייתא אלא מאמר קונה קנין גמור וככנוסה היא כר"ל בן ערך וגט קונה ומשייר והא דיש אחר מאמר כלום היינו טעמא דמאמר פסול דהיינו מאמר אחר גט גזרי' משום מאמר וביאה אחר חליצה דאי אמרת תיסגי לה בגט אתי למימר מדקניא מאמר אחר הגט במאמר גרידא אלמא מעליותא היא ואתי למיבעל לכתחלה אחר חליצה וכדאמרי' בריש פרקין לענין ביאה לרבנן וא"ת כיון דמדאורייתא הוא ליכא למיחש מידי וכדאר"נ לענין ביאה פסולה י"ל דוקא ביאה וחליצה מידע ידיע דמפורשין בקרא משא"כ מאמר דמדרשא אתיא. הלכך אף במאמר כשר יש אחריו כלום דגזרינן משום מאמר פסול כיון דלא ידיע לעלמא. והשתא ה"ק וכפי' ביאה פסולה כמאמר שויוה רבנן דבעיא חליצה לזיקתו וכפרש"י א"נ שאסורה מלאכול בתרומה וכפי' הר"א אב ב"ד וקתני שאין אחריה כלום אמאי ה"ל למגזר ביאה פסולה אטו מאמר אלא ודאי מאמר

גופא מדאורייתא קנין גמור הוא וליכא למגזר ביאה אטו מאמר. ובזה יתישבו כל מה שהקשו תוס' והרשב"א בסוגיא זו:

טעמא דר"ש וכו' פטר הראשון פטר השני וכו'. וקשה הא אסקינן לעיל דר"ש סובר גט פוטר ומשייר א"כ ע"כ לומר גבי גט טעמו דר"ש כטעמו דר"ג וע"ק מנ"ל לש"ס דסובר ר"ש כר"ג דאין מאמר אחר מאמר ואין גט אחר גט. והא דגרסי' בבבלי בפרקין דף נא ע"ב א"ר יוחנן ר"ג וב"ש ור"ש וכו' כולהו ס"ל מאמר קונה קנין גמור כבר כתבו תוס' שם דאין כל התנאים שוין ע"ש:

ע"ד דר"ג מהו שתהא ביאה פסולה וכו'. כ' תוס' דף נא בד"ה עדיפא וכו' ותימא דלא אשכחן בהדיא להאי מילתא שתהא לר"ג ביאה אחר ביאה פסולה ויש לדקדק דיש ביאה אחר ביאה פסולה לר"ג וכו' דאל"כ מנ"ל שמאמר קונה כולא שיורא דגט שמא גט ומאמר משייר אלא שאין במאמר כח לחול אחריו במה ששייר כמו שאין ביאה אחר ביאה פסולה וכו' ע"ש. ותימא לי שלא הביאו דברי הירושלמי דמיבעיא ליה אי יש ביאה אחר ביאה פסולה לר"ג או לא ולא איפשיטא. גם דקדוקם מבבלי קשיא לי כיון דחזינן דמאמר חל אחר ביאה ש"מ שיש כח במאמר לחול במה ששייר הביאה כ"ש שיש לו כח לחול במה ששייר המאמר. ומה שכתבו תוס' בשם רש"י דלר"ג יש ביאה אחר ביאה אינו מפורש בדבריו וי"ל שגם הבבלי סובר דאין ביאה אחר ביאה והא דאיכא מאמר אחר ביאה היינו משום גזרה שלא יאמרו הא דלא חשו למאמר שלאחר ביאה זו ש"מ ביאה פסולה קנייא אבל בביאה אחר ביאה או מאמר אחר מאמר ליכא למיחש למידי דמידע ידיע כי היכא דקמא פסול שני נמי פסול הלכך לא מהני מידי וצ"ע:

לא אר"ג אלא ע"י גט וכו'. וקשה למה לא קמיבעיא ליה אף לרבנן דלמא כי אמרו רבנן דוקא יש מאמר אחר מאמר אבל אחר קידושין אפי' כאלו אין מאמר או דלמא הני קידושין נמי למאמר דמיין דהא שייר בהם ועמש"ל פ"ג ה"ד בפירוש ובתוס'. וכמ"ש כאן לפרש הא דקאמר ולא כר"ג איכא נמי לפרושי הא דקאמר התם ודלא כב"ש:

הלכה ב

ואפי' מה שקנה מאמרו וכו'. לפמ"ש בקונט' איפשיטא בעיות דלעיל מהו שיהא הגט לאחר גיטו של מאמר ומאמר אחר גיטו של מאמר שהרי מוכח דהגט קונה יותר ממאמר א"כ ה"ל כמי שיש כאן גט ואין גט לאחר גט ויש מאמר אחר מאמר של גט. ובבבלי דף נב ע"ב מיבעיא ליה לרב חנינא כתב גט למאמרו ולא לזיקתו לזיקתו ולא למאמרו מהו ע"ש:

הלכה ד

בלא כך אינה פסולה מן הכהונה. וקשה הא חלוצה אינה פסולה לכהונה אלא מדרבנן משא"כ זו שבא עליה החלוץ מחייבי לאוין מיהת הויא דכתיב לא יבנה כיון שלא בנה שוב לא יבנה וכל שנבעלת לאסור לה אפי' מחייבי לאוין ה"ל זונה וזונה אסורה לכהן ונפקא מינה אי פסולה מדרבנן אם אכלה תרומה אינה חייבת מלקות ופטורה מחומש א"נ אם ניסת לכהן וילדה בן ועבר ועבד עבודתו כשרה משא"כ בפסול דאורייתא א"נ מ"מ בספק אי מדאורייתא אזלינן לחומרא ובדרבנן אזלינן להקל. ואפי' לשיטת תוס' דסברי אין זונה אלא מחייבי כריתות ופליגי ארש"י והרמב"ם דאמרי דמחייבי לאוין הוי זונה מ"מ מודו דביאת חייבי לאוין פוסלתה מתרומה כדאמרי' בבבלי דף סח וכיון דנפסלה מתרומה ממילא שמעינן דפסולה לכהונה מק"ו מגרושה כמפורש שם בבבלי וי"ל כשבא על החלוצה לא פסלה מתרומה דבעינן שיהא זר אצלה מעיקרא וזו אינו זר אצלה מעיקרא וכיון דאינה נפסלה לתרומה אף לכהונה אינה נפסלת אלא מדרבנן. אך קשה הא אמרי' לעיל פ"ד הי"ד המחזיר גרושתו משניסת פסלה מלאכול בתרומה ש"מ דסובר דלא בעינן זר אצלה מעיקרא והדרא קושיא לדוכתה וי"ל דסוגיא דהכא אזלי למ"ד בעינן זר אצלה מעיקרא כשיטת הבבלי. וכן משמע בסמוך דפריך הבא על חלוצתו פסלה מלאכול בתרומה וכדפי' בקונט'. והרמב"ם כ' פי"ח מהא"ב וכן יבמה שבא עליה זר עשאה זונה. וכ' הה"מ גם זה בכלל נבעלה בעילת זנות וכ"ש הוא משאר חייבי לאוין וכו' ע"כ. ותימא הא יבמה לשוק לאו זר אצלה מעיקרא היא וכמ"ש רש"י דף טו ע"ב. ונראה שראיית הרמב"ם מהך סוגיא גופא שכתבו תוס' שם בד"ה למאי נ"מ וכו' וקשה אמאי נקט ולד מחזיר גרושתו ה"ל למפשט ולד יבמה גמורה לשוק לב"ה דקאי בה ותירוצם דחוק ע"ש. לכך סובר הרמב"ם דולד יבמה לשוק ודאי פסול דזונה היא דאין קידושין תופסין ביבמה לשוק וכ"כ הה"מ שם אך קשה הא פסק הרמב"ם פ"ד מהל' אישות כשמואל דמספקא לן אי קידושין תופסין ביבמה לשוק. ודברי הה"מ צ"ע. ועמש"ל פ"ד הי"ד בתוס' בד"ה המחזיר גרושתו ועמש"ל פרק האשה רבה מה שיש לדקדק במ"ש בתוס' הנ"ל ועמ"ש בסמוך וצ"ע:

הבא על חלוצתו וכו'. עיי' פי' בקונטרס מיהו לשיטת הירושלמי לעיל ס"פ החולץ ולשיטת הרמב"ם דלא בעינן זר אצלה מעיקרא צ"ל דס"ל לש"ס דחלוצה וצרותיה אינם אסורים ליבם אלא מדרבנן וקרא דלא יבנה אסמכתא בעלמא וכ"כ הרמב"ם פ"ק מהל' חליצה ויבום ע"ש. ובהכי ניחא גם מה שהקשיתי בתוס' בסמוך. אך קשה הא תנן ס"פ החולץ הנושא חלוצתו הולד ממזר לר"ע ש"מ דמחייבי לאוין הוא דאי מד"ס הוא לא ה"ל

למיתני הולד ממזר וכן מוכח התם בבבלי דף מד דמסיק קרובת חלוצתו הוי דאורייתא לר"ע מדתנא התם והנושא קרובת חלוצתו יוציא והולד ממזר ונ"ל ודאי איכא פלוגתא דאמוראי הך סוגיא דף מד דפליג אר"ל וסובר דקרובת חלוצתו דאורייתא כ"ש חלוצה אבל ר"ל דאמר קרובת חלוצתו דרבנן ה"ה חלוצה עצמה דרבנן ופסק הרמב"ם כר"ל חדא דבבבלי דף מ' פריך הש"ס ותסברא אחות חלוצה דאורייתא וכו' ועוד לר"ל לא פליגי סתמי אהדדי. ובזה יתיישב כל מה שתמהו המפרשים עליו ועיי' בהה"מ שם:

ברם כמ"ד הוא אינו חייב לא על החלוצה ולא על הצרה. וקשה מי איכא למ"ד דהוא אינו חייב על הצרה והאחין חייבין דכולהו אמוראי דפ"ק דף ב' ליכא מ"ד הכי וכן הסברא נותנת דמ"ט הוא אינו חייב דאמרי' איהי שליחות דצרה עבדי א"כ האחין נמי פטורין דאיהו שליחותא דאחין קעביד. וליכא למימר דה"ק למ"ד בין הוא בין האחין אינן חייבין על הצרה דא"כ מאי קאמר אלא בשבאו אתין עליה הא שניהן פטורין והיינו קושית הש"ס בסמוך. גם הא דקאמר בסמוך ניחא כמ"ד בין הוא בין אחין וכו' אבל חייבין על הצרה. קשה א"כ איכא לאוקמי שבא החולץ עצמו על הצרה:

אלא כר"ע וכו'. מדדחיק סתמא דש"ס ור' יוסי לאוקמי הך ברייתא כמ"ד בין הוא בין האחין אינן חייבין לא על החלוצה ולא על הצרה משמע דהכי הלכתא וכ"פ הרמב"ם. ולעיל פ"א ה"א בד"ה אבל חייבין וכו' כתבתי דסמיך אהא דרבא ע"ש מיהו הרשב"א כ' בחי' דף מ' ע"ב דהלכתא כרבינא נגד רב אשי ע"ש:

יש ממזר בחלוצה. עיי' פירושי בקונט'. וא"ת מה לאלמנה לכה"ג שכן היא עצמה מתחללת תאמר בחלוצה שאין היא מתחללת דהא פסולה וקיימא משעת חליצה וכה"ג פריך בבבלי דף מד ע"ב אהך ק"ו וי"ל היא עצמה נמי מתחללת שמתחלה לא היתה אסור' לכהן אלא מד"ס והשתא נאסרה מדאורייתא ועי"ל בדרכים אחרים:

ולא כבר תנינן וכו'. נראה דקושייתו סיפא חלץ ועשה מאמר וכו' למה לי כיון דתנא נתן גט וחלץ אין אחר חליצה כלום דה"ל חליצה פסולה כ"ש דאין אחר חליצה כשרה כלום אלא בשביל סיפא אחת יבמה אחת וכו' הדר ותני לה. ועיי' בתוס' בבבלי בד"ה חלץ וכו':

תיפתר או כר' וכו'. בבבלי משני מתני' ר"ע וכו' עי"ש. ומסוגיא זו קשיא לשיטת הרמב"ם דחלוצה וצרותיה אינה אלא מד"ס. ולפמש"ל בסמוך בתוס' בד"ה הבא על חלוצתו וכו' ניחא. ואי קשיא למ"ד חלוצה דרבנן מתני' כמאן י"ל כמו דמשני כאן דמתני' אתיא כרבנן ושלא לדעת או לדעת וכו'. ונ"ל דהא דמייתי בבבלי בפרקין דף נב ע"ב תניא אידך החולץ ליבמתו וכו' דנראה כמיותר לא בא אלא לתרוצי מתני' דאירי שלא לדעת ואין צריכין

לדחוק דמתני' ר"ע כדמשני מעיקרא ע"ש. מיהו הא קשיא לי אחרי שאמוראי טובא דחקו לפרושי הך ברייתא למה לא פירשו הא דקא"ר אם קידשה לשום אישות היינו מדעת' צריכה גט לשום יבמות היינו שלא מדעתה א"צ גט. וא"ל דלית ליה לבבבלי הך סברא הא פלוגתייהו דר' ורבנן שנויות בבבלי דף יט ע"ב ע"ש. והא ודאי ליכא למימר א"כ תרתי דר' למה לי שכן דרך הברייתות שחכמים רבים סדרו הברייתות וכל אחד שנאה בלשון אחר:

מה ביאה קונה בין לדעת וכו'. משמע דסבר ר' מאמר דאורייתא. וכ"מ בבבלי דף יט ע"ב דגרסי' שם מ"ט דר' גמר מביאה דיבמה שהי' בע"כ אף קידושין בע"כ. מדקאמר גמר משמע דאורייתא הוא. אבל תוס' כ' שם אע"ג דמאמר אינו אלא מדרבנן מ"מ מר מסתבר ליה דעשאו חכמים כביאה וכו' וכה"ג איכא פ"ק דב"מ דקאמר מר יליף מציאה מגט וכו' ע"כ. לא ידעתי למה דחקו לומר דר' סובר מאמר דרבנן הא איכא תנאי טובא דסברי מאמר דאורייתא כדא"ר יוחנן דף נב ע"ב ועמש"ל פ"ה ה"א בתוס' בד"ה ר"ג. גם ראיי' תוס' מפ"ק דב"מ כבר תמה עליהם הש"ך בח"מ סי' רמ"ג ע"ש ומ"ש בחי' ב"מ ואין כאן מקומו:

הלכה ו

ודכוותה נעשית חליצת בן ט' בגט בגדול. ה"ה במאמר וגט פליגי דר"מ סובר קטן יש לו מאמר וגט אלא דגרע ממאמר וגט דגדול דבגדול לרבנן יש מאמר אחר מאמר וגט אחר גט וקטן אחר גדול לא מהני כך מסיק בבבלי פ' האשה רבה דף צו ע"ש:

הלכה ח

ולא שמע וכו' אמרו דבר אחד. בקונטרס פירשתי דדייק ר' יוחנן מדתני דר"נ בק"ו יליף א"כ אף במאמר איכא למילף ק"ו. אך קשה אם נאמר דס"ל לר"נ דמאמר אינו קונה קנין גמור ליכא למילף מאמר מחליצה בק"ו דחליצה פטור גמור היא ומאמר אינו קנין גמור וא"ל דדייק ליה דביאה פסולה כמאמר שויוהו רבנן ואפ"ה אין אחריה כלום והכי דייק בבבלי דף נא ע"ב דא"כ למה ליה לאתויי הך ברייתא ה"ל לדייק ממתני' וכדדייק בבבלי שם. וא"ל דדייק ליה מסיפא דהך ברייתא דביאה פסולה כמאמר שויוהו רבנן דתני התם וחכ"א צריכות ג' גיטין וחליצה אימתי אמרו אין אחר הבעילה כלום בזמן שהיא בתחלה אינה בתחלה הרי היא כמאמר וקסבר ר"נ קאמר לה וכ"פ הר"ח הא דקאמר בבבלי ביאה פסולה כמאמר שויוהו רבנן דא"כ ה"ל לאתויי הכא הך סיפא ועוד כבר מחי לה אמוחא הרשב"א בחידושיו דהך סיפא חכמים אמרו לה ע"ש. לכך נראה לפרש הא דאר"י שלשתן אמרו דבר אחד דייק ליה ממתני' כדאמרי בבבלי והא דקאמר ביאה

פסולה כמאמר שויוהו רבנן היינו ביאת בן תשע ועמש"ל פ"ה ה"א בתוס' בד"ה הדא וכו' ומיניה דייק דכ"ש בגט סובר ר"נ דביאה שלאחריו פוטרת ומייתי נמי הך ברייתא דמינה איכא למידק דאף בביאה שלאחר הגט אין אחריה כלום וכמ"ש בקונטרס. מיהו כל זה לפירוש השני שפירשתי בקונטרס טעמייהו דרבנן דהכא אבל לפירוש הראשון אין מדר"י ומהך ברייתא שום ראיה לסתור סברתם וצ"ע:

הדרן עלך פרק רבן גמליאל

פרק ו

הלכה א

הבא על יבמתו בין בשוגג בין במזיד. פירשתי בקונטרס מזיד לשם זנות וכו' וכ"כ רש"י ותוס'. אך קשה דבבבלי דף נו ע"א גרסי' רב אמר אוכלת דהא רבי רחמנא שוגג כמזיד. ש"מ דמזיד היינו רצון דאי מזיד לשם זנות מאי רבותי' דשוגג כמזיד הא מזיד גופיה צריך ריבוי' וצ"ע:

אנן תנינן אפי' הוא שוגג וכו'. נראה דס"ל לירושלמי דתנא דמתני' סובר דבעינן דוקא שיכוין אחד מהם לשם מצות דאל"כ לישמועינן רבותא טפי אפי' שניהם שוגגין ופליג אדר"ח ועיין בתוס' בבבלי בד"ה הוא אנוס וכו':

וחרש שאין בו דעת לא יקנה אלא לדעת. קשה מאי ס"ד לומר כן הא דעת דחרש כשלא לדעת דמי דהא חרש אין בו דעת וי"ל דסד"א צריך שיהיה לדעת אחד מהם וביבמה צריך דעת אך קשה א"כ מאי פשיט מברייתא דר"ח הא ר"ח לא איירי אלא בחרש עצמו ואפשר הך ברייתא דר"ח אהך ברייתא דר"ח דבסמוך אפי' שניהן שוגגין וכו' היא שנוי' ושפיר שמעינ מינה דאף בחרש אין צריכין אפי' דעת אחד מהם:

ולקחה לו לאשה שלא לדעתו וכו'. ונראה כל הנך דרשות דדריש הש"ס מולקחה לו לאשה שקולין הן וכולהו שמעינן מינה. אך בבבלי דף נד ע"א לא מסיק הכי דפריך והא אפיקתי' לשלא כדרכה וכו' אלא כי אתי קרא בין בשוגג בין במזיד וכו'. וכתבו תוס' וא"ת הא איצטרך לאשמועינן ביאה ביבמה דלא כתיב אלא הכא וכו' ע"ש. ותימא מאי קשיא להו הא לא ילפינן בין בשוגג בין במזיד ושלא כדרכה מיבמה יבא עליה אלא מדכתיב ולקחה לו לאשה כמפורש בסוגיין והא דגרסי' שם יבמה יבא עליה למצוה ד"א יבמה יבא עליה בין בשוגג בין במזיד וכו' רישא דקרא נקט דודאי מיבמה יבא עליה ליכא למשמע דמצות יבום קודמת למצות חליצה וכדפירש"י שם אלא מדאייתר ולקחה לו לאשה וכן בין בשוגג בין במזיד ילפי' מולקחה לו לאשה וצ"ע:

אם בשפחה חרופה. עיין פי' בקונטרס. ורש"י פי' בפירקין דף נה ע"א בד"ה שפחה חרופה שפחה כנענית המאורסת לעבד עברי שמותר בה כדכתיב ואם אדוניו יתן לו אשה ע"כ. ותימא דתנן בכריתות פ"ב איזהו שפחה חרופה כל שחציה שפחה וחציה בת חורין שנאמר והפדה לא נפדתה דברי ר"ע ר' ישמעאל אומר זו היא שפחה ודאית. וקיי"ל הלכה כר"ע מחבירו א"כ ה"ל לפרש כר"ע אליב' דהלכתא גם בנימוקי התורה פ' קדושים פירש"י כר"ע וצ"ע. ובחידושי הארכתי בזה דסוגיא בבבלי בפרקין אתיא כרבי ישמעאל ע"ש:

עד שיפלוט. כתבו תוס' בפרקין דף נה ע"ב בד"ה אינו חייב אלא על ביאת מירוק נראה דמחייב בשפחה חרופה אפי' בלא הוצאת זרע אלא שתהא ביאה הראויה להזריע כמו באשת איש דלא בעינן הוצאת זרע אע"ג דכתיב בה שכבת זרע ע"כ. וקשה מדקאמר הכא עד שיפלוט משמע מפורש דבעינן שיוציא זרע ממש. וכ"נ מפירש"י שם שכתב ביאת מירוק שמזריע וכ"מ בבבלי בכריתות דף יב ע"ב דגרסי' התם אר"ל מודה ר"מ לחכמים אם א"ל שנים בעלת שפחה חרופה והוא אומר לא בעלתי מהימן דאי בעי אמר להון לא גמרתי ביאה ע"כ. מעתה אי אמרת בשלמא הוצאת זרע ממש הוא דהוי גמר ביאה ודאי דמצי להכחיש העדים שהרי א"א להעדים להעיד ע"ז אלא אי אמרת גמר ביאה כשהכניס יותר מהעטרה למעלה לצד הגוף או אפי' נאמר שצריך להכניס כל האבר הא ודאי מצי העדים לאסהודי שראו שהכניס כל האבר. ומה שהביאו תוס' ראיה מאשת איש צ"ע דגרסי' שם בפרקין שכבת זרע באשת איש למה לי פרט למשמש מת ופירש"י למה לי דהא איתרבאי בה הראה מהיקישא דר' יונה. א"כ באשת איש דאיכא היקישא אין למעט משכבת זרע הראה וכ"ש גמר ביאה אפי' בלא הוצאת זרע משא"כ בשפחה חרופה דממעטינן משכבת זרע הראה למה נוציא קרא מפשטיה ונאמר דלאו שכבת זרע ממש קאמר. וא"ת א"כ מנ"ל הראה בחייבי לאוין דהא לא שמעינן בהן הראה אלא מדגלי רחמנא ש"ז בשפחה חרופה ש"מ שאר חייבי לאוין בהראה וכ"מ שם בבבלי ומאי דיוקא דלמא שפחה חרופה בהוצאת זרע וחייבי לאוין בגמר ביאה וי"ל כיון דאימעיטו חייבי לאוין דלא דמיין לשפחה חרופה ממילא מדמינן להו לחייבי כריתות ועיין במהרש"א דף נו ע"ב. והרמב"ם כ' פ"ט מה' שגגות הלכה ד כבר ביארנו בהלכות ביאות האסורות מה היא שפחה חרופה ושאינן חייבין עד שיבעול כדרכה ויגמור לפיכך אם א"ל שנים בעלת ש"ח והוא אומר לא בעלתי נאמן ואינו מביא קרבן שהרי הוא יודע אם גמר ביאתו או לא גמר וזה שאמר לא בעלתי כלומר לא גמרתי ע"כ. וכ' הלח"מ תימא איך תלה רבינו דנאמן משום דאינו חייב עד שיגמור הא אפילו בשאר בעילות אסורות

נאמן לומר לא בעלתי משום דהוי כאומר מזיד הייתי ואע"ג דבכריתות אמרי' מודה ר"מ בש"ח אם אמר לא בעלתי נאמן דאי בעי אמר לא גמרתי היינו דוקא לר"מ כדפירש"י שם דלית ליה מגו דאי בעי אמר מזיד הייתי אבל לדידן דקיי"ל כרבנן אפי' בעלמא מצי למימר מזיד הייתי וכשאומר לא בעלתי בשוגג קאמר ולא במזיד ע"ש שדחק לתרץ. ואני תמה פה קדוש יאמר דבר זה הא ודאי אף לרבנן בשפחה חרופה צריכין לטעמא דמצי למימר לא גמרתי דהא ודאי לא מהני מה שאומר מזיד הייתי דהא בש"ח מביא קרבן על הזדון כמפורש במתני' בכריתות שם וברמב"ם שם. ומה שמביא ראיה מדברי רש"י ליתא וז"ל רש"י שם מודה ר"מ וכו' אבל מגו דמתני' לא אמר דנוח לו לשקר לומר לא אכלתי מעשות רשע ולומר מזיד הייתי ע"כ. וכוונתו מבוארת דלכך מודה ר"מ בש"ח דלא דמיא מגו זו למגו דמתני' אבל ודאי בש"ח דנאמן מטעם דאי בעי אמר לא גמרתי ביאתי אף לרבנן צריכ' דמגו דמזיד הייתי לא מהני כלום לפטרו מקרבן דשפחה חרופה וצ"ע:

וא"ר ירמיה וכו' שכבת זרע עד שיפלוט. פירשתי בקונטרס דאשכבת זרע דכתיב בש"ח קאי וא"ל דעל כל ש"ז דכתיב בקרא קאי דהיינו ש"ח וסוטה ואשת איש דהא בירושלמי פ"ק דסוטה הל' ב פריך אהא דר' ירמיה מש"ז דכתיב בסוטה ושניא לה ועמ"ש שם בתוס' בד"ה לשיעורין:

הערה בה חייב משום חללה נכנסה עטרה חייב משום ביאה. וקשה הא תנן בסיפא דמתני' וכן באלמנה לכה"ג הוי הערה כביאה א"כ משעת הערה ליחייב משום לא יקח לכך נ"ל דה"ג הערה בה חייב משום ביאה נכנסה עטרה חייב משום חללה ואיירי שקדשה בביאה הלכך על אלמנה לא יקח עובר מיד משעת הערה שהרי באשה כשרה קנאה בהערה וכבר נעשית חללה בהערה זו ומשהכניס העטרה דביאה גמורה היא טפי מהערה חייב עליה משום חללה לא יקח שכבר נעשית חללה ע"י הערה גמר ביאתו והזריע חייב משום לא יחלל זרעו. ואתיא כמ"ש תוס' בקידושין דף י' בשם ריב"ם במפרש שרוצה לקנות בהערה אע"פ שגמר אח"כ ביאתו קונה מיד בהערה ודלא כמ"ש שם בשם הרשב"א ע"ש. וא"ל דהכא נמי אין הערה עושה קידושין אבל לקנות אינו קונה עד גמר ביאה מ"מ אי לא קנאה אין לחייבו משום חללה בהכנסת העטרה. ומעתה מ"ש הה"מ רפי"ז מהא"ב בד"ה כל כהן וכו' הא דגרסי' בקידושין דף עח א"ר יהודה כה"ג באלמנה לוקה ב' אחת משום לא יקח ואחת משום לא יחלל ולילקי נמי משום לא יחלל זרעו ומשני בשלא גמר ביאתו. משמע אם גמר ביאתו יש כאן ג' מלקיות ולאו הלכתא היא חדא דה"ל ב' מלקיות מלא יחלל ותו דאביי ורבא לא מפלגי בין גמר ביאתו ללא גמר וכו' ע"ש. לפום סוגיין לק"מ דהא דקאר"י ואחת משום לא יחלל היינו

משום חללה דלאחר שהערה בה נתחללה כשהכניס מהעטרה ולמעלה חייב משום חללה וכשהוציא זרע חייב משום לא יחלל זרעו. ואביי ורבא לא איירי אלא בלאוין הנוספין בכה"ג היינו לא יקח ולא יחלל זרעו ובדעת הרמב"ם והה"מ שכהן הדיוט אינו לוקה על לאו דלא יקח ולא יחלל ולפ"ז כל הסוגיא שם בקידושין אתיא כפשטא. ותמהני על הה"מ שלא הרגיש בזה וצ"ע:

מה פליגין בשהערה בה אבל אם גמר וכו'. וקשה אם גמר את הביאה פשיטא דקנה לכל הדברים דהא כתיב ולקחה לו לאשה כיון שלקחה הרי היא כאשתו לכל דבר וי"ל סד"א אף בגמר ביאה אינה כאשתו אלא לדברים האמורים בפרשה. א"נ אינה אוכלת בתרומה עד שתכנוס לביתו כמו באשה א"נ סד"א בעינן עד שיוציא זרע דכתיב להקים לאחיו שם א"נ קמ"ל דאפילו בהעראה פליגי. והרא"ש כ' בפרקין ובביאת שוגג דוקא פליגי אבל בהעראה לא פליגי דביאה היא לכל דבר וקניא בעלמא ע"כ. וקשה הרי כתב הרא"ש בר"פ א"נ אפי' למ"ד בעלמא משמש מת בעריות חייב בעינן ביאת ייבום דרך הקמת שם וכו'. הרי דביא' יבמה מסברא צריכה שתהא ראויה להקמת שם א"כ מאי ראיה מייתי ליבמה מהעראה דקנה בעלמא. גם הרמב"ם פסק כירושלמי:

מהו שתאכל בתרומה. פשטא דשמעתתא משמע דבביאה גרועה איירי וכ"ה בבבלי אך קשה הא אמר שמואל בסמוך לא קנה אלא בדברים האמורים בפרשה וסתמא קאמר ואפי' נתאלמנה מן הנישואין שאכלה בחיי בעלה אינה אוכלת בביאה הגרועה וי"ל תרי אמוראי אליבא דשמואל והך דהכא ר' בא בשם שמואל אמרה:

הלכה ב

פסל ולא חלק בין ביאה לביאה. פירשתי בקונטרס פסלה לכהונה משום זונה וכ"פ רש"י. ולא קאי על אלמנה לכה"ג דחללה משוי לה ולא זונה אלא על אחת מהעריות קאי ועיין בתיו"ט בפרקין משנה ה':

ונאמר להלן לקיחה בשומרת יבם. כ' תוס' דף נה ע"ב בד"ה קיחה וכו' וא"ת ונילף מקיחה דיבמה דאיירי בקנין דכתיב ולקחה לו לאשה וי"ל דאינו מופנה לגזרה שוה ע"כ. וקשה הרי מפורש כאן דילפינן קיחה קיחה גז"ש מיבמה. ודוחק לומר דר' ישמעאל ליתי ליה הנך דרשות דדריש לעיל בר"פ מולקחה לו לאשה. מיהו קושית תוס' תמיהא לי דודאי ליכא למילף מיבמה שאשה נקנית בביאה שכבר קדמו קידושי כסף דאחיו המת והיבם קם על שם אחיו וצ"ע:

ליידא מילה איתמר חלל וכו'. וקשה הא איצטריך קרא שחייב על ולא יחלל ואי משום דכתיב זרעו הא איצטרך שאינו חייב עד שיגמור ביאתו שתהא ראויה לזרע וכדא"ר בא

בסמוך ודוחק לומר דסובר רבי יוסה דחייב על ולא יחלל אפי' בשלא גמר ביאתו או דסובר שאינו לוקה על ולא יחלל דטעמא דלא יקח הוא משום דלא יחלל:

הלכה ג

ר"א ור"ש מכשירין. עיין פי' בקונט'. וא"ת הא אמרי' לעיל דאיצטרך ולא יחלל דחייב על הראה וי"ל דסברי כר"י דיליף הראה מגזרה שוה דכי יקח כמפורש לעיל:

מנא לר"א ור"ש וכו' שאינה אוכלת בתרומה. וא"ת מנ"ל לר"י דסברי ר"א ור"ש דבת כהן שנתארסה לישראל שאינה אוכלת בתרומה וי"ל דתנן לקמן פ' אלמנה העובר והיבם והאירוסין וכו' פוסלין ולא מאכילין ולא פליגי ר"א ור"ש. אך קשה לפמ"ש ר"ת שם הא דתנן במתני' דהיבם פוסל ואינו מאכיל היינו מדרבנן גזרה אטו ארוסה ע"ש א"כ י"ל ה"נ אירוסין דפוסל היינו מדרבנן אבל מדאורייתא ארוסה לישראל אוכלת דכי תהיה לשון נישואין משמע להו:

לאיש המאכיל. לעיל פ"ד הי"ב כתבתי בתוס' דהאי לאיש איצטרך ללמד דבעינן שיהא זר אצלה מעיקרא ואי לאו לא פסלה וי"ל הירושלמי לשיטתו דס"ל המחזיר גרושתו פסלה מתרומה כדאר"י לעיל שם הי"א דלא בעינן זר אצלה מעיקרא ואייתר ליה לאיש אבל הבבלי דס"ל בעינן זר אצלה מעיקרא מוקי פלוגתייהו דת"ק ור"א ור"ש דבסברא פליגי ת"ק סובר משתמרת לביאה פסולה דאורייתא לא אכלה ור"א ור"ש סברי כל זמן שלא נבעלה אוכלה אך קשה כיון דעיקר קושייתו מנ"ל שכה"ג פוסל אפילו בביאה למה פריך מ"ט דרבנן הא בביאה אף ר"א ור"ש מודים דפסולה. ותוס' כתבו דף סט בנישואין לא צריך קרא כיון דזרעו נפסל גם היא נפסלת וצ"ע:

והלא דין הוא וכו'. וקשה הא איצטרך לאשמועינן דאפי' נתארסה לכה"ג אסורה בתרומה דכי תהיה הויה משמע דלא שמעינן מק"ו אלא ע"י ביאה. ובבבלי יליף ק"ו מקידושין ע"ש וצ"ע:

ביאתו פסלתה מן התרומה. וקשה אי מק"ו ה"א דיו לבא מן הדין להיות כנדון מה ביאת ישראל אם נתאלמנה או נתגרשה חוזרת אם אין לה זרע אף ביאת כה"ג כן אם מת תהא חוזרת לתרומה דבי נשא וי"ל:

הלכה ד

ושוין שלא ישא את הבוגרת וכו' מוכת עץ לא עברו ימי הנעורי'. כתבו תוס' דף נט. בד"ה אפי' וכו' וקשה לר"י למ"ד בתולה שלימה משמע אמאי איצטרך גבי קנס ונערה המאורסה מיעוטא לבוגרת ע"ש. ואינו מבין דבריהם דהשתא דכתיב הכא ריבוי' דאפי' מקצת בתולים משמע ה"א למילף בתולה התם מהכא ועי"ל דאי לאו מיעוטא לבוגרת

ה"א למילף בתולה מטומאת כהנים דלד"ה מרבינן בוגרת כדתני התם בבבלי דף ס' ועי"ל דאיצטרך נערה לרבות מוכת עץ ולמעט בוגרת ומבתולה הוה ממעטינן תרווייהו ואי מרבינן מוכת עץ ה"א כ"ש בוגרת אבל השתא דמרביבן מוכת עץ מדכתיב נערה ממעטינן נמי בוגרת מינה וכדאמרינן כאן בסוגיין:

ואם כנס מוציאין מידו. בבבלי דף ס' תניא ראב"י אומר הולד חלל. ועמ"ש בזה בקידושין דף כט ע"א בד"ה וולד וכו':

לא ישא את הקטנה. ובבבלי דף נח ע"ב גרסי' בעא מיני' רחב"י משמואל כה"ג שאירס את הקטנה ובגרה תחתיו מהו ופירש"י ובגרה תתתיו בימי אירוסין וכה"ג אסור בבוגרת כדאמרי' במתני' ומצותו בקטנה או בנערה ע"כ. וקשה הא מפורש שם דף סא בברייתא בתולה יכול קטנה ת"ל אשה הרי דאין מצותו בקטנה וי"ל דמסקינן שם דף נט הכי קמיבעיא ליה דכתיב והוא אשה בבתוליה יקח קיחה דקידושין בעינן או קיחה דנישואין בעינן. ואס"ד דס"ל לרחב"י דאשה ממעט קטנה א"כ אף קיחה דקידושין באיסורא הוי שהרי אסור לארס את הקטנה דהא מיעוטא דאשה על יקח דבתרא קאי לפום מאי דס"ל השתא קיחה היינו קידושין אלא ודאי ס"ל לרחב"י דאשה לאו למעוטי קטנה אתיא וא"ת איך פליג רחב"י אברייתא מפורשת דממעטי' מאשה קטנה וי"ל ס"ל לרחב"י הך ברייתא כר"א אתיא ורבנן פליגי עליה דגרסי' התם דף סא תניא ר"א כהן לא ישא את הקטנה ומסיק אלא אמר רב אדא בר אהבה הכא בכה"ג עסקינן לאימת קני לה לכי גדלה בעולה היא אמר רבא מבלי לב אי דקדש' אבוה מהאי שעתא הוא דקני לה ואי דקדשה נפשה הא ר"א הי' ולא רבנן. ופירש"י בתמי' דקתני לעיל ר"א כהן לא ישא את הקטנה ומשמע דפליגי רבנן עליה ובכה"ג מי פליגי רבנן ע"כ. הרי דרבנן פליגי וס"ל לרחב"י כרבנן. והא דמיבעיא ליה לרחב"י באירס את הקטנה וכו' ולא מיבעיא ליה באירס את הנערה ובגרה תחתיו לרבות' נקט קטנה לאשמועינן דלית הלכתא כר"א בקטנה. מעתה מ"ש הרמב"ם פי"ז מהא"ב בכה"ג כתיב והוא אשה בבתוליה יקח אשה ולא קטנה. קשה למה פסק כר"א ודלא כרבנן. גם בפ' הנ"ל כ' אירס את הקטנה ובגרה תחתיו קודם הנישואין לא יכנוס מפני שנשתנה גופה. ל"ל הך טעמא הא גם הקידושין נעשו באיסור וכמש"ל. ונראה דסובר הרמב"ם דליכא מאן דפליג אר"א בקטנה והא דקאמר רבא ר"א היא ולא רבנן ה"פ ואי דקדשה נפשה כגון קטנה שהיא יתומה בחיי אב או יתומה ממש שהשיאה אמה ואחיה קשה הא ר"א תני להך ברייתא ולא רבנן ותנן לקמן פ' ב"ש איזו קטנה שצריכה למאן כל שהשיאה אמה ואחיה לדעתה וכו' ראי"א אין מעשה הקטנה כלום אלא כמפותה. וה"ל מפותת עצמה ומאי קמ"ל ר"א דלא ישא

את הקטנה לשיטתו מילתא דפשיטא היא. והיינו דקאמר ולא רבנן דאלו לרבנן איצטרך לאשמועי' דסד"א כיון דמדרבנן הוי קידושין לא מיקריא בעולה אבל לר"א קשיא. ופירוש זה מרווח מפירש"י בלשון הש"ס שהרי אין בלשון הברייתא שום משמעות דפליגי רבנן. והא דמיבעיא לרחב"י באירס את הקטנה דס"ל כיון דסופה להיות נערה ודאי מותר לארסה על דעת כן לכנסה כשתהיה נערה ולא אתי קרא דאשה אלא למעט שלא יבעלנה כשהיא קטנה. ובהכי ניחא שהשמיט הרמב"ם הא דאמרי' בסמוך ודכוותה אירס את הקטנה ונתמנה להיות כה"ג יכנוס. דס"ל דלא יכנוס כיון שאף כשהוא כה"ג מותר לארס את הקטנה א"כ למה יכנוס כשהיא קטנה הרי אין כאן שום שינוי. א"נ הרמב"ם מפרש לבעי' דרחב"י כה"ג שקידש את הקטנה עד שלא נתמנה ונתמנה ובגרה תחתיו מהו והיינו דפשיט ליה שמואל מהא דתנן אירס את האלמנה וכו' דדמיא ליה ממש ומשני הא אישתני גופה וכו' וראייה מבוררת לשיטת הרמב"ם מהא דכ' בפ' הנ"ל הלכה יב אירס את האלמנה ונתמנה להיות כה"ג יכנוס. ובגמרא דף סא יליף לה מדכתיב יקח אשה ופירש"י האי אשה לא איצטרך אלא לדרש'. ש"מ דלית ליה לתנא דמתני' להך דרשא דדרשי' אשה ולא קטנה. וקשה איך מזכה שטרא לבי תרי וי"ל הא דממעטי' קטנה הוא מדכתיב והוא אשה וגו' והא דמרבינן אירס את האלמנה הוא מדכתיב כי אם בתולה מעמיו יקח אשה וכן מפורש בבבלי שם. מעתה אס"ד דלית ליה לרחב"י דרשא דאשה למעוטי קטנה מאי קאמר הש"ס שם דף נט ע"א אחת דהיינו אירס את האלמנה ונתמנה וכו' יש לך לרבויי מיקח אשה אבל לא שתים דהיינו אירס את הקטנה הא אשה דוהוא אשה בבתוליה יקח נמי מיותר ונדרוש מיני' אירס את הקטנה ובגרה תחתיו אלא ודאי דאשה בבתוליה יקח איצטרך למעוטי קטנה. והבן כי דברים ברורים הם ותמהני שלא הרגישו בזה מפרשי דבריו:

הדא מסייעא למ"ד חליצה פטור וכו'. וקשה דלמא לעולם חליצה קנין והא דמתירין לו לחלוץ היינו באלמנה מן האירוסין דמדאורייתא אפי' ביבום שרייא דאתי עשה דיבום ודוחה ל"ת דאלמנה לא יקח ודקשיא א"כ למה לא מתייבמת י"ל דגזרינן ביאה ראשונה אטו ביאה שנייה דלא דחי דכבר קיים מצות יבום וכן מפורש בבבלי בסוגיין. ותוס' כתבו בד"ה כה"ג שמת וכו' וא"ת מרישא שמעינן לה דקתני שומרת יבם שנפלה וכו' לא יכנוס וא"י דהכא חולץ אתי לאשמועינן דסד"א משום בזיון דכה"ג שרוקקה לפניו לא תחלוץ אע"ג דכבר תנן לה לעיל פ"ב ע"כ. הנה אף לפי תירוצם קשיא הא כבר תני לה ועוד מאי ס"ד לכבד כה"ג טפי מת"ח אדרבא תנן מס' הוריות ממזר ת"ח קודם לכה"ג ע"ה ולא עלה על דעת אדם לומר שת"ח אינו חולץ לאשת אחיו דדוקא באבדה התירה

התורה לזקן ואינו לפי כבודו לעבור על מצות עשה דהשבת אבדה משום דמצות השבה אינה אלא משום דחייב לחוס על ממון חבירו כשלו ובזקן ואינו כבודו דאף בשלו לא היה מטריח ודאי דפטור אף בשל חבירו אבל בשאר מצות עשה שבתורה חלילה לת"ח לדחותה מפני כבודו וכ"ש כה"ג לכך נ"ל כמ"ש דמתני' דלעיל ה"מ לאוקמי באירוסין דאתי מצות עשה דיבום ודחי ל"ת דאלמנה ומשנה יתירא קמ"ל לאפוקי ממ"ד חליצה קנין. וניחא בזה קושייתי הראשונה. והיינו דקאמר בבבלי בסוגיין קא פסיק ותני ל"ש מן האירוסין ל"ש מן הנישואין וכו' דדייק ליה ממשנה יתירא:

הלכה ה

הדא אמרה כה"ג שקידש אשה בבעילה אינו כבא על הבעולה. כ' הרב בעל משנה למלך פי"ז מהא"ב הלכה טו בד"ה נסתפקתי בכה"ג שבא לקדש אשה אם יכול לקדשה בביאה וכו' ע"ש. ומסוגיין איפשיט לן בעייתו. מיהו אפשר לומר דר' בא בר ממל ס"ל ביאה נישואין עושה וספיקו דהרב ז"ל למ"ד ביאה אירוסין עושה ע"ש ובמש"ל בפרקין דף כ בתוס' בד"ה הערה בה וכו':

הלכה ו

דלכן היא מתני' מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה. וקשה כיון דב"ש סברי דבזכר ונקבה לא קיי' פ"ו ובעינן דוקא שני זכרים וב"ה סברי דבעינן דוקא זכר ונקבה א"כ אין זה מחומרי ב"ש וקולי ב"ה. וראיתי שכ"כ הרשב"א בחידושיו. וכתב עוד ומיהו רש"י פי' בש"א שני זכרים וכ"ש זכר ונקבה ואפשר דאפ"ה כיון דשנים בעי לאו קולא וחומרא היא ע"כ ותי' זה דחוק. לכן נ"ל דקולא דב"ה אע"פ שיש לו שני זכרים מותר למכור ס"ת לישא אשה בת בנים ולב"ש אסור. אך קשה דבבבלי בסוגיין גורס רש"י מתני' דלא כר' יהושע דתניא רי"א נשא אדם אשה בילדותו ישא בזקנותו. ופירש"י מתני' דקתני אא"כ וכו' הא אם יש לו יבטל דלא כר"י. ולתירוצי מאי פריך דלמא אף ר"י ל"ק אלא דישא אשה אבל למכור ס"ת בשביל כך מודה דאסור ומתני' למכור ס"ת איירי וי"ל מדסתם ר"י דבריו משמע ליה דמדמה נישואין אחרונים לראשונים בכל ענין. ומזה ראיה למ"ש הטור א"ע סי' א' דאין חילוק בין יש לו בנים לאין לו בנים אלא לענין מכירת ס"ת והיינו כדעת רש"י. וברש"י שלפנינו לא נמצא מ"ש הרשב"א בשמו דלב"ש כ"ש דבזכר ונקבה קיים פריה ורביה:

ותני כן חלתה היא וכו'. או שהלך למדינת הים אינן עולין. כ' הרא"ש בפרקין. ומזה אנו למידין שאם היה הוא חולה וכו' ומיהו משמשין מטותיהן וראוים להתעבר וכו' דאת"ל שהחולי מונעם מלשמש או מלהוליד צריכא למימר שלא יעלו מן המנין ע"כ. ותימא הרי מפורש כאן דאיצטרך לאשמועינן אפי' בכה"ג שיש מניעה בשימושם דהא תנא עמהן

או שהלך למדינת הים וי"ל אדרבא מדלא תניא בברייתא דמייתי בבבלי הך סיפא או שהלך וכו' ש"מ דס"ל דברייתא איירי בששימשו וצ"ע:

(שייך לדף ל"ז ע"ב) טעמא דהן תניא מקץ י' שנים וכו' וקשה הא איצטרך למכתב מקץ י' שנים כדי לידע שנותיה של רבקה שנעלמים בתורה דסד"א ישיבת אברהם בחברון היה ל' שנה ובפלשתים שלשי' ואחד שנה ולא היתה רבקה רק בת ט' שנים בשעת נישואין דבפלשתים גר שנה אחת יותר ממה שגר בחברון דכתיב ויגר אברם בארץ פלשתים ימים רבים ותניא בסדר עולם רבים משל חברון וכיון דשמעינן מקרא דמקץ עשר שנים שלא גר בחברון רק כ"ה שנים ש"מ דעקדה היה בשנת כ"ו ליצחק ומשם נתבשר שנולדה בת זוגו ויצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה ש"מ שהיתה בת י"ד שנה בשעת נישואין ונ"ל דסוגיין אתיא כמ"ד דבת ג' שנים היתה רבקה כשניסת ליצחק והא דפריך בבבלי ונילף מיצחק הא לפ"ז היה צריך לשהות עשר שנים עד שתהא ראויה לילד י"ל ה"ק אף מאברהם אין ראיה גמורה כמפורש שם בבבלי הא מיצחק איכא ראיה גמורה דס"ד דמקשה הא דכתיב ויעתר יצחק לנוכח אשתו פירושו בשביל אשתו וכ"פ הרשב"ם והיינו שלא יצטרך לגרשה שלא רצה או שהיה אסור לו לישא שתי נשים כאחת ש"מ דמששהא עשר שנים אסור להשהותה יותר אלא צריך לגרשה ומשני דקרא דיצחק איצטרך למנות שנותיו של יעקב אבל קרא דאברהם מיותר ועיין הטיב בבבלי ותמצא כי נכון הוא. ובתידושי הארכתי ע"ש:

לרביעי ולחמישי אין לה כתובה. לכאורה נראה דבשהתה עם הרביעי וחמישי איירי דומיא דנישאת לרביעי וחמישי ולא ילדה דבסמוך. וקשה זו ודאי זקנה היא ואם ילדה דרך נס הוא שהרי הראשון צריך להשהותה עשר שנים אחר שנעשית בת י"ב ויום אחד שראוי' לבנים נמצא כשהוציאה הראשון היתה לפחות בת כ"ג ומשהוציאה השלישי הרי היא בת מ"ג שנה נמצא לאחר ששהתה עם הרביעי כבר הגיעה קרוב לימי הזקנה ורוב נשים אינן יולדות סמוך לחמשים וכ"ש לאחריו וביותר קשה אנישואין דחמישי שבימי זקנה נשאה. ותוס' כתבו דף סה ע"א בד"ה תצא וכו' וקשה אי בשהא עמה י' שנים היכי קאמר בסמוך גבי נישאת לרביעי והיו לה בנים שתיקותיך יפה מדיבוריך דמצי א"ל אדעתא דהכי לא גרשתיך והא ע"כ היה צריך לגרשה כיון דלא זכה ליבנות ממנה ע"כ. ונ"ל אע"פ שכופין אותו להוציא דוקא בדברים אבל לא בשוטים כמ"ש תוס' דף סד סוף ד"ה יוציא וכו' וכל היכא דלא קאמר בהדיא כופין אין כופין שלא יהא גט מעושה בישראל פסול. נמצא דכאן בעינן רצונו ושפיר קאמר אדעתא דהכי לא גרשתיך

וצ"ע. אך לפמ"ש תוס' שם דבשלא שהתה לרביעי ולחמישי י' שנים אלא דאיירי בשלא הכיר בה ע"ש אף קושייתו הראשונה לא קשיא:

לשלישי עצמו אין לה כתובה. בקונטרס פירשתי דקסבר בתרי זימני הוי חזקה. אך קשה א"כ אף לשני אין לה כתובה לכך נ"ל דבהא פליגי מ"ד לשלישי יש לה כתובה סובר הא דאמרינן תלתא זימני הוי חזקה היינו דמהני לרביעי דאסור ומ"ד אף לשלישי אין לה כתובה סובר כיון דאתחזקה בפעם השלישית כבר נתחזקה ואף משלישי אין לה כתובה. ועיי' בתוס' דף סה בד"ה נשאת וכו':

מודי הוא הכא שלא ימול וכו'. מדקאמר מפני סכנה משמע דברואה דם מחמת תשמיש פליג אע"ג דאיסור כרת הוא. מיהו קשה דבסמוך מייתא ברייתא דרבי נתן דברביעית אמר שלא ימול משמע בשלישית ימול וי"ל מעשה שהיה כך היה דאלת"ה קשה אף בראשון היה לו לומר הניחוהו כיון שלא היה בו דמו וכ"ה בבבלי פר"א דמילה האי ינוקא דסומק ממתינין ליה משמע אפי' בפעם הראשון אלא ודאי כדאמרן. ובבבלי בחולין פא"ט דף מו מייתי נמי הך מעשה דר"נ וקאמר דבשלישי א"ל הניחו וע"ש בתוס' בד"ה שלישי וכו' ובמהרש"א שם:

הניהוהו לאחר זמן. פירשתי בקונטרס דאין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש חוץ מג' דברים ע"ז וג"ע וש"ד כ"פ רש"י בחולין שם. קצת קשה בכה"ג בשב ואל תעשה אף בג"ע וש"ד אינו חייב למסור נפשו כמ"ש תוס' בסנהדרין ס"פ בן סו"מ דף עד ע"ב בד"ה והא אסתר וכו' היכא דלא עביד מעשה כגון שמשליכין אותו על התינוק ומתמעך אינו חייב למסור ע"ש:

הדרן עלך פרק הבא על יבמתו

פרק ז

הלכה א

אלמנה לכה"ג :

עבדי מלוג לא יאכלו. כ' תוס' אפי' למ"ד קנין פירות כקנין הגוף דמי לא חשיב בהכא קנין כספו לפי שאין הגוף שלו וכו' ע"ש. ולפמ"ש תוס' פ' החולץ דף לו ע"ב קנין הגוף דאשה עדיף שאין לבעל פירות אלא מכוחה ועוד דאין לבעל פירות אלא בתקנתא דרבנן. לק"מ דהכא בקנין פירות דבעל איירי. מיהו מ"ש תוס' קנין הגוף דאשה עדיף וכו' תמיה לן דבבבלי בגיטין דף מז ע"ב גרסי' איתיביה רשב"ל לר"י דאמר המוכר שדהו לפירות

מביא וקורא מדכתיב ולביתך וכו' ע"ש הא לא דמיא קנין פירות דנכסי מלוג לשאר קנין פירות וע"ש בתוס' וצ"ע:

ועבדיה עבדים. זו היא גי' הר"ח אבל רש"י גורס ועבדיו שקנו עבדים וא"ת מה שקנה עבד קנה רבו ולמאי איצטרך קרא לריבוינהו משכחת לה כגון שנתנו לו לעבד ע"מ שאין לרבו רשות בהן. וכ' הרשב"א בחי' בירושלמי משמע כל כהאי גוונא לא אכלי דכלהו משום מקחו של כהן קא אכלי וכו' אלא דק"ל אם זו היא סברתו של ר"ל דירו' הא עבדי מלוג שלה לאחר מיתת הבעל אוכלים מחמתו אע"פ שאין ליורשין בהן כלום וכו' וי"ל שאני התם שאוכלת לכך עבדיה אוכלין אבל אלמנה וגרושה דמתני' שהיא אינה אוכלת אף עבדיה אינן אוכלין והאי דירושלמי אאלמנה וגרושה דמתני' קאי ע"כ. ותימא לפרש כן דבעבדי מלוג אף בקנה ע"מ שיהיה לרבו רשות בהן לא יאכלו ואי בעבדי צאן ברזל איירי אף בקנה ע"מ שאין לרבו רשות בהן לא יאכלו דהא כשלו הם. ונ"ל שאני עבדי מלוג שהיו אוכלין בחיי בעלה לפי שיכול להשתמש בהם וה"ל קניינו הלכך אף כשמת אוכלין בשבילה משא"כ עבד שקנה עבדים ע"מ שלא ישתמש בהן רבו כלל הנך ודאי לאו קנינו של כהן הן. וגדולה מזו י"ל שאם קנתה האשה עבדים לאחר מיתת הבעל כיון שלא היה לבעל שום חלק ונחלה בהן אף הן לא יאכלו בתרומה מחמתה והדבר צריך תלמוד:

הם יאכלו הם יאכילו. וא"ת וכי פליג ר"ל אברייתא דיליף ליה מקנין כספו וי"ל ר"ל מפרש לברייתא דאסיפא דקרא קסמיך א"נ ר"ל אליבא דראב"י דמוקי לקרא וכהן כי יקנה נפש קנין כספו לפצוע דכא כהן שנשא בת גרים כמפורש בבבלי דף נז ע"ש. ותוס' כתבו בסוגיין והא דדרשי' לעיל פ' הבע"י פצוע דכא כהן שנשא בת גרים היינו מנפש יתירא ע"כ. ולפי מאי דפרישי' בקונט' וכ"פ רש"י איצטרך נפש לגופיה לאשמועי' דעבדים שקנו עבדים שאוכלים בתרומה. ומחוורתא מאן דדריש נפש לפצוע דכא כהן וכו' יליף עבדים שקנו עבדים מדכתיב הם יאכלו קרי ביה יאכילו:

מתני' מסייעא לר"ל עבדי מלוג וכו'. כ' תוס' דף סו ע"ב בד"ה עבדי וכו' תימא לר"י מה ראיה מייתי לר"א הא ר"י נמי מודה דיוצאין בשן ועין לאיש דחשיב כעבדו כי היכי דחשיב קנין כספו לענין תרומה וכו' ותירץ הר"ש דדייק מאבל לא לאשה ומחיים לא איצטרך דפשיטא אלא לאחר מיתה קאמר משום דהדין עמו ע"כ. ובסוגיין מפורש דעיקר סייעתא מדתני יוצאין לאיש דהכי משני לר' יוחנן קל הוא בשחרור. וא"ת היא גופא קשיא לר"י למה אין יוצאין לאשה הא קל הוא בשחרור ותירץ הרשב"א דהיינו טעמא דהא אפ' עבדי מלוג אינן יוצאין מפני תקנת אושא. מיהו לפום סוגיין ליתא להך פירוקא

דהא תני עבדי מלוג יוצאין לאשה אלא עיקר טעמא כיון דמחוסרי גוביינא כדידיה דמי. והא דמשני לר"י קל הוא בשחרור היינו כיון דשחרור מפקיע מידי שיעבוד כל דמחוסר גוביינא כדידיה דמיא וכ"מ בבבלי בסוגיין. והא דמייתי בסמוך ת"כ דר"י דעבדי צ"ב אינן יוצאין בשן ועין בין לאיש בין לאשה האי תנא סובר כיון דאין הבעל יכול למכרן אף בשחרור מחמרינן. ובב"ק דף פ"ט ע"ב כ' תוס' בד"ה מ"ט וכו' ושמא אותו שמביא ת"כ דר' אמי היה בנאה בריה דרבא שלא היה חושבה מחוסרא גביינא וכו'. ותימא הא מפורש בבבלי דרבה ורב יוסף אמרו ת"כ דר"א וע"ק הא רבא גופיה אמר לר"נ והא ת"כ דר"א וכ"מ בתו' בסוגין וצ"ע. עוד כתבו תוס' בב"ק שם בד"ה כמאן אזלא וכו' נראה דמכירה יליף משחרור דשחרור הוא כעין מכירה ע"כ ותימא הא רב יהודה סובר דעבדי צ"ב אינו יכול למכור ואפ"ה מודה בשחרור דמשוחרר יוצא בשן ועין לאיש כדמשמע בבבלי בסוגיין:

אינן ביום או יומיים. הרמב"ם לא ביאר בה' רוצח דין עבדי צ"ב ונכסי מלוג לענין יום או יומיים. ואפשר שסמך אמ"ש בה' עבדים פ"ה דעבדי צ"ב יוצאין בשן ועין לאיש אבל לא לאשה ועבדי מלוג לא לאיש ולא לאשה. אך קשה הא לא דמיא דין יום או יומיים לדין שחרור דקל הוא בשחרור כמפורש בסוגיין וצ"ע:

הלוקח יחוש לעצמו. כ' הרא"ש בפירקין ור"א ז"ל כ' והאי מכרו שניהם לפרנסה דקאמר רשב"ג הבעל מוציא מיד הלקוחות לא איפשיטא שפיר דנעביד בה עובדא וכ' הרמב"ן דספיקו משום דרשב"ג לטעמיה כדפרישית ושמא קיי"ל כרבנן וכו' וקשה כיון דמייתי מהך ברייתא סייעתא לר"י וקיי"ל כר"י א"כ הלכתא כרשב"ג וכו' ע"ש ול"נ דכוונת הרי"ף דמספקא ליה הא דקארשב"ג הבעל מוציא מיד הלקוחות היינו אם מתה מוציא הבעל מיד הלקוחות וכפירש"י או דלמא אין המקח קיים כלל אפי' שעה אחת ואפי' בחיי אשתו מוציא מיד הלקוחות וכפי' הר"ח שכתבו תוס' בסוגיין. והרא"ש כ' בפרקין והרי"ף מביא בפ' השולח ירושלמי דפרקין פלוגתא דרשב"ג ורבנן ואחר שהביא מחלוקתן כתב הוי כשמכרן לשעה מחלוקת אבל לא מכרן לשעה ד"ה אינן מכורין ומתוך זה משמע דפסק כחכמים דאי ס"ל הלכה כרשב"ג מה הוצרך לו לכתוב אבל לא מכרן לשעה ד"ה אינן מכורין דהא לרשב"ג אפי' מכורין לשעה אינן מכורין ע"כ. ואיני מבין דבריו לפמ"ש הרא"ש דמספקא להרי"ף הלכה כדברי מי ודאי מן הצורך להביא במאי דמודי' שניהם. ואף לפמש"ל דסובר הרי"ף דהלכה כרשב"ג אלא דמספקא ליה אהי קאי איצטרך לאשמועינן דודאי במכרן לשעה איירי אלא דלא ידענא אימתי הבעל מוציא. דלא תימא דפלוגתייהו במכרן לעולם אבל במכרן לשעה אף רשב"ג מודה כיון דתחלת הקנין לא

היה אלא לשעה לא יסרב הלוקח מליתן לה וליכא למיחש לבזיון אבל בממכר עולם אף שהיא יכולה לחזור על הלוקח מ"מ ידחנה אולי תמצא מקום לגבות והא דקאמרו רבנן והלוקח יחוש לעצמו מלתא בעלמא קאמרו יחוש לעצמו כשאר לקוחות וכ"כ הרמב"ן בס' מלחמות לשיטת הרי"ף וקמ"ל דלא פליגי בממכר עולם. ועיי' במלחמות ובר"ן וברמב"ם פי"ח מה' מלוה ולוה עוד כ' הרא"ש ויראה דוקא בקרקע הוא דמכר הבעל קיים עד שעת טריפה שהארץ לעולם עומדת וכו' אבל המכנסת נדוניתה במטלטלים וכו' אין הבעל יכול למכרן אע"פ שיש לבעל נכסי' נגד נדוניתה דחפצה יותר בשבח בית אביה ע"כ. ומסוגיין ראיה לדבריו דהא בעבדי צאן ברזל קאר"י אם מכרן אינן מכורין ובמוכר לשעה פליגי ש"מ דבעבדים אפי' לשעה אינן מכורין. מיהו לפום סוגיין משמע דאפי' בקרקע לשעה אינן מכורין ועמש"ל:

מעתה לא יטול בכור פי שנים. וקשה הא ולד שפחת מלוג דהוי לאשה טעמא אחרינא אית ביה כי היכי דלא ליכליא קרנא כדפרישית בקונטרס וא"ל דלית ליה לשמואל הך טעמא א"כ קשיא לשמואל מ"ט דרבנן דמחלקין בין בהמה לשפחה וכן פריך בבבלי בכתובות פ' האשה. ואי ס"ל לשמואל לחלק בענין אחר א"כ מאי פריך משפחת מלוג לבכור הא בברייתא לא תניא אלא פרה וילדה כמ"ש בקונט' וצ"ע. ומסוגיין סייעתא למה שפסק הרמב"ם ספ"ג מה' נחלות דבכור נוטל פי שנים בולדות הנולדים לאחר מיתת אביהן. מדפריך שמואל מעתה לא יטול וכו' וגם רב לא שניא ליה דלית הלכתא כהך ברייתא משמע דהכי הלכתא ודלא כיש חולקין שמביא הרמ"א בח"מ סי' רעח סעיף ד' ע"ש:

ר"י בעי תמן את אמר הוולדות לראשון. פי' בקונט'. ויותר נ"ל דקושיית ר"י אמתני' דפ' איזהו נשך דתנן התם אין מקבלין צאן ברזל מישראל מפני שהוא רבית משמע דברשותא דמקבל קיימי ובאחריותו ואלו הכא תנן דפטורין מן הבכורה משמע דברשותא דנותן קיימי ומשני התם בבכורות דאיירי בעכו"ם אפי' מכר דבר במכירה חלוטה לעולם החפץ ההוא ברשותו עד שיקבל מעותיו ואי בעי זוזי ולא יהיב ליה תפיס לבהמה ואי לא משכח לבהמה תפיס לולדות ה"ל לולדות כאלו הן ברשותו אבל הכא ברבית דאיירי בישראל ונמסרו לשני בדמים כדפירשתי בקונט' הרי הן של השני ובדינינו אין עוד לראשון חלק בהן יותר משאר ב"ח הלכך הוולדות לשני וה"ל רבית וכ"מ בבבלי פ' א"נ וע"ש בתו'. א"נ י"ל דקאי אהא דתניא בתוספתא דבכורות בהמת ארנונא חייבת בבכור' וקשיא לר"י מ"ש בהמת ארנונא דחייבת משום דמצי לסלוקי ליה בזוזא א"ה צאן ברזל נמי מצי לסלוקי ליה בזוזי ומשני צאן ברזל עיקר בהמה של העכו"ם שהוא הראשון הלכך ה"ל כאלו יש

לו חלק בוולדות משא"כ בבהמת ארנונא שעיקר הבהמה היא של ישראל מתחלה אלא שהיה משועבדת לישראל ועיין בבכורות דף טז ע"ב:

הלכה ג

אר"א כיני מתני' וכו' עבדיו לא יאכלו. וא"ת הא איכא לפרושי עבדים היינו עבדי צאן ברזל לפי שהן של יורשים ויש לעובר בהן חלק דעובר אין בו כח להאכיל וכ"פ רש"י וכן היא ברייתא שנויה בבבלי בסוגיין וי"ל קסבר ר"ל עבדיה משמע שהן שלה והן עבדי מלוג ואלו ודאי אוכלין כדרך שהיא אוכלת כמפורש שם בברייתא. והא דקאמר עבדיו לא יאכלו אף עבדי צ"ב בכלל שאף הם עבדיו נקראים:

אם מזו אפי' היא לא תאכל. וקשה א"כ לישמועינן דהיא לא תאכל וכ"ש עבדיה ודוחק לומר דעבדי' סד"א שאוכלין לפי שיש לכהן חלק בהן שאפשר שיירש את אמו משא"כ היא עצמה וי"ל קסבר ר"י דאיכא לפרושי הא דתנן במתני' שהעובר פוסל ואינו מאכיל היינו שפוסל בעבדי אביו ואינו מאכיל את אמו. ועיי' בתוס' דף סז בד"ה פוסל וכו':

ראויה היא לתבוע כתובתה וכו'. וא"ת אף בבת ניחוש שמא תמות נמצא שהעבדים מעכשיו הם לכהן וי"ל למיתה לא חייש א"נ כשתמות הבת הבנים יורשים נכסים אלו מן הבת:

וקשיא תרומה מד"ת וכו'. וקשה כיון שכתב לה בכתובה בנן נוקבן דיהויין ליכי מנאי אינון תיהויין יתבן בביתי ומיתזנן מנכסאי הרי הוא כבעלת חוב ולמ"ד פריעת בע"ח דאורייתא ודאי ל"ק אלא אפי' למ"ד לאו דאורייתא מ"מ אם תפס' הבת מדאורייתא הוא שלהן א"כ נימא ראויין הן לתופסן למזונות כדאר"י בסמוך:

רבי וריב"י ובר הקפר וכו'. וז"ל התוספתא סוף אהלות ר' וריב"י ור"א בן הקפר שבתו בלוד והיה ר"פ בן יאיר יושב לפניהם א"ל אשקלון מה אתה בה א"ל מוכרין חטים בבסילקאות שלהם וטובלין ואוכלין פסחיהן לערב א"ל מאי שנהג בה כארץ העמים א"ל כשישהא מ' יום א"ל א"כ בואו ונמנו עליה לפטרה מן המעשרות ולא נמנה עמהן ריב"י כשיצאו א"ל רבי מפני מה לא נמנית עמנו א"ל על שטמאתי טהרתי ולא מעשרות מתיירא אני מב"ד הגדול שמא ירוצו גלגלתי ע"כ העתקתי כל לשונה ללמד ממנה פירושא דברייתא דמייתי כאן. והר"ש פירשה שם סוף פי"ח דאהלות ע"ש. ומ"ש בסוף דבריו על שטמאתי טהרתי כלומר על מקום שהייתי מחזיק בו טומאה כל ימי אני נמנה לטהר ולא לפטרה מן המעשרות ע"כ. נראה דקשיא ליה לשון טמאתי ואין פי' מחוור שהדבר ברור דה"ק על שטמאתי כלומר דבר שהוא מדרבנן אני מטהר אבל לא איסור

דאורייתא כמפורש בסוגיין. ותמהני ששכח בהנך תרי סוגיות דשביעית ודהכא וצ"ע. ועמ"ש פ"ו דשביעית דלא כהרא"פ:

הלכה ד

ספק נפל וכו'. כ' תוס' הקשה הרשב"א הא כי הוי נמי נפל פוסל דלמ"ד המזכה לעובר קנה זוכה העובר בנכסי אביו עד שתפיל האשה דתניא גר שמת ובזבזו ישראל נכסיו ושמעו שאשתו מעוברת והחזירו אח"כ שמעו שהפילו והחזיקו החזיק בשנייה זכה בראשונה לא זכה ע"ש. ולמאי דמסקינן לעיל בירושלמי פ' החולץ דף יג דהתם בגר הטעם משום יאוש ואפי' למ"ד המזכה לעובר קנה מוד' והוא עד שיצא ראשו ורובו בחיים לק"מ:

מעתה הילוד וכו'. עיי' פי' בקונט'. וקשה שאני מאכיל הם יאכלו כתיב וקרינן הם יאכילו משא"כ לענין פסול וי"ל דה"ק כיון דחזינן דשאינו ילוד אין לו כח להאכיל סברא הוא שאין לו כח לפסול כדאר"ש:

ארוסה ושומרת יבם וכו' ואינן משלמ' את החומש. וקשה מאי קמ"ל הא תנן פ"ו דתרומות בת ישראל פנויה שאכלה תרומה וניסת לכהן אם תרומה שלא זכה בה כהן אכלה משלמת קרן וחומש לעצמה אם תרומה שזכה בה כהן אכלה משלמת קרן לבעלי' וחומש לעצמה וי"ל דקמ"ל אפי' נתגרשה בעודה ארוסה או שמת הארוס ונחלצה היבמה אפ"ה אינן משלמין החומש אבל בפנוי' אמרי' התם בירוש' לא הספיקה לשלם עד שנתגרשה חייבת לשלם א"נ י"ל התם מיהת חייבת לשלם לעצמה משא"כ כאן אף לעצמה א"צ לשלם. ולא ידעתי למה לא כ' הרמב"ם דין זה בה' תרומות:

וישלמו קרן וחומש. וא"ת כי היכי דבת כהן לישראל פטורה דראויה לחזור ה"נ נימא בארוסה ושומרת יבם ומעובר' שאינן משלמין חומש מפני שראויין לאכול לבסוף וי"ל שאני התם דבבת כהן איירי וכתיב ובת כהן ודרשי' בת כהן מ"מ כמפורש שם בירושלמי ומרבינן נמי הך אבל ברייתא הכא בבת ישראל איירי כדמסיק וליכא לרבויי לפטורא אלא משום דעובר מאכיל לפטור מחומש מיהת:

כמי שהוא בן ט' שנים וכו'. עיי' פי' בקונט' ועי"ל דספק בן ט' אזלינן לחומרא לפסלה וספק הביא שתי שערות אזלינן להקל לאכול וא"ת הא למ"ד תרומות דאורייתא ה"ל ספיקא דאורייתא ואזלינן לחומרא וי"ל קסבר מופלא סמוך לאיש דאורייתא וכ"פ הרמב"ם ולא הוי אלא ספק דרבנן ולקולא:

אלא בגין דתנינן צרות וכו'. כ' בתי"ט בד"ה ספק וכו' כ' הר"ב קטן שקידש וכו' ותימא ממ"נ תתייבם אי קידושיו קידושין הרי מצוה ליבמה וכו' והקרוב אלי שהר"ב כתב

תחלה פי' הרמב"ם ואח"כ פירש"י ונשמטו מדברי הסופר ע"ש. ול"נ שא"צ לחסר בדברי הר"ב אלא להגיה צרתה במקום אשתו ודבריו מבוארים כמ"ש בקונט' וראיית הר"ב מבוארת בסוגיין. ומהתימא על רש"י והרמב"ם שלא פירשו כן. ומה שפירש"י לענין שפוסל בת כהן המאורסת לו מלאכול בתרומה קשה הרי מפורש בסוגיין בהיפך דקאמר כמי שהביא שתי שערות להאכיל. מיהו לפי' בקונט' י"ל פירושו. ואף לפי' הר"ב קשה ל"ל למימר איידי דאיירי בספיקא לחומרא תני להא דנפל הבית וכו' בהדייהו טפי הל"ל דדמיא לספק הביא וכו' דאיירי בצרות ואפשר דה"ק איידי דאיירי בספק צרות לחומרא תני להא בהדייהו:

הלכה ה

הדא מסייעא להההוא דתני ר"ח וכו'. וקשה מאי מסייעא דקאמר היינו הך דהא שוטה דתנן במתני' היינו בנישואין דבאונסין אפי' פקח אינו פוסל ועוד מנ"ל ממתני' דאוכלת מיד דלמא הא קמ"ל דביאתו אינו פוסלת אבל מ"מ חוששת שמא מעוברת היא ואסורה לאכול בתרומה עד שתדע שאינה מעוברת וי"ל דדייק ליה מדתנן עיברה לא תאכל משמע עד שלא נודע בבירור שנתעברה תאכל והיינו דר"ח מיהו יותר נ"ל דה"ג הדא מסייעא לדתני ר"ח שוטה וקטן שנשאו נשים ומתו נשותיהן פטורים מן החליצה ומן הייבום וכ"ה בבלי בסוגיין:

ודלא כר"ל וכו'. כ' תוס' דף סט ע"א בד"ה לא פוסלין וכו' ואפי' לר"א דקאמר פנוי הבא על הפנויה שלא לשם אישות עשאה זונה נראה דלא מיפסלי בתרומה דאין זה לאיש זר ע"כ ותימא איך נעלם מהם דברי הירושלמי דמוקי מתני' דלא כר"א. וראיתי להרב במשנה למלך פי"ח מהא"ב הל' ב' בד"ה ודע וכו' שכתב דברי תוס' אלו הן חידוש גדול בעיני. כוונתו כיון דזונה היא למה לא תפסול לתרומה. וראיתי לתוס' בגיטין דף עג ע"ב שכ' בד"ה נתן לה כספי' וכו' ומיהו לר"א דאמר פנוי וכו' ניחא ומיהו סתמא דתלמודא ביבמות לא אשכח משנה או ברייתא כר"א ע"כ ע"ש. ותימא בבבלי בסנהדרין דף נא ע"א אמרי' הא דתני בברייתא יכול אפי' פנויה והא כתיב לזנות ופירש"י פנויה לאו זנות הוא ומשני כדר"א דאמר פנוי הבא על הפנויה עשאה זונה ליפסל מן הכהונה אלמא זנות מיקרייא. הרי דהך ברייתא אתיא כר"א וצ"ע:

א"ל לא תקבל עליו קל הוא באכילת תרומה. עיי' פירושי בקונט'. מיהו לעיל פ"ד ה"ט משמע דטעמא דר' בא משום דס"ל כר' יוסי דחושש לגיטין ולוולד ובאנוסה דליכא גט לא חיישינן ע"ש:

אילו בת כהן שניסת לישראל והלך בעלה למדינת הים וכו' ולעניין העובר צריכה להמתין ג"ח. כך מצאתי בברייתא השנוי' בבבלי פ' החולץ דף מ"ב ע"ב. אך גרסי' התם דברי ר"מ ר' יהודה מתיר ליארס ולינשא מיד. א"כ לר"י אין חילוק בין תרומה לנישואין. וטפי ה"ל למידק מאשה שלא הלך בעלה למדינת הים ומת שאוכלת בתרומה מיד ואפשר שאין ברור לו כל כך דנשואה תאכל בתרומה מיד. והרמב"ם כ' פ"ח מהלכות תרומות הלכה ג' בת כהן שבא עליה ישראל אין חוששין שמא נתעברה אלא טובלת ואוכלת לערב היתה נשואה לישראל ומת בעלה טובלת ואוכלת בתרומה לערב עד מ' יום וכו' ע"כ. וכ' הכ"מ בת כהן שבא עליה וכו' משנה וגמרא פ' אלמנה לכה"ג דף סז ע"ב. ולא מצאתי מזה דבר פ' אלמנה אלא מדיוקא דמתני' איכא למשמע. ונ"ל שדברי הרמב"ם הן לקוחים מדברי הירושלמי מסוגיין ול"ג והלך בעלה למדינת הים וזה ברור. אך עדיין קשיא לי חלוקה ראשונה בת כהן שבא עליה ישראל וכו' מיותרת דהא בהך פירקא הלכה י"ג כתב ואלו לא פוסלין ולא מאכילין האונס וכו' והיינו הך ואי לאשמועינן שאנוסה אינה חוששת שמא מעוברת היא הא ודאי שמעינן מק"ו מנשואה דנקט בהך בבא ויש ליישב. ואלו הן בן ט' שנים וכו'. כ' תוס' בפרקין דף סח ע"א בד"ה רישא פסולי כהונה סיפא פסולי קהל וכן גירסת ר"ח ולא כספרים דגר' איפכא דהא תני סיפא ואם אינן ראויין לבא בישראל וכו' ע"ש. ורש"י גורס איפכא וכ' בד"ה סיפא פסולי כהונה חלל ואע"ג דקתני שאינן ראויין לבא בישראל לא איירי אלא בכהונה וכו' ע"ש והסוגיין ראיה לגירסת הר"ת מדקאמר אהא דתנן ואם אינן ראויין לבא בישראל ואלו הן וכו' ש"מ דסיפא בפסולי קהל איירי:

הלכה ו

התיב ר"י הרי אלמנה שזינתה וכו'. וקשה למה נקט אלמנה הא אף בפנויה שזינתה נמי תיקשי ליה ואפשר לאו דוקא נקט אלמנה. אך קשה בשלמא כשזינתה עם כשר חוזרת לפי שהוא בתורת גיטין וקידושין משא"כ בעכו"ם ועבד וכ"מ פשטא דלישנא דרבי יוחנן וכ"פ בקונט' ואפשר היינו טעמא דרבי יוסה דלא אמר כן:

הכא א"ל משום גרמיה וכו'. כ' תוס' פ' החולץ דף מה ע"א בד"ה יצאו כותי ועבד שאין לו אלמנות וגירושין בה וא"ת והאר"י לעיל דהולד ממזר א"כ ל"ל קרא השתא ממזר הוי מיפסל בביאתו מיבעיא וי"ל הא דידיה הא דרבי' ע"כ. ולפמ"ש בקונט' תראה דלא מפיהן אנו חיי' בתירוץ זה אלא דקושיא ופירוקא הן דברי הירושלמי. והא דכתבו תוס' דף טז ע"ב בד"ה קסבר וכו' הא סתם מתני' ס"פ האומר מפורשת דהולד כשר ורבי יוחנן סובר הלכה כסתם משנה י"ל הא אמרי' בכמה מקומות אמוראי נינהו אליבא דר"י אי הלכה

כסתם משנה או לא ועוד הא איכא לשנויי הך מתני' דקידושין יחידאה היא וכדשנינן לעיל פ"ד ה"ט:

הלכה ז

פתר לה בכותי פסול ועבד פסול. עיי' פירושי בקונט'. וקשה למאן קאמר לה אי לר"ע דאמר יש ממזר מחייבי לאוין ל"ל פסול הא בלא"ה יש לאו בביאתן והכי מוקי לה ריש לקיש בבבלי בסוגיין ואי לרבנן מאי מהני פסול הא מ"מ אינו אלא איסור לאו ולרבנן אין ממזר מחייבי לאוין וי"ל לר"ע קאמר וס"ל לרב בעכו"ם ועבד לחוד אפי' לאו לית בהו. וכ"כ תוס' פ"ק דף טז ע"ב דבכותי אינו אלא איסור דרבנן ונקט כותי איידי עבד ובעבד איכא לאו דלא יהיה קדש. ורב סובר אפי' בעבד ליכא לאו דלא יהיה קדש לא קאי אעבד אלא לאסור ביאה דרך זנות וכ"ה דעת הרמב"ם פ"א מה"א ע"ש. הלכך צריך למוקמי מתני' בכותי ועבד פסול. ועמ"ש הרמב"ם פי"ב מהא"ב:

הדרן עלך פרק אלמנה לכהן גדול

פרק ח

הלכה א

הערל נשיהן לא יאכלו. פי' בקונטרס דשוויוה חללה בביאתו וכו' וכ"פ רש"י וכ' הרשב"א ואינו מחוור דהא קיי"ל אין חלל אלא מפסולי כהונה וי"ל משום דמשוי לה זונה וכ"פ הרמב"ם משום דמשווי לה זונה ע"כ. ולדידי קשיא עוד מה ענין חללה לנבעלה לאסור לה אלא מדתנן במתני' סתם משמע בכל ענין לא יאכלו נשיהן בתרומה וסתים לן תנא כר' יהודה דסובר פצוע דכא שנשא בת גרים אסורים בתרומה והיינו מטעם דילפי' ק"ו מחלל נמצא שאף זו חללה היא וכ"מ ברש"י ותוס' דף נז ע"א וה"פ דשוויוה חללה בביאתו אפי' הוא בת גרים ואם אינה בת גרים הרי נבעלת לפסול לה והויא לה זונה דקסבר רש"י אף מחייבי לאוין הויא זונה וכמש"ל פ"ד הי"א בתו' בד"ה המחזיר וכו'. ומ"ש רש"י בדף סט במתני' ואם אינן ראויין לבא בישראל הרי אלו פוסלין שהרי נתחלל בביאת פסול לה אין הכוונה שנעשית חללה אלא שנתחללה מכהונה שנעשית זונה בביאתן. ונראה אף מה שפירש"י כאן דשוויוה חללה בביאתו ר"ל שנתחללה ונפסלה מדין כהונה. וכיוצא בזה כ' הרשב"א בחי' דף עג ע"ב בד"ה והא איכא חללה וכו' וחללה דהכא לאו דוקא אלא כל שנתחללה ונפסלה מדין כהונה קאמר:

איש איש לרבות את הערל. כ' תוס' ומ"מ איצטרך למיכתב ערל בפסח דאי לאו דכתיב בהדי' בשום מקום שהוא כטמא לא הוה מרבינן ליה מאיש איש אע"ג דמילת זכריו

ועבדיו מעכבתו בפסח ע"כ וקשה ה"ל למכתב ערל בתרומה ולשתוק מאיש איש. ונ"ל דאיצטרך למכתב ערל בפסח דאי מאיש איש ה"א ערל דינו כטמא ואם רוב צבור ערלים יעשו פסח קמ"ל דלעולם ערלה מעכבת וא"ת הא לא איתרבי ערל אלא כטמא זב או מצורע דכתיב התם ברישא דקרא ואם רוב ציבור זבין ומצורעים אינן עושין בטומאה י"ל הא מיהת אם אכלו זבין ומצורעין מפסח שבא בטומאה פטורין אף על ביאת המקדש קמ"ל דערל חייב ועי"ל הא כתיב נמי בסיפא דקרא והנוגע בכל טמא נפש:

כתיב כל זר לא יאכל קדש זרות אסרתי לך ולא אנינות. וכ"ה בבבלי בסוגיין דמוכל ממעטינן אנינות. וקשה בכל מקום אמרי' דכל ריבויא הוא והכא אמרי' דכל למעוטי אתא ויש לחלק וצ"ע:

מרבה אני את הערל שהוא מחוסר מעשה בגופו וכו'. וא"ת אנינות ה"ל לרבויי שכן אין בידו לתקן דומיא דזב ומצורע וי"ל הא זב ומצורע כל זמן שלא טבלו בטומאתן הן הרי אף שבידן לתקן נמי אסורים בתרומה ודמיין נמי בהא לערל. והא דקחשיב בבלי אין בידו לתקן לגבי אנינות היינו לענין חומרא דאונן אבל לא שיהא דומה בזה לזבין ומצורעין טפי מערל והכי אמרי' בבבלי דתנא דבי ר"י בזב בעל שתי ראיות הכתוב מדבר:

לא אם אמרת במעשר שהוא טעון מחיצה וכו'. וא"ת תיפוק ליה דכתיב וכל זר למעוטי אונן כדאמר ריב"ח בסמוך וי"ל לית ליה דרשא דכל זר אך קשה א"כ ניליף דאונן אסור בתרומה מדאיתקש תרומה לביכורים וביכורים למעשר. ותוס' כתבו בסוגיין דמשום הך קושייא איצטרך וכל זר ע"ש. וי"ל סוגיין אתיא כרבנן דר"ש רפ"ב דביכורים דסברי ביכורים אסורים לאונן דאיתקש למעשר ודלא כר"ש דמתיר משום דתרומה קרנהו רחמנא ותרומה מותרת לאונן דכתיב וכל זר ש"מ דרבנן לית להו הך סברא דאיתקשו ביכורים לתרומה הואיל וקרנהו רחמנא תרומה ועיי' בבבלי בפרקין דף עג ע"ב. וא"ת הא בלא"ה ליכא למילף תרומה מביכורים דה"ל למד מן הלמד כדאמרי' בסמוך וי"ל דוקא בקדשים אמרי' הכי אבל חולין ילפי' למד מן הלמד ומעשר ראשון חולין הוא וכ"כ תוס' בסוגיין. אבל תרומה קדש איקרי כדכתיב ואחר יאכל בקדשים והיינו תרומה. מיהו בירושלמי בכמה מקומות משמע דר' ישמעאל סובר אף בחולין אין למדין למד מן הלמד:

ולא מן התרומה שהוא למד מן הלמד. וא"ת הא ליכא למילף מתרומה שכן מחפ"ז מית' וחומש פדיון ואסורה לזרים וי"ל דס"ל כרת עדיפא כמפורש בבבלי בפרקין דף ע"ג ע"ב. אך קשה בזבחים דף נ' ע"ב גרסי' דבר הלמד בגז"ש חוזר ומלמד בק"ו מק"ו ומה היקש שאין מלמד בהיקש מלמד בק"ו גז"ש המלמדת בגז"ש אינו דין שתלמד בק"ו. וכ"ש בבנין

אב א"כ למאי דס"ד דניליף קדשים מתרומה הוא בק"ו או בבנין אב מאי קאמר דהוה למד מן הלמד הא תרומה בגז"ש ילפינן מקדשים וצ"ע:

אף ממנו שנא' בפסח וכו'. וא"ת אכתי מיבעיא לן קדשים מנ"ל שאסורים לאונן דקדשים נמי ילפי' ממעשר בגז"ש הא כבר אפיקתא ממנו דקדשים לגז"ש מפסח וי"ל אף אונן ילפי' קדשים מפסח בגז"ש דממנו ולא הוה למ"ד מן הלמד דדבר הלמד בגז"ש חוזר ומלמד בגז"ש כמפורש בזבחים דף נ'. ותוס' כתבו בסוגיין בד"ה דפסח וכו' וא"ת ושאר כל הקדשים מנ"ל דאסורין לאונן מק"ו ממעשר איכא למפרך מה למעשר שכן טעון כסף צורי וי"ל בהיקישא דזאת התורה דכתיב נמי פסח וכו' אע"ג דבהאי קרא כתיב נמי מילואים וקדשי שעה נאכלים באנינות לאו בכל קדשי שעה קאמר דנאכלים באנינות אלא בהנהו דאיירי בהו התם ע"כ. הנה מ"ש דאיכא למילף בהיקישא דזאת תורת וגו' מוכח בסוגיין דליתא דא"כ מאי קמיבעיא ליה ערל דאסור בקדשים מנ"ל וגז"ש ל"ל. ומ"ש דלאו בכל קדשי שעה קאמר. קשה הא ודאי בכל קדשי שעה דמילואים אמרי' דנאכלים באנינות שהרי גם על קדשי דורות קצף משה שלא אכלו באנינות ש"מ שמשה נצטווה סתמא שיאכלוהו קרבנות היום באנינות וטעה משה בין קדשי שעה לדורות אבל כל קרבנות מילואים נאכלו באנינות וק"ו הן מחטאת נחשון ומילואים שהן קדשי קדשים. מיהו גם הגזירה שוה דקאמר הירושלמי נראה דלית ליה לבבלי דתלתא ממנו דכתיבי בפסח ובמעשר מצריך צריכי להו בבבלי בפרקין דף ע"ד ע"ש. ואף אם נאמר ממנו דקדשים מיותר מ"מ תיקשי למאן דאמר מופנה מצד אחד למדין ומשיבין. מיהו י"ל דמ"ד מופנה מצד אחד למדין ומשיבין סובר דממנו שלישי דכתיב בפסח לא כתיב קרא איידי דכתיב והנותר כדאמר התם בבבלי אלא איצטרך האי ממנו לאפנויי למילף שאר קדשים מיניה בגזרה שוה וה"ה דה"מ לשנויי הכי בבבלי אהא דפריך ואכתי מופנה וכו' אלא דעדיפא מיניה משני דבמעשר גופיה מופנה:

ומופנה הוא וכו'. לפי' השני שבקונטרס דקאי אגזירה שוה דתושב ושכיר קשה מכדי ר' ישמעאל הוא דיליף הך גז"ש ואיהו דס"ל מופנה מצד א' למידין ואין משיבין כמפורש בבבלי נדה דף כג ודוחק לומר דירושלמי פליג אהא דנדה וס"ל לכ"ע צריך שיהא מופנה משני צדדין:

ע"ד דר"ע לאיזה דבר נאמר תושב ושכיר בתרומה. וקשה הא אפיקתיה לקנוי קנין עולם וי"ל דש"ס סובר דר"ע מפרש תושב ושכיר דתרומה בעכו"ם וקשי' לי' שפיר ל"ל. אך דוחק לומר כן וטפי ה"ל לאקשויי מפסח דודאי מיותר מלומר דפליג ר"ע אהך ברייתא

דמצריך תושב ושכיר דתרומה ומוקי ליה בישראל גם הבבלי לא פריך לר"ע אלא אתושב ושכיר דפסח:

אפי' מלן לא יאכלו בתרומה. עיי' פי' בקונט'. ועדיין קשה כיון שמהלן באותה שעה נעשי' עבדיו ולמה לא יאכלו בתרומה וי"ל כיון שלקחן ע"מ שלא יקיימו המצות אע"ג דמלן לא מהני דה"ל כערבי מהול:

ולא הורו. נראה דטעמו מדתניא גר שבא ואמר מלתי ולא טבלתי מטבילין אותו ומה בכך דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר אין מטבילין לפיכך מטבילין גר בשבת דברי ר"י ר' יוסי אומר אין מטבילין. ובריייתא זו שנויה בבלי פ' החולץ. ש"מ לר' יהודה כיון שמל בפנינו תו לא צריך ולא הויא טבילה תקוני גברא וכי היכי דמטבילין אותו בשבת ה"נ מטבילין אותו בלילה ולר' יוסי אין מטבילין אותו בשבת ובלילה ומספקא ליה הלכה כדברי מי. וצ"ל דלית ליה הך כללא ר' יהודה ור' יוסי הלכה כר' יוסי:

עבד תושב לעולם וגר תושב ה"ה כעכו"ם לכל דבר. וקשה הא מפורש אמרינן לקמן שהגר תושב שוה לישראל בשלשה דברים איך קאמר שהוא כעכו"ם לכל דבר וי"ל הא דקאמר ה"ה כעכו"ם לכל דבר היינו לבטל רשות וליתן רשות דישראל ששכח לערב עם בני המבוי אוסר עליהם עד שיבטל רשותו אבל ישראל הדר עם גר תושב במבוי לא מהני ביטול עד שישכור ישראל רשותו ממנו. וכה"ג מפרש בבבלי פ"ק דחולין דף ו' ע"א הא דאמרינן התם שעשאו לכותים כעכו"ם גמורים. גם בירושלמי בעירובין דף יז ע"ב תניא גר תושב עבד תושב מומר בגילוי פנים הרי הוא כעכו"ם לכל דבר. מעתה הא דקאמר עבד תושב לעולם ה"פ עבד שהוא תושב לעולם שאינו רוצה לקבל עליו רק מצות גר תושב וגר תושב עצמו ה"ה כעכו"ם לכל דבר וכ"מ בבבלי בע"ז פ' השוכר. מיהו לפום סוגיין י"ל דהוי כעכו"ם לבטל ע"ז וע"ש פ' השוכר ופי' זה נראה עיקר והרמב"ם כ' פ"ב מה' עירובין דגר תושב אינו מבטל רשות וכ' ההי"מ ודין גר תושב שהוא בזה כעכו"ם מבואר בירושלמי ע"כ ותימא שכן מבואר גם בבבלי פ' השוכר דף ס"ד ע"ש. ומ"ש רש"י פ' החולץ דף מח דגר תושב היינו שקיבל עליו שלא לחלל שבת משמע דחייב נמי בעירוב קשה למה לא יבטל רשות וי"ל דעיקר הטעם בעכו"ם שמא ילמוד ממעשיו א"כ אף בגר תושב איכא למימר הכי ודוחק ועיין בגמרא בסמוך:

יאמרו הדברים ככתבן. וקשה למה לא נאמר הדברים ככתבן הא קיי"ל ר"מ ור"י הלכה כר' יהודה:

דל כן מה אנן אמרין וכו'. וקשה דלמא עכו"ם העובד ע"ז מבטל אבל שאינו עובד ע"ז אינו מבטל וכ"מ בבבלי פ' השוכר דגר תושב אינו מבטל משום הך טעמא וצ"ע:

שלא תאמר הואיל והוא שוה לישראל בג' דברים וכו'. וקשה למה לא קחשיב גר תושב אתה מצווה להחיותו דכתיב גר ותושב וחי עמך:

ולא תונו. עיי' פי' בקונטריס. גרסינן בערכין דף כט רשב"א אומר אין גר תושב נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג א"ר ביבי מ"ט אתיא טוב טוב כתיב הכא כי טוב לו עמך וכתיב התם בטוב לו לא תוננו. ופירש"י כתיב בע"ע כי טוב לו עמך וכתיב בגר תושב עמך ישב וגו' דלא תסגיר בגר תושב משתעי דהכי מוקמינן לי' בגיטין פ' השולח וכתיב בתריה עמך ישב בקרבך וגו' ע"כ מדבריו נראה דגמרי' עמך עמך בגז"ש ובגמרא כפי הגירסא שלפנינו טוב טוב יליף בגז"ש ותמהני שלא הרגיש בזה בבה"ז. גם לפי גיר' רש"י טפי ה"ל למילף מדכתיב גר ותושב וחי עמך דודאי איירי בגר תושב. גם מ"ש רש"י דבגיטין מוקי ליה בגר תושב הא לא קאי הכי במסקנא התם בפ' השולח אלא בעבד שברח מח"ל לארץ ישראל איירי ע"ש. וא"ת א"כ למסקנא דגיטין מנ"ל דלא ישבו בארצך לא איירי אלא בשלא קיבל עליו ז' מצות י"ל דסברי דאף בשבע אומות אם קיבלו עליהם שבע מצות אין בהן משום לא תחיה כל נשמה. והרי הן כשאר גר תושב דודאי מותר לישב בארץ דכתיב לגר אשר בשעריך. והיינו טעמא דהרמב"ם דבפ"י דע"ז מוקי לקרא דלא ישבו בשלא קיבל ז' מצות ובפ"ט מה' עבדים אוקי לקרא דלא תסגיר בעבד שברח ובפ"ו מה' מלכים פסק דאף בשבע אומות משקיבל עליו ז' מצות הרי הוא כשאר גר תושב. ובזה מתיישב קושית הרב בפ"י בגיטין ע"ש. ועיי' בראש"ם פ' שופטים וכי תצא:

מאן תנא בלא יעשוק ריב"י. וקשה מי איכא למ"ד דגר תושב אינו בלא תעשוק הא כתיב לא תעשוק מגרך אשר בשעריך דודאי בגר חושב איירי דכתיב בי' לגרך אשר בשעריך תתננה וכן מפורש בב"מ פ' המקבל דף קיא ע"ב. ודוחק לומר דפליג הירושלמי וסובר דבשעריך נמי איירי בגר צדק. מיהו גם בבבלי נראה דאיכא תנא דסובר גרך אשר בשעריך איירי בגר צדק. דגרסי' פ' החולץ והגר זה גר תושב אתה אומר זה גר חושב או אינו אלא גר צדק כשהוא אומר וגרך אשר בשעריך הרי גר צדק אמור הא מה אני מקיים והגר זה גר תושב. ש"מ דאיכא תנא דפליג. ובהכי ניחא קושית תוס' שם בב"מ בד"ה מאחיך וכו' ועוד תימא אמאי איצטריך למיכתב גר צדק מגר תושב נפקא כ"ש גר צדק וא"ל דאי לאו דכתיב גר צדק הוה מוקמי בשעריך לגר צדק דבשעריך לא משמע אלא גר תושב שאוכל נבלות דומיא דלגר אשר בשעריך ע"כ. הרי בפ' החולץ מפורש דאיכא לאוקמי בשעריך לגר צדק וצ"ע:

בנך איש אין את מוהלו בע"כ. בבבלי פ' החולץ דף מח גרסי' אמר רבא מ"ט דרשב"א דכתיב כל עבד איש מקנת כסף וכו' אלא עבד איש אתה מל בע"כ ואי אתה מל בן איש

בע"כ. וכ' תוס' בד"ה אלא וכו' ולא נקטי' בן איש אי אתה מל בע"כ אלא לפרושי מלתי' דרשב"א דאמר מתחלה כופין אותו לשם שפחות ולא לשם גירות א"נ משום דנקט לה במלתיה דרבנן כשם שאי אתה מל בן איש נקט נמי בדרשב"א וכו' ע"ש. וקשה מסוגיין מוכח דליתא דהא לא נקט כאן דברי רשב"א ולא דברי רבנן. ולפירושי בקונטרס קושית תוס' מעיקרא ליתא ע"ש. וא"ת למה לא ימול בנו הגדול בע"כ כדי לכופו לקיים מ"ע שיש בה כרת וי"ל דה"ק אין חיוב מצוה זו חלה על האב יותר מכל ישראל הלכך אינו מעכבו מלאכול בפסח. ורש"י פי' בן איש גר הבא להתגייר אין לו כח למול בנו הגדול בע"כ וכו' ע"ש. וכבר תמהו תוס' על פי' זה ע"ש:

אחת למילה ואחת לפריעה אחת למילה ואחת לציצין. משמע דשניהם שקולין פריעה וציצין ומרבינן תרווייהו מחד קרא גם הקדים פריעה לציצין לומר קצת מסתבר לרבויי פריעה דאיתנהו בכל אדם משא"כ ציצין. ובבבלי בפרקין דף עא ע"ב גרסינן אמר רב לא ניתנה פריעת מילה לאברהם דכתיב ביהושע שוב מול את בני ישראל שנית מאי שוב זה פריעה ושנית אתי לציצין. וכ' תוס' הקשה הר"י הלבן הכא דריש משנית ציצין ולקמן דרשי' מהמול ימול ציצין וכו' ולר"י נראה אע"ג דנצטוה אברהם על הציצין שפיר יליף מקרא דיהושע אע"ג דאין בו חידוש וא"ת א"כ מנ"ל דלא נצטוה אברהם על הפריעה י"ל דוקא ציצין דכתיבי בהדיא דהמול ימול משמע דבר המעכב גוף המילה דהיינו ציצין ולא פריעה ע"כ ע"ש. הנה לסוגיין ליתא לתירוץ זה דהא מוכח דשניהם שקולין. גם קושייתן מעיקרא ליתא דגרסינן בסמוך רב אמר המול ימול מכאן לנולד כשהוא מהול וכו' מכאן לערל שלא ימול. א"כ רב מוקי המול ימול לדרשא אחרינא ולא לציצין ופריעה. מיהו בבבלי מס' ע"ז דף כז גרסי' איתמר מנין למילה בעכו"ם שהיא פסולה רב אמר ואתה את בריתי תשמור ור' יוחנן אמר המול ימול הרי דרב לא מוקי המול ימול למעוטי עכו"ם אך עדיין י"ל דרב ס"ל דברה תורה כלשון בני אדם כדאמר הש"ם שם בע"ז אליבא דר' יוסי דסובר המול ימול דברה תורה כלשון בני אדם:

אר"ל ואתה את בריתי תשמור אתה וכיוצא בך. נראה דמיתורא קדרי' דכתיב ואתה את בריתי תשמור אתה וזרעך אחריך וה"ל למכתב את בריתי תשמור אתה וזרעך אלא ואתה קמא ללמד בא אתה וכיוצא בך. ורש"י פי' בע"ז שם ואתה את בריתי תשמור וזרעך אחריך ולא נכרי ע"כ ולא ידעתי איך שמעי מכאן שנכרי פסול למול:

ואין הספק דוחה את השבת. בשבת דף קלה כ' תוס' בד"ה ולא ספק וכו' נראה לר' דאסמכתא בעלמא היא וכי איצטריך קרא לאסור ספיקא וכו' ע"כ. וקשה דגרסי' שם דף קלו ע"א היכי מהלינן בשבת דלמא נפל הוא אר"א ב"א מהלינן ממ"נ אם חי הוא

שפיר ואם מת מחתך בשר בעלמא הוא ופריך ואלא הא דתניא ספק בן ז' וכו' אין מחללין עליו שבח אמאי נמהלינו ממ"נ וכו' ע"כ. ומאי קושיא הך ברייתא איירי בשנולד בו ספק כגון שלא גמרו שערו וצפרניו א' ספק אחר אין מחללין דאם מת הוא ספיקא דרבנן מיהא איכא דמטלטל מידי דלא צריך אבל בסתם תינוק שלא נולד בו ריעותא לא גזרו רבנן ושרי. ומ"ש תוס' דאיצטרך קרא לנולד מהול וכו'. קשה למ"ד התם דלא פליגי ב"ש וב"ה אלא בשבת אבל בחול לד"ה צריך להטיף דספק ערלה כבוש' היא לכ"ע ל"ל ערלתו מהיכי תיתי לחלל שבת בספק כקושיא תו' באינך ספיקות ועיי' במהרש"א וי"ל דסד"א להתיר ממ"נ אי ערלה כבושה היא שפיר ואי לאו ערלה היא ה"ל מקלקל בחבורה ופטור בין לר"י בין לר"ש דע"כ לא מחייב ר"י במילה אלא היכא דמתקן ולר"ש צריך מיהת תיקון קצת כמ"ש תוס' שם דף קז ע"ש. ולא דמיא לשאר ספיקות וצריך קרא לאסור וע"ש במהרש"א. ומ"ש תוס' א"נ קרא אתא לאנדרוגינס ונולד כשהוא מהול מסברא ידעינן דא"צ להטיף דם ברית ע"כ. וקשה דגרסי' התם דאמר רב נחמן לראב"ע דעבר אדשמואל דאימר דאמר שמואל דצריך להטיף בחול דספיקא הוא אבל בשבת מי אמר ומשני הוא סובר ודאי ערלה כבושה היא. ומאי קושיא הא כבר אמר ראב"ע דספיקות מותר למול בשבת ממ"נ וכמש"ל דהא ליכא קרא לאסור. ואף לפמ"ש רש"י בשבת דף קז דמקלקל בחבורה חייב דה"ל מלאכה שאינה צריכה לגופה א"כ לר"ש חייב בחובל ושפיר קאמר דעבר אדשמואל אי ס"ל לשמואל כר"ש. מ"מ גם זה אינו דהא בבבלי בשבת דף מב מפורש דשמואל במלאכה שאצ"ל כר' יהודה ס"ל א"כ ודאי לא עבר אדשמואל וצ"ע:

רבנן דורשין ערל וכו'. ותימא לרבנן ערל ל"ל ולר"י זכר ל"ל. ובבבלי פר"א דמילה דף קלז אמרי' טעמא דר"י דכתיב המול לכם כל זכר ופירש"י כל ריבויא הוא. וקשה לרבנן כל ל"ל ודוחק לומר דרבנן אלו לא דרשי כל. דא"כ הוה לן למפסק כר"י דהא בכולא תלמודא פסקינן כמאן דדריש כל ואנן חזינן באנדרוגינוס פסקי רוב הפוסקים דלא כר"י ועיי' ברא"ש שם. ונ"ל דלרבנן איצטרך נמי כל לאנדרוגינס שחייב למולו דסד"א כיון דבריה בפני עצמו הוא כמפורש בבבלי בחגיגה דף ג' אין בו חיוב מילה כלל קמ"ל. והיינו טעמא דלא פליגי לענין שבת דרבנן סברי דמצות עשה אית ביה אבל אין בו כרת מדלא כתיב כל גבי כרת וכיון שאין בו כרת אינו דוחה שבת ור"י סובר כיון דגילה קרא דיש בו עשה ה"ה כרת נמי חיי'. והיינו דקאר"י אנדרוגינוס דוחין עליו את השבת וחייבין עליו כרת. מעתה איכא לתרוצי נמי סוגיין דסבר רבנן סברי אי לאו דכתיב נמי ערל ה"א זכר דכתיב בכרת לאו בזכר ודאי איירי אלא דומיא דהמול לכם כל זכר אבל השתא דכתיב ערל קשיא זכר ל"ל אלא למעוטי אנדרוגינס מכרת. ור"י סובר אי לא כתיב זכר ה"א ערל

דהכא בערל ודאי איירי דומיא דערל דכתיב בפסח. דגרסי' בבבלי פסחים דף סא ע"ב מתקיף לה רב אשי ממאי דהאי וכל ערל כולה משמע דלמא האי וכל ערל כל דהו כתב רחמנא זאת עד דאיכא כולה ערלה לא פסלה. וכ' תוס' תימא לשתוק מכל ועוד דנימא איפכא זאת כולה משמע כתב רחמנא כל כל דהו וי"ל דידע בעל הש"ס דאיצטרך כל לשום דרשא אחריתי ואיצטריך זאת לגלויי דלא נדרוש כל דהו אבל אי דרשינן איפכא קשיא זאת ל"ל ע"כ. ולפמש"ל נראה דאיצטרך וכל ערל דגבי פסח למעוטי אנדרוגינס דערל משמע אפי' מקצת ערל כדמשמע הכא וכתיב כל דכולא ערלה מעכבת ואי לאו דכתיב וזאת ה"א למדרש לחומרא כל כל דהוא ואפי' מקצת אוכלין ערלים מעכבים ואפי' מקצת ערלה כגון אנדרוגינס מעכב כדמשמע פשטא דערל אבל השתא דכתיב זאת למעט מקצת מנויין ממילא אמרי' דכל למעוטי אנדרוגינס אתי. ולרבנן י"ל איפכא דסד"א למילף ערל דפסח מערל דכתיב גבי' כרת דבעינן כולא ערלה לאפוקי אנדרוגינס ואיצטרך כל לרבויי אנדרוגינס דדרשי' כל כל דהו. והיינו דקאמר רב אשי ממאי דהאי וכל ערל וכו' דייק לומר דוקא האי וכל ערל וכו'. והבן כי דברים ברורים הם ומרפסן איגרא כהלילא דפסחא:

ואותן שלשים יום וכו' מהו לסוכו שמן של תרומה. גרסי' בבבלי בפרקין דף עא ע"א בעי רב חמא בר עוקבא קטן ערל מהו לסוכו שמן של תרומה ערלות שלא בזמנו מעכבא או לא אר"ז ת"ש אין לי אלא מילת זכריו בשעת עשייה דכתיב גביה אז יקרב לעשותו ועבדיו בשעת אכילה דגבייהו כתיב אז יאכל בו מניין ליתן את האמור של זה בזה ושל זה בזה ת"ל אז אז לגז"ש בשלמא עבדיו משכחת ליה דאיתנהו בשעת אכילה וליתנהו בשעת עשייה כגון דזבנינהו ביני ביני אלא זכריו דאיתנהו בשעת אכילה וליתנהו בשעת עשייה היכי משכחת לה לאו דאתייליד בין עשייה לאכילה ש"מ ערלות שלא בזמנה הויא ערלה אמר רבא ותסברא המול לו כל זכר אמר רחמנא ואז יקרב לעשותו והאי לאו בר מהילא היא אלא הב"ע כגון שחלצתו חמה וכו' ר"פ אמר כגון דכאיב ליה עינא ועוד דחק הש"ס לתרץ הברייתא בדרכים שונים ע"ש. והקשה אבא מארי הרב זצ"ל מאי דוחקי' לשנויי דאיירי ביוצא דופן דגרסי' בבבלי בשבת דף קלה ע"א א"ר אסי כל שאמו טמאה לידה נימול לשמנה וכל שאין אמו טמאה לידה אינו נימול לשמנה אלא חייב למולו מיד אחר לידה שנא' אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה שבעת ימים וביום השמיני ימול. ופירש"י שאין אמו טמאה לידה כגון יוצא דופן ונכרית שילדה ולמחר נתגיירה. והשתא שפיר מצינו זכריו דאיתנהו בשעת אכילה וליתנהו בשעת עשייה כגון דאתייליד ליה יוצא דופן בין עשייה לאכילה וחייב למול מיד ע"כ. ולפום ריהטא קושיא עצומה

היא. ויש מי שתירץ בשבת שם מקשה אביי אדרב אסי דורות הראשונים יוכיחו שאין אמו טמאה לידה ונימול לשמונה א"ל נתנה תורה ונתחדשה הלכה. מעתה אי אפשר למוקמי גז"ש דאז אז ליוצא דופן דהא הך גז"ש נאמרה בפסח מצרים ואז אף כשאין אמו טמאה לידה נימול לשמנה. והשיב א"מ ז"ל דשגגה היא בידו דודאי פשיטות דר"ז לאו מדאיצטרך גז"ש דהא מיבעיא הך גז"ש ללמד דעבדי' מעכבין העשייה אלא מלשון הברייתא דייק ר"ז דתני מנין ליתן האמור של זה בזה ושל זה בזה ואברייתא ודאי איכא לשנויי כדשנינן דאיוצא דופן קאי וקמ"ל לדידן מעכב אכילה דכולא הך פרשתא נאמרה גם לדורות. ויש מי שתירץ דבשבת שם מסיק הא דרב אסי תנאי ות"ק לית ליה דרב אסי ע"ש. הלכך לא מתרצי אמוראי ביבמות כדרב אסי כי היכי דלא נוקמי הך ברייתא דלא כהלכתא. ונ"ל דליתא נמי להך פירוקא דבה"ג ורוב הפוסקים כתבו דספיקא היא אי הלכתא כרב אסי הלכך יוצא דופן נימול לשמנה ואינו דוחה שבת ועיי' בהרמב"ם והרא"ש. ולפום הך פירוקא קשה מאי מספקא להו הא מהכא מוכח דלית הלכתא כרב אסי. דאי הלכתא כר"א טפי ה"ל לשנויי כחד תנא דהלכתא כוותיה מלדחוק הברייתא כמו שדחקו בתירוצם. ואחרי נשיקת עפרת רגלי א"מ ז"ל נ"ל דסובר הש"ס דרב חמא ב"ע לית ליה הא דרב אסי דא"כ תפשוט ליה בעייתו דערלה שלא בזמנה הוי ערלה. דבר"פ כ' תוס' בד"ה הערל פי' בקונט' שמתו אחיו מחמת מילה והדין עמו דלא דמי לערל שלא בזמנה דמיבעיא לן אי הוי ערלה דהתם כיוצא בו לא הוה בר מילה בשום מקום אבל אחר שמנה אע"ג דאי אפשר לו למול מפני הסכנה הוי ערל כיון שהגיע הזמן ותדע וכו' ע"כ. ואס"ד דרחב"ע כרב אסי ס"ל א"כ מצינו כיוצא בו דהוי ערל אפי' קודם שמנה ודמיא לערל דמתני' דאסור לאכול בתרומה אע"ג דמתו אחיו מחמת מילה אלא ודאי דלית ליה להא דרב אסי לכך אוקמי האמוראים הברייתא כדרב אסי. וא"ת הא במקנת כסף כ"ע סברי דנימול מיד וא"כ קשיא הא מצינו כיוצא בו וי"ל כיון דלא מצינו כיוצא בו בישראל אלא בעבדים אין למילף מהם משא"כ ביוצא דופן אם נאמר דנמול מיד ודאי הוי כיוצא בו. וכ"מ בסוגיין דערלה שלא בזמנה הוי ערלה וקודם ליל שמיני לא הוי ערלה. מיהו מ"ש בתוס' שם ובירושלמי מייתי ראיה ממתני' אאחזתו חמה דממתינין לו למול שלשים יום דאסור בתרומה משמע דמתני' איירי בערל שמתו אחיו מחמת מילה ע"כ. משמע דסברי דממתני' עצמה פשיט האי בעי' מדערל שמתו אחיו אסור בתרומה אף ערל מחמת סכנה אחרת הוי ערל. וקשה א"כ ל"ל לאתויי הא דרב אחא וכו' ולפמ"ש בקונט' ניחא. וא"ת א"כ ל"ל לאתויי מתני' י"ל רב אחא אמתני' אמר לשמעתתי'. מסוגיין מוכח דערל שמתו אחיו מחמת מילה אסור בתרומה. והרמב"ם כ' פי"א מה' תרומות

הלכה ז' סכין את הקטן בשמן תרומה תוך שבעה שהנולד כל שבעה אינו חשוב ערל ע"כ. וכ' הכ"מ אבל סכין וכו' ר"פ הערל בעיא דאיפשיטא ע"כ ותימא בריש פירקין כ' תוס' בזה חולק הירושלמי על תלמודא דידן דבירושלמי פשיטא ליה דערלה שלא בזמנה לא הוי ערלה ובש"ס שלנו בעיא היא ולא איפשיטא ע"כ. והדין עמהם דהא דאמר רבא ותסברא וכו' והאי לאו בר מהילא הוא. היינו דאינו מעכב האב לאכול בפסח אבל עדיין י"ל דהוא עצמו ערל מיקרי עכ"ל כן דהא מי שחלצתו חמה או דכאיב ליה עינא דממתינין לו דודאי ערל הוא ואפ"ה אינו מעכב האב מלאכול בפסח. וכ"כ הרשב"א בחידושיו. וכ"כ מהר"ם מלובלין בחידושיו ע"ש ונראה שהרמב"ם סמך עצמו על הירוש' דלא שבקי' מאי דפשיטא ליה להירושלמי משום מאי דמיבעיא ליה לתלמודא דידן. וקשה למה לא ביאר הרמב"ם דין זה בהק"פ פ"ה דערלה שלא בזמנה אינה מעכבא ואפשר דסמך אמ"ש שם ספ"ט וכיצד יהא הבן ראוי למילה אחר שחיטת הפסח ולא יהיה ראוי קודם שחיטה כגון שחלצתו חמה שצריך ז' ימים מעת לעת מיום הבראתו וכו' ע"ש. ש"מ דערלות שלא בזמנה אינה מעכבת א"נ שסמך אמ"ש בה' תרומות. ועכ"ל כן דאל"כ קשיא למה לא ביאר בה' תרומות דאם אחזתו חמה תוך שבעה שאינו מעכבו אף לאחר שבעה ושאר דברים הנזכרים בהק"פ ספ"ט ע"ש. ועדיין פש גבן לברורי הא דכ' הרמב"ם בה' תרומות שהנולד כל שבעה אינו חשוב כערל. משמע אבל בליל שמיני חשוב כערל כדאמרינן בסמוך בסוגיין ש"מ דקסבר ליל שמיני נכנס לדיר להתעשר דלילה לא הוי מחוסר זמן ולא זכר מזה דבר בה' בכורות. ובכ"מ פ"ו מה' בכורות כ' וז"ל ודע דאמרי' פ"ק דזבחים ליל שמיני נכנס לדיר להתעש' דלילה לא הוי מחוסר זמן ואיני יודע למה השמיטו רבינו ע"כ. ונראה שסמך אמ"ש שם בה' בכורות פ"ו הלכה טו לפיכך הלוקח טלאים בתוך ז' ימי הלידה כשמגיע זמנם חייב לעשרן. משמע דוקא תוך שבעה ימים אבל לא בליל שמיני. גם בפ"ג מה' איסורי מזבח הלכה ח' כ' וכל שבעת ימים נקרא מחוסר זמן ע"כ ש"מ דוקא שבעה ימים אבל לא בליל שמיני:

מל ולא פרע את המילה כאלו לא מל. כ' תוס' תימא אמאי איצטרך למיתני האי כיון דכבר תנא דבשר החופה את רוב העטרה מעכב המילה וכי לא פרע עדיין רוב עטרה מכוסה ע"כ. ואיני מבין תמיהתם דהא אפשר שחותך רוב עור העטרה ואפ"ה פורע מקצת הנשאר לקיים מצות פריעה. ודברי התי"ט ס"פ ר"א דמילה אין מחוורי' ע"ש:

אר"י דברי ר' יוסי אפי' פירש וכו'. וקשה מה ראיה מפטור לרשות עד כאן לא קאמר ר"י אלא לפוטרו מחטאת הואיל והוציאו ברשותו אבל להתיר לכתחילה מי אמר ויש ליישב:

אף בסכין של מילה כן וכו'. כ' הרמ"א בי"ד סי' רסז ס"ב מותר לטלטל האזמל לאחר המילה להצניעו בחצר וכו' ע"ש ובט"ז שם ובמג"א בא"ח סי' של"א שחולקים על הר"ב בזה. ול"נ ראיה מבוררת לדברי הרמ"א מסוגיין דסכין של מילה איירי דומיא דציצין שאין מעכבין את המילה דלכתחילה מותר. ולא מטעמייהו דהרמ"א ומהרש"ל אלא משום חיבוב מצוה שרי. והא דמייתי מג"א ראיה מדברי הירושלמי ספ"ג דסוכה דף ח ע"ב הניחו בארץ אסור לטלטלו ע"ש נראה האי פליג אר' יוחנן וכוותיה דר"י אית לן למפסק דהוא מארי דתלמודא:

ארי' ד"ה היא שנייא היא הכא וכו'. וא"ת הא אמרי' לעיל פ' הבע"י דף כא ע"א טעמא דרבנן לאיש לאיש המאכיל וסוגיא דהתם אליבא דר' יוחנן אזלא כמ"ש שם בתו' ע"ש א"כ ל"ל הכא למימר טעמא משום שלא הוסיף בה קנין וי"ל אי לאו הך טעמא אף הכא ראוי לאסור דבעינן לאיש המאכיל ואין פצוע דכא מאכיל:

שומרת יבם כהנת שנפלה וכו'. פירשתי בקונטרס דממ"נ אוכלה בתרומה. וקשה הא איכא למימר איפכא דממ"נ אינה אוכלה בתרומה דבתרומה דבית אביה אינה אוכלה דכתיב ושבה אל בית אביה פרט לשומרת יבם ומשום היבם אינה אוכלת כדתנן לעיל פ' אלמנה דף כד וע"ק אמאי קאמר ריש לקיש דהא משתמרת לביאה פסולה הא פצוע דכא אסור בה דאתי איסור פצוע ודוחה איסור ייבום וכ"מ בבבלי בפרקין דף עט ע"ב וע"ק מאי מהני שני יבמים הא משעה שעשה בה האחד מאמר כבר נאסרה על אחיו ומאי מהני שגם אחיו כהן דהא ודאי אין זיקה זו מהני לה מידי ועיי' בתו' פ' החולץ דף מא ע"ב בד"ה עמד וצ"ע:

הלכה ב

כל שאין לו אלא ביצה אחת וכו'. כ' תוס' תימא הא במתני' תנן כל שנפצעו הביצים אפי' אחת מהן וא"ל דהכא בידי שמים דא"כ אפי' שניהן ועוד בידי אדם חזינן כמה בני אדם שכורתין מהן ביצה אחת ומולידין ע"כ. וכ' הרא"ש בשם ר"ת דיש לחלק בין ניטלה לנפצע ודוקא אחת אבל שניהן פסול ואפי' בידי אדם מכשיר ר"י. והרא"ש והרשב"א סוברים דר"י דוקא בנחסר בידי שמים איירי וה"ה בניטלו שתיהן מכשיר ר"י אלא מילתא דשכיחא נקט ומייתי ראיה מהא דאמרי' לקמן בסוגיין מ"ד בידי אדם פסול בידי שמים כשר ר"י בנו של ריב"ב ש"מ דר"י בידי שמים קאמר ע"ש שהאריכו. וראיתי בתוספתא פ"י א"ר ישמעאל בן ריב"ב שמעתי בכרם ביבנה מי שאין לו אלא ביצה אחת זהו סריס חמה א"ר יוסי מעשה באחד בכפר מנדון שעלה לראש זית ונפל ונפצעה אחת מביציו ובא ובעל את אשתו ומת ושאל את ר"י בן נורי אשתו מה היא שתתייבם א"ל עד שאתם

שואלים אותי מה היא שתתייבם שאלוני מהו שתאכל בתרומה שנפסלה מכהונה ע"כ. ולמדנו ממנה שלשה דברים דאיכא מאן דפליג אר' ישמעאל. ורבי ישמעאל אף בידי אדם מכשיר. ואף בנפצע' מכשיר דאל"כ מאי קמ"ל ר' יוסי. וזה דלא כר"ת ודלא כרשב"א וגם קושית תוס' לא קשיא דודאי פליג ר ישמעאל אמתני'. מיהו עדיין י"ל שסוברים דר"י לאו לאפלוגי אר' ישמעאל קאתי אלא לפרושי דלא הכשיר ר"י בנפצעה וע"י אדם. אך פשטא דלישנא דתוספתא לא משמע הכי. גם בסוגיין משמע דאיכא מאן דפליג מדא"ר יוסי שמעתי הלכה כר"י בריב"ב ש"מ דאיכא מאן דפליג. ומבואר ביותר בסמוך דקאמר הא כר"י הא כרבנן גם מדקאמר בסמוך מ"ד בידי שמים כשר ר' ישמעאל ומ"ד בידי שמים פסול רבנן ש"מ דר"י אף בשני ביצים מכשיר דאל"כ ה"ל למימר כולא ר' ישמעאל ומ"ד בידי שמים כשר בביצה אחת ומ"ד פסול בשני ביצים. ומהא דקאמר ר' יודן בר חנין ובלבד שלימין ל"ק למה לא מוקי כולא כר"י ומ"ד כשר בשלימין ומ"ד פסול בנפצעו די"ל סתמא דש"ס לית ליה הא דר' יודן אבל קושיא ראשונה ודאי קשיא. גם ראיית הרא"ש והרשב"א מן הירושל' תמוה דהא מסקינן כולא רבנן ור"י פליג אפי' בידי אדם כדפירשתי בקונטר' ועוד מדקאמ' הוון בעי מימר משמע דמסקנא לא קאי הכי. וכ"כ תוס' ומשמע בירושלמי מתוך המסקנא דאיירי בידי אדם וראיתי שהרגיש בקושיא זו מהריב"ל בתשובותיו ח"ג סי' צב וכתב דצריכא עיונא טובא ומסיק דס"ל להרא"ש והרשב"א דעיקר כדהוון בעי מימר ודלא כר' אחי בר פפי דא"כ קשה מי גרע מהאי גברא דאיסתתם גובתא דשכבת זרע דמסיק בבבלי בפרקין דפסול לפי שאינו מוליד אלא ודאי ר"י בידי שמים מכשיר ע"ש. ואיני מבין דבריו הא לא נזכר בבבלי דהלכתא כר' ישמעאל א"כ מאי קשיא מהאי דאיסתתם גובתא דש"ז הא איכא למימר דהנך אמוראי כרבנן ס"ל דפסלי. ואם כה יאמר שרוצה להשוות התלמודיי' ובירושלמי פסק בהדיא כר' ישמעאל אף אנו נאמר הא בבבלי פסלי בגובתא משום שאינו מוליד ובסוגיין מפורש בדברי ר"י שבעל ביצה אחת אינו מוליד מאי קאמרת בידי שמים יש לו רפואה א"כ י"ל בעל ביצה אחת אף בידי אדם יש לו רפואה אבל האי דאיסתתם גובתא לית ליה רפואה ועוד דלקמן משמע כיון דעכשיו אינו מוליד אע"ג דאפשר דמוליד אח"כ פסול דהא תנא ניקב פסול נסתם כשר מפני שהוא מוליד וזהו פסול שחוזר להכשירו וכ"ה בבבלי. ועוד עדיין אין דברי הרא"ש והרשב"א מכוונים דקאמרו שכן משמע בהדיא בירושלמי אדרבא פשטא דשמעתתא משמע איפכא דמסיק דר"י אפי' בידי אדם מכשיר ודי לנו לומר שאין מכאן ראיה להיפך. ונראה דקשיא עוד ר' זעירא דס"ל דהלכתא כר ישמעאל דהא בסמוך הוה מקלס לר' אימי א"כ אמאי שתיק לרבי אחא בר פפי ה"ל למימר דאיכא לאוקמי כולא

כר' ישמעאל וכדמסיק רבי אחא וכס"ד דמקשה דסובר ר"י בידי אדם פסול ובידי שמים כשר אלא ודאי דגירסא הנכונה אר"א בר פפי קומי ר"ז כולא דר' ישמעאל הרי שעלת וכו' ובזה יתיישבו דברי הרא"ש והרשב"א וגם קושייתינו. ועיין היטב בדברי הרא"ש בפירקין. ובתשובת שאלה הארכתי להכשיר בעל ביצה אחת ע"ש ושמעתי מהרבה בני אדם שהן נטולי ביצים ע"י הרופאים והולידו בנים הרבה:

יליף לה מממזר לא יבא ממזר וכו'. בקונ' פירשתי דמגז"ש יליף. וכן מוכח מהא דקאמר בסמוך דאף מ"ד בידי שמים פסול יליף ליה מלא יבא ממזר ואס"ד דמסמוכי' קדריש קשיא אדדריש סמוכים מרישא לסיפא דהיינו פצוע דכא לממזר נדרוש מסיפא לרישא פצוע דכא ללא יגלה כנף אביו דודאי ע"י אדם הוא דע"י קידושי אביו נאסרת לו מיהו י"ל דלחומרא מקשינן וסברא לומר דסיפא מפרש לרישא כמ"ש תוס' פסחים דף מג ע"ב:

והרי הוא בידי אדם וכו'. כתב הרא"ש בפרקין בידי שמים פירש"י ע"י רעמים וברד או לקוי ממעי אמו אבל אם אירע בו חולי ונסתרס פסול וכ"מ בירושלמי דליקוי ע"י חולי חשוב כבידי אדם ע"כ. ותימא אדרבא משמעות הירושלמי דע"י חולי הוא כבידי שמים דדוקא אם בא עיקר החסרון ע"י אדם הוא דפוסל אבל אם בא החסרון ע"י חולי לחוד לא מיפסל דאל"כ ה"ל למימר סתמא כולא דרבנן וכגון שבא ע"י חולי דה"ל כבידי שמים וצ"ע:

בעטרה העליונה. עיי' פי' בקונט' וקשה מי איכא למ"ד דלמעלה מהעטרה לצד הקרקע לאו בשר הוא לכך נראה ע"ג הגיד העטרה מארכת ובתחתונו של גיד הולכת ומתקצרת לראש הגוויי' כמ"ש תוס' דף עה ומ"ד בעטרה העליונה סובר צריך שישאר מלא החוט ממקום שפוסק' העטרה בראש הגוויי' ומ"ד בעטרה התחתונה סובר אם נשאר מלא החוט מעטרה שהיא ע"ג הגיד דיו:

אף הכא ישראל ברור אסור לישא ממזרת. כתב הרמב"ם ריש פט"ז מהא"ב פצוע דכא וכו' ואפי' כהן שהוא פצוע דכא מותר לישא גיורת לפי שאינו בקדושתו וכו' אבל פצוע דכא אסור בממזרת וודאית שהרי אסורה מן התורה ע"כ. וכ' הה"מ בירושלמי נחלקו בממזרת ופסק רבינו להחמיר בשל תורה ע"כ. וקשה הא מפורש בסוגיין מאן דאוסר בממזרת ראייתו מדאוסר ריב"ל גיורת לפצוע דכא כהן נמצא דברי הרמב"ם סתרין אהדדי דאוסר ממזרת לישראל ומתיר גיורת לכהן וכן מקשה הרשב"א והן דברי הר"א שם בהשגות דשוין הם כדברי הירושלמי גם מ"ש הרמב"ם טעמא דאסור בממזרת שהיא אסורה מן התורה קשה הא גיורת לכהן נמי מדאורייתא אסורה מטעם זונה כמ"ש פי"ב מהא"ב. והה"מ כ' שאינו מפורש בתורה ותימא הא מיהת אין לחלק באיסורייהו. ונראה

דגרסי' בבבלי קידושין דף עד ע"א כל האסורין וכו' מאי כל האסורין אילימא ממזרי וכו' הא תנא ליה רישא ותו ר"י אוסר אהי וכו' ודחיק בשינוייא טובא עד דמסיק רבא כולא ר"י וכו' ע"ש. וקשה לוקמי מתני' כל האסורין כפשטה וכל אתי לרבויי פצוע דכא שמותר בממזרת ור"י אוסר פצוע דכא בממזרת. ולשיטת הרמב"ם ניחא דלא בעי לאוקמי מתני' דלא כהלכתא דקיי"ל פצוע דכא אסור בממזרת אבל לשיטת הראב"ד קשיא ונכון הוא:

משחררין לו שפחה. ותימא מי איכא למ"ד שפחה משוחררת לאו גיורת מעלייתא היא וכיון דס"ל לר"י קהל גרים איקרי קהל א"כ גר עמוני ומואבי אסור אף במשוחרר' וכ"מ בבבלי בסוגיין ונ"ל דה"ג משיאין לו שפחה ומשחררין לו זרעו. והא דקאמר משחררין זרעו דתנן ס"פ האומר דאזלינן אחר פגום א"כ כאן יש להסתפק מי הוא הפגום שבשניהם דמצד שהוא עמוני אין לו תקנה לעולם לבא בקהל אבל עבד יש לו תקנה בשחרור ומצד שהוא עבד עד שלא נשתחרר גרע מגר עמוני וסד"א דהולך אחר האב ולאו עבד הוא הלכך משחררין זרעו וא"ת כיון דגלי לן קרא דולד שפחה כמותה א"כ פשיטא דאין זרעו כעמוני י"ל דוקא לגריעותא הוא דאמרי' הכי אבל לא לחשיבותא אך נראה דאף לחשיבותא אמרי' הולד עבד מדתנן שם בקידושין ר"ט אומר יכולין ממזרים ליטהר כיצד נושא שפחה וכו' ואס"ד דאזלי' בתר פגום מאי תקנתיה הא לעולם ממזר הוא וא"צ להגיה אלא משיאין במקום משחררין. ותוס' כתבו דף עח ע"א וא"ת ישא שתוקית דהא ר"י אית ליה פ"י יוחסין בקהל ודאי הוא דלא יבא אבל בקהל ספק יבא והבן נמי לאו ממזר הוא דהא ממזר ספק יבא ודחקו לתרץ ע"ש. ונראה אטו ר' יהודה קאמר התם בקהל ספק יבא אלא סתמא דש"ס מפרש התם דר"י סובר כן ור' יוחנן פליג וסובר ר' יהודה דמצריך קהל ללמד דקהל גרים איקרי קהל ואפי' בקהל ספק לא יבא ועיי' בבבלי פ"י יוחסין דף עג. גם בסוגיין בסמוך משמע כן דקאמר ר' יהודא אומר ארבע קהלי נינהו וכו'. ש"מ דליתא לכל הנך שינויי דאיתא התם בי' יוחסין למימר דר' יהודא ס"ל בקהל ספק יבא ע"ש. ועמש"ל פ"ד ה"ב בתו' בד"ה אין ממזר בספק וכו' ותמצא ראיה לדברינו וראיתי לתו' רי"ד שכתבו בקידושין דף עה ראי"א ספיקן בספיקן אסור נראה דצ"ל דס"ל לר"א קהל גרים לא איקרי קהל דאל"כ במי יתחתנו הספיקות ע"כ. ולפום סוגיין לק"מ דכי היכי דשנינן לר"י ה"נ איכא לשנויי לר"א בספיקות:

דברי חכמים ר"י וכו' בקהל ברור אינו בא וכו'. מהכא משמע דר"א סובר דממזר בקהל ספק לא יבא מדאורייתא דלא מוקמי' קהל יתירא להך דרשא. אבל הרמב"ם כ' פט"ו מהא"ב הלכה כא דין תורה ספק ממזר מותר לבוא בקהל וכו' אבל חכמים עשו מעלה ביוחסין ואסרו גם הספיקות לבוא בקהל ע"כ וכ' הה"מ דפסק כר"א. וקשה דמפורש כאן

דר"א מדאורייתא אוסר הספיקות. וא"ל דסמיך אהא דגרסי' בבבלי פ"י יוחסין דף עג ע"א אמר רבא דבר תורה שתוקי כשר וכו' ומ"ט אמרו שתוקי פסול שמא ישא אחותו וכו' ע"ש. דודאי רבא אמתני' קאי דמכשיר ספיקות דתנן גירי וחרורי ממזרי ונתיני שתוקי ואסופי וכו' מותרין זה בזה. ואפ"ה קאמר דפסולים הן. וע"כ לומר כן דלרבנן דפליגי אר"א קאמר רבא לשמעתתי' דהא פריך הש"ס אהא דרבא אלא מעתה שתוקי לא ישא שתוקית. וקושיא זו אינה אלא אליבא דרבנן דר"א. ובהכי יתיישב קושית תוס' שם בקידושין בד"ה אלא מעתה וכו' קשה משמע דפשיטא ליה דמותר בה ובפ' החולץ אמר דרבא גופיה ס"ל הלכה כר"א דספיקן אסור ודחקו לתרץ ע"ש. ולפמ"ש דייק הש"ס דרבא אליבא דרבנן קאמר לשמעתתיה מדקאמר דכשר מדאורייתא דלר"א אפי' מדאורייתא אסור. וא"ת כיון דלר"א מדאורייתא אסור א"כ אייתר ליה חד קהל ע"כ כר"י ס"ל דקהל גרים איקרי קהל א"כ במה יתקנו הספיקות י"ל ר"א סובר תלתא קהלי כתיבי לדרשא כמ"ש בסמוך בתו' בד"ה שלשה וכו' א"נ סובר דמשיאין לו שפחה כמ"ש לעיל בסמוך. ונפקא מיניה לפמ"ש אף ספיקות דדבריהם אסורים זה בזה דלא כמ"ש הרמב"ם דמותרים משום דאף ספיקות דאורייתא אינן אסורים אלא מדרבנן וצ"ע. ועמ"ש בסמוך: **אין ממזר בספק**. לעיל פ"ד ה"ב כתבתי בתוס' בד"ה אין וכו' דבבבלי סובר דלא ס"ל לראב"י כר"י דבקהל ספק יבא דא"כ יש ממזר בספק הל"ל שמותר בממזרת. ואף דאביי קאמר התם רא"א אינו ספק אלא כודאי ממזר הוא ומותר בממזרת. מ"מ אי ס"ל דמותר בישראלית ומותר בממזרת טפי ה"ל לפרש דברי ר"א דקאמר אין ממזר מספק דמותר בשניהן ולת"ק אסור בשניהן. ועוד לפי סברת הרמ"בם דאף לר"א אין בספק איסור דאורייתא ה"ל לרבא לתרץ דברי ראב"י דאמר אין ממזר מספק דמדאורייתא שרי וכאביי. ואפשר לומר לסברת הרמב"ם דס"ל להא דליכא מאן דפליג דספיקות מותרות מדאורייתא וקשיא מ"ט דת"ק. ועיי' בתו' רי"ד קידושין דף עג ע"א ותמצא סייעתא למ"ש לעיל בתו' הנ"ל. ואל תקשה לך מ"ש שם מדקאמר בסמוך לראב"י שמנה דסובר דאסור בממזרת דא"כ ה"ל עשרה. הא גופא קשיא מנ"ל לתלמודא דסובר ראב"י דספק אסור בממזרת דלמא מותר בשניהן וה"ל י' יוחסין די"ל דממתני' משמע מאן דאית ליה עשרה יוחסין שתוקי ואסופי מותר בממזר אבל לא בלוים וישראלים מדלא כללניהו לשתוקי ואסופי בבבא מציעתא. ולא ניחא ליה לירושלמי לפרש אין ממזר מספק היינו שמותר בממזרת וכדקא' אביי דלישנא אין ממזר בספק לא משמע הכי וטפי הל"ל יש ממזר בספק וא"ל דה"ק אין ממזר בספק להתירו בבת ישראל ואפי' בממזרת נמי אסור כר"א והיינו דקאמר מודה ראב"י בספק כותי וחללים דספיקות דהנך מותרים דקילא ומתיישב

קושייתי בסמוך בתו' בד"ה מודה וכו'. דטפי יש להחמיר בספק חלל דמעלה עשו ביחוסי כהנים כדאמרי' בכמה דוכתי:

מודה ראב"י בספק כותים וחללים וכו'. וקשה מ"ש ספק כותי' מספק גר עמוני דמרבינן מקהל יתירא שמותר לבא בקהל דהא עיקר דיוקא דר"י ור"י מדלא כללינהו לממזר ועמוני בחד קהל ש"מ דחד דינא אי' להו ועוד כותי' וחללי' ושאר כל ספק הפסולים נילוף דכשר מק"ו מספק ממזר ועמוני וי"ל דסובר ראב"י מעלה עשו ביחוסי כהונה ואסרו גם הספק הלכך ספק חלל פסול כותי' נמי פסולייהו שנתערבו בהן כהנים פסולים לאחר שנתגיירו כמפורש בבבלי קידושין דף עה ע"ב. אך קשה א"כ לראב"י שבעה יוחסין נינהו דהא כותי בכלל חללי הוא ואסופי ושתוקי מותרין בישראל וי"ל קחשיב ודאי חלל וקחשיב נמי ספק כי היכי דחשיב ממזר ודאי וממזר ספק וא"ת לרבא דאמר דבר תורה ספק כשר. כותי אמאי לא ישא ישראלית וי"ל קסבר רבא פסול כותי לרבנן משום חשש ממזרות כדמסיק בבבלי דף עה לר"ע ע"ש:

ע"ד דר"ג ור"ל תשעה. וקשה בירושלמי פ"ק דכתובות ה"ט גרסינן ר' שמואל בר"י בעא מעתה אין שתוקי כר"ג וכר"א אלא כר' יהושע חזר ואמר יש שתוקי כר"ג וכר"א בשותק' ואפי' תימר במדבר' באומרת איני יודעת וי"ל סוגיא דהכא סובר הא דתני התם בברייתא בד"א בעדות אשה בגופה אבל בוולד הכל מודים שהוא שתוקי היינו שהוא כסתם שתוקי וכשר ש"מ דבולד אפי' לא קאמר' מידי כשר והיינו כר' זירא דמפרש התם הכי. מיהו אף לר"ז י"ל אף לר"ג ור"א איכא עשרה יוחסין לענין משפחה ע"ש בסוגית הגמרא היטב:

ארבעה קהלות הן. כמ"ש בקונטרס כן פרש"י בבבלי קידושין דף ע"ב. וקשה אי הוה כתיב כולהו בחדא אזהרה ה"א עד עולם קאי גם אממזר בין זכרים בין נקבות ולקמן אמרי' תני רשב"א דור אחד עשר שבממזר זכרים אסורים ונקבות מותרות. ובבבלי בפרקין דף עח ע"ב אמתני' ממזרים ונתינים אסורים ואיסורן איסור עולם אחד זכרים וא' נקבות. גרסי' א"ר לקיש ממזרת לאחר עשרה דורות מותרת. וקשה טפי איך פליג ריש לקיש אר' יוסי ור' יהודה. וכ"ש לפמש"ל בתוס' בד"ה דברי חכמים וכו' דאף ר"א סובר כר"י ור"י וליכא מאן דפליג עלייהו. בשלמ' מתני' ממזרים ונתינים וכו' ל"ק לרשב"ל די"ל מתני' אתיא כמ"ד דון מינה ואוקי באתרא ואיהו סובר כמ"ד דון מינה ומינה אבל מר' יוסי ור"י קשיא ודוחק לומר דריש לקיש סובר כרבנן דמייתי בסמוך דסברי תלתא קהלי נינהו. דבבבלי בקידושין דף עג משמע דליכא תנא דסובר הכי וצ"ע:

והכתיב לא יבא פצוע דכא וכו'. הנה רש"י ותוס' בקידושין דף עג הרגישו בקושיא זו ותירצו כדמתרץ הכא. וקשה הא אי אפשר שיכלול פצוע דכא בכלל לאו דממזר ועמון

ומואב דהא לא אסירי עד דור עשירי וי"ל כיון דאינן מולידים לא שייך בהו דור עשירי וממילא ידעינן דלא קאי עלייהו ומ"ש תוס' עוד שם וז"ל ועוד אר"י משום דלא שייך בהו קהל ע"כ. נראה דר"ל דאין לכללו בלאו דממזר דלא שייך בהו לומר עד דור העשירי לא יבא להם בקהל ה' דלא שייך ביה דורות. ומ"ש המהרש"א שם לפרש דברי תו' אינו מחוור כלל ע"ש. מיהו לפמש"ל בתוס' בד"ה כל דלר"י אפי' בידי אדם כשר אפי' אינו מוליד כל שניטלו שלימין עכ"ל דלא קפיד קרא אלידה ואפי' מוליד כל שנפצע במקצת פסול הדרא קושיא לדוכתא וי"ל אם אינו מוליד הוא דיש לחלק בין שלימין לנפצע אבל כל שמוליד לעולם כשר:

והכתיב בנים אשר יולדו. וא"ת הא לא מצי לכללן בלאו דממזר שהרי אינן אסורי' אלא עד ג' דורות וי"ל דקהל יתירא הוא דה"מ למכתב דור ג' יבא להם בכם וכ"פ רש"י שם. אך קשה מאי נ"מ אי כתיב בכם או קהל ועוד הא כללא הוא בכולא תלמודא לשתוק אמרי' לכתוב לא אמרי':

שלשה קהלות הן. וקשה הא אף מקהל דאצטרך לגופי' שמעי' מיהת דלא יבא בקהל כהנים וי"ל ודאי קהל משמע דאסור בכולהו אלא דלא ממעטי' מיניה שום דבר ותלתא אחריני לדרשא ולית לן לרבויי גרים דאיקרי קהל ור"י סובר דורשין תחלות א"נ קהל קמא מוקי לה רבנן דבעינן קהל ודאי אבל בקהל ספק יבא ועמ"ש לעיל בתוס' בד"ה ארבעה:

פתר לה כר"י וכו'. ותימא הא ר"י סובר קהל גרים איקרי קהל א"כ ודאי דלא אכלה דאסור' לו משום פצוע דכא וא"ל פצוע דכא דלא אייתר לו קהל כדאמרי' בסמוך אף ר"י מודה דקהל גרים לא איקרי קהל דא"כ נאמר שאין פצוע דכא אסור אלא בקהל כהנים ולא לוים וישראלים דהא בממזר אלו לא כתיב אלא חד קהל לא היינו ממעטי' אלא כהנים אלא ודאי כיון דגלי קרא בממזר דקהל היינו כהנים לוים וישראלים ה"נ לענין קהל גרים לר"י. ודוחק לומר דמיבעיא ליה לר"י דאמר בת גר זכר כבת חלל זכר אי ס"ל כר' יוסי דקהל גרים לא איקרי קהל. ונ"ל דיש לחלק בין קהל ה' ודאי גלי לן קרא גרים איקראו קהל ה' נגד ממזרים אבל אי אמרי' פצוע דכא כהן בקדושתי' קאי ודאי אין הגרים נקראים קהל ה' נגד פצוע דכא וכה"ג אמרי' לעיל בסוגיין לישא מצרי' אינו יכול שהיא קהל ה' אצלה שסופה להכשיר זרעה. ובהכי ניחא לן סוגיא דבבלי הבע"י דף נז ע"א אי בקדושתי' קאי האמר מר וכו'. ולא קאמר האר"י בת גר זכר וכו' כדאמר בסמוך ודוחק לומר דקאי גם ארישא אי בקדושתיה קאי וכ"מ מדברי תוס' שם אלא ודאי כדאמרן:

כהן שבא על גרושה וכו' מהו. וא"ת היכי דמי אי בשנשאת בת הגרושה לכהן פשיטא שגם בתה פסולה שהרי הבת עצמה נעשית חללה ואי בשנשאת לישראל הא תנן

בקידושין ישראל שנשא חללה בתו כשרה לכהונה וי"ל מתני' איכא לאוקמי בחללה מכנה וכן מפורש בירושלמי קידושין פ"ד ה"ו. מיהו רש"י והרמב"ם פירשו למתני' דקידושין כפשטא דגם בת חלל שניסת לישראל בתה כשרה ולעולם דתנן במתני' לא קאי אנקבות אלא אזכרים:

ובדק ומצא שנתגיירה זקנתה פחות מבת ג' שנים. בבבלי פ' הבע"י דף ס' ע"ב גרסי' ובדק ומצא בת גיורת פחות' מבת ג' שנים. ונראה דהבבבלי סובר גר קטן אין מטבילין אותו ע"ד ב"ד אלא ע"י אביו ואמו לכך צ"ל בת גיורת. והירושלמי סובר גר קטן מטבילין אותו ע"ד ב"ד א"צ שתהיה בת גרים. ועיי' בראש ובר"ן בבבלי פ"ק דכתובות דף יא:

ודכוותה כי אם בתולה מזרע בית ישראל וכו'. עיי' פי' בקונט'. כ' הרמב"ם פי"ח מהא"ב הלכה ג' וכן הגיורת ומשוחררת אפי' נתגיירה ונשתחררה פחותה מבת ג' שנים הואיל ואינה בת ישראל ה"ז זונה ואסורה לכהן. וכ' הראב"ד אינה משום זונה אלא משום דכתיב בתולות מזרע ישראל וכ"ה בקידושין. וכ' הה"מ דעת רבי' דלאו דברי קבלה הם וכו' א"ו מאן דאסר סובר דבכלל זונה דקרא הוא ואמרו ביבמות דף ס' ע"ב הכא אין סופה להיות זונה תחתיו ע"ש ותימא דמסוגיין מוכח דלאו זונה היא דא"כ מחייבי לאוין היא ולא מחייבי עשה לחוד. מיהו לדידן דקיי"ל כראב"י דאמר יש חלל מחייבי עשה אפי' עשה שאינה שוה בכל כמפורש בבבלי דף ס' ע"א א"כ חללה היא. ואני תמה ממ"ש הה"מ פי"ט מהא"ב הלכה ו' ואפילו למ"ד שאסורין משום דכתיב בתולות מזרע ישראל מ"מ כיון שאיסור המיוחד בכהונה אפשר שהולד חלל מהן כמו משאר איסורי כהונה ע"כ. מאי מספקא ליה הא לראב"י דקיי"ל כוותיה ודאי חלל הוא דהא חייבי עשה מיהת הויא כמפורש בסוגיין וצ"ע. ועיין מ"ש בקידושין דף כט ע"א בד"ה וולד וכו' ובד"ה הרי דור שני וכו':

הלכה ג

בת גר עמוני כשרה וכו'. וקשה מ"ט דר' זכיי הא ודאי מסברא טפי אית לן להכשיר בת גיורת עמוני' מלהכשיר בת גר עמוני לכן נ"ל דגרסי' איפכא תני ר"ז קמיה דר"י בת גר עמוני פסולה בת גיורת עמוני' כשרה וכ"ה בבבלי בפרקין דף עז ע"ב:

רשב"ל לא אמר כן אלא בת גר עמוני פסולה וכו'. נראה דרשב"ל אפי' בגר עמוני שנשא גיורת עמונית נמי קאמר דבתו פסולה והא דקאמר שבאה מטיפה פסולה כוונתו כיון שהוא עצמו אסור לבוא בקהל טיפה פסולה קרינן ליה והשתא שפיר קאמר ותני כן דמשנתגיירו הכל הולך אחר הפגום אע"ג דאמה כשרה טיפה פסולה קרינן לה מצד האב:

מה היה להם להשיב וכו' עריות יוכיחו הרי בת בנו וכו'. הרמב"ם והרב פירשו ואם לדין יש תשובה מה לעמון ומואב שכן נתפרש טעמן ע"ד אשר לא קדמו ואשה אין דרכה לקדם קאמר במצרי ואדומי שלא נתפרש טעמן ע"כ. ותמהו הראשונים דגרסי' בדף עז מאי תשובה אמר רבב"ח א"ר יוחנן עריות יוכיחו מה לעריות שכן כרת חלל מחייבי עשה יוכיחו וכראב"י מאי לא כי ה"ק לדידי לא ס"ל כראב"י לדידכו הלכה אני אומר. הרי מפורש שהשיבו תשובה אחרת. ותי"ט כ' לא כן פי' הר"ב אין לכם תשובה דהיה להם להקדים נשים לקראת נשים וחכ"א כל כבודה בת מלך פנימה ע"כ ותימא הרי מפורש בש"ס דר"ש סובר דנקבות עמון ומואב מותרות דכתיב אשר לא קדמו וכו' ואין דרכה של אשה וכו' ש"מ דאף ר"ש סובר דאין דרכן של נשים להקדים. ונראה דהרמב"ם מפרש הא דאר"ש לא כי היינו דלדידיה דמפ' טעמא דקרא אף באדום יש להתיר הנקבות. דרש"י פי' אקרא לא תתעב אדומי ואע"פ שראוי לך לתעבו שיצא בחרב לקראתך ע"כ. ודרכו של איש לצאת למלחמה ואין דרכה של אשה לצאת. אלא לדידכו הלכה אני אומר. וא"ת א"כ לר"ש ל"ל בעמון ומואב ע"ד אשר לא קדמו וגו' הא אפי' לא כתיב היינו דורשין טעמא דקרא (ועיין בבבלי בקידושין ס"פ האומר בפלוגתא דר"ש ורבנן בקרא דכי יסיר) וי"ל סד"א טעם ריחוקן משום פסול ממזרות דאית במקור מחצבם ואפי' נקבות אסורות. וא"ת תינח ה"א להתיר נקבות אדומי מטעמא דקרא מצרי מ"ט וי"ל הואיל וכללן קרא באיסורן בנים אשר יולדו להם דור שלישי וכו' ש"מ דשניהם שוות ועיין ברשב"א. וא"ת נימא איפכא לחומרא אדום דומיא דמצרי ושניהם אסורים וי"ל להכי אהני ק"ו דר"ש להקיש מצרי לאדום מיהו לר"י דדריש עמוני ולא עמונית קשה ניליף ק"ו ממצרי ואדומי דנקבות אסורות עד ג' דורות ונימא דאהני קרא ואהני ק"ו דאי לאו קרא דעמוני ה"א דאסורות לעולם ואי לאו ק"ו ה"א דמותרות מיד וי"ל היתירא עד ג' דורות שמעינן מדכתיב על דבר אשר לא קדמו ואין דרכה של אשה לקדם אלא דסד"א עד ג' דורות מיהת אסורות כמו אדומי וכמש"ל לכך איצטרך עמוני ללמד דמותרות מיד ור"ש סובר מדכתיב ע"ד אשר וכו' לחוד שמעינן נמי היתירא דנקבות מיד ול"צ לדרשת עמוני דילפינן מצרי לקולא מק"ו דעמוני וקרא אתיא כפשטיה. וגרסינן התם בבבלי אמתני' מנא ה"מ דנקבות מותרות מיד א"ר יוחנן דכתיב ויהי כראות שאול וכו' ע"ש עד סוף הסוגיא כל כבודה וכו'. נראה דלא שמיעא ליה לר' יוחנן להך ברייתא דפליגי בה ר"י ור"ש דא"כ אין צורך לכל האריכות דמברייתא לחוד איכא למשמע הכל ועוד ראיה מדקאמר שהשיבו אלא מעתה מצרי וכו' ולרבי יהודה לק"מ כמ"ש תוס' שם. גם דברי רבי יוחנן לא אתיין לא כר"י ודלא כר"ש. גם נראה מדברי רבי יוחנן הא דנקבות בעמון ומואב

מותרות הלכה למשה מסיני היא וכדאר"ש בר נחמן לעיל בסוגיין. דאל"כ ל"ל למימר לדואג כך מקובלני וכו' הל"ל כל כבודה וכו' אלא ודאי מהך קרא לא שמעינן דמותרות מיד דעדיין י"ל דאסורות עד ג' דורות מק"ו ממצרי. מיהו לר"ש ליכא למימר דהלכה היא דא"כ מאי קאמר ק"ו הא תנן בנזיר פ"ו אין למדין ק"ו מהלכה ש"מ דר"ש מעמוני יליף וה"ה מצרי נמי נקבות מותרות. ומה שהשיבו לדואג אלא מעתה מצרי ולא מצרית לאו קושיא היא לר"ש. לפ"ז אין לומר דחכמים השיבו התם נתפרש טעמן ע"ד אשר וכו' דהא ר"ש לית ליה הך טעמא כמ"ש. לכך מוכרח רבי יוחנן לומר דהשיבו עריות יוכיחו וכו'. אבל השתא דמייתי הש"ס ברייתא דפליגי בה ר"י ור"ש ושמעינן דלר"ש מעל דבר אשר וכו' לחוד שמעינן דנקבות מותרות מיד דאל"כ במאי פליגי וכמ"ש מצינן למימר דחכמים השיבו מדנתפרש טעמן של עמון ומואב וכו' כמ"ש הרמב"ם והר"ב והבן:

משיבין דבר שהוא ממזר וכו'. וקשה מאי חומרא דממזר שאסור לבוא בקהל הא גם מצרי שני אסור לבוא בקהל מאי קאמרת ממזר אסור איסור עולם עריות יוכיחו וכה"ג אמרינן בבבלי בפרקין וי"ל דה"ק כיון דמעריות הולד ממזר איכא למפרך מה להצד השוה שבהן שיש בהן צד ממזר שאסור לעולם:

אחת לששים ולשבעים שנה הקב"ה מביא דבר לעולם וכו'. נ"ל לתת טעם למה דוקא אחת לששים או לשבעים שנה מביא דבר דכתיב קח את המחתה וכו' ושים קטרת והולך מהרה וכו' החל הנגף. הרי מפורש שהקטרת מכפר על הנגף ומסברא אף הקטרת שבמקדש היה מכפר על הדבר מיהו דוקא כל מעשי הקטרת כגון שחיקתה והקטרתה ופיטומה מכפרים ואם חסר אחת מאלה אינו מכפר על הנגף ושנינו אחת לששים או לשבעים שנה היתה באה של שיריי' של כל השנה לחצאין ולא היו מפטמין באותה שנה אלא מחצית הקטרת והחשבון מדוקדק כמפורש בפ"ק דכריתות לכך היה אפשר שיחול הדבר בשנה ההיא:

א"ל מהו כן וכו'. וקשה ר"ז דלא ידע לחלק בין ממזר מפורסם לאינו מפורסם תיקשי ליה קרא דכתיב גם דור עשירי לא יבא וגו' וי"ל קסבר ר"ז קרא איירי בממזר הבא מעמון ומואב דזיל בתר טעמא למה אין ממזר חי שלא יתערב בישראל הנך בלא"ה אסורים מלבוא בקהל וא"ת קרא למה לי הא עמון ומואב אפי' הכשרי' אסורים י"ל איצטרך קרא לאסור נקבות הבאות מממזר עמוני שגם הם אסורות מלבוא בקהל דנקבה עמונית מותרת מיד כדתנן במתני'. ובהכי ניחא דבבבלי בפרקין אהא דאר"ל ממזר לא חי פריך ממתני' ולא פריך מקרא אלא ודאי כדשנינן וזה ברור:

אף לעתיד לבא וכו' הקב"ה עושה עמהן צדקה וכו'. נראה הא דקאמר אף קאי אמתני' דעדיות דמייתי בסמוך דתנן אעפ"כ לא בקשו חכמים לגלותן וקא' אף הקב"ה יעשה כן לעתיד לבא שלא יפרס' את הפסולים. ודלא כי"מ ועיי' פירושי בקונט' וקשה בממזר שאביו עדיין חי אם יכשיר אביו ללוי איך אפשר לומר שבנו ישראל א"נ בשני אחים מאי איכא למימר לכן נ"ל דר' חנינא פליג אר' יסא וסובר אפי' לשבט לוי אינו מפרסם הממזרים שבהם והיינו דקאמר והיה לה' מגישי מנחה בצדקה:

ועמך כמריבי כהן. וא"ת הא גם לריב"ל ניחא שהם כמריבי כהן וקאי אעזי פנים שבכהנים שהן עבדי פשחור בן אימר וי"ל האי קרא ועמך כמריבי כהן הושע אמרו שהיה זמן רב קודם ירמיה כמפורש בקרא ובימיו עדיין לא היה פשחור כה"ג שזה היה בימי ירמיה אבל לר"א ניחא. ונראה שזה כוונת רש"י שפירש בקידושין דף ע' פשחור בן אימר בימי ירמיה היה ע"כ ולפום ריהטא קשיא מאי נ"מ באיזה זמן היה ולפמ"ש ניחא:

הלכה ה

הסריס לא חולץ. עיי' פי' בקונט'. וא"ת א"כ אף סריס אדם לא יחלוץ דלאו בר הקמת שם הוא וי"ל כיון שהיה לו שעת הכושר מעיקרא ה"ל כאלו הוא עכשיו בר הקמה דומיא דזקן וזקנה וכ"מ בבבלי ור"א סובר היה לו שעת הכושר לאו מילתא היא. אך קשה לר"א זקן וזקנה נמי לא יהא חולצין ומייבמין וי"ל כיון דמצינו כמה עקרות וזקנות שנפקדו ה"ל בכלל ראויין להקים שם ואם תשש כחן שהוא כשל הוי דומיא דסריס דלאו בר הקמת שם הוא וכ"כ הנ"י ספ"ק דמכילתין ע"ש. ומ"ש שכן מצינו כמה עקרות וכו' תימא דדוקא אליבא דר"א הוא דבעינן למימר הכי אבל אנן דקיי"ל כר"ע הטעם מפני שהיה להן שעת הכושר וכ"כ הרמב"ם פ"ו מהלכות יבום ע"ש וצ"ע:

דו מתני' וכו'. מיהו בבבלי מסיק דסיפא דמתני' נמי ר"ע היא דומיא דאיילונית דבידי שמים הוא. מיהו הירושלמי סובר דלכך תני תרתי לאשמועי' סריס בידי אדם ובידי שמים. והא דתני בהך ברייתא דבסמוך אנדרוגינס היינו משום דבידי שמים הוא ופסול וכ"כ הרמב"ם:

הלכה ו

ואין חולקין על דברי ר"י. בקונט' פירשתי דר"י סובר אנדרוגינס כזכר ודאי הוא מדקאמר נושא לכתחילה משמע ומסיק דאין חולקין על ר"י. ותוס' כתבו בפרקין דף פב ע"ב בד"ה תנן וכו' וא"ת והיכי פריך מאנדרוגינס נושא אמילתיה דר' יוסי וצריך לדחוק שהוא סיום מלתיה דרבי יוסי אע"פ שרבי יהודה מפסיק בינתיים. ומלבד הדוחק צ"ל דהבבלי פליג אסוגיין. ול"נ דהכי פריך אס"ד דרבי יוסי ספוקי מספקא ליה א"כ שלש מחלוקת בדבר

ר"י ספוקי מספקא ליה ור' יהודה סובר דחייבין עליו משני מקומות ור"א סובר דזכר ודאי הוא א"כ ה"ל לפלוגי כולהו בחדא גווני או באכילת תרומה או לעונשין אלא ודאי אף ר' יוסי סובר כר' יהודה וא"ת א"כ דר' יהודה כודאי זכר משוי ליה במאי פליג על ר"א י"ל היינו דקאמר המתרץ התם בבבלי והא מדקתני סיפא וכו'. ואע"ג דבברייתא מפורש דסובר ר' יוסי אנדרוגינס ברי' בפני עצמה כמפורש שם י"ל היינו דקאמר רב שם ליתא למתני' מקמי ברייתא דבמתני' משמע שאין שם אלא שתי מחלוקת וכמ"ש ור' יוסי מודה לר' יהודה:

מן דאר"י בר הילא מייבמין את אשתו וכו'. וקשה אף אם נאמר דזכר ודאי הוא למה מייבמין אשתו הא אינו ראוי להוליד וה"ל כאשת סריס דלאו בת ייבום היא דכתיב ולא ימחה שמו פרט לזה ששמו מחוי. וכ"מ בתוספתא פ"ב ומביאה הרי"ף ספ"ק דמכילתין עריות שאמרו לא חולצות ולא מתייבמות מוסיף עליהן אשת סריס חמה ואנדרוגינס. והיינו מטעם שאינו מוליד דאל"כ למה לא מייבמין דאף אם נאמר דס"ל דספיקא הוא תתייבם ממ"נ גם למה אין חולצין וכן מפורש בדברי הרמב"ם פ"ו מה' יבום הלכה ב' ואלו שאין להם זיקה וכו' האנדרוגינס מפני שאינן ראויין לילד. ותוס' כתבו בפרקין דף פב ע"ב בד"ה תנן וכו' ועי"ל אנדרוגינס נושא משמע דחייב לישא דמפקיד אפריה ורביה ע"כ. ותימא כיון דאינו ראוי להוליד כדמוכח מתוספתא פשיטא דלא מפקד אפריה ורביה. ואף שבתוספתא שלפנינו לא תני אנדרוגינס ברישא. נראה שהוא ט"ס דהא בסיפא בכלל לא חולצין ולא מייבמין תני אנדרוגינס והיינו מטעם שאינו ראוי להוליד דאס"ד דראוי להוליד קשיא למ"ד דהוה זכר ודאי ייבם ולמ"ד ספיקא הוא יחלוץ מיהת וצ"ע. והטור א"ע סי' קע"ב כתב אנדרוגינס מייבם לשיטת תוס' והרא"ש. וכ' הב"י דאע"ג דהוה כזכר ודאי מ"מ לענין ייבום מודה דאינו מייבם כיון דאינו ראוי להוליד ע"ש. ולפמ"ש סברת תוס' דראוי להוליד א"כ ס"ל דמייבם וכמ"ש הטור בשמם:

קידש אין חוששין לקידושיו וכו'. בקונט' הגהתי קידש חוששין לקידושיו וכו' דלפי הגירס' שלפנינו צ"ל דהוה נקבה ודאי' הלכך אין חוששין לקידושיו וחוששין אם נתקדש ולא מצינו מאן דאמר הכי דלכולהו תנאי או זכר ודאי הוא או ספיקא הוא או דשניהן וודאין וחייב על שניהם אבל נקבה ודאית לא. וראיתי להרשב"א בחי' שהעתיק דברי הירו' כפי הגי' שלפנינו ולא ידעתי לפרשה. והרמב"ם פס' פ"ד מה' אישות בין שקידש בין שנתקדש צריכין גט מספק ע"ש ועמ"ש בסמוך:

נבעל נפסל מן התרומה כנשים. וקשה כיון דקאמר קידש חוששין לקידושיו ש"מ דכזכר ודאי חשבינן ליה א"כ למה יפסול בביאה פסולה הא אין זכר פוסל זכר. ולפי גירסא

שלפנינו קידש אין חוששין וכו' ניחא דנקבה ודאית הוא. אך כבר כתבתי בסמוך דאין גירסא זו מכוונת. והרמב"ם כ' פ"ז מה' תרומות הלכה טז אנדרוגינס שנבעל לפסול מן התרומה בין דרך זכרותו בין דרך נקבותו נפסל מלאכול בתרומה כנשים ואין עבדיו אוכלין וכן אם נבעל אחר שהוא פוסל בביאתו לאשה נפסל ואינו אוכל ולא מאכיל עבדיו והוא שיבעול אותו דרך נקבותו אבל דרך זכרותו אין זכר פוסל זכר מן הכהונה. וכ' הכ"מ בשם הרי"ק שהרמב"ם מפרש לירושלמי כמ"ש בקונט' בלשון ראשון. וקשה לפ"ז הא דקאמר מאכיל את נשיו וכו' אהי קאי דסתם אנדרוגינס כהן שלא נבעל לפסול ודאי מאכיל את עבדיו לכך נראה כלישנא בתרא שפירשתי בקונט'. אך קשה כיון שהוא עצמו נפסל איך יאכיל לאחרים:

אפי' ממקום נקיבה. עיי' פי' בקונט'. גרסי' בבבלי דף פ"ג ע"ב ארשב"י אר"א אחוה דר"י בר זבדי אמר רב אנדרוגינס חייבין עליו סקילה משתי מקומות מיתיבי רא"א אנדרוגינס חייבין עליו סקילה כזכר בד"א בזכרות אבל לא בנקבות הוא דאמר כהאי תנא דתני ר' סימאי אומר אנדרוגינס חייבין עליו משתי מקומות מ"ט דר"ס אמר רבא ואת זכר וכו' ורבנן אע"ג וכו' ואת זכר כתיב. נראה דה"פ רב אמתני' קאי לפרש דברי ר"א הא דאר"א וחייבין עליו סקילה כזכר היינו משני מקומות ופריך מברייתא דתני אדר"א בד"א בזכרות ומשני הוא דאמר כר' סימאי דמפרש נמי דברי ר"א שחייבין משני מקומות ופריך ורבנן ר"י ור"ש ור"י דמתני' דסברי בזכרות הוא דחייב אבל לא בנקבות דאל"כ במאי פליגי על ר"א ומשני אע"ג וכו'. לפ"ז אם נאמר הלכה כר"א דמתני' חייב סקילה משני מקומות. ולכך לא אר"א דאנדרוגינס כזכר בכל מקום כיון דחייבה תורה בשני מקומות ש"מ מיהת דנקבות אית ביה דאלו נמצא לזכר נקב בגופו ובעלו מי מחייב עליה סקילה ועכ"ל דשאני נקב דנקבות דמקום בעילה הוא באשה וגזירת הכתוב לחייב האנדרוגינס א"כ י"ל דנקבה הוא בכל מקום וגזירת הכתוב הוא לענין סקילה כיון דיש לו זכרות. והרשב"א כ' בחי' בד"ה לא לכל תמיה' לי מי הזקיקו לר"א לומר כן מדחייב רחמנא עליה סקילה ש"מ דזכר הוא וי"ל כיון דפטור ממקום נקבות י"ל דלאו זכר הוא דא"כ ליחייב משני משכבותיו כאשה והיינו דאקשינן ורבנן כלומר לר"א כיון דאינו חייב בשני מקומות דלמא לאו משום זכר הוא דא"כ ליחייב בשני מקומות וכו' ע"ש. ודברי תימא הם אדרבא מדלא מחייב משני מקומות ש"מ זכר הוא וכמ"ש. גם דוחק לפרש ורבנן היינו ר"א ולפמ"ש ניחא הכל. גם לפ"ז י"ל דר"א כר' יוסי ס"ל דבריה בפני עצמו הוא ומדוקדק יפה לשון הברייתא ולא הכריעו בו חכמים מהיכי תיתי שיכריעו חכמים אלא ודאי כיון דחייבו הכתוב משני המקומות יש לספק אם זכר ודאי הוא לכל דבר ובנקבות גזירת

הכתוב או דלמא נקבה הוא בכל מקום ובשני המקומות גזירת הכתוב הוא שחייב. ובזה יש ליישב דברי הרמב"ם אלא שבפ"א מהא"ב צריך להגיה באופן אחר ממה שהגיהו בו הראשונים ע"ש ובלח"מ שם:

יורש וכו'. וקשה דלא קחשיב כל הני דתנן ספ"ג דסוטה דאיכא בין איש לאשה וערכין ועוד מילי טובא:

הדרן עלך פרק הערל

פרק ט

הלכה א

יש מותרות וכו' כשר שנשא כשרה וכו'. כ' הרשב"א בחי' ה"ג חלל שנשא כשרה וכו' ול"ג כשר וכו' ותדע מדקאמר משום בת בוקתא דקבעי למיתני סיפא חלל שנשא כשרה טעמא דנשא וכו' ועוד הא מינה אתינן למפשט לקמן שלא הוזהרו כשרות וכו' ומקצת ספרים כתוב בהן כשר שנשא כשרה ויש לו אח חלל ושבוש הוא לפום גמרין מיהו בני מערבא הוו תני לה הכי ואתו למפשט מיניה דהוזהרו כשרות להנשא לפסולות ודלא כגמרין והרמב"ם כ' בפי' המשנה כשר וכשרה ר"ל כהן כשר וכהנת כשרה ויראה ממשנה זו שכהנת כשרה אסורה לחלל וזה דבר נדחה דקיי"ל לא הוזהרו כשרות לינשא לפסולין אלא חלל מותר בכהנת כשרה ע"כ נראה שסמך על גירסת גמרת בני מערבא ועל הסוגיא אשר שם ולא ירדתי לסוף דעתו שהרי היא מוחלפת השיטה מגמרתינו ואנו על תלמוד ערוך שבידנו נסמוך ע"כ. ואני תמה הא ודאי גם הירושלמי מגיה מתני' ותני בה חלל שנשא כשרה א"כ אין כאן ראיה מדברי הבבלי דלפי האמת גרסי' במתני' חלל שנשא וכו' ושפיר תני גם ברישא נשא משום בת בוקתא לפי האמת. גם דברי הרמב"ם נכונים ואין בין הירושלמי והבבלי שום מחלוקת. וכוונת הרמב"ם המשנה כפי גירסא שלפנינו דבר נדחה הוא וצריכין להגיה חלל וכו'. וראיה שנית להרשב"א נמי אינה ראיה כל כך דמדקתני ברישא כה"ג שנשא ולא תני קידש ש"מ דבת בוקתא היא חלל שנשא ואיכא סייעתא לרב וזה פשוט וברור:

למה לי נשא ואפי' קידש. בבבלי גרסינן וכ"ת טעמא דנשא דה"ל עשה ול"ת אבל קידש אתי עשה ודחי ל"ת הא כולא פרקין עשה ול"ת היא ולא אתי עשה ודחי ל"ת. כ' תוס' והא כולה פרקין וכו' פירש"י כגון ממזרת לישראל וחללה לכהן וא"ת דבחללה איכא נמי עשה קדושים יהיו אלא אאיסור ממזרת קאי ע"כ. וקשה הא בבבלי במכלתין דף כ' מסיק דאלמנה מן האירוסין אסורה ביבום משום גזרה וכו' ולא משום דה"ל עשה

דקדושים יהיו לאו מצות עשה בפני עצמה וזה מבואר מאוד שם ודברי רש"י נכונים ודברי תוס' צ"ע. עוד פירש"י מ"ט לא דחי דהא נפקא לן בפ"ב מועלתה יבמתו השערה ע"כ וכ' הרשב"א ואינו מחוור בעיני דהא איתותב האי טעמא התם ואוקי רבא טעמא משום גזרה וכו' וכן עיקר ע"כ. ול"נ דס"ל לרש"י למסקנא דהדר ביה רבא ואמר הטעם משום דאפשר לקיים שניהם ולא חש להך ברייתא דתני ואם בעלו קנו אע"ג דאיהו גופיה הקשה מינה כמ"ש תוס' שם אלא ודאי ס"ל דליתא להך ברייתא. וטעמא דרבא דאפשר לקיים שניהם ליתא דהא חליצה במקום יבום לאו כלום היא וע"כ לומר דטעמא משום דכתיב ועלתה יבמתו השערה. וכ"מ בירושלמי לעיל פ"ק דהך דרשא עיקר. ועי"ל בדרכים אחרים ואין להאריך:

צרת סוטה מותרת לבעל וכו'. בבבלי בסוגיין קאמר דתנא ושייר מצרי שני שנשא מצרית שני' ופריך מאי שייר דהאי שייר ומשני פצוע דכא. ולא קאמר צרת סוטה משום דרב הוא דקאמר הכי כמפורש בבבלי פ"ק דף יא. ושם דף ג' ע"ב אמרינן מנינא דרישא ודסיפא אתי למעוטי דרב ודרב אסי ע"ש ועמ"ש בסוטה פ"ו ה"ב בתוס' בד"ה ממה וכו'. ואחות חלוצתו לא קחשיב דהוי שיור דאחות חלוצתו דרבנן כמפורש בבבלי דף מ"א. ואני תמה מהרשב"א בחי' דקחשיב הני תרתי לשיורא. וכן מחזיר גרושתו לא קחשיב בבלי לשיורא דלר"י בן כיפר טומאה כתיב בה ואסורה גם ליבם ואפי' צרתה אסורה. והיא עצמה משמע בבבלי פ"ק דף י"ב דאפי' לרבנן אסורה ליבם ע"ש:

והתני לא יקחו לא יקחו וכו'. כ' הרמב"ם פי"ז מהא"ב הלכה ה וכל מקום שהוא לוקה היא לוקה שאין הפרש בין אשה לאיש לעונשין וכו' ע"כ משמע מדבריו דיליף ליה מדכתיב איש או אשה אשר יעשו מכל חטאת האדם וכו'. וקשה הא מפורש בסוגיין כאן ובבבלי דמלא יקחו ילפינן. אבל מאיש או אשה ליכא למילף לאו שאינו שוה בכל. וגדולה מזו קשה אמ"ש הרמב"ם פי"ט מהא"ב הלכה י"א אבל הכהנות מותרות לחלל לגר ולמשוחרר שלא הוזהרו כשרות להנשא לפסולין שנאמר בני אהרן ולא בנות אהרן ע"כ. ובסוגיין בבבלי דף פה ע"א מבואר דלא קאי מיעוטא דבני אהרן ולא בנות אהרן רק אטומאה ולא על שאר דברים הנזכרים בפרשה. וקשה הא בבבלי בקידושין דף לה ע"ב מסיק דבני אהרן אכולא ענינא דפרשה כתיב וקשיין הנך תרי סוגיות אהדדי. והרא"ש כ' בקידושין חוץ מבל תקיף ובל תשחית וכו' ומדמשני קרא בדבוריה וכו' דרשינן כל שישנו בהקפה ישנו בהשחתה וכו' ע"ש. וקשה הא בסוגיות דקידושין שם משמע דפטורין מבל תשחית דבני אהרן אכולא ענינא קאי והדר ביה מהא דמשני הש"ס מדשני קרא בדבוריה ע"ש. ולפמ"ש ניחא שהרא"ש סמוך אסוגיין דלית לה דבני אהרן אכולא ענינא קאי. אך

אחרי העיון נראה דלא פליגי סוגיות אהדדי. דבקידושין מסיק אי לאו גז"ש ה"א לה יטמא הפסיק הענין ולא קאי בני אהרן אלא אטומאה לחוד ע"ש לפ"ז אין סברא לומר דבני אהרן קאי למעט כשרות שלא הוזהרו להנשא לפסולות וכן בהיפך דהא איכא הפסק בינתיים קדושים יהיו וכו' כי את לחם אלהיהם הם מקריבים והיו קדש והא ודאי בזכרים איירי ולא בנקבות שאסורות בעבודה נמצא שתי הסוגיות קיימות. אך דברי הרמב"ם קשיין טובא וצ"ע ועמ"ש בקידושין פ"א ה"ח בתו' בד"ה את:

הלכה ד

שנייה ליבם ולא שנייה לבעל וכו' מהו שיהא לה כתובה אצל היבם וכו'. ותימא מהיכי ס"ד שלא יהא לה כתובה אטו כל ט"ו נשים השנויות בריש מכלתין לא יהא להן כתובה וא"ל שאני שנייה דמטעם קנס אין לה כתובה הא ודאי הכא לא שייך קנס דבהיתירא ניסת לבעל וצ"ע ועיי' בחי' הרשב"א בסוגיין:

וזכאי במציאתה וכו'. וא"ת למה תקינו רבנן מציאתה לבעלה משום איבה הכא תיהוי לה איבה וי"ל דהכא קנסוהו לדידה מפני שהיא מרגילה כדמסיק לקמן. אך בכתובות פי"א ה"ז פירשתי בקונט' שם בענין אחר ע"ש. והא דמשני בסמוך מהו ולא פירות שאינה יכולה להוציא ממנו הפירות שאכל. קשה הא אף רבי ירמיה נמי הכי קאמר ומאי קשיא ליה מהו ולא פירות הא סתמו כפירושו שאינה יכולה להוציאה ממנו פירות שאכל ונ"ל דה"ג אר"י שאין לו עליה אכילת פירות ופריך מדתניא וזכאי במציאתה וכו' ופריך שפיר מהו ולא פירות וכו'. ותוס' כתבו דף פה ע"א בד"ה אלמנה וכו' ובשנייה דקתני אין לה פירות היינו דין פירות דאם נשבית אינו חייב לפדותה אע"ג דהבעל אוכל פירות כהאי דהאשה רבה דתנן אין לה פירות ואמר עלה בירושלמי שאינה יכולה להוציאה ממנו פירות שאכל אר"ח הא דתימא כשאכל עד שלא בא הראשון וכו' ע"כ. ותימא למה הביאו ראיה מפ' האשה הא בסוגיין מפורש דהא דתנן ולא פירות היינו שאינה יכולה להוציא ממנו הפירות שאכל. גם עיקר ראייתן קשה דעדיין י"ל שאינה יכולה להוציאה ממנו הפירות אם לא נשבית אבל אם נשבית חייב לשלם וכפירש"י. ואם נאמר שכוונתם מירושלמי שמעינן שהבעל אוכל פירות קשה הא ממתני' שמעינן דתנן אין לה פירות ש"מ דהבעל אוכל פירות וי"ל ועיי' מ"ש בכתובות שם בתו' בכולא סוגיין:

הלכה ה

כמה דתימר תמן הילוד מאכיל וכו'. פירשתי בקונט' דיליף מדכתיב כי את מעשר וכו'. כ"מ בבבלי בסוגיין. דגרסינן התם ורבנן דסברי מעשר ראשון מותר לזרים לענין מאי איתקיש מעשר לתרומה מה תרומה טובלת אף מעשר ראשון טובל. וכ' תוס' אע"ג דאין

היקש למחצה כיון דליכא לאקושי לגמרי לאסור אף ללוים כמו תרומה ועוד דמסתבר לאוקמי היקישא אמאי דאסר קרא בדוכתא אחריתא וכו' אבל לאוקמי היקישא באיסורא דלא אשכחן לא מקשינן ע"כ. ודבריהם תמוהים וכי בשביל דגלי לן קרא דלא מקשינן לכולא מילתא נאמר היקש למחצה הא בכולא תלמודא אמרינן בהיפך מאי דגלי גלי ובשאר אמרי' אין היקש למחצה. ומ"ש ועוד דמסתבר וכו' קשה דבבבלי דף עג אמרינן ר"ש מתיר ביכורים לאונן משום דתרומה קרנהו רחמנא אע"ג דאתקש ביכורים למעשר מ"מ אלים ליה הא דקרנהו רחמנא תרומה להקל עלייהו כ"ש כאן דליכא היקישא דנאמר להחמיר בכל חומרות דתרומה כיון דתרומה קרנהו רחמנא אפי' באיסורא דלא אשכחן וצ"ע. ונראה לתרץ קושית תוס' דגרסי' בספרי ונחשב ללוים המותר חולין גמורים כתבואת גורן דסד"א הואיל וקראו הכתוב תרומה תהא בקדושתה עולמית ת"ל ונחשב ללוים כתבואת גורן מאי תבואת גורן מפרישה והשאר חולין אף מעשר כן. מזה אמרו רבנן דלא סמכינן אהיקישא לאסור מעשר ראשון לזרים וזה ברור. וא"ת הא צריך קרא לגופא להתיר המעשר ללוים דסד"א כיון דתרומה קרנהו רחמנא אף הלוים אסורים בו ואינו שלהן לאכילה אלא שבידן למכרו לכהנים והדמים שלהן והא דכתיב ואכלתם אותו אכהנים קאי וכן ת"י וי"ל מדכתיב ואכלתם אותו בכל מקום ודרשינן אפי' בקבר ש"מ דלוים אוכלים אותו דמה לכהן בבית הקברות ע"כ לומר ונחשב ללוים ללמד דליהוי חולין גמורים להתירו לזרים. והדברים ברורים ועיי' בחידושי שהארכתי:

הדרן עלך פרק יש מותרות

פרק י

הלכה א

האשה שהלך וכו'. כ' תוס' איידי דאירי לעיל ביש מותרות בפסול תרומות ומעשר תני הך פירקא בתריה דקתני היתה בת כהן וכו' ע"ש. ק"ק עד האידנא וכי לא תנן בפסול תרומה. ול"נ איידי דאירי בר"פ דלעיל שנייה לזה ולזה אסור' לזה ולזה ותצא מזה ומזה ואין לה כתובה וכו' דדמי' ממש למתני' דידן לכך תני להך פירקא אבתרי':

קנם קנסו בה וכו'. מכאן משמע דנשים שהחליפו וכו' אנוסות גמורות הן כמ"ש בקונט' וניחא בזה מה שהקשיתי לעיל ס"פ ארבע אחין בתו' בד"ה ואת וכו' ע"ש:

מריח ערוה נגעו בה. עיי' פי' בקונט'. ועי"ל דה"ל כאשת איש שזינתה ברצון דלאו אנוסה היא דה"ל למידק וכ"כ רש"י במתני' והא דקאמר בסמוך שנייא היא שניסת לו דרך היתר היינו שחכמים האמינו עד אחד באשה ודמיא לאנוסה:

ולא מודה ר"י בן כיפר וכו'.פירשתי בקונט' דהא אפי' ריח הגט פוסל וכו' וכ"פ רש"י דף פט. וקשה לפ"ז צריכין לדרשת ר"א בן מתיא דתנן לקמן בהך מתני' לומר אע"ג דה"ל ריח הגט אינו פוסל משום דאין הגט מאישה אלא מאיש אחר. והיינו דלא כרב דאמר בבבלי דף צד דה"ל לר"א למדרש מרגניתא ודריש חספא מאי מרגניתא דתניא אשה גרושה מאישה אפי' לא נתגרשה אלא מאישה פסולה לכהונה והיינו ריח הגט דפוסל בכהונה. דודאי ר"א תרתי דריש מיניה ואיצטרך לאשמועינן דאין ריח הגט פוסל בגט שאינו מאישה:

שאם נתן לה האחרון גט פסלה מן הכהונה. וקשה טפי ה"ל לאקשויי אי איתא לדשמואל דחיישינן שמא שלח לה הראשון גט אמאי תנן שאם נתן לה האחרון לא פסלה מן הכהונה מ"מ נפסלה מיהת מפני הגט שנתן לה הראשון ובגט מן הראשון ליכא מ"ד דאינה נפסלת מן הכהונה. וכה"ג קשיא נמי אבבלי דקושיא זו אלימתא מקושית הש"ס שם וי"ל דניחא ליה לאקשויי מגט מבעלה האחרון המפורש במתני' ודוחק:

כדי לברר איסורו של הראשון. עיי' פי' בקונט' וכ"פ הרי"ף. אך מדברי רש"י נראה דאף לר' הילא משני צריכה גט בנישאת והא דל"צ גט בנתקדשה משום דלא עבדא איסורא תלינן להקל שיאמרי קידושי טעות ובניסת דעבדי איסורא תלינן להחמיר שמא יאמרו גירש זה ונשא זה והכל משום קנס כדי לברר איסורו של ראשון והיכא דליכא למיחש לשמא יאמרו גירש זה ונשא זה כגון אשת אח ואחות אשה א"צ גט. וכ"כ הרשב"א והרא"ש מיהו מה שמקשה הרא"ש לפי' הרי"ף א"כ אפי' בנישואי אשת אח ואחות אשה תיבעי גט י"ל דאף הרי"ף תרתי בעי דעביד איסורא וכדי לברר איסורו אבל באשת אח ואחות אשה א"צ לברר איסורו של הראשון דאחות אשה אשתו שריא ליה ואשת אח לעולם אסורה להראשון:

קטנה שהשיאה אביה נתגרשה והלכה וכו'. וקשה למה לי הא אפי' בלא גירושין נמי איכא לאוקמי כגון שלא ידעה שקיבל בה אביה קידושין כדפירשתי בקונט' ונראה דל"ג נתגרשה:

שניא היא תמן וכו'. וקשה הא אין הנידון דומה לראיה די"ל ר"ע איירי בשנתקדשה לחוד וכדמסיק בבבלי דף צד דר"ע בשקידשה איירי ולא בנישואין ולא דמיא רישא לסיפא דאשת איש אף בנישואין איירי:

ע"ד דר"י בשם ר' הילא ד"ה הוולד כשר. כתב הרמב"ם פ"י מה"ג ואם בא עליה הראשון קודם שיגרש השני הוולד ממזר מדרבנן וכ' הה"מ דאחר שגירש השני אפי' היא כמחזיר גרושתו אחר שניסת הא קיי"ל אין ממזר מחייבי לאוין ולא קנסוה חכמים ע"כ. וקשה

הא גם בבבלי דף פט מסיק כר' הילא ובסוגיין מבואר דלר' הילא אפי' לר"ע אם גירש השני ואח"כ בא עליה הראשון הוולד כשר. גם ה"ל לבאר שדברי הרמב"ם מקורן מדברי הירושלמי שבסוגיין וצ"ע:

תיפתר שבא עליה ישראל וכו'. בבבלי דף צ"א משני משום קנסא ולא ניחא ליה בשינויא דר"י דמ"מ קשיא פשיטא שזרע פוסלה הא ודאי לאו מילתא פשיטא היא דהא גבי מעשר לא כתיב וזרע אין לה אלא בתרומה הוא דכתיב ולרבנן דפליגי אר"מ לא ילפי' מעשר מתרומה. ויש ראיה לדברינו מדלא תנן לעיל פ' יש מותרות בת לוי שניסת לישראל לא תאכל במעשר מת ולה הימנו בן לא תאכל במעשר כי היכי דתנן התם בבת ישראל ובבת כהן. וא"ל ס"ל לבבלי שאין הזרע פוסל בלוי' וכ"מ מדברי הרמב"ם פ"ק מה' מעשר דלפמ"ש תוס' דף צא דבבלי מוקי מתני' כר"מ ודאי זרע פוסל בלויי' דומיא דתרומה ומברייתא דתני לויי' שנבעלה וכו' לא כל הימנה לפסלה אין ראיה די"ל דאיירי בשלא נתעברה וצ"ע. ועיי' ברמב"ם פ"ק מה' מעשרות ובמ"ל שם:

כמ"ד אין נותנין מעשר לכהונה. בבבלי דף צא גרסי' בת כהן מן התרומה אפי' בתרומה דרבנן ופירש"י דאלו בתרומה דאורייתא לא איצטר' למיתני דכיון דקנסו' אמעשר כ"ש אתרומה. וא"ת דלמא לעולם בתרומה דאורייתא וסתם לן תנא דמתני' כמ"ד אין נותנין מעשר לכהונה ודיוקא קמ"ל בת כהן נפסלה מחרומה אבל ממעשר אינה נפסלת דבלא"ה אינה אוכלת במעשר וי"ל דניחא לש"ס לאוקמי מתני' ככ"ע וא"ת נימא דקמ"ל דכהנת אוכלת במעשר דדוקא לוי' קנסו במעשר אבל כהנת די לן בקנסה בתרומה ועדיין מותרת במעשר וכן קשיא גם אסוגיין וי"ל ודאי טפי מסתבר לאסור כהנת במעשר מלוי' דכהנת משנבעלה בעילת זנות ה"ל זרה ואפי' קדושת לויה פקעא מינה וגריעה מלוי' וכ"מ פ' יש בכור דף מז ע"ש ובבבלי ובמכלתין דף סח ועי"ל בתרומה דאורייתא אינה נפסלת מטעם קנס אלא משנבעלה לפסול לה פסולה בין לכהונה בין לתרומה ועי' בחי' הרשב"א:

הבן חייב לפדות את עצמו. כתבו תוס' בכורות דף מז ע"ב בד"ה הבן וכו' דהא לא זכה האב בפדיונו אלא דהבן חייב לפדות את עצמו אע"ג דליכא חיובא על האב וכו' בפ"ק דקידושין גמרינן ממצות הבן על האב דדרשי' תפדה תפדה אשה שאין אחרים מצווי' לפדותה אינה מצווה לפדות עצמה וה"נ האי בן שאין אחרים מצווין לפדותו לא יהא חייב לפדות עצמו וי"ל דלא דמי האי בן לאשה דלא שייך בה שום פדיון כלל אבל הכא אם היה לו אב ישראל היה חייב לפדותו עכ"ל. ודבריהם תמוהים לענ"ד הא ודאי לא דמיא כלל דהכא אף האב חייב לפדותו אלא שנוטל הפדיון לעצמו וכן מפורש בדברי

רש"י והרא"ש וז"ל זכה האב בפדיונו והוה כאלו הפריש האב ה' סלעים ופדה בהן את בנו ועכבם לעצמן כן הבן יפריש ה' סלעים ויפדה את עצמו ולא יתנם לכהן אבל האשה לא שייך בה שום פדיון כלל. מיהו לל"ב שפירשתי בקונט' משמע שאין האב פודה אותו כלל. אך ל"ק נראה עיקר ועוד שאין כונת המקשה אלא אם ידוע לן בבירור שלא פדאו האב מ"מ א"צ ליתן כלום לכהן אלא מפריש ה' סלעים ומעכבם לעצמן אבל מ"מ צריך להפרישן כדי לפדות את עצמו וצ"ע:

חזקה שפדאו אביו. עיי' פי' בקונט'. וקשה מנ"ל דפליג רב הושעיא אריב"ל הא ר"ה איירי בגרושה בישראלית שניסת לכהן שמעולם לא היתה ראויה לתרומה לפיכך אין דינה כלויי' וריב"ל איירי בכהנת שאכלה מעיקרא בתרומה ואח"כ זינתה דנעשית חללה לא מיפסלא אלא מתרומה אבל אוכלת במעשר. ונראה דגרושה לאו דוקא אלא בכל בן חללה אמר רב הושעיה לשמעתתיה והיינו אפי' בן כהנת שזינתה וכ"מ בפ' יש בכור ע"ש:

יכול כשם וכו'. ראיתי להעתיק פה מ"ש הרב בעל משנה למלך פ"ו מה' יבום וחליצה לפרש סוגיין וז"ל יכול כשם שצרת סוטה אסורה היינו מי שזנתה אשתו והיה לו אשה אחרת ומת ונפלה לפני יבם כשם שהסוטה אסורה כך צרתה אסורה ליבם הכי נמי אם עבר בועל ונשאה והיה לו אשה אחרת ומת גם הצרה אסורה ליבמה ובעי למפשט מדתניא מי שנתייבמה בטעות ומת היבם ואח"כ בא בעלה אסור בה ומותר בצרת' אסור בה ומותר באשח אחיו. והנה הא דקתני ומותר בצרתה נראה היינו שאם היה להבעל אשה אחרת מותר בה. ולא ידעתי ל"ל פשיטא מהיכי תיתי שתאסור אשתו בשביל זנות צרתה. ואולי כיון דיבום צרתה פטרה סד"א דליהוי כאלו היה ג"כ נתייבמה ותאסר על בעלה קמ"ל דלא ודוחק. ומאי דקתני ומותר באשת אחיו היינו לומר דאם היה לו ליבם אשה אחרת מותר לו ליבמה וע"ז הקשו ואשת אחיו לאו כצרת סוטה היא משום דחשיב לה ליבמה כאשתו של בועל דהיינו היבם וא"כ אם היה לו אשה אחרת אמאי מותרת לאחיו של יבם אלא ודאי צרת סוטה מותרת לאחיו של בועל. ור' יודן דחה ראיה זו משום דאמר דהך ברייתא אתיא כרבנן דתמן דאית להו מי שנתיבמה אשתו בטעות א"צ גט מן השני וכיון דא"צ לא הויא אשת אחיו צרת סוטה ברם כרבנן דהכא דס"ל דצריכה גט גם אשת אחיו אסורה דהויא כצרת סוטה. ור' חייא בא לחלוק מעולם לא נחלקו באשת אחיו אלא לכ"ע צריכה גט וס"ל דלא חלק ר"ע אלא באחות אשתו אבל באשת אחיו הכל מודים דבעי' גט משום דמהלכות אשת איש נגעו בה וא"כ תברא לדיננא דהדה אמרה דצרת סוטה מותרת לאחיו של בועל וא"ר חנינה אפי' כרבנן דהכא אתיא ור"ח

חולק עם ר"י במאי דאמר הכל מודים באשת אחיו שהיא צריכה גט ור"ח ס"ל דגם בזה נחלקו ואפי' תימא דברייתא אתיא כרבנן דהכא דמצריכים גט מ"מ לא תפשוט דבה קנסו ולא ביורשיה וכו' ונראה דהכוונה היא דליכא למפשטה מהתם כלל דשאני התם אפי' איסורה אינו אלא קנס דמדינא מותרת היא לו דהא אנוסה היא וא"כ נהי דקנסו אותה לא קנסו לאשת אחיו. ור"ח בא להכריח דע"כ אותה ברייתא אתיא כרבנן דהכא דצריכה גט דאי כרבנן דהתם יהא מותר בה דדוקא היכא דצריכה גט אסורה משום דמיחזי כמחזיר גרושתו אבל אם א"צ גט מותר בה וכו' ושמואל אמר גרושה עצמה מותרת ר"ל דהיא עצמה מתייבמת משום דקיי"ל כרבנן דלא כתיב טומאה במחזיר גרושתו וכו' ור"י אמר מריח ערוה נגעו בה לא ידעתי פירושו והנה לא אכחד דאחר כל אלה הדברים לא נתיישב דעתי במ"ש בדברי הירושלמי ובפרט במה שאמרו ערוה היא וערוה פוטרת צרתה דמה שייך הכא פוטרת. וכבר עלה בדעתי לפרש זה באופן אחר וליראת האריכות לא אזכרנו. אך העולה אצלי מהירושלמי הוא דס"ל דמדינא אם עבר בועל ונשאה אסורה ליבם ואם היה לה צרה ה"ז ספק אם מתייבמת וכל זה הוא מדאורייתא ותמהני על הראשונים שלא הביאו דברי הירושלמי הללו והדבר צריך תלמוד עכ"ל. עלובה העיסה שהנחתום מעיד עליה שהרב בעצמו קאמר שפירושו דחוק. ולדידי א"א להעמיד דבריו ופירושו כלל וכלל דקשיא לן טובא דמ"ש מאי קמיבעיא ליה אם עבר בועל ונשאה וכו'. הא לפי מאי דפשיטא ליה שצרת סוטה אסורה לאחיו של בעל מדכתיב בה ונטמאה א"כ ודאי אי עבר הבועל ונסבה אסורה הצרה ליבם דהא אף גבי בועל כתיב ונטמאה. ועוד איך פשיט הש"ס דצרת סוטה מותרת לאחיו של בועל. קשה הא מפורש בסוגיין דצרת סוטה לד"ה אסורה. ועוד דחיית ר' יודן סייעתא היא דהא ברייתא דמי שנתייבמה בטעות וכו' סייעתא היא לרבנן דתמן דא"צ גט דאל"כ הך ברייתא אמאן תרמיי' ועוד למה לא פירש ר' יודן מאי דעתן דרבנן דהכא. ועוד הא דקאמר ר"ח חולק עם ר' יוחנן וכו' קשה הא ר' יוחנן לא קאי אברייתא אלא מילתא באנפי נפשה קאמר. ולפירושי בקונט' יתיישב שפיר כל הסוגיא בטוב טעם ודעת. ויתבררו הדברים אשר כתב הרב עליהם שלא נודע לו פירושן. כי מרוב חריפותו לא שם לבו לעיין היטב ומיושב תמיהתו על הפוסקים. ועיי' מ"ש בסוטה פ"א ה"ב בתו'. ובסוגיין ביארתי קצת יותר בפירושי:

מריח ערוה נגעי בה. וא"ת אמאי לא קאר"י דמדאורייתא אסורה דטומאה כתיב בסוטה וי"ל ר' יוחנן סובר כר"י בן כיפר ופליג אשמואל וסובר גרושה עצמו אסורה ועמ"ש בסוטה שם בתוס' בד"ה שמואל וכו':

הלכה ב

ביאתה או חליצתה וכו'. פירשתי בקונט' אירשא פליג דקתני ולא מייבמין וכ"פ רש"י. וכ' התי"ט ר"ל דפליג וסובר דאפי' בתחלה מייבם והא דתנן ופוטרת צרתה משום דיש נשים שאין פוטרות צרותיהן כדתנן לקמן פי"ג ע"כ. ואין לשון רש"י מורה כפירושו ועוד ה"ל למתני רש"א מותרת ליבם ונ"ל דר"ל דלא פליג ר"ש את"ק אלא אהא דקאמר ולא מייבמין אבל בחליצה לא פליגי דאף ת"ק מודה דחליצתה פוטרת צרתה ולא אמרי' דחליצה גרועה היא שהרי אינה ראויה לייבום ולא תפטור צרתה וכמפורש בבבלי לעיל דף כז ע"ש קמ"ל דמודה ת"ק דזו פוטרת צרתה והאי דנקט ר"ש חליצתה משנה שא"צ היא ואיידי דביא' נקט':

וקלקלה בהוריות דף ב' ע"א פירש"י וזינתה. וקשה הא בבבלי בפרקין מסקינן תניא כוותיה דר"י דקלקלה היינו אלמנה לכה"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט וכמ"ש בקונט'. ואמרו שם מ"ד אלמנה לכה"ג אבל זינתה לא דאמרה אתון דשויתין פנוי' וצ"ע:

זהו ראשו של פרק. עיי' פי' בקונט'. מיהו ק"ק פשיטא דפליג בניסת ע"פ עד אחד דהא מרישא דמתני' עד כאן לא אירי אלא בניסת ע"פ עד אחד לכך נ"ל דאהא דתנן ניסת ע"פ ב"ד קאי וא"ר בא דרישא דמתני' דתנן ואמרו לה היינו בניסת ע"פ ב"ד שהוא בעד אחד והא דתנן ואמרו לה לשון רבים כ' הנ"י דאורחיה דתנא למתני אמרו לו משום חד' ע"כ וכ' התי"ט ואפשר לתת טעם דקמ"ל אפי' היתה האמירה ע"י רבים כגון עד מפי עד אפ"ה תנשא כדתנן סוף מכלתין וכו' ע"ש. ואינו מחוור דעיקר הרבותא דמתני' דהכא אפי' שמעה מעד עצמו אפ"ה כל הדברים האלו בה. ולפמ"ש הלשון מדויק דהא רישא דמתני' בניסת ע"פ ב"ד איירי נקט שפיר לשון רבים שאף הב"ד אמרו לה שמת בעלה ותנשא. וא"ת לפמ"ש דר' בא אניסת ע"פ ב"ד קאי א"כ דברי הש"ס אינן מסודרים דבתר הכי פריך מה אר"י בשאר וכו' וי"ל הא מיהת ר' בא לפרושי רישא דמתני' אתא לכך סידר דבריו ברישא:

ר"י ור' לעזר יודן לר"ש. וקשה מנ"ל דמודו לר"ש דלמא סברי ביאה פסולה אינה פוטרת וי"ל כיון דסברי דלא קנסו רבנן לאו ביאה פסולה היא מיהו קשה א"כ מנ"ל דר"ש סובר ביאה פסולה פוטר' צרת':

ולא עקירת הגוף הוא. וקשה וכי הורו ב"ד שמותר לבא על אשת איש אלא שהב"ד הורו דסומכין על עד אחד דהא מדאורייתא אין עד אחד מהימן אלא חכמים תקנו דהכא עד אחד נאמן משום דדייקא ומינסבא כדאמרי' בבבלי ריש פרקין וכ"מ שם דף צב וי"ל

הירושלמי סובר דהכא עד אחד מדאוריית' מהימן וכדס"ד דבבלי בריש פרקין אך קשה א"כ ודאי לאו הוראה היא דהא אעד סמוך וצ"ע:

ויהא כן בקלקול. וקשה הא אר"י דאף ברישא בניסת ברשות חייבת וכ"ש בקלקלה וי"ל ודאי ר"י פליג אמתני' וסובר דבטעות ב"ד חייב קרבן אבל תנא דמתני' סובר דאף בטעות ב"ד פטור מקרבן וקשיא ליה רישא וסיפא אהדדי. וכ"מ בבבלי דף צ"ב דר"י פליג אמתני' הקלקול דומה וכו'. כ' הגליון כלומר כשהורו ב"ד מותר לאכול חלב ועשה יחיד על פיהם חייב קרבן כמו כן דבר זה הא דשרו רבנן להנשא משום דאיהי גופא דייקא ומינסבא משא"כ בזנות ע"כ. ותימא מי איכא למ"ד דהעושה ע"פ הוראת ב"ד דחייב. גם אין הנדון דומה לראיה דגבי חלב ודם בהיתירא עשה ע"פ הוראת ב"ד משא"כ כאן. וגי' הרשב"א הקלקול דומה לאכילת חלב ודם בשהורו היתר לאכול חלב ודם ואכל חלב. ואין לי לפרשה לכן נ"ל גירס' בקונט' עיקר דדמיא לגירסת הרשב"א אלא שנדפס שם ברשב"א בטעות:

הלכה ג

מסתברא דלא וכו'. משמע רבנן דתמן סברי אפי' באו שתי כיתי עדים כאחת אם ניסת לא תצא וא"ת מנ"ל דלמא סברו אף במיתה אם באו שניהם כאחת תצא והכא איירי בשניסת קודם שבאו עדים האחרונים וי"ל דבברייתא פליג ר' מנחם בר' יוסי ואמר תצא בד"א בשניסת לאחר שבאו העדים אבל קודם שבאו העדים לא תצא וכ"ה בבבלי בפרקין ע"ש. וא"ת אי בבאו שניהם כאחת קשיא הבא עליה באשם תלוי קאי כבר תירצו בבבלי בשניסת לא' מעדיה. אך קשה א"כ מאי פריך מחלפא שיטתייהו דרבנן דתמן דבשדה אם באו שניהם כאחת אין מוציאין מיד המוחזק דשאני הכא שהעד בעצמו נשאה לכך נ"ל דירושלמי לית ליה הך פירוקא אלא מוקי מתני' בשבאו שנים הראשונים והתירוה להנשא ואח"כ באו שנים אחרים ואמרו לא מת לכך לא תצא דאין דברי האחרונים כלום הואיל וכבר הותרה ובזה יתיישב כל הסוגיא:

שנים אומרים נשבית והיא טהורה וכו' ואם נישאת לא תצא. לא מצאתי שהביאו הפוסקים דין זה גם בש"ע אה"ע סי' ז' לא הביאו ואפשר דכ"ש הוא מעד אומר נטמאת ועד אומר לא נטמאת וצ"ע. וק"ק מאי פריך אשבוי' הא קיי"ל בשבוי' הקילו:

אלו שני' אומרי' פלוני אכל חלב וכו'. והא דתנן בכריתות ר"פ אמרו לו עד אמר אכל ועד אומר לא אכל מביא אשם תלוי משמע בשנים ושנים אינו מביא אשם תלוי י"ל ה"ה שנים והא דתנן עד אחד משום סיפא אשה אומרת אכל ואשה אומרת לא אכל תני נמי ברישא עד אחד:

והכא יתן גט מספק. וקשה הא לא דמיא לחלבים דהעמד אשה על חזקתה שהיא בחזקת פנוי' וחזקה דאוריית' בין להקל בין להחמיר ודוחק לומר דאיירי בשנים אומרים נתקדשה קודם שנוצר' כגון שאמר לכשתעבר אשתך נקבה תהא מקודשת לי ור"מ היא דאמר אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם:

לא תדמינ' לחלבים שכן וכו'. כ' הרשב"א בתהה"א ד' קב ע"א ספיקא דאורייתא לחומרא דבר תורה הוא דאלת"ה אשם תלוי למ"ד לא בעינן חתיכה משתי חתיכות היכי משכחת לה וכו' ע"ש וקשה הא לר' יוסי ליכא לדמויי שאר ספיקי דאורייתא לאשם תלוי א"כ מאי ראיה מייתי הרשב"א ז"ל מאשם תלוי וצ"ע:

ולא ר' יונה אמר אם ניסת תצא וכו'. פי' בקונט' דקשיא ליה כיון דהבא עליה באשם תלוי קאי למה לא תצא. וקשה הא איכא לאוקמי בשניסת לאחד מעדיה וכמ"ש בסמוך משמיה דבבלי וי"ל דירושלמי לית ליה הך שינויי' ועיקר קושייתו דעכ"פ ראוי שיתן גט וכמש"ל:

הלכה ד

מתני' מסייעא לר' יוחנן וכו'. מסוגיין דהכא ודגיטין פ' הזורק משמע דמוקי למתני' דהזורק כר"ע וכ"כ תוס' בפרקין דף צב ע"ש דהכי סובר הירושלמי אבל הבבלי בגיטין דקאמר נישאו אין זינו לא פליג ומוקי למתני' כר"ע ודייקי הכי מסוגי' דסוטה ספ"ב דגרסי' התם אמרי במערבא לית הלכתא כר"ה דאמר שומרת יבם שזינתה אסורה לבעלה אלא הא דתנן שהי' מתנה עמה שומרת יבם וכנוסה ר"ע היא דאמר אין ממזר מחייבי לאוין ומשוי לה כי ערוה. ש"מ דלר"ע אפי' זינתה הולד ממזר ותצא מזה ומזה ע"ש. ולענ"ד סוגיא דסוט' תמיה לי טובא דרש"י פי' התם אלמא לר"ע משוי לחייבי לאוין חמורות כחייבי כריתות שהולד ממזר ולגבי ליאסר על בעלה נמי כי היכי דהבא על אשת איש שהיא בכרת אסורה על בעלה כן הבא על שומרת יבם נמי שהיא עליו בלא תהי' אשת המת החוצה לאיש זר אוסרה על יבמה ע"כ. ותימא הא ודאי אין חומר יבמה גמורה לאיש כמו שהאשה גמורה לבעלה. דהא אין חייבין עליה סקילה כנערה המאורסה ומהאי טעמא אמר ר"ע דהיבם אינו מיפר נדרי שומרת יבם כמפורש בבבלי נדרים דף עה ע"ש ש"מ דלאו לכל מילי איכא לדמויי שומרת יבם לאשת איש וכ"ש לר"ע דס"ל אין זיקה. גם אין לאסרה על היבם משום דהולד ממנה ממזר דהא אשת ישראל שנאנסה ודאי דהולד ממנה ממזר ואפ"ה מותרת לבעלה כדכתיב והיא לא נתפשה הא נתפשה מותרת ש"מ דאין האיסור לבעלה תלוי בפסול ממזירות של הולד. גם לשון הש"ס אינו מדוקדק דקאמר ומשוי לה כערוה דהל"ל ומשוי להו כעריות. לכך נ"ל דאף לר"ע לאו

מדאורייתא אסורה אלא מדרבנן משום דמיחלפא באשה שהלך בעלה וכו' שגם כאן הולד ממזר ומתנה אף על זנות של שומרת יבם הואיל והיא אסורה לו מדרבנן. מעתה גם מתני' דגיטין פ' הזורק וסוגיא דשם אליבא דר"ע אזלי והירושלמי והבבלי שוין בזה. והא דאמרי' בסוגיין דרבנן נמי ס"ל תצא מזה ומזה א"כ איכא לאוקמי מתני' דסוטה אף כרבנן י"ל ודאי לרבנן ליכא למגזר משום דמיחלפא באשה שהלך בעלה וכו' אלא משום גזרה שמא יאמרו חלץ זה ונשא זה נמצא מחזיר חלוצתו והיינו משום קנס כמ"ש תוס' בפרקין דף צב בד"ה אבל חכמים אומרים וכו'. ודוקא בשוגג ובנישואין קנסו אבל לא במזיד ובזנות כמ"ש תוס' שם בד"ה נותן להשני גט וכו' ובסוטה לא היה מתנה אלא על זנות דמזיד ולא על השוגג. לפ"ז לרבנן אין ממזר מדבריהם ביבמה ודלא כמ"ש תוס'. גם מ"ש תוס' בד"ה אבל וכו' דהירושלמי סובר כלישנא קמא דרב גידל דנישואין נמי לא אסרי לה איבם וכו' ע"ש. קשה הא ס"ל לירושלמי דאף לרבנן תצא מזה ומזה אלא דאיכא בין ר"ע לחכמים דלר"ע הולד ממזר ולרבנן אין הולד ממזר. וכן מפורש שם בתוס' בד"ה נותן וכו'. וראיתי למהרש"א שהרגיש קצת בזה וכל דבריו אינן מבוררים מ"ש דס"ל לירושלמי טעמא דאחלופי וכו'. קשה הא מפורש בדברי תוס' דלית ליה לירושלמי טעמא דמיחלף ע"ש וי"ל. גם הא דאמרי' בסוטה דליתא לדרב המנונא ומתני' כר"ע וכו'. קשה הא ודאי דלא כרב דאמר בבבלי בפרקין דף צב קרא לא תהיה אשת המת וגו' ללמד דאין קידושין תופסין ביבמה אבל לאו אין בו א"כ י"ל דאף ר"ע ס"ל הכי. גם לשמואל דמספקא ליה אי ללאו הוא דאתי אי לאין קידושין תופסין בה תפשוט ליה ממתני' דסוטה דללאו הוא דאתי. וא"ל דאינהו מוקי למתני' כרבנן וכר' מתנא שומרת יבם שזינתה אסורה ליבם. דהא ללישנא קמא דרב גידל משמיה דרב לית ליה לרב הא דר' מתנא ועוד הא פסקו הפוסקי' כשמואל ודלא כר' מתנא ונ"ל דלרב ודאי לאו אית בה ביבמה לשוק אלא מדלא כתיב לא תקח וכתיב לא תהי' דורש דאין קידושין תופסין בה ועכ"ל כן דאלת"ה קשה לרב ברייתא דמייתי בבבלי שם אמתני' זו דברי ר"ע שאמר אין קידושין תופסין בחייבי לאוין ש"מ דיבמה לשוק בלאו גם הא דמספקא ליה לשמואל היינו אי ללאו לחוד' אתי או גם ללמד דאין קידושין תופסין בה ומספקא ליה דלמא לכך כתיב לשון הוי' לאשמועינן דאף על הקידושין עובר בלאו. והא דאמרי' בבבלי דף סט לר"ע כי תהיה היינו כי תיבעל אין משם ראי' דכל מקום דכתיב תהי' לשון בעילה הוא ולא לשון הוי' ועדיין קשיא אס"ד דאיכא לאוקמי לא תהיה לאין קידושין תופסין מנ"ל דללאו אתי דלמא לאין קידו' תופסין לחוד הוא דאתי וע"ש בתו' בד"ה כי תהי' וכו'. ועמש"ל פ"א ה"א סוף ד"ה יבמתו וכו'. ולקושיא שני' י"ל דשמואל מוקי למתני' דסוטה

כמ"ד לר"ע אף מחייבי עשה אין קידושין תופסין בהן והולד מהן ממזר ויבמה לשוק לכ"ע מחייבי עשה היא דכתיב יבמה יבא עליה. וסוגיא דסוטה אליבא דרב אזלי. ותו' כתבו בסוטה דף יח ע"ב בד"ה אמר וכו' ונראה אע"ג דפסק דלית הלכתא כרב המנונא הלכתא כוותיה דרב ס"ל דאין קידושין תופסין ביבמה ושמואל מספקא ליה ורב גידל אמר משמיה דרב נישואין יש בה בזנות כדר"ה וכן ר' יוחנן ור' ינאי ס"ל אין קידושין תופסין ביבמה וכו' ע"ש. ודבריהם תמוהין הא ודאי אף מ"ד אין קידושין תופסין ביבמה מצי סובר דלא כרב המנונא כמו שהוכחתי מלישנא קמא דרב גידל ותוס' לשיטתיהו אזלו דכתבו שם בד"ה שומרת יבם וכו' כיון דאין קידושין תופסין ביבמה שמעינן דקרא משוי לה כערוה והויא כארוסה שזינתה ע"כ. אך קשה דא"כ ה"ל למימר במערבא לית הלכתא כרב דאמר אין קידושין תופסין גם בדברי רש"י ותוס' והרא"ש בפירקין דף צב ע"ב מפורש דאף שאין קידושין תופסין ביבמה מ"מ י"ל אם זינתה מותרת ליבם וצ"ע. ולעיל פ"ד הי"ד כתבתי בתוס' דלר"ע איצטרך היא תועבה לאשמועינן דחייבי לאווין לאו בני חליצה וייבום נינהו ולא אמרי' אתי עשה ודחי ל"ת ע"ש וא"ת היא תועבה במחזיר גרושתו הוא דכתיב וזו מחייבי לאוין דבעל ולר"ע לית לה צרה וקושית תוס' דף ט' אחייבי לאוין דיבם קאי וי"ל דהכי קאמרינן מחזיר גרושתו הוא דהיא תועבה ואין צרתה תועבה לפי דלא שייך בה צרה שהרי אין קידושין תופסין בה ושתהי' היבמה גרושתו של יבם ליכא לאוקמי דא"כ פשיטא דלא תפסו בה קידושין מבעל' שמת שהיתה אשת אח אבל צרת חייבי לאוין אסירי דחייבי לאוין דיבם לעריות דמיין דאינן בני חליצה ויבום ופוטרות צרותיהן וממילא מתיישבים קושית תוס' דף ט' בד"ה והרי וכו' ע"ש. וקושית תוס' דף מד בד"ה איכא וכו' ע"ש. גם יש לדקדק בתוס' דף ט' בד"ה והרי וכו' אם נאמר דקושיתם מחייבי לאוין דבעל מאי ראיה מייתי מסוגיא דשס הא מתני דפ' כיצד איירי בחייבי לאוין דבעל לפירש"י במתני' שם בד"ה גרושה וחלוצה לכהן הדיוט. ועמש"ל בפ"ב ה"ד בתוס' בד"ה גרושה וכו'. גם לפמש"ל פ"ד הי"ד בתו' דרש"י סובר מקרא כי תהיה לאיש זר שמעינן כל שנבעלה לפסול לה הוי זונה. מיושב קושית תוס' אפירש"י ע"פ ארבע אחין בד"ה אע"פ שמותרת וכו'. ואין צורך לכל מה שדחקו תוס' שם ע"ש. גם מ"ש תוס' בפרקין דף צו ע"א בד"ה ודלמא אינו פוסל וא"ת ומאי דוחקיה לומר כן נימא בדרב המנונא פליגי ואכולא מילתא דר"י וכו' ע"ש. לפמ"ש לק"מ דלא מסתבר לאוקמי רב כרב המנונא דהא ללישנא קמא דרב גידל לית ליה לרב הא דרב המנונא. ואחרי שאין כאן מקומו להאריך והלכה זו כלולה ובלולה מסוגיות רבות בש"ס אמינא המעיין

היטב בכל הסוגיות שהבאתי ירא' בעליל כי בדברינו מתישבים דברים רבים אשר תמהו עליהם הראשונים והאחרונים נ"ע:

הלכה ה

אפי' דהוא אתי וקשה אתי גברא וקאי ואת אמרת לא תצא וכ"מ בבבלי דף פט דמהאי טעמא מחכו עליה דרב במערבא. וליכא לשנוי כדמשני התם לא צריכא דלא ידעינן ליה דא"כ מאי קשיא ליה הכא מדרב. ועוד הא במתני' תנן ניסת שלא ברשות ב"ד והיינו ע"פ שני עדים תצא וחייבת בקרבן וא"ל דשלא ברשות נמי ע"פ עד אחד איירי אלא שלא עשתה ע"פ ב"ד דלפ"ז אם עשאה שלא ברשות ראוי להחמיר עליה ובמתני' תנן ואם ניסת שלא ברשות מותרת לחזור לו ש"מ שלא ברשות קיל דמאי ה"ל למיעבד והיינו בשנשאה ע"פ שני עדים ואפשר לומר לעולם כולא מתני' בעד אחד איירי אלא לכך קיל שלא ברשות דדוקא ע"פ ב"ד קנסו שתצא מזה ומזה לפי שיאמרו מסתמא גירש זה ונשא זה נמצא מחזיר גרושתו דאל"כ לא היו ב"ד מתירים אותה אבל בניסת שלא ע"פ ב"ד לא גזרינן ודוחק ולפי מאי דאמרי' לעיל ה"ג דגרסי' במתני' ניסת ברשות מותרת יש ליישב דברי רב. ואפשר לומר דרב קאי איבמה וקאמר בניסת ע"פ שני עדים מותרת לחזור לו דלא גזרי' שיאמרו תנאי הוה בקידושין. מיהו אין הלשון מדוקדק ועיי' בבבלי דף צה ע"ב. וברש"י שם בד"ה ואר"ה כו':

כשתצא מביתו יהא לה הויה אצל אחר. משמע דמויצאה מביתו יליף ליה. אבל בבבלי קידושין דף סז ע"ב מסיים בה לאחר ולא לקרובים ופריך ר"א ואימא לאחר ולא לבן וכו' ומסיק דמהיקישא יליף ע"ש. ונראה טעמו דבבלי דס"ל ויצאה איצטרך להקיש הויה ליציאה כמפורש שם בהרבה מקומות. אך דוחק לומר דהירושלמי לית ליה הך היקישא:

הלכה ו

תניהו ענין לאיסור בבבלי דף צד משני לא דמי אשתו דבמזיד אסורה מדאורייתא בשוגג גזרו בה רבנן אחות אשתו דאפי' במזיד שריא מדאורייתא בשוגג לא גזרו. ונראה דהירושלמי סביר כי היכי דלא גזרו באנוסה ה"נ אין לגזור כאן דלאנוסה דמי' ולא לשוגגת א"נ ס"ל דלא גזרינן שוגג אטו מזיד:

ראשה דפירקא. וא"ת הא דאמרי' באשה שהלך וכו' תצא מזה ומזה מדרבנן הוא שמא יאמרו גירש זה וכו' אבל מדאורייתא מותרת לבעלה וי"ל דוקא בשני עדים דאנוסה גמורה היא צריכין להך טעמא גזרה שמא יאמרו גירש זה וכו' אבל בעד אחד דמדאורייתא אינו נאמן כשבא בעלה מדאורייתא אסורה ועיי' בבבלי דף צה:

והיו ב"ה דנין וכו' משמע שדין זה באחות אשתו קאי שלא פסלה וכ"ה בבבלי בפרקין. וא"ת הא אף ב"ש אית להו הך דינא וי"ל הא דמסיק ואין שכיב' אחרת אוסרתה זהו לב"ה דוקא אבל ב"ש דורשין ואין שכיבת אחותה אוסרתה אבל חמותה אוסרתה דכתיב אותו ואתהן ועיי' בבבלי דף צה ע"א בד"ה זה הדין וכו':

ואחות אשתו פנוי' וכו'. וא"ת פשיטא דאינה פוסלת אחותה וי"ל סד"א דאסורה מק"ו ומה במקום שבא על איסור קל וכו' כדאמרי' לב"ש בסמוך קמ"ל דדרשינן ושכב איש אותה ואין שכיבת אחותה אוסרתה. אך לפ"ז צ"ל דת"ק אף באחותה פנוי' אוסר וקשה וכי ס"ל כב"ש דהא לעיל בסמוך אמרי' בין לר"י בין לר"ש לב"ה אינה נאסרת בשכיבת אחותה וי"ל ת"ק סובר לא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה:

(**שייך לדף נ"ו ע"א במתני'**) **אמרו לו מתה אשתך ונשא אחותה מאביה וכו'.** כ' תוס' דף נד ע"ב בתלתא הוה סגי אלא קמ"ל אע"פ שיש עירבוב שכל חמשתן שלשלת אחוה וצריך להוציא האסורות לא גזרינן הנך דשריין אטו הנך דאסורות ע"כ ולפמ"ש תוס' עוד שם בד"ה צרותיהן איצטרך אע"ג דס"ד דמוטב שיחלוץ הצרות גזרה שמא יחלוץ לשנייה או רביעית ע"כ נ"ל לכך נקט חמשה דסד"א דוקא כשאין שם אלא שלשה פוטרות צרותיהן דהכל יודעין שתי אחיות אסורות והאמצעי' נאסרה מהראשונה ומשלישית ודאי לא יחלצנה אבל בחמשה ס"ד למגזר שאינו ידוע כל כך איזו מהן אסורה ואיזו מותרת:

גברא איתליה ברת' וחורגא וכו'. עיי' פי' בקונט'. וה"ה דהמ"ל שראובן היה לו שתי נשים וילדו לו שתי בנות אלא דהכי שפיר טפי הסדר דכולן באשה אחת איירי:

הלכה ז

אחיו שהוא קם תחתיו לחליצה ולייבום וכו'. בבבלי מסיק דמיפריך הק"ו כלום יש ייבום אלא במקום שאין בן. והמכילתא לא חש להך פירכא דסובר קם תחת אביו בכל מילי שהרי אפי' אשתו יורש שאסורה לכל אדם חוץ ממנו משא"כ הבן פוטרה ובבבלי סובר מ"מ הבן עדיף דלכך פוטר כיון שעל ידו מתקיים שם אביו אבל לא ע"י אחיו וכ"כ תוס' ב"ב דף קח ע"ב בד"ה כלום וכו'. ע"ש ומה שיש לדקדק בסוגיא זו עמ"ש בקידושין פ"א ה"ב בתו' שם:

בפרשת נחלות וכו' והכא לית את עביד בן בן כבן. וקשה שאני הכא דכתיב ואם לבנו למעט בן בנו כדאמרי' בסמוך וליכא למילף פ' נחלות מהכא דהתם כתיב ובן אין לו ודרשינן עיין עליו וי"ל עיין עליו לרבות ממזר שבנו הוא ליורשו ועיי' ביבמות דף כב ע"ב וב"ב דף קח ע"א בתו' שם:

ע"ד דר"י דו פתר לה בייעודין וכו'. בנדה פ' יוצא דופן תנן בן ט' שנים ויום א' שבא על יבמתו קנאה ופירש"י וזכה בנכסי אחיו וכ"פ רש"י בקידושין דף יט דמדאורייתא זקוקה לו באותה ביאה לכל דבר וכ' הה"מ פ"ה מה' יבום בשם הרמב"ן דקנוי' לו מדבר תורה וכ"ה בירוש' וכתבתי לשונו לקמן בפרקין בתו' בד"ה ולמה וכו'. וקשה א"כ מאי דוחקיה דש"ס לאוקמי בייעוד או בנישואין וכריב"י הא איכא לאוקמי ביבמה וא"ת מדתניא עושה אלמנה לכה"ג ש"מ דאיירי שהיא עדיין בתולה דאל"כ בלא"ה אסורה לכה"ג וש"מ דאיירי שלא בא עליה ובקידושין לחוד קנאה וי"ל דקמ"ל דחייב עליה נמי מלקות משום אלמנה ואיסור בעולה אינה אלא בעשה. ונראה כמ"ש תוס' בקידושין שם דאין ביאת בן תשע ביבמה מדאורייתא כלום אלא מדרבנן היא כמאמר ובריייתא איירי באיסורי דאורייתא. וכן מוכח בסמוך דפריך אחלוצה ולא מוקי לה ביבמה וכר"מ דאמר דחליצתו פוסלת כגט בגדול:

אחז הוליד בן תשע. ק"ק דלמא שנים מקוטעות היו כדאמרי' בסמוך והיה אחז בן עשר ושמא גמרא גמירא להו:

הלכה ח

ולמה עשו ביאת בן תשע כמאמר בגדול שכן ביאה בגדול קונה בין לדעת בין שלא לדעת. כ' הה"מ פ"ה מה' יבום הלכה יח כ' הרמב"ן ביאת בן תשע מדאורייתא קנה אותה לכל דבר של יבום אבל אינה כאשת איש להתחייב עליה כדאיתא בהדיא פ"ק דקידושין דף יט אשת איש פרט אשת קטן ואוקמ' ר"א ביבם בן ט' שבא על יבמתו סד"א הואיל ומדאורייתא חזיא ליה לחייב עליה משום אשת איש קמ"ל. אבל מדבריהם עשו אותה כמאמר בגדול והא דקני לה מדין תורה טעמא דמלתא כדתני עלה בתוספתא דמכילתין זה הכלל כל ביאה שצריכה דעת אין ביאתו ביאה אינה צריכה דעת ביאתו ביאה וכן בירושלמי ע"כ. מ"ש שכן הוא בתוספתא דיבמות לא מצאתיה בתוספתא שלפנינו. ומ"ש שכן הוא בירוש'. כוונתו לאמור בסוגיין ולענ"ד היא מורה ההיפך דמדקאמר למה עשו ביאת בן ט' כמאמר בגדול וכו' משמע דלכך עשו חכמים ביאתו כמאמר הואיל והיבמה נקנית שלא לדעת וזהו טעם החכמים שהחמירו בו דליהוי ביאתו כמאמר אבל מדאורייתא אין ביאתו כלום. ומה שמביא ראיה מהא דקידושין אמת שכך פירשה רש"י וז"ל מדאורייתא חזיא ליה כלומר זקוקה לו באותה ביאה לכל דבר וקנא' ליורשה כדתנן בנדה בן ט' שנים שבא על יבמתו קנאה. אך תוס' שם חלוקין עליו וסברי דמדרבנן הוא ומייתי ראיה מדתנן בפרקין עשו ביאת בן ט' כמאמר בגדול ע"ש. ולפמ"ש הרמב"ן אין מכאן ראיה כלל. והרשב"א בחידושיו בקידושין כ' וקשה לי אפירש"י א"כ אמאי הדרינן

מלאוקמי במייעד לבנו קטן דמאי קושיא א"כ מצינו אשת איש לקטן אימא אה"נ אלא דרחמנא מיעטי' ממיתה כדאמרי' השתא כי מוקמת לה ביבמה לקטן ע"כ. ותימא ודאי דמצינן למימר הכי וכן מפורש בש"ס שס ואלא מאי אינו מייעד אמאי קממעט ליה קרא תיפשיט מינה דמייעד אלא דרב אשי קאמר לעולם אינו מייעד וקרא למעט יבמה לקטן וזה סייעתא לפירש"י דהשתא יבמה לקטן דינו ממש כדס"ד מעיקרא לענין ייעוד. ודוחק לומר שלא היה דבר זה בגי' הרשב"א וצ"ע. מיהו נראה דרש"י נמי סובר הא דקטן קנאה ליבמתו מדרבנן הוא. דבמתני' בסמוך פירש בד"ה נשא אשה וכו' אבל ביבמה הואיל וזקוקה לו עשו אותה רבנן כמאמר. משמע דמן התורה אפי' כמאמר לא הוי וכ"כ הרשב"א וז"ל נראה מדבריו דמדאורייתא אפילו כמאמר לא הוי. גם בסנהדרין דף נ"ב פירש"י בד"ה פרט לאשת קטן אשמועי' דאין לקטן קידושין. וכ"כ בנימוקי החומש פ' קדושים. ש"מ דס"ל דאין לו שום קידושין לקנות ליבמתו בשום דבר דאס"ד דקנאה מדאורייתא אלא שאינה נהרגת על ידו אין לשונו מחוור דלא שמעינן מהך קרא דאין לו קידושין. ומ"ש רש"י במתני' בד"ה רש"א לא פסל וכו' וכגון ששגגה בביאת השני דאי במזיד הא קיי"ל ביאתו ביאה ונהרגת עליו ע"כ. ר"ל אי ביאת הראשון ביאה נהרגת על ביאת השני. ותימא הא בקידושין אמרי' אשת איש פרט לאשת קטן דהיינו יבם קטן שבא על יבמתו שאינה נהרגת על ידו וכמש"ל וי"ל דה"ק כיון דקיי"ל דביאתו ביאה דהא תנן אם בא על אחת מכל העריות שבתורה מתות על ידו א"כ נאסרה עליו דהא זינתה תחתיו וכ"פ רש"י פר"ג דף נא ע"ב ע"ש. אך קשה מנ"ל דנאסרה עליו ע"י זנות דדוקא כשבא הוא על אחת מכל העריות נהרגת ואוסר אשת חבירו אבל אשתו אינה נאסרת דכיון דגלי לן קרא דאם זינתה תחתיו אינה נהרגת מדכתיב אשת איש אף היא אינה נאסרת דלא קרינן בה ונסתרה והיא נטמאה. וראיתי שכ"כ הרשב"א בשם הר"א אב ב"ד. ובפר"ג תירץ רש"י לקושיתו דלא מיתסרא על בעלה שאין אשה נאסרת על בעלה אלא על עסקי קינוי וסתירה וכ' תוס' שט"ס הוא ולא פירש"י מעולם דבעדי טומאה נאסרה בלא קינוי וא"ל משום דהני נישואין דרבנן הן לא חשו לאוסר' דכל דתיקן רבנן כעין דאורייתא תקון ועוד דתיתסר משום דרב המנונא דאמר שומרת יבם שזינתה אסורה לבעלה ע"כ. ודבריהם תמוהים לענ"ד הא לר"ש קיימינן ור"ש מספקא ליה אי ביאת קטן קנין גמור הוא ומדאורייתא קני או לא וכ"נ מדברי הרשב"ם בחידושיו. מיהו י"ל דתוס' סוברים דאפי' לרבי שמעון ביאת קטן מדרבנן קני' ועמ"ש לקמן בסמוך. גם מ"ש דתיתסר משום דרב המנונא. ק' הא אמרי' בסוטה דף יח לית הלכתא כרב המנונא ועמש"ל הלכה ג' בתו' בד"ה מתני' וכו' ועוד אי ביאת הראשון לאו ביאה היא מדאורייתא אפי' בא עליה

אחיו גדול לאו ביאת זנות היא דהא זקוקה היא לו. ואפשר לומר דכוונת רש"י כיון דאין עסקי קינוי וסתירה שייך באשת קטן אף היא אינה נאסרת וכמש"ל. ובסוטה דף כו ע"ב כ' תוס' בד"ה אבל וכו' הא דתנן ע"י כל העריות מקנין חוץ מקטן ויליף ליה מדכתיב ושכב איש אותה פרט לקטן דוקא משתייה ממעט לה קרא אבל נאסרה ע"י ביאת בן ט' אע"פ שאינו איש שהרי ביאתו פוסלת בתרומה וכו' ע"ש. ולענ"ד לא ממעטינן מהך קרא אלא קטן שהוא פחות מבן ט' אבל אם הוא בן ט' מקנין על ידו וכ"כ הרמב"ם פ"ק מה' סוטה. ונראה שתוס' סוברים דמאיש ממעטינן אפי' בן ט' וראייתם מהא דתניא בנדה דף לב ע"ב ואיש אשר תצא ממנו שכבת זרע פרט לקטן יכול שאני מוציא בן ט' שנים ת"ל ואיש ש"מ מאיש סתמא ממעטינן אף בן ט' וכ"כ הרשב"א בחי' קידושין דף יט בשם הראב"ד ומהאי טעמא מוקי לקרא איש אשר ינאף למעט בן ט' שנים אתי ע"ש גם תוס' שם מוקי לה בבן ט' ע"ש. ול"נ שאין ראיה מהך דנדה דהא מסקינן שם בן ט' שנים הלכתא וקרא אסמכתא בעלמא ע"ש. וכיון דאיכא הלכתא דביאת בן ט' ביאה גמורה הוא אין לחלק בשום מקום. וראיה לדברינו מהא דגרסי' בסנהדרין דף נד ע"א ת"ר איש פרט לקטן אשר ישכב את זכר בין קטן בין גדול. והאי פרט לקטן בקטן פחות מבן תשע אייריי כדמוכח שם ע"ב דא"ר זכר לא עשו ביאת פחות מבן ט' כבן ט' וכן מוכח ממאי דאמרי' שם רב סבר כל דאיתיה בשוכב איתא בנשכב וכו' ע"ש. וזה דלא כמ"ש הראב"ד ותוס' וצ"ע. ודאתאן עלה שדברי רש"י סותרים זא"ז. אפשר לומר הך ברייתא דקידושין מוקי לה כמ"ד מאמר קונה קנין גמור וה"ה ביאת קטן דעד כאן לא מספקא ליה לר"ש בביאת קטן אלא משום דגם במאמר מספקא ליה כמפורש בבבלי וביר‏ושלמי אבל מ"ד מאמר קונה קנין גמור אף ביאת קטן קונה ועיי' בחי' הרשב"א פר"ג בד"ה ר"ש וכו' מיהו בסמוך במתני' פירש"י בד"ה וחולץ לשנייה וכו' ויבומי תרווייהו לא הואיל והוי צרה במקצת במאמר דרבנן וכו' ע"ש מדלא פירש דלמא מאמר קני כמש"ל פ"ד אחין ש"מ דס"ל דאפי' לר"ש ביאת קטן אפי' אי הוי כמאמר בגדול לא קנה קנין גמור מדאורייתא ועיי' בתיו"ט סוף פרקין וצ"ע:

שמואל אמר למפרעו הוא נעשה איש וכו'. לא ראיתי לפוסקים שביארו דין זה ואפשר דפסקו כרב דהלכתא כוותיה באיסורא וסתמו דבריהם וממילא משתמע דמכאן ואילך הוא איש. א"נ סברי דהבבלי פליג דגרסי' בערל דף פ' איתמר אכל חלב מבן י"ב עד י"ח ונולדו בו סימני סריס ולאחר מכאן הביא ב' שערות רב אמר נעשה סריס למפרע ושמואל אמר קטן היה באותה שעה. ע"כ לא פליגי אלא כשנולדו בו סימני סריס הא לא נולדו

בו סימני סריס לכ"ע מכאן ואילך נעשה איש ועוד הא ודאי פליגי הבבלי והירושלמי דלבבלי אפי' בנולדו בו סימני סריס קסבר שמואל מכאן ואילך נעשה איש:

ויתרו בו. וא"ת מאי מהני התראה הא בעינן שילקה בתחלה קודם עדות השנייה דכתיב בננו זה זה שלקה בפניכם וכיון דאי אפשר להלקותו אינו נעשה בן סורר ומור' וי"ל דפריך אהא דתני אינו ניידון בבן סורר ומורה משמע תחלת דינו דהיינו ההתראה הראשונה נמי אין מקבלין ודוחק:

כמ"ד אין מקבלין התריי' על הספק. בבבלי דף פ' כ' תוס' בד"ה נעשה סריס למפרע ולקי על חלב שאכל ולא חשיב התראת ספק אע"ג דבשעת התראה היה ספק שמא יביא שערות קודם י"ח דהשתא מיהא איגלאי מלתא למפרע שהיה גדול בשעת התראה ע"כ. ותימא הא מפורש כאן דה"ל התראת ספק. ומ"ש תוס' ולא דמי להכה את זה וחזר והכה את זה דאף לאחר שהכה את שניהם לא ידיע איזהו אביו ע"כ. גם זה תימא הא אמרינן התם במכות דף טו ורשב"ל הא ודאי הך דנותר התראת ספק היא אע"ג דנותר סופו יוודע האמת. ואפשר לומר דמ"מ יש לחלק הכא איגלאי מלתא למפרע דבשעת התראה היה ראוי לכך משא"כ בנותר. אך קשה הא בעינן שיתיר עצמו למיתה ולמלקות אחר ההתראה כמ"ש הרמב"ם פי"ב מה' סנהדרין וכל שאינו יודע בשעת ההתראה שהוא ודאי חייב מיתה או מלקות לאו התראה היא וכ"כ תו' זבחים דף עח ובנדה דף מו ע"ב ע"ש. ונ"ל דבבבלי איירי לענין קרבן וכגון שאכל חלב בשוגג לרב חייב קרבן ולשמואל פטור וצ"ע:

פתר לה סמוך לעשרים שנה. כ' הרמב"ם פ"ב מה' אישות הל' ד' היתה בת כ' שנה פחות ל' יום ולא הביאה ב' שערות וכו' הרי היא איילונית עכ"ל ונלאו כל חכמי לב להביא ראיה לדבריו עד שהטור אה"ע סי' ז' אמר שט"ס נפל בדבריו והרב במ"ל כ' שאי אפשר לומר כן ע"ש. ולענ"ד דברי רבינו מפורשים בסוגיין וכמ"ש בקונט'. ומכאן יצא לו לפרש הא דחניא בתוספתא פ"ו דנדה ומביא בבבלי פ' יוצא דופן ר"י בן כיפר אומר משום ר"א שנת עשרים שיצאו ממנה שלשים יום הרי היא כשנת עשרים לכל דבריה. האי שיצאו היינו שלא נשתיירו יותר משלשים יום א"נ שיצאו ממנה כל הימים עד שלשים יום האחרונים:

הדרן עלך פרק האשה שהלך

פרק יא

הלכה א

נושאין על האנוסה. כתבו תוס' איידי דתנא בהאשה אין שכיבת אחותה אוסרתה חנא נמי בהאי פרקא אם אנס אשה מותר בקרובותיה ע"כ. ועוד נ"ל משום דתנא פ' האשה דביאת איסור אוסרתה על בעלה סד"א אף ביאת בעלה באיסורא אוסרתה קמ"ל דנושאין על האנוסה:

מודה סומכוס בראשונה. עיי' פי' בקונט'. וקשה הא ריב"ן נמי לא קאמר אלא בשמות מחולקין דמיקריא חמותו ואם חמותו ואם חמיו לכך נ"ל בהיפך דמייתי דברי ר' יוחנן לסייעתא לר' לעזר. דגרסי' בבבלי בכריתות דף טו ע"א אמר רבא דלמא לא היא ע"כ לא קאמר ריב"ן הכא אלא משום שמות מחולקין דמיקרי חמותו ואם חמותו ואם חמיו אבל גבי אותו ואת בנו דכולהו או"ב מיקריין דאין שמות מחולקין לא. ש"מ דקסבר רבא דברישא נמי פליג דאל"כ קשיא הא גם או"ב שמות מחולקין הן אותו ואת בנו ובנו ואותו. וכ' תוס' בחולין דף פב ע"א בד"ה סומכוס ואירשא נמי פליג וכו' וסיפא נקט לרבותא אע"ג דאיכא שתי שמות או"ב ובנו ואותו פליגי רבנן כיון דתרווייהו מחד קרא נפקי ע"כ. אך קשה מאי קאמר רבא לא היא דלמא מ"ד סומכוס וריב"ן אמרו דבר אחד אמאי דתנן במתני' קאי וס"ל דלא פליג סומכוס אירשא וא"ת ראיית רבא מברייתא דבסמוך קשיא ה"ל להביא הך ברייתא ועוד מדקאמר רבא דכולהו או"ב מיקריין משמע דה"ק אף בנו ואותו או"ב מיקרי וזה דלא כמ"ש תוס' וע"ק לשיטת תו' ה"ל לאשמועינן רבותא טפי אפי' בשמות מחולקין ממש כגון חמותו ואם חמותו פליגי דאין סברא לומר דמודו רבנן דהכא במחולקין ממש דא"כ ה"ל שלש מחלוקת בדבר ת"ק דהכא וסומכוס ות"ק דריב"ן מיהו י"ל ת"ק דהכא היינו ריב"ן:

כבר אמרנו שאין קידושין בעריות. וקשה מנ"ל שאין קידושין תופסין בעריות מהיקישא דאחות אשה אע"ג דאיכא לאקושי נמי לנדה שקידושין תופסין בה מ"מ לחומרא מקשינן כדאיתא בבבלי קידושין ס"פ האומר א"כ נימא דקרא כפשטי' ואתי לאשמועינן דקידושין תופסין באשה ואמה דומיא דנדה ונפקא מיניה שאין הולד ממנה ממזר כנדה אע"ג דחייב כרת הכל מודים שאין הולד ממנה ממזר. גם הא דא"ר אחא בר יעקב שם אתיא בק"ו מיבמה לשוק דאין קידושין תופסין בח"כ. קשה דעיקר ילפותא הוא מאחות אשה כמ"ש תוס' שם די"ל נדה תוכיח אלא גילוי מלתא בעלמא הוא דיש להקיש לאחות אשה. והשתא דאית לן אחת מחייבי מיתות דקידושין תופסין בה אית לן למילף ח"כ בק"ו ובהיקישא דחמותו ונדה וי"ל הירו' לשיטתי' דאמר לעיל פ' האשה הלכה ד' הא

דאין קידושין תופסין בח"כ מדכתיב ויצאה והיתה לאיש אחר יליף ולא מהיקישא הלכך מסתבר טפי לומר דשנייה אפי' באונס וכי יקח אראשונה קאי ונראה דדברי הירושלמי הלכתא נינהו. דק"ו דראב"י אינו אלא לרב אבל אנו דקיי"ל כשמואל דמספקא ליה אי תפסי קידושין ביבמה לשוק או לא קשיא מנ"ל דאין קידושין תופסין בחייבי כריתות וכללא הוא בכולא תלמודא דודאי אין קידושין תופסין בח"כ. והריטב"א כ' בקידושין וה"מ למפרך הניחא לרב אלא לשמואל מאי איכא למימר אלא דעדיפא מיניה פריך ע"כ ואיני מבין דבריו הא אף למאי דמשני התם קשיא לשמואל מנ"ל דאין קידושין תופסין בח"כ. ועמש"ל ה"ג בתו' בד"ה מתני' וכו' דאף רב סובר דאיכא לאו ביבמה לשוק. וכ"מ מק"ו דראב"י וראיתי שכיוונתי לדעת תו' והרשב"א וע"ש בקידושין בחידושיו. והא דמשני הש"ס שם בקידושין לקולא ולחומרא לחומרא מקשי' נראה מדברי הבבלי כמכילתין דף ח' דליתא להך תירוצא כמש"ל הלכה א' בתו' בד"ה אי יבמתו וכו' ע"ש ועוד אי קידושין תופסין ביבמה וליחא לק"ו דראב"י קשה נימא קידושין תופסין באשת אח בחיי בעלה דהא אקשיה קרא בפירוש לנדה ועמש"ל בסמוך בתוס' בד"ה ותני כן:

בא להודיעך שהיה מותר בה עד שלא נישאת לאביו עיי' פי' בקונט'. וקשה וכי מפני שהיתה אסורה לו מתחלה מיגרע גרע ולא יתחייב בה וי"ל דה"ק אע"פ שהיה מותר בה מתחלה נאסרה עליו לאחר מיתת אביו דסד"א לפי שהיתה בכלל היתר ונאסרה וחזרה והותר' תחזור להיתירה הראשון כדאמרי' לעיל ריש מכילתין קמ"ל דאפ"ה אסורה עליו. מיהו קצת קשה לגבי בנו לא מצינו שהותרה ומהיכי תיתי לשרויי וי"ל הא מיהת לכ"ע הותרה ע"י מיתת הבעל. וכן צריכין לפרש הא דמשני בסמוך אאשת אחיו ואחות אשה ע"י גירושי אחותה:

ותני כן ע"י ייבום. בבבלי פ' הערל גרסי' הדר אמר רבא בהיותן נכרי' לית להו חתנות נתגיירו אית להו חתנו'. לפום סוגיין י"ל לעולם קרא בגיותן איירי והא דכתיב לא תתחתן לפי דשייך בהו חיתון בגירותן כי היכי דכתיב הכא אשר יקח אע"ג דבאיסורא משתעי קרא ובאיסורא לא שייך ביה לשון קיחה אפ"ה נקט לשון קיחה הואיל ושייך בה קיחה בהיתר ה"נ נאמ' בלא תתחתן. ולפמ"ש תו' דף צז בד"ה הראוי לקיחה קיחה מדלא כתיב בלשון שכיבה משמע דלדרשא דדרך ליקוחין הוא דאתי ולמעט אונסין אבל כי יקח את אחותו ליכא למטעי שר"ל קיחה אלא שכיבה דכ"ע ידעי דאין קידושין תופסין באחותו ע"כ. קשיא ואיש אשר יקח אשת אחיו נדה היא נימא באונסין שריא דליכא למימר הכל יודעין דאין קידושין תופסין באשת אחיו דהך קרא באשת אחיו שגירשה איירי כדמפרש בבבלי דף נד ע"ב דלמא בחיי בעלה רשות אמר קרא ואיש אשר יקח אח אשת אחיו

נדה היא מה נדה אע"פ שיש לה היתר לאחר מכאן בשעת איסורה בכרת אף זו שיש לה היתר לאחר מכאן בחיי בעלה בכרת. וזה אינו ידוע כל כך שאין קידושין באשת אח בחיי בעלה אדרבא מסברא י"ל דקידושין תופסין בה דומיא דנדה שהיא בכרת ואפ"ה קידושין תופסין בה כמפורש בבבלי קידושין פ' האומר. וא"ל כיון דאיכא לקיומי היקישא דנדה לענין איסורא והיקישא דאחות אשה שאין קידושין תופסין בה מקיימין תרווייהו דהא אף בהיקישא דאחות אשה הוקש נמי לנדה דהוקשו כל העריות ולא שבקינן היקישא דמפורש בקרא. ולא שייך הכא למימר דאהדר' למילתא קמייתא קודם שגירשה. ע"כ לומר דאף הבבלי סובר כתירוץ הירושלמי הואיל ושייך בה קידושין ע"י ייבום נקט לשון קיחה ומנדה אין ראיה כל כך דטפי אית לן למילף אשת אח בחיי בעלה מק"ו מיבמה כמפורש שם בקידושין וא"ת א"כ מאי פריך בבבלי מאיש אשר יקח אחותו וגו' הא איכא לשנויי כדמשני בסמוך וי"ל דסובר שאני אחותו דמקין ואילך אין היתר לאיסורה לא ה"ל לקרא למכתב לשון קיחה. והרמב"ם כ' פי"ב מהא"ב ישראל שבעל נכרית משאר האומות דרך אישות וכו' הרי אלו לוקין שנא' לא תתחתן בם ע"כ והקשה הטור אה"ע סי' ז' הא לא שייך לא תתחתן בגיותן ע"ש. ולפמ"ש דסוגיא דבבלי בפרקין ס"ל כדס"ד דרבא מעיקרא פסק כוותיה. אע"ג דבבלי בפרקין יליף לה רבא אנס אשה מותר לישא בתה מדרשא אחרינא ולית ליה הך שינוייא הראוי לקיחה קיחה וכו' מ"מ לדידיה נמי קשיא למה לא כתיב בכולו לשון שכיבה ועוד י"ל דהרמב"ם סובר הא דהדר ביה רבא היינו דס"ל כיון דבגיותן לא שייך בהו חתנות א"כ לא הל"ל לשון לא תתחתן אלא ודאי בין בגיותן בין בגירותן איירי קרא וכיון דבגירותן שייך חתנות לא חש קרא למנקט לא תתחתן. וגם בגיותן בעינן דרך אישות וחתנות. וכן יש לפרש דברי הה"מ שם. אך מדבריו ר"פ ט"ז מהא"ב מבואר שלא כיוון למה שכתבתי ומפני כך צריך לדחוק בדברי הרמב"ם שם ר"פ ט"ז שפסק פצוע דכא כהן לאו בקדושתיה קאי ולפי דברינו א"צ לדחוק וניחא הכל בע"ה גם מיושב קושית תוס' בבלי דף עו בד"ה בהיותו וכו' והדברים ברורים:

בא להודיעך שאם קידשה שקידושין תופסין בה. וקשה למה לי קרא הא כתיב כי תהיין לאיש שתי נשים האחת אהובה והאחת שנואה וכי יש שנואה לפני המקום אלא שנואה בנישואיה ואיזו אלמנה לכה"ג ואמר קרא כי תהיין וכן מפורש בבבלי קידושין דף סח ע"א ע"ש וע"ק הא איצטרך לא יקח לאשמועינן שחייב אף על הקידושין בפני עצמן א"נ מ"ט לא יקח משום לא יחלל כדאמרי אביי ורבא בבבלי קידושין דף עח ויש ליישב:

נעשה אם זכר כאם נקבה. לישנא קמא שבקונט' עיקר דלליישנא בתרא קשה א"כ נימא דאם אמו בשרפה ואנן בשניות תנינן לה וכן פריך בבבלי סנהדרין פ' הנשרפין וא"ת

יקשי נמי אל"ק השתא אם חמותו לא קמה לן אם חמיו קמיהדר עלה וכן מקשי שם בבבלי וי"ל ס"ל לירושלמי כיוון דכתיב אותו ואתהן דשמעינן מיניה אם חמותו כמאן דכתיב בפירוש ושפיר מיהדר עלה וע"ש בבבלי:

בת בתו מן הנשואין וכו'. נ"ל פי' שני שבקונט' עיקר והנך תיבות שהגהתי בבעי' שניי' דבעון קמי ר' אבהו שייכי הכא וה"ג בת בתה מן הנשואין ובת בתו מן האונסין כגון שבא על אשה והולידה בת ואח"כ הוא בעלה כלומר שנשאה. וא"ת מאי קמיבעי' להו הא אין גופן מחולקין וי"ל כיון דחלוקין בלאו ה"ל כגופן מחולקין ועמ"ש בסמוך:

הבא על אשה וכו'. לפי הגהתי בקונט' קשה הא מתני' היא בכריתות ומייתי לה לעיל בריש פרקין דריב"ן סובר דחייב ג' חטאות וחכ"א שלשתן שם אחד הן וי"ל למ"ד גופן מחולקין מחייבי מיבעיא להו הכא נמי חייב ג' או דלמא מודה הכא לחכמים וכן משמע בבבלי כריתות דף טו אבל הכא דאין גופן מחולקין אימא סומכוס כר' אבהו ס"ל דא"ר אבהו א"ר יוחנן שארה הנה זמה היא הכתוב עשאן לכולן זימה אחת. והיינו דמשני ר' אבהו כאן וקשה ר"י למאן קאמר לה לת"ק דסומכוס למה לי קרא הא אפילו בגופן מחולקין פליג ולריב"ן פשיטא דליית ליה להך דרשא דהא מחייב על כל אחת ואחת אלא ודאי לסומכוס קאמר לה. וא"ת הא דאמרו לי שלשתן שם אחד הוא פירש"י בחד קרא כתיבו ובחד לאו הא אם חמותו ואם חמיו מגז"ש מבת בתה יליף כדאמרי' בסמוך בסוגיין ובין למ"ד דון מינה ומינה ובין למ"ד דון מינה ואוקי באתר' לאו דאם חמותו ואם חמיו מבת בתה יליף וי"ל כיון דאם חמותו מגז"ש דזמה דכתיב גבי חמותו יליף כמאן דכתיב בלאו דחמותו דמיא:

למה לא נאמר וכו'. וא"ת הא כבר שניא ליה דזמה היא דכתיב ללמד שהכתוב עשאן לכולן זימה אחת וי"ל ה"ק דלמא זמה לא קאי אלא אבת בנה ובת בתה אע"ג דגופן מחולקין אינן אלא אחת אבל בתה ובת בתה שתים הן הואיל וחלוקין בלאו:

וכר"י דר' ישמעאל אמר למדין מק"ו וכו'. מכאן נראה דס"ל לירוש' דאין ק"ו זה אלא גילוי מלתא בעלמא כדפירשתי בסמוך בקונט' וא"ת למה לא יליף לה מגז"ש דהנה הנה וזימה זימה כדשני רבא בבבלי בסנהדרין דף עו וי"ל הא לר"י פריך ולעיל אמרינן דר' ישמעאל לא יליף למד מלמד ולית ליה גז"ש דהנה הנה וזמה זמה וא"ת הא מיהת יליף הנה מאתהן ה"נ ניליף הנה מאתהן דבשארו כתיב כי ערותך הנה וי"ל כיון דבתו באזהרה נמי לא כתיבא אלא בק"ו יליף האזהרה מבת בתו ה"ל למד מלמד. ותו' כתבו שם בסנהדרין בד"ה תני אבוה דר' אבין וכו' מדבעי קרא משמע דליית ליה גז"ש דהנה הנה וזמה זמה ותימא א"כ בת בתו ובת בנו מנ"ל דבשרפה וע"ק האי איש איצטרך

לכדדרשי' פ' ד' מיתות דף נא אע"פ שאינה כהנת דמאיש דריש כדפי' בקונט' ע"כ. הנה קושיא הראשונה לפום סוגיין לאו קושיא היא דאבוה דר' אבין כר' ישמעאל ס"ל דיליף שרפה בבת בנו ובת בתו מהנה ואתהן. ומ"ש דמאיש יליף כדפי' בקונט'. ודאי הדין עם רש"י כמפורש בסוגיין ומה ת"ל איש. וקושייתן איכא לתרוצי דאבוה דר' אבין כר"מ ס"ל דניסת לפסולין בחנק ולא בשרפה וניסת ללוי וישראל ל"צ קרא דהא לאו מחוללת היא והא דאינה אוכלת כשהיא נשואה לישראל אין הטעם שמחוללת שהרי חוזרת אלא גזרת הכתוב הוא. ואף הש"ס לא קאמר דצריך קרא לרבות ניסת לישראל אלא עיקרו משוס ניסת לפסולין כתיב. תדע דקאמר ודלא כר"מ משמע כולא בבא דלא כר"מ א"נ י"ל עדיפא מינה ה"ל לתוס' לאקשויי לאבוה דר' אבין קשיא רישא. דהך ברייתא דתנא יכול אפי' פנויה נאמר כאן אביה ונאמר להלן אביה מה להלן זנות עם זיקת הבעל אף כאן זנות עם זיקת הבעל או אינו אומר אביה לגז"ש אלא להוציא כל אדם שאם זינתה מאביה בשרפה אבל בשאר כל אדם תידון כבת ישראל ת"ל את אביה היא מחללת ולא שחיללה אביה. מעתה אבוה דר' אבין דמפרש אביה דוקא שזנתה מאביה כמ"ש בקונטרס מנ"ל למעט פנויה וא"ל דאבוה דר"א לא ס"ל כר"א דאמר פנוי הבא על הפנויה עשאה זונה ואין סברא לרבות פנויה שהרי כתבו תוס' דף נ' ע"ב בד"ה ת"ל וכו' דלכ"ע נעשית זונה בכמה ביאות וכי תימא תיקשי נמי לאבוה דר"א הא כתיב היא מחללת דשמעינן מיניה דאיירי בכל אדם ואביה לאו דוקא הא ודאי ליתא דאף אבוה דר"א סובר דשמעינן מהיא מחללת דאיירי בכל אדם וכדשני אביי אליביה פ' הנשרפין דף עו. וכ"מ בירושלמי פ"ז דתרומות הלכה ב' דר"י סובר כאביי דגרסי' שם תני ר' חיננא בר פפא קומי ר' זעירא דר' ישמעאל היא את אביה היא מחוללת את שחילולה מחמת עצמה אלא דסובר אי לאו דכתיב היא מחוללת ה"א באביה דוקא איירי קרא קמ"ל דבכל אדם נמי איירי אבל ליכא לאוקמי לגז"ש וי"ל מכדי אבוה דר"א כמאן אמר לשמעתתי' כר' ישמעאל לפמ"ש לתרץ קושי' הראשונה וכמפורש בסוגיין לקמן ור"י סובר ארוסה בת כהן יצאה לשרפה ולא נשואה ולדידיה לית ליה גז"ש דאביה דמהיכא דממעט נשואה ממעט נמי פנויה כמפורש בבבלי סנהדרין דף נא ע"ב. והשתא דס"ל לר' אבין דארוסה יצאה לשרפה ולא נשואה אייתר לן איש דלרבות נשואה ללוי ולישראל ולנתין וכו' לא צריך קרא כדפריך הש"ס שם דף נ"א ע"א משום דאינסיבא להני לאו כהנת היא בתמיה וליכא לשנויי כדשנינן התם ה"מ היכא דקא מיתחלי השתא אבל הא כיון דקא מיתחלי וקיימא מעיקרא דאמר מר בת כהן כי תהיה לאיש זר כיון שנבעלה לפסול לה פסלה ולישראל נמי ושבה אל בית אביה כנעוריה מכלל דכי איתי' גביה לא אכלה אימא לא תידון בשרפה. דדוקא

כמ"ד נשואה נמי יצאה לשרפה אתיא אבל למ"ד ארוסה דוקא יצאה לשרפה לא נפסלה לתרומה בשביל אירוסין לפסול לה וכ"ש לכשר לה ולא צריך קרא לריבויי. והא דתנן לעיל פ' אלמנה האירוסין פוסל ולא מאכיל ואמרינן עלה בגמרא שם אי בת כהן לישראל היא פסיל לה דהא קנייה בהוייה ואי בת ישראל לכהן היא לא מאכיל לה משום דעולא. נראה אף בת כהן לישראל מדרבנן אסורה אבל מדאורייתא מותרת וכן בדין דאטו משום דקנייי' פסלה הרי כהן שנמכר לישראל לעבד מי לא קאכיל בתרומה אע"פ שהוא קנין כספו של ישראל. ורש"י פי' שם דף סח ע"א דקנייה בהוייה ומשעת הוייה איפסלא לה דכתיב ובת איש כהן כי תהיה לאיש זר ע"כ אסמכתא בעלמא היא ומדרבנן לא קאכלה בתרומה דומיא דבת ישראל לכהן דהא כי תהיה לאיש זר מוקמינן התם בנבעלה לפסול לה והנך דאית בהו הויה לאפוקי חייבי כריתות כמפורש שם ועיקרה מושבה אל בית אביה נפקא דש"מ מעיקרא לא אכלה כמ"ש תוס' שם בד"ה אי בת כהן וכו' ע"ש. וכ"מ בסוגיא דסנהדרין שהבאתי לעיל. גם הרמב"ם כ' פ"ח מה' תרומות האירוסין כיצד בת כהן שנתארסה לישראל אסורה לאכול שהרי יש לכהן קנין בה ע"כ. הרי דמשום שהיא קנינו אסורא ולא מקרא דכי תהיה וכ"כ רש"י בעצמו יבמות דף פ"ז ע"א בד"ה במורם וכו' ע"ש וא"ת א"כ דר' ישמעאל אית ליה הא דתני אבוה דר' אבין א"כ מאי פריך בבבלי סנהדרין דף נ' בריש ע"א ור"י האי את אביה היא מחללת מאי דריש ביה הא איצטרך להא דאבוה דר' אבין וי"ל ה"ה דה"מ לשנויי הכי אלא עדיפא מיניה קמשני. ודרשא זו פשיטא לדברי הכל כמ"ש תו' דף נ ע"ב בד"ה כשהוא אומר וכו' ע"ש. ומ"ש תוס' ביבמות דף סח בד"ה אי בת כהן וכו' ועוד אר"י משום דמהאי קרא דכי תהיה דרשינן נמי דאינה חוזרת בהויה דאירוסין לחזה ושוק נקטינן נמי הכא ע"כ. משמע לפ"ז דכי תהיה אף אניסת לכשר קאי ואינו מוכרח דהא קרא לא קאמר אלא יש לך אחרת שחוזרת לתרומה אבל לא לחזה ושוק והיינו דומיא דניסת לפסול דאיירי בנבעלה וזה ברור לענ"ד. ועוד הא ביבמות בדף פז ע"א מייתי הבבלי אמוראי טובא דדרשי מקרא אחרינא דאינה חוזרת לחזה ושוק ולא מכי תהיה ע"ש. וראיתי להרמב"ם פ"ו מה' תרומות שכתב הלכה ז' ובת כהן כי תהיה לאיש זר היא בתרומת הקדשים לא תאכל שני עניינים נכללו בלאו זה שאם תבעל לאסור לה וכו' ואם תנשא לישראל הרי היא אסורה לאכול במורם מן הקדשים שהוא חזה ושוק לעולם אע"פ שגירשה או מת וכו'. מפי השמועה למדו מלחם ולא כל לחם חוזרת היא לתרומה ולא לחזה ושוק ע"כ. ותימא הא בבבלי במכלתין פז גרסי' ת"ר כשהיא חוזרת חוזרת לתרומה ואינה חוזרת לחזה ושוק אר"ח מאי קרא היא בתרומת

הקדשים לא תאכל במורם מן הקדשים לא תאכל ר"נ אמר רבה בר אבוה מלחם ולא כל לחם פרט לחזה ושוק. ואיך תפס הרמב"ם החבל בתרין ראשין וצ"ע:

ואין עונשין מק"ו במכות דף י"ד כ' תוס' בד"ה ואידך וכו' ומעתה א"ר יצחק בכל דוכתא עונשין מן הדין היינו היכא שאין צריך לענין אזהרה ומהאי טעמא היכא דגמר עונש מאזהרה היינו דוקא משום דאיכא להענישו מן הדין ע"כ וקשה הא בבבלי אהא דאמר אביי על בת בתו עונש כרת על בתו לא כ"ש פריך וכי עונשין מן הדין וכן פריך אר"י בסוגיין טפי ה"ל למפרך מאזהרה וקשיא נמי למ"ד עונשין מן הדין מיהו לא על התוס' תלונתי רק על הגמרא דאיירי במכות דף יז ואפי' למ"ד עונשין מן הדין אין מזהירין מן הדין. א"כ קשיא הו"ל להקשות וכי מזהירין מן הדין גם הבבלי פליג אירושלמי בהא דהא בסוגיין אמרי' דר' ישמעאל סובר מזהירין מן הדין ואין עונשין מן הדין. וי"ל דהא דקאמר הכא למדין מק"ו היינו לענין איסור והיתר טומאה וטהרה אבל לא לעונשין מיהו אי עונשין מן הדין במקום דהוי גילוי מלתא פליגי בה אביי ורבא ועיי' בסנהדרין דף נד: **בלא כך אינו חייב עליה משום אשת אב**. משמע מפורש דסובר הירושלמי לרבנן לא יגלה כנף אביו לאו בשומרת יבם של אביו איירי אלא באשת אב ממש כדפרשתי בקונט' וא"ת א"כ לשמעון התימני מנ"ל דמחייבי כריתות הוי ממזר וי"ל דיליף ליה מאשת אב דה"ל דבר שהיה בכלל וכו' ולא נכלל אלא לענין כרת דכתיב ונכרתו הנפשות וכו' וכן מפורש לעיל ס"פ החולץ הי"ב בירושלמי ע"ש:

להתרייא שאם התרו בו וכו'. וקשה וכי איכפל הכתוב לאשמועינן לאו יתירא בשביל לשון ההתראה וי"ל ה"ק אם התרו בו משוס שתיהן לוקה שנים וכ"מ בבבלי בסוגיין דקאמר ורבנן בשומרת יבם של אביו הכתוב מדבר ותיפוק ליה משום דודתו לעבור עליו בשני לאוין. וקשה הא בפ' החולץ מסקינן שמעון התימני דאמר יש ממזר מחייבי כריתות סובר כרבנן בשומרת יבם של אביו הכתוב מדבר דה"ל חייבי כריתות א"כ מאי דוחקי' למוקמי' בלאוי יתירא תיפוק ליה דאיצטריך למכתביה משום סמוכים וכן לר' יהושע איצטרך לא יגלה לאשמועינן דמלא יקח עד לא יגלה הוי ממזר. וכ"ש דקשיא לפמש"ל פ' החולץ הי"ב בתוס' בד"ה מה אשת אב וכו' דלר"י אף שומרת יבם של אביו מחייבי מיתות ב"ד היא כשהיא לבדו דזיקא בחד אחא ככנוסה ממש היא ע"ש וא"ת איך נאמר דר' יהושע סובר שומרת יבם של אביו בחד אחא חייב מיתת ב"ד כאשת אב ממש הא אמרי' בבבלי נדרים דף עה ע"א שר"ע השיב לר' יהושע אי אתה מודה שאין חייבין עליה סקילה כנערה המאורסה ש"מ דלענין חיוב מיתה מודה ר"י י"ל ודאי לעשות מאמר כאירוסין גמורים מודה ר"י דלא אבל הכא דאיכא כרת משום דודתו סובר ר"י בחד

אחא זיקה ככנוסה לחייבו משום אשת אב וא"ת א"כ לא יקח למה לי תיפוק ליה מלא יגלה לחוד שמעינן דאין ממזר אלא מחייבי מיתות ב"ד וי"ל היא גופא קמ"ל דשומרת יבם של אביו בחד אחא דינו כאשת אב ממש וחייב עלה מיתה וי"ל הא דפריך הש"ס בבלי ותיפוק ליה משום דודתו היינו דקשיא ליה אי משום סמוכים לחוד למה שני קרא וכתב שומרת יבם של אביו ה"ל למכתב דודתו המפורשת בפ' עריות אלא לעבור עליו בשני לאוין:

מהו שיהא הולד ממזר כר"י. וקשה תפשוט שאין הולד ממזר דהא אמרי' בסמוך דמודה ר"י שקידושין תופסין בה ותוס' כתבו בהרבה מקומות בש"ס וכמ"ש בסמוך בשמם דכל מקום שהוולד ממזר אין קידושין תופסין וי"ל היא גופא קשיא ליה כיון דסמוך ללא יבא ה"ל ממזר א"כ אין הקידושין תופסין בה ושני ליה דלא יבא פצוע דכא הפסיק הענין ולא הוי ממזר הלכך קידושין תופסין בה. ותוס' כתבו פ"ק דמכלתין דף י' בד"ה לר' יהודה וכו' וא"ת כיון דמתני' כר"י דאוסר באנוסת אביו א"כ סובר נמי דאין קידושין תופסין בחייבי לאוין דהא בהא תליא כדמוכח ס"פ החולץ דמפרש טעמיה דר"ע דאמר יש ממזר מחייבי לאוין משום דסבר כר"י דמוקי לא יגלה באנוסת אביו וסמוך ליה לא יבא ממזר א"כ אפי' דאי לא משכחת לה ע"ש תירוצם. ולפום סוגיין לק"מ דהא אפי' לר' יהודה לא הוי ממזר מאנוסת אביו דלא יבא פצוע דכא הפסיק הענין אלא דר"ע סובר אי הפסיק הענין ללא יגלה פשיטא דהפסיק הענין ללא יקח איש את אשת אביו דמוקדם בקרא. וא"ת הא מיהת הפסיק הענין וי"ל דאיצטרך למיסמך לא יבא פצוע דכא ללא יבא ממזר ללמד מה ממזר בידי שמים אף פצוע דכא בידי שמים כדאמרי' לעיל פ' הערל ה"ב וע"ש בתו' בד"ה יליף לה וכו' דמסמוכ' יליף ובבבלי פ' הערל דף עה נמי קאמר דאיצטרך לסמכו למילף מה להלן בידי אדם וכו' ע"ש וכיון דפצוע דכא אינו מוליד לא הוי הפסק. ור' יהודה סובר פצוע דכא בין בידי אדם בין בידי שמים פסול כרבנן דס"ל הכי כמפורש לעיל פ' הערל לכך סובר דהוי הפסק. ותוס' כ' דלר"ע לא יבא פצוע דכא לא הוי הפסק משום שאינן בני בנים. ועמ"ש בסמוך בתו' בד"ה א"ל לא יבא וכו'. וא"ת מ"ט דר"י דקאמר בסמוך דאין לוקין עליו וי"ל דא"כ ה"ל למכתב בענין' דעריות. וא"ת הא איצטריך למכתביה הכא כדי לסמכו ענין לונתן דנדע דבאנוסת אביו הכתוב מדבר וכ"מ בבבלי פ"ק דמכילתין דף ד' וי"ל הירושלמי סובר דמשמעות כנף אביו דריש ר"י דבאנוסת אביו איירי קרא. אך קשה הא אי לא כתיב הכא לא שמעינן דבאנוסת אביו איירי דהא ר' יהודה יליף ליה מדסמיך ליה ונתן האיש השוכב עמה וכן מפורש בבבלי פ"ק דמכילתין דף ד' דדריש סמוכים משום דמוכח דא"כ לכתבי' גבי עריות וי"ל דהירו'

סובר דר"י פשטי' דקרא משמע ליה דבאנוס איירי וא"ת למאי דמשני לא יבא פצוע דכא הפסיק הענין א"כ לר' יהודה באנוסת אביו לא הוי ממזר וה"ה בשאר חייבי לאוין א"כ לכתוב רחמנא לא יגלה תחלה סמוך לונתן האיש השוכב עמה ואף לפמש"ל בסמוך דלאו מסמוכים דריש ר"י דבאנוסה איירי מ"מ טפי שייכי אהדדי ונתן האיש וגו' עם לא יגלה והדר לכתוב לא יקח סמוך ללא יבא ממזר. ומעתה מה שכתבתי לעיל פ' החולץ הלכה יב בתו' בד"ה מה אשת אב וכו' ותימא אי הוה כתיבי קראי איפכא וכו'. יש ליישב ר' יהושע כרבנן ס"ל דבשומרת יבם הכתוב מדבר לכך לא כתיב איפכא דלא נימא דבאנוסה הכתוב מדבר משום דסמיך לונתן האיש השוכב עמה וגו'. וי"ל אי כתיב הכי סד"א דוקא מחייבי מיתות ב"ד דומיא דאשת אביו הוא דהוי ממזר אבל חייבי כריתות לא הוי ממזר לכך כתיב לא יקח ולא יגלה לאשמועינן דמלא יקח עד לא יגלה הוי ממזר וא"ת לכתוב רחמנא אחת מחייבי כריתות סמוך ללא יבא ממזר וא"צ להפך הסמוכים י"ל כללא הוא לשתוק אמרי' לכתוב לא אמרי':

א"ל לא יבוא פצוע דכא הפסיק הענין. וא"ת לר"י לא ידעינן איזהו ממזר דהשתא דלא יבא פצוע דכא הפסיק בין לא יגלה ללא יבא ממזר כ"ש שמפסיק בין לא יקח ללא יבא וי"ל האי לא יקח מופנה דכבר כתיב איסורו בפ' עריות אלא לסמכו ענין ללא יבא ממזר כתיב הכא ועיקר מילתא איזהו ממזר ילפינן מאשת אב כדאמרי' לעיל ס"פ החולץ הלכה יב. והשתא גם לר"ע ל"ק דמצי מוקי דלא יגלה כרבנן או כר"י אפ"ה מחייבי לאוין ממזר הוי כמפורש שם בירו':

א"ל אשת אב בכלל כל העריות וכו'. לעיל ס"פ החולץ מסקינן דלאו דוקא דבר שהי' בכלל ממש דפרטא בלאו הוא אלא עיקרא דמילתא אהיקישא סמוך ובכרת הוקשו להדדי. ואף שיש לדחוק לפרש הסוגיא דהתם בענין אחר מ"מ פשטא דסוגיא מתפרשת כמ"ש שם:

הלכה ב

רע"א אביו ואמו קלל וכו'. וא"ת לפי הגהתי בקונט' כבר אפיקתיה לאביו קלל וגו' דבא ללמד דלא בעינן שניהם כאחד וי"ל ר"ע סובר כר' יונתן דמשמע שניהן כאחד ומשמע כל אחד בפני עצמו ובבבלי סנהדרין דף פה גרסי' ת"ר אביו ואמו קלל לאחר מיתה וכו' הניחא לר' יונתן דמייתר ליה קרא אביו ואמו קלל אלא לר' יאשי' מנ"ל דתניא איש איש לרבות בת טומטום ואנדרוגינוס אשר יקלל אביו ואמו אין לי אלא אביו ואמו אמו שלא אביו אביו שלא אמו מנין ת"ל אביו ואמו קלל דר"י ר' יונתן אומר משמע כל א' בפני עצמו וכו' מנ"ל נפקא ליה מומקלל אביו ואמו ור' יונתן האי מיבעיא ליה לרבות

בת טומטום וכו' ותיפוק ליה מאיש איש דברה תורה כל' בני אדם. והרמב"ם כ' רפ"ה מה' ממרים המקלל אביו ואמו נסקל וכו' ואחד המקלל בחייהן או לאחר מיתתן ה"ז נסקל וכו' וכן הטומטום ואנדרוגינוס. והלכה ט' כ' וכן גר שהורתו שלא בקדושה אע"פ שלידתו בקדושה אינו חייב על מכתו וקללתו כשם שאינו חייב על אביו כך אינו חייב על אמו שנאמר ומקלל אביו ואמו את שהוא חייב על אביו חייב על אמו וזה שאינו חייב על אביו אינו חייב על אמו ע"כ. וקשה כמאן ס"ל אי כר' יונתן הא איצטרך אביו ואמו קלל לאחר מיתה ומקלל אביו ואמו איצטרך לרבות בת טומטום ולדידיה גר חייב על אמו כר"י הגלילי דהא לא אייתר לן אביו ואמו קלל לדרשת ר"ע וכן לר' יאשיה איצטריך אביו ואמו קלל לחלק ומקלל אביו ואמו לאחר מיתה וע"ק מ"ש שנאמר ומקלל אביו ואמו את שהוא חייב וכו' הא אפי' כר"ע לא אתי' דאיהו מאביו ואמו קלל יליף ליה כמפורש כאן ובת"כ. ותמהני שלא הרגישו בזה מפרשי דבריו. ונ"ל דסובר הרמב"ם הא דמשני הש"ס לר' יונתן דברה תורה כלשון בני אדם זהו דוקא אם נאמר דס"ל לר' יונתן כר"י הגלילי ומדחזינן דבסוטה פ"ד פריך הש"ס ור' יונתן האי איש איש מאי עביד ליה ש"מ דאף ר' יונתן דריש איש איש ואייתר ליה ומקלל אביו ואמו ש"מ דאתיא לדרשת ר"ע דגר אינו חייב על אמו. והא דתפס להך קרא ושבק לקרא דאביו ואמו קלל דמיניה יליף ר"ע י"ל משום הך ברייתא דבבבלי דיליף מאביו ואמו קלל לאחר מיתה משמע דהכי ס"ל לר' יונתן. ובזה מיושב קושית המשנה למלך ר"פ הנ"ל. והדברים ברורים באין גמגום:

מודה ר"ע בשתוקי וכו'. כ' הרמב"ם פ"ה מה' ממרים הלכה ט' שתוקי חייב על אמו ואינו חייב על אביו. והרב בכ"מ לא גילה מקורו. ונראה שנעלם ממנו לפי שעה סוגיין וגם הת"כ. גם אמ"ש הרמב"ם שם וכן גר שהורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה אינו חייב על קללתו. כ' הכ"מ זה פשוט וכו' ע"ש כאלו הרמב"ם הוציא דין זה מלבו. והדבר מבואר בסוגיין:

גירין מהו שייבמו. וא"ת מאי קמיבעיא ליה מתני' היא גיורת שנתגיירו בניה עמה לא חולצין ולא מייבמין וי"ל מיבעיא ליה טעמא דמתני' משום דאסירי או משום דאינן בני חליצה וייבום ושריא לעלמא ולדידהו. אך קשה הנך דסברוהו למימר באשה שיש לה בנים וכו' ש"מ דסברוהו הטעם דאסור משום דבישראל אסור ואתי לאחלופי א"כ צ"ל דאיבעיא דידה דוקא באחין מן האב דאי באחין מן האם נמי מאי קאמר ואם אינה אשת אחיו יהא כנושא אשה מן השוק. דלמא אינה אשת אחיו מן האב אבל היא אשת אחיו מן האם דאמו ודאית ואסורה לו וי"ל כולי הא לא חששו ודוחק ועיי' בבבלי:

אפי' כן אסור שלא יהו אומרים וכו'. בבבלי בסוגיין גרסי' בני יודן אמתא אשתחררו שרי רב אחא בר יעקב למינסב נשי דהדדי א"ל רבא והא רב ששת אסר א"ל הוא אסר ואנא שרי ופריך ממתני' דתנן לא חולצין ולא מייבמין דמשמע איסורא ע"ש. וקשה דלמא מתני' דוקא לענין ייבום אוסר שלא יאמרו וכו' וקא מישתרי יבמה לשוק לעלמא כמ"ש בקונט' וראב"י לאו במקום ייבום איירי כמ"ש רש"י שם בד"ה נשי דהדדי וכו'. וצ"ל דהבבלי לית ליה הך חששא. ונראה דקאסר ר' יוחנן אפי' שלא במקום ייבום דהא סברוהו למימר דוקא באשה שיש לה בנים אוסר ואתא ריב"א לומר דאפי' באשה שאין לה בנים נמי אסור ש"מ דתרתי אית ליה חששא דאיחלופי וחששא שיאמרו ראינו מצות יבום בגרים. ומזה סייעתא לפסק הרי"ף דפסק כרב ששת דאוסר למנסב נשי דהדדי ודלא כרמב"ם דמתיר ועמ"ש לקמן בפרקין בתו' בד"ה א"ל והתנינן:

גר שנתגייר והיה נשוי אשה ובתה וכו' כונס אחת וכו'. כ' הרמב"ם פי"ד מהא"ב הלכה טו הנושא גיורת ובתה הגיורת או שתי אחיות מן האם יושב עם אחת מהן ומגרש השנייה וכ"כ בש"ע יו"ד סי' רסט סעיף ה'. וכ' הה"מ ברייתא פ' נושאין נשא אשה ובתה כונס אחת ומוציא אחת ופי' בגר שנשא בגיותו אשה ובתה ונתגיירו עמו קאי כ"פ המפרשים ורבינו כ' דין זה במי שנשא אשה ובתה שנתגיירו ואפי' היה זה שנשאן ישראל ודינו ודאי אמת וכ"כ רש"י ע"כ. וקשה בסוגיין מבואר כדברי המפרשים ודלא כדעת הרמב"ם שהרי מסיים בד"א שלא הכיר באחת מהן משנתגייר ש"מ דבגר שנשא בגיותו אשה ובתה איירי. ומדמסיים ואם הכיר את שתיהן כיון שהכיר הכיר ש"מ דבדיעבד לא יוציא ודלא כרמב"ם. ומ"ש הה"מ שכ"כ רש"י. לא ידענו מאי קאמר דז"ל רש"י וא"ת שנשא גיורת שנתגיירו האם והבת דלית להו קורבה דכקטן שנולד דמי ל"ל גר אפי' בישראל נמי מצי למימר הכי ע"כ. מדבריו אלו משמע בהיפך אס"ד דאף לאחר שנתגיירו אסורים ה"ל לתנא למיתני דינו בישראל שנשא גיורת ובתה הגיורת אלא ודאי לאחר שנתגיירו לית בהו איסורא מיהו בסנהדרין דף נח ע"א פירש"י בד"ה נשא אשה ובתה אשאר גרים קאי כשנשאם בגיותם ונתגיירו עמו א"נ אהא קאי ומשום דהך גיורת קאמר וה"ה לישראל גמור. ונראה דהרמב"ם דייק פירושו מדברי הבבלי שם דגרסי' התם אמר מר נשא אשה ובתה כונס אחת ומוציא אחת לכתחלה לא יכנוס השתא אפוקי מפיק לכתחלה מיבעיא התם קאי וכו'. וקשיא אס"ד בישראל שריא בדיעבד אם כנם אשה ובתה לישני כונס אחת ומוציא אחת היינו שנשאה בגיותו ולא בא עליה לאחר שנתגייר. ולאחר שנתגייר לכתחלה לא יכנוס ועוד לפ"ז צ"ל דהבבלי והירושלמי פליגי דהא לירושלמי באם בא עליהן לאחר שנתגייר לא יוציא ובבבלי אמרי' דיוציא ואפי' בדיעבד כדאמרי' השתא

אפוקי אפיק וכו' וכמ"ש. לכך מפרש הא דתניא נשא אשה ובתה איירי בישראל והואיל ואיכא תרתי לריעותא דאתי לאחלופי בישראל וגם הגיורות יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה הלכך יוציא אבל בנשאה בגיותו דליכא למיחש לאחלופי אלא משום שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה וכו' הלכך בדיעבד לא יוציא. נמצא שני התלמודים שוין. מיהו עדיין קשיא ה"ל לרמב"ם לבאר דין דנשא בגיותו אשה ובתה וצ"ע:

אחות אמו יוציא אחות אביו יקיים דר"מ. כתבו תוס' בסוגיין דף צח ע"א בד"ה נשא אחותו וכו' ומיהו נראה לר"י דהך ברייתא פליגי אירושלמי וב"ר דהא משמע דכ"ע מוקי הכא קרא לאחות אב ואחות אם והיינו כרבנן דהתם ע"כ. וקשה הא בסוגיין מפורש דלכ"ע אחות אב יקיים ומאי רבנן דקאמרו ונראה שט"ס הוא בתו' וצ"ל והיינו כר' ביבי דהתם ר"ל דר' ביבי קאמר מעתה אחות אביו אסורה שהיא סמוכה לו. ותימא ודאי אין דברי ר' ביבי אמורים אליבא דר"מ דהא מפורש תנינא בברייתא דקאר"מ אחות אביו יקיים ועוד וכי אין אחותו סמוכה לאביו כמו אחות אביו אלא דר' ביבי בא להוסיף ולא לגרוע ואר' חנין פריך כדפירשתי בקונט' וזה ברור. ולפמ"ש בקונט' דלמסקנא מתרץ קושית ר' ביבי וכ"מ בב"ר א"א לקיים דברי תוס'. וצ"ע. מיהו לענין גר פליג הבבלי. דבסוגיין אמרי' אחותו בין מאב בין מאם יוציא דר"מ ובבבלי אמרי' לכ"ע אחותו מאם יוציא מאב יקיים:

משם ראיה ותהי לי לאשה. עיי' פי' בקונט' ונראה דה"פ ותהי לי לאשה למה לי אלא ה"ק והי' ראוי' לי לאשה כדדרשי' מולו תהי' לאשה דאונס אשה הראויה לו. ובמה היתה ראוי' שהיא בת אחיו דאמרי' בבבלי במכלתין דף סב הנושא בת אחותו עליו הכתוב אומר אז תקרא וה' יענה וכ' תוס' ה"ה בת אחיו. ש"מ דא"ל מתחלה קורבא דאבא אית לי בהדה. ועמ"ש לקמן בפרקין בתו' בד"ה זאת והיפ"ת בב"ר סי' יח האריך בפי' סוגיין. וכל מעיין ישפוט בצדק שאין פירושו מחוור. ופירושי בקונט' אמת ויציב:

התיבון הרי אחותו וכו'. וקשה הא ר"י הלכתא קאמר ומאי קשיא ליה מברייתא ונראה דסובר המקשה דר' יוסה אליבא דר"מ קאמר למלתי' וכן משמע בבבלי בסנהדרין דף נח ע"ש מיהו קשה מאי פריך מאחותו דלמא מדרבנן אסורה וכמ"ש בקונטרס:

ובגלל התועבות האלה וגו'. בבבלי סנהדרין דף נו ע"א גרסי' ת"ר שבע מצות נצטוו בני נח דינין וכו' רש"א אף על הכישוף ר' יוסי אומר כל האמור בפ' כישוף ב"נ מוזהר עליו לא ימצא בך וגו' ובגלל התועבות האלה וגו' ולא ענש אא"כ הזהיר. וקשה א"כ מאי פריך הכא מר"ש הא ת"ק פליג עליה וסובר דאינן מוזהרין על הכישוף ש"מ דלית ליה הך דרשא דר"ש אלא מפרש לקרא ה' השונא כישוף שמכחישין פמליא של מעלה גירשם

ע"י כך מארצו א"נ ה"ק ובגלל אחת מהתועבות האלה גירשם מארצו אף בכולם יגרש ישראל אם יעברו ובפ' כישוף כתיב נמי ע"ז מעביר בנו למולך א"כ הכא בעריות נמי לאו מחמת עונש קאה אותם הארץ אך ה' שונא זמה והוציאם מארצו א"נ בשביל אחת מהעריות והיינו מיתת ב"ד קאה אותם אבל אינן מוזהרין על שאר חייבי כריתות. מיהו הא דגרסי' בספרי אר"ש מלמד שהוזהרו וכו' בבבלי סנהדרין דף ס' משמע דלית ליה לר"ש הך דרשא. דגרסי' רש"א אף על הכישוף מ"ט דר"ש דכתיב מכשפה לא תחיה וסמיך ליה כל שוכב עם בהמה כל שישנו בכלל שוכב עם בהמה ישנו בכלל מכשפה לא תחיה ע"כ. אך קשה מנ"ל דנצטוו מאז על הכישוף כשהיו ב"נ דלמא כשניתנה התורה נתחדשה הלכה שמצווין על הכישוף וי"ל:

א"ל והתנינן וכן שפחה וכו'. וקשה מאי פריך מבני חורין אעבד בבני חורין איכא איסורא משום איחלופי וי"ל קסבר הש"ס טעמא דמתני' שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה ואס"ד דעבד מותר באמו א"כ לא שייך בעבד הך חששא שיאמרו באנו וכו' ועיי' בתוס' דף צח:

הלכה ד

זאת אומרת וכו'. כ' תוס' דף צט בד"ה ספק וכו' אמרי' בירושלמי זאת אומרת וכו' פי' אע"פ שיכול לבוא וכו' מכאן יכול להיות ראיה לפי' ריב"ן והנושא בת אחותו דוקא בת אחותו אבל בת אחיו אין עושה כ"כ מצוה דמבטל מצות יבמין ע"כ. וקשה לפי תוס' מאי ראיה מייתי ממתני' דלמא שאני הכא דחיובא הוא לנשא' לקיים מצות יבמין ועוד טפי ה"ל לאתויי ראיה ממתני' דריש מכלתין דקחשיב נמי בתו. א"ו פי' השני שבקונט' עיקר והיינו דכתבו תוס' יכול להיות ראיה וכו' ועמש"ל בפי':

הלכה ה

ולא פסולות. פי' בקונט' כגון שפחה משום כהן וכ"פ רש"י. וא"ת ל"ל משום כהן הא אפי' ישראל נמי אסור בשפחה וי"ל מלתא פסיקא נקט דבישראל מצינו לפעמים מותר בשפחה כגון שנמכר לעבד אבל כהן לעולם אסור בשפחה לשמואל בפ"ק דקידושין ע"ש:

מהו שיביאו שתי מנחות וכו'. וא"ת איך יקריב העבד מנחה ממעות שאינו שלו דהא כל מה שקנה עבד קנה רבו וי"ל דמתנין מי שהוא הרב מקנה לעבדו במתנה קמח המנחה. מיהו למ"ד אם נתן מתנה לעבדו לא קנה העבד כלל צ"ל דמזכה לו הקמח ע"י אחר ועיי' בבבלי בקידושין דף כג ע"ב בתו'. בד"ה ור' אליעזר וכו':

מהו שיעידו עדות אחת ותעלה להם עדות אחת וכו'. וקשה הא תנן פ"ק דמכות נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה ובאלו ודאי אחד מהן פסול וי"ל דאיבעי' היא

בשלא כיונו להעיד בראיית המעשה ואמרי' התם פ"ק דמכות דאמרי' להו אי אמרי למיחזי אתינן מה יעשו שני אחין שראו באחד שהרג את הנפש. וזה שלא כדברי הרמ"ה שכתב הסמ"ע בח"מ סי' לו ס"ק ד' בשמו שאם העיד הפסול עמהן פוסל כל העדות אע"פ שמתחלה בא לראות ע"ש מיהו בטור שם כתב בשם הרמ"ה דבעינן מיהת שיעיד הפסול תוך כדי דיבור לפ"ז י"ל דהאיבעי' דהכא היא בשלא העידו תוך כדי דיבור. אך קשה דוקא בשלישי הוא דאינו פוסל אלא תוך כדי דיבור אבל בשנים הראשונים אע"פ שהעיד השני אחר כדי דיבור פוסל עדות הראשון וכ"כ הטור סי' לח וכן מפורש בדברי רש"י שם בד"ה והוא שהעידו וכו' וגדולה מזו כתבו תוס' שם דאפי' בשהעיד השלישי לאחר כדי דיבור אם לא הוזם פוסל עדות הראשון ע"ש. וא"ל דשני עדים אלו כעד אחד הן ואינו פוסל האחד את השני דמ"מ יש לנו לפסול העד שהעיד לפניהם או לאחריהם ועוד מדתנן עדותן בטלה משמע אפי' עד אחד לא הוי וזה פשוט וברור וי"ל דאיבעיא היא בדיני ממונות וכמ"ש לקמן בסמוך ואליבא דר' יוסי דתנן התם א"ר יוסי בד"א דאם נמצא אחד מהן קרוב או פסול כל העדות בטל דוקא בדיני נפשות אבל בדיני ממונות תתקיים העדות בשאר. ודוחק לאוקמי האיבעיא שלא אליבא דהלכתא ובכל הני גווני דאמרן:

או ייבא וכו'. וא"ת מאי מספקא ליה למה לא נימא דעדותן בטלה כיון דהוה עדות שאי אתה יכול להזימה וי"ל בעייתו לעדות ממון ומספקא ליה אם גם עדות ממון בעינן עדות שאי אתה יכול להזימה או לא. והרמב"ם כ' פ"ב מה' רוצח וכל עדות שאינה ראויה להזמה אינה עדות בדיני נפשות. משמע דפשיטא ליה דבדיני ממונות הוי עדות וראיתי בלח"מ פ' ך' מה' עדות דמקשה על הרמב"ם דפשטא דגמרא משמע דאין חילוק בין דיני ממונות לדיני נפשות לענין עדות שא"א יכול להזימה דבטלה ע"ש. ובד"מ בח"מ סי' לג כ' בשם נ"י בדיני ממונות אף עדות שאי אתה יכול להזימה כשרה ומה"ט מכשיר בעדים הקרובים לדיינים גם כשהעד הוא טרפה ע"כ. וכ' הסמ"ע שם וקיצר כאן מר"ם משום דרבים חולקים עליו ע"כ. ולא מצאתי בנ"י שכ' דבד"מ עדות שא"א יכול להזימה כשרה אלא שכ' עדים הקרובים לדיינים כשרה. וי"ל דהטעם דהא אפשר שיוזמו בב"ד אחר אבל שיהו עדי ממון כשרים אפי' במקום דליכא לקיים בהו כאשר זמם מי אמר. ומ"ש גם כשהעד הוא טרפה יכול להעיד. דברי תימא הם מי איכא למ"ד דטרפה לא יעיד בדיני ממונות הא איכא לקיומי ביה הזמה לענין ממון וצ"ע. ובעיקר הדין נראה דאף בדיני ממונות בעינן עדות שאתה יכול להזימה דאל"כ קשיא מתני' ר"פ אד"מ דתנן התם מה בין דיני ממונות לדיני נפשות וכו' ולא קחשיב הא אלא ודאי כל מאי דלא תנן התם שוין והוא בכלל משפט אחד יהיה לכם. וכ"מ מדברי תוס' ר"פ אד"מ ע"ש. ולפמ"ש

הפוסקים דמ"ד דעדי ממון לא יהיו קרובים לדיינים סובר נמי דבד"מ בעינן עדות שאתה יכול להזימה א"כ צ"ל דהיר' סובר בד"מ בעינן עדות שאתה יכול להזימה דבירושלמי פ' שבועת העדות מפורש דאף בד"מ לא יהו העדים קרובים לדיינים ע"ש. שוב ראיתי שהש"ך בח"מ ס' לג האריך בדין זה וכיוונתי במקצת הדברים לדעתו והנאני:

הלכה ו

ובכורו יהא רועה וכו'. עיי' פירושי בקונט' וכ"פ רש"י. משמע לעולם הוא רועה עד שיפול בו מום ותימא הא חייב להקריב בכור תוך שנתו כדכתיב תאכלנו שנה בשנה. ואל תשיבני מכל הני דתנן בבכורות פ"ב ירעו עד שיסתאבו דהתם איירי בספק בכור ואי אפשר להקריבו שמא מביא חולין לעזרה אבל הכא דודאי בכור הוא וכי בשביל הנאתן יעברו על מצות ל"ת. ולא ראיתי להרמב"ם שהעתיק דין זה וצ"ע:

היה טמא ובעל מום וכו'. בבבלי ב"ק דף ק"י גרסי' היה בעל מום נותנו לאנשי משמר ועבודתו ועורו שלו. וכ' רש"י ל"א גרסי' עבודה ועורה לאנשי משמר כיון דהם הקריבוהו. ומסוגיין מבואר דגירסת רש"י עיקר דאין לפרש ועורן עליהן היינו לטמא ובעל מום דקשיא בשלמא בעל מום הוא שלו כיון דראוי לאכול וכפירש"י שם אבל טמא ודאי אינו שלו דהא אינו ראוי לאכול ולא להקריב. וא"ת לפי גירסת רש"י למה לא תנא גם טמא בברייתא י"ל דכ"ש הוא מבעל מום. וכגיר' רש"י כן היא גירס' הרמב"ם פ"ד מה' כלי המקדש:

ומתניתא עבדא לון כזקן וכחולה. כ' תוס' בפרקין דף צט ע"ב בד"ה ואין מוציאין פי' בקונט' בל"ק אם היו חייבים עולה או חטאת וכו' כדפירשתי במתני' והקשו ע"ז בקונט' הא אמרי' בהגוזל קמא היכא דלא מצי עביד עבודה אף שליח לא מצי משוי ונראה לר"י דשאני הכא אם יבא אליהו ויאמר שהוא כהן ראוי לעבוד עבודה כמו חולה וזקן שנותן לאיזה משמר שירצה וכו' וכן מצא ר"א בהדיא בירושלמי היה זקן או חולה נותנה לכל משמר שירצה היה טמא או בעל מום נותנה לאותו משמר ותערובות עבדי להו כזקן וחולה ע"כ. הנה קושית רש"י ודאי קושיא נכונה היא לפי פירושו דעיקר מה שאין מוציאין מידו היינו שהעור והבשר שלהן ליתן לכל מי שירצו כמפורש בדבריו ולא יהיו אלא כזקן וחולה הא מפורש בבבלי ב"ק דף קי אם היה זקן וחולה נותנה לכל כהן שירצה ועבודתה ועורה לאנשי משמר. ומהירושלמי אין ראיה דס"ל בזקן וחולה עבודתה ועורו שלו כמפורש בסוגיין. וא"ל דתוס' מפרשי' ואין מוציאין מידו היינו לענין זה שנותנין לכל כהן שירצה וה"ל דומיא דזקן וחולה וה"ק אין כופין אותם לתתם לאנשי משמר וכפרש"י אבל לא שיתנו העור והבשר לכל מי שירצה דלשון אין מוציאין מידן משמע

דבר שיש בו הפסד וריוח וע"ק הא ודאי מקמי דאתי לידי בל תאחר אפילו כל אדם נמי אין כופין והרשות בידו להשהותו ליתנו לכל משמר שירצה ולא שייך הכא אין מוציאין מידם. דודאי לאו ברשיעי איירי דעבר בבל תאחר וכ"כ תוס' פ"ק דר"ה דף ו' וי"ל קסברי תוס' דמטעם שאם יבא אליהו וכו' עדיפי התערובות מזקן וחולה דאם כהן הוה בהאי שעתא דאקריבי' הוא ראוי לאכול משא"כ זקן וחולה בהאי שעתא אינן ראויים לאכול:

הלכה ז

אלא בשאנס. נראה דדוקא קאמר אבל בזנות ליכא לאוקמי דקתני סיפא ועולה במשמרו של זה ושל זה ואי בזנות אסור לשמש בכהונה דבעינן זרעו מיוחס אחריו דצריך שידע אבוה מני וא"ת א"כ אפי' באונס נמי וי"ל הא דבעינן זרעו מיוחס אחריו דרבנן ובזנות דשכיח גזרו ובאונס דלא שכיח לא גזרו. וכה"ג מחלק בבבלי בסוגיין בין זנות לנישואין. ואני תמה אבבלי דפריך אשמואל ממתני' ודחיק למוקמי מתני' בשינויא דחיקא ולא מוקי לה באונס. ודוחק לומר דס"ל דזנות ואונס כהדדי שכיחי דהדבר ברור דאינו כן וצ"ע:

וסברנן מימר כרבנן וכו'. עיי' פי' בקונט'. ומצינו כיוצא בזה כמה פעמים דקאמר סברוה למימר קאי הכי במסקנא וכ"כ תוס'. ומשנתינו ודאי לא אתי' כר' יוסי דתנן ואינן חולקין על הגורן ור' יוסי סובר חולקין תרומה לעבד בלא רבי וכן מפורש בבבלי בסוגיין וכ"מ לעיל הלכה ד:

מתני' אמרה כן הוא אונן עליהן וכו'. וקשה אדסייעא ליה מרישא תקשי ליה מסיפא דתנן הוא אינו מטמא להן ש"מ דמספק אינו מטמא ודלא כר"ח וי"ל דה"ק מתני' נמי דייקא במה דאר"ח דאוננין על הספק:

א"ל והתנינן אר"ח אוננין וכו'. וקשה למה לא הקשה ממתני' דאין לומר דשאלו גם על הטומאה דגם זה ה"ל למפשט ממתני' דאינו מטמא וכמ"ש בסמוך וי"ל דשאלו לענין טומאה ואין ראיה ממתני' דאם נאמר דמטמאין על הספק א"כ שניהם צריכין לטמא בו והא ודאי חד מינייהו מטמא עצמו שלא כדין אבל בשאר ספיקות כגון ספק בן ח' ספק בן ט' י"ל דמטמאין וכדרבי חייא:

ויאות מ"נ בן ט' הוא ימול וכו'. וה"ה ספק בן ז' או בן ח' ימול ממ"נ דבן ז' מלין אותו בשבת. וז"ל הרמב"ם פ"ק מה' מילה מי שנולד בחודש השביעי אם נולד שלם ה"ז וולד קיימא ומלין אותו בשבת ספק בן ז' ספק בן ח' מלין אותו ממ"נ אם בן ז' הוא ושלם בדין הוא שידחה שבת וכו'. וכ' הטור ויראה מדבריו בשגמרו שערו וצפרניו איירי מדכתב והוא שלם א"כ אפי' בודאי בן ח' נמי מלין אותו וכ' הכ"מ הא דכ' הרמב"ם והוא שלם

היינו שהוא שלם באיבריו אלא שקשה לי מהיכן הוציא מ"ש אם נולד שלם כלומר באבריו ע"כ. ואני תמה שהרי לא כל הנולדים בשביעי חיים אלא אם היתה תחלת יצירתו לכך שיוולד בשביעי אבל אם היה ראוי להוולד בתשיעי ונולד בשביעי ודאי גרע מבן שמונה וכ"מ לעיל פ' החולץ דף יג וכ"כ הרמב"ם שם הל' י"א ומי שנולד בחדש השמיני קודם שתגמור ברייתו שהוא כנפל מפני שאינו חי ע"כ. אלא כשהוא שלם באבריו אזלינן בתר רוב הנולדים בשביעי כשהם שלימים באבריהם שהן חיין וזה פשוט וברור:

שאל מי אמר שמותר לחתוך בשר שלא לצורך. נראה דהכי קיי"ל שהרי באזמל העמידו דבריהם במקום כרת אפי' בודאי כ"ש הכא דספק הוא שהעמידו איסור טלטול במקום ספק. ומזה סייעתא לדעת הרי"ף והרא"ש שהשמיטו הא דרב אדא דאמר מותר למול הספק ממ"נ ובריית דספק בן ז' או בן ח' מוקי לה בשלא גמרו הסימנים ואנן מהלינן תינוק שלא גמרו הסימנים וכן משמע בבבלי פ' הערל. וכ"כ הב"י בי"ד סי' רסו. וע"פ הדברים האלה פירשתי כל הסוגיא והוא הנכון שבזה ליכא פלוגתא בין התלמודיים:

ברם הכא אי אפשר לעמוד עליו. בבבלי מסכת מכות ד' טז גרסי' קשיא דר"י אדר"י אי לרשב"ל תרי תנאי אליבא דר"י אי לר' יוחנן ל"ק הא דידיה הא דרבי'. וקשה הא בין לר"י בין לרשב"ל קשיא ר"י אדר"י בתרוייהו וכ"פ רש"י א"כ ה"ל לשנויי סתמא תרי תנאי וכו'. ונראה ודאי לרשב"ל ל"ק מהא דקאר"י בשם ר"י הגלילי שהרי מסיי' בה ר' יהודה חוץ מנשבע לוקין עליו וקסבר רשב"ל אף להבא קאמר לוקין והא דקאמר רשב"ל טעמא דכתב רחמנא בנותר הא לאו הכי לוקין אלמא לאו שאין בו מעשה לוקין משמע אפי' נותר ה"א דלוקין י"ל ה"ק מסברא לאו שאין בו מעשה אין לוקין דבעינן דומיא דלאו דחסימה שיש בו מעשה אלא כיון דמצינו שחייב הכתוב בנשבע לשקר שלוקה אעפ"י שאין בו מעשה מדכתיב לא ינקה סד"א דכל לאו שאין בו מעשה לוקין לכך איצטרך לאשמועינן בנותר דפטור. ולר' יוחנן ל"ק מהא דאר"י בהכה את זה וחזר והכה את זה פטור דאי אפשר לעמוד עליו לעולם וכדאמרי' כאן דלעולם היא התראת ספק משא"כ בשבועה שאוכל ככר זה היום ולא אכלה דכשעבר היום ולא אכל למפרע הוי התראת ודאי אבל לרשב"ל ודאי קשיא דהא איהו מדמי להו אהדדי ע"ש היטב בסוגיא דמכות ותמצא כי נכון הוא ועמש"ל פ"י הל"ו בתו' בד"ה כמ"ד וכו'. א"נ ר' יוחנן סובר כאידך ברייתא דמייתי הכא ובבבלי בסוגיין דאפי' שניהם בבת א' פוטר ר' יהודה ומקרא יליף ליה דפטור כדמסיק בסמוך. ר"י בעי מחלפה שיטתי' דר"י וכו'. בבבלי חולין דף צא מסיק דמיפשט פשיט ליה לר' יהודה דנוהג בירך ימין ומתני' כאידך דר"י דסובר התראת ספק לאו שמה התראה דתני' לא תותירו ממנו עד בקר בא הכתוב ליתן עשה אחר לא

תעשה לומר שאין לוקין עליו דברי ר"י. וצ"ל דהירושלמי סובר דלא פשיטא ליה ומוקי למתני' ככ"ע. מיהו קשיא לי בבבלי הוה מצי לשנויי דמתני' אתיא כאידך דר"י דפוטר אפי' בהכה שניהם בבת אחת דמקרא יליף דבעינן אביו ודאי כדמסיק בסוגיין בבבלי וירושלמי. והך שינויי' עדיפא דאתיא ככ"ע ולפמ"ש בתו' בסמוך לא אתיא הך שינוייא כר' יוחנן:

רבי יודה בעי מעתה וכו'. עיי' פי' בקונט'. וקשה כשיש בו כזית בכדי אכילת פרס ה"ל כאלו עכשיו נמי ודאי הוא ולא דמי כלל להתראת ספק לכך נ"ל להגיה מעתה נבלה שביטלה בטרפה מאחר שודאי היה לו וכו' וה"פ אם נתערבו זה בזה ואכלן ה"ל התראת ספק וכן מפורש בבבלי בזבחים פ' התערובות דף עח ארשב"ל הפיגול והנותר והטמא שבללן זה בזה ואכלן פטור אי אפשר שלא ירבה מין על חבירו ש"מ תלת וכו' וש"מ התראת ספק לאו שמה התראה וע"ש ברש"י ותו'. ור' יודה סובר בפשיטות דחייב עלייהו. ולפ"ז אתי שפיר תירוץ הש"ס:

אביו ודאי לא הספק וכו'. כ"ה בת"כ פ' קדושים וא"ת הא אפיקתי' אביו ולא אבי אביו וי"ל חדא מאביו ואמו דהכאה קדריש ואידך מאביו ואמו דקללה קדריש וקסבר מקשינן הכאה לקללה. ובבבלי מפיק ליה מהיקישא ע"ש:

הדרן עלך פרק נושאין

פרק יב

הלכה א

מצות חליצה. ת"ל חלוץ הנעל. וא"ת א"כ אפי' ביחי' נמי כשר וי"ל הא כתיב זקני דמשמע דבעינן דיינים ואין ב"ד פחות משלשה וקשה הא דגרסי' בבבלי קידושין דף לב ע"ב ת"ר מפני שיבה תקום יכול אפי' זקן אשמאי ת"ל זקן ואין זקן אלא חכם שנאמר אספה לי שבעים איש מזקני ישראל. אמאי נילף מהכא דזקן אפי' הדיוט במשמע ועוד בסנהדרין דף יד ובסוטה דף מו משמע דזקני סתם משמע אפי' הדיוטות וי"ל דהתם מדכתיב שיבה וזקן דייק דאס"ד אפי' הדיוט א"כ זקן למה לי. מיהו למאן דמפרש התם יכול אפי' זקני אשמאי היינו אפי' עכו"ם במשמע קשיא דלמא איצטרך זקן למעט עכו"ם דהא מיהת בדיינים משתעי קרא ועכו"ם פסול לדון ולעולם אפי' אינו חכם חייב בהידור וקימה. ועמ"ש בחידושי קידושין שם:

כמ"ד בישראל פרט לגרים. תימא דפליגי תנאי בתיבה אחת לזה ה"ל ריבוי ולזה מיעוטא ונ"ל דבהא פליגי תרי בישראל כתיבי בפרשה להקים לאחיו שם בישראל ונקרא שמו

בישראל מ"ד לרבות את הגרים סובר דה"ל מיעוט אחר מיעוט לרבות ומ"ד למעט סובר דאיצטרך חד בישראל לרבות הדיוטות וכ"ה בבבלי ואידך מחלוץ הנעל נפקא:

בישראל פרט לגרים. וקשה בת"כ פ' מולך תניא בישראל לרבות נשים ועבדים וכי היכי דמרבינן עבדים מבישראל כ"ש דאית לן לרבויי גרים וא"ל שאני התם דכתיב גר מפורש וע"כ צ"ל דלרבויי עבדים קאתי דאכתי אית לן למימר בישראל למעט עבדים קאתי דהא הך תנא אית ליה בישראל מיעוטא הוא ולא ריבויא וי"ל ברייתא דת"כ אתיא כמ"ד בישראל ריבויי' הוא א"נ י"ל דטפי אית לן לרבויי מבישראל נשים ולחייבינהו ואת העבדים מלמעט עבדים לפטרינהו ואת הנשים דקיי"ל לקולא ולחומרא לחומרא מקשינן וה"נ כן הוא:

תמן האזרח פרט לגרים. בת"כ פ' מועדות תניא אזרח זה אזרח האזרח להוציא את הנשים כל האזרח לרבות את הקטנים בישראל לרבות גרים ועבדים משוחררים. וכ' בק"א בישראל לרבות את הגרים ל"ג לה דה"א דהאזרח לרבות את הגרים ואמרו בישראל אינו אלא לרבות את העבדים שהם בהם ועמהם אבל אינן מהם ע"כ. והדבר קשה להגיה הספרים וע"ק אחר כל מליצתו לא מצאתי שמחלק בשום מקום בין גרים ועבדים משוחררים דשניהם גרים גמורים הם ובכמה מקומות בש"ס אמרו אין לי אלא בני ישראל גרים ועבדים משוחררים מנין משמע מפורש דשניהם שוין ומחד ריבויא נפקי. וגירס' הילקוט שמביא הט"ז בי"ד ריש סי' א' ע"ש נוסחא מוטעת היא כמ"ש הש"ך שם בנק"ה ע"ש והדבר ברור כל מקום שמפורש בקרא הגר עבדים משוחררים בכלל וע"ק אחרי דאיצטרך ה"א דהאזרח לרבויי גרים איך אפיקתי' הת"כ לאסמכתא להוציא הנשים. וע"ק הא מפורש בקרא בכמה מקומות האזרח והגר ש"מ דגר לאו בכלל אזרח הוא איך נאמר דה"א דהאזרח לרבויי גרים אתי אדרבא משמע טפי המיוחדים והמיוחסים שבאזרחים. ונ"ל דה"פ אזרח זה אזרח ומשמע בין איש בין אשה מישראל אבל לא הגרים וה"א דהאזרח דמשמע מיוחדים שבאזרחים ממעטינן מינה נשים. והשתא דאמרי' דמיעוטא דנשים הלכתא היא כמפורש בבבלי סוכה דף כח פריך הש"ס התם קרא למה לי היינו כולא קרא דאזרח למה לי ומשני לרבות את הגרים סד"א האזרח בישראל אמר רחמנא ולא את הגרים קמ"ל ר"ל אי לא כתיב אזרח הייתי אומר בישראל למעט גרים אבל השתא דכתיב אזרח ה"ל מיעוט אחר מיעוט ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות. וזו היא כוונת הת"ק דקאמר בישראל לרבות גרים ועבדים משוחררים וא"ת תרי מיעוטי למה לי י"ל קושיא זו קשיא אכלל המדה הזאת וכבר עמדו עליה רבותינו בעלי תוס' ז"ל. והדברים

ברורים ופי' זה כולו מחמדים. ואף שמדברי רש"י שם בסוכה אין נראה כן מ"מ יש לכוין דבריו למ"ש ולענ"ד הוא נכון:

איתתניי תני חליצה בשנים פסולה וכו'. קצת קשה למה הביא ברייתות הא לקמן בפרקין במתני' פליגי בה ת"ק ור"ש. גם הא דמייתי בסמוך שני ברייתות דפליגי בחליצה בלילה הא מתני' היא בסמוך דפליגי בה ת"ק ור' לעזר:

אפי' כמ"ד חליצה בגרים כשרה מודה בשנים שהיא פסולה וכו'. וקשה למה לא קאמר נמי איפכא אפי' מ"ד חליצה בגרים פסולה מודה בשנים שהיא כשרה דהא פסול גרים מבישראל נפקא ובעינן עד שיהא אביו ואמו מישראל אע"ג דכשר אפי' לדיני נפשות דגר אפי' כשאמו מישראל מקרב אחיך ממעטינן דפסול לחליצה כמפורש בבבלי דף קב. א"כ על כרחך לומר דלאו מטעם דחליצה דין פסול הגר אלא גזרת הכתוב הוא לפ"ז י"ל דכשרה אפי' בשנים. מיהו כל זה לפירש"י דסובר גר דן ישראל דיני ממונות אפי' גר גמור אייתר בישראל להחמיר בחליצה מדיני נפשות אבל לשיטת תוס' והרי"ף והרשב"א דגר גמור פסול לדון ישראל בד"מ א"כ בישראל לא מהני אלא להשוות חליצה לדיני נפשות ודאי אין להקל בפחות משלשה. אך קשה דמסיק שהרי דיני ממונות כשרה בגרים ופסולין בשנים. משמע דס"ל כרש"י דדיני ממונות גר ממש דן את ישראל וי"ל דה"ק גר שאתה פוסל לחליצה דהיינו אמו מישראל הוא כשר לדיני ממונות ואפ"ה בעינן שלשה וזו ראיה מבוררת שיטת הרי"ף. אך לדברי כולם קשיא לי הא דאמרי' בבבלי שם בחליצה עד שתהא אביו ואמו מישראל מנ"ל דלמא קרא אתי למעט גר שהורתו ולידתו בקדושה דכשר לדיני ממונות דהא אמרי' בבבלי כתובות דף מד דישראל מעליא היא אבל בשאמו מישראל כשר לחליצה ודוחק לומר דשקולים הם מי שאמו מישראל ומי שהורתו ולידתו בקדושה. ואחרי כל אריכת הדברים שהאריכו המהרש"ל והמהרש"א בתו' בד"ה לענין וכו' לא מצאתי ישוב לקושיא זו וצ"ע:

וענתה ואמרה אין עניי' אלא מפי אחד. ותימא הא כתיב וענו הלוים ואמרו וגו' ושם בסתר וענו כל העם ואמרו אמן הרי שכל הלוים אמרו והעם ענו אחריהם לכך נ"ל דה"ג אין עניי' אלא מפי אחר. אך קשה הא כתיב בביכורים וענית ואמרת וכתיב ויען איוב ופירשו שהוא לשון הרמת קול א"כ אף הכא נאמר שהאשה תאמר בהרמת קול. מיהו בירושלמי ביכורים פ"ג גרסי' אמתני' בראשונה מי שיודע לקרות קורא מי שאינו יודע לקרות מקרין התקינו שיהא מקרין את מי שיודע ושאינו יודע תני אין עניי' אלא מפי אחד ולא עוד אלא שסמכו למקרא וענית ואמרת. ונראה דהיינו טעמא דתנן במתני' סוף פרקין היו מקרין אותה. ולא ראיתי לא' מן הראשונים שכתב טעמא דמתני' ודלא

כמ"ש תוס' בריש פרקין דהטעם דצריכין יודעין להקרות משום דעל הקריאה אינן יכולין לשאול בקיאין אם הקרו יפה ע"ש וקשה למה אינן יכולין לשאול על הקריאה הלא יכולין לקרות לפני חכם כמו שקראו לפני היבם ויבמה. אלא ודאי כמ"ש דסמכו אקרא שיקרא הדיין לפניהם:

למי נצרכה לר"מ וכו'. וא"ת תיקשי ליה סיפא דתנן סנדל שיש לו עקב כשר משמע הא לכתחילה לא וכן מקשים תוס' וי"ל בשלמא אי רישא דוקא ניחא דתני סיפא איידי דרישא אבל דוחק לומר כולא מתני' לאו דוקא. והא דמשני בבבלי משום דבעי' למיתנא סיפא אמפיליא חליצתה דיעבד תנא רישא נמי דיעבד שינוי' דחיקא הוא וכד מסיק תנאי היא הדר בי' מהך שינוייא ומוקי למתני' כר"מ. והרא"ש כ' מדקאמר וכי יש סנדל במקומינו משמע במקום שאין סנדל חולצים במנעל לכתחלה והרמב"ן חלק עליו ומפרש שר"י תמה שר"מ אוסר לכתחלה אפי' במקום שאין שם סנדל. ולולי דמסתפינ' אמינא דפשטא דשמעתתא דאף במקום שיש סנדל חולצין במנעל לכתחלה דאס"ד לכתחלה בעינן סנדל איך לא שם ריב"ב לבו על כך להדר אחר סנדל וכי לא היה אומן שם בנציבין שיכול לעשותו אלא ה"ק מעולם לא ראינו סנדל במקומינו א"נ ה"ק בכל מקום חולצין במנעל שהולכין בו תדיר כיון שבמקומינו הולכין במנעל חולצין בו ונ"מ דא"צ למיהדר למיעבד מנעל כעין סנדל וזו היא דעת הרמב"ם ועיי' בב"י א"ע סי' קסט:

א"ל הא רבן כפף. משמע דוקא כפיפה שריא אבל מיושב לגמרי אסור. מכאן ראיה לדברי הפוסקים דאסור לישב דאפי' אכפיפה שאל ר' בא אם נוהגין להקל בכך. וטעמא דמלתא דכתיב ועמד ואמר ותניא בספרי אין דברי' הללו אמורי' אלא בעמידה נראה דאכולא פרשתא קאי דהא לא כתיב בתר הכי שישב. אבל גירסת הרמב"ם בספרי אין אומרים דבריהם אלא בעמידה. משמע דוקא אמירה צריכה להיות בעמידה אבל לא החליצה. ועמ"ש בסמוך בד"ה אע"ג וכו' ועיי' ברשב"א ובב"י שם:

וגוררתו בימין. גירסת תוס' והרא"ש בפרקין וגוררתו בשמאל. וקשה הא דמסיים כדי שתהא חליצה והתרה בימין משמע דאף גרירה בימין דאל"כ ל"ל למתני גרירה וה"ל למימר כדי שתהא וכו' קודם וגוררתו. לכן נראה גי' שלפנינו עיקר וכ"ה גי' הרי"ף וה"מ וש"פ עיי' בב"י שם:

אע"ג דרב אמר עד שתחלוץ ותרוק מודה רב וכו'. וקשה למאי קרי ליה עיקר כיון דתרווייהו בעינן ואפשר לענין עמידה קאמר השתא קריאה שאינה מעכבת צריכה להיות מעומד כ"ש התרת הרצועות וכ"מ מלשון הטור אה"ע סי' קסט וז"ל ואיני יודע למה כ' ויושבת הלא מצות חליצה מעומד ועיקר חליצה התרת מנעל וחליצתו ועי"ל דנ"מ אם

חלץ לה האחין אע"פ שלא רקקה ולא קראה פסולה משא"כ בקריאה ורקיקה ולא חלצה לא פסלה ולא ידעתי למה אמר התרת הרצועה הו"ל עיקר מצוה החליצה ואין לפרש כפי' קמא שפירשתי בקונ' דא"כ לא פריך מידי מהא דאמר רב דבעינן נמי רקיקה מיהו בבבלי דף קב משמע כל"ק דאמר רב התרת יבמה לשוק בשמיטת רוב העקב ופריך מדתניא רוב רגלו וכו' ועמש"ל בסמוך בתו' בד"ה כיני:

אם רצה להחזיר וכו'. וא"ת ללישנא בתרא שבקונט' כשחולצת אחר התרתה אמאי לא הא שתיהן בה והן על הסדר וי"ל כיון דאפסקא ביניהן חליצה פסולה לאו על הסדר נינהו ובעינן שיהו שתיהם בחד נעילה וכה"ג אמרי' בתקיעות של ר"ה:

באמפיליא והחולצה לקטן וכו'. בבבלי בגיטין פ' כל הגט גרסי' אמר שמואל כ"מ ששנו חכמים גט פסול פסול ופוסל חליצה פסולה פסולה ופוסלת' מן האחין במערבא אמרי משמיה דר"א שמאל ולילה פסולה ופוסלת קטן ואנפיליא פסולה ואין פוסלת. ונראה זו היא מימרא דר"א דהכי והיינו כפירושא קמא שבקונט'. ותוס' כתבו שם בד"ה קטן וכו' וא"ת שמואל ובני מערב' במאי פליגי וכו' ע"ש. ולפי הגי' שלפנינו בבבלי בפרקין דף קה אר"י אמר רב זו דר"מ וכו' לק"מ גם גי' הרי"ף והרא"ש והרשב"א היא אר"י אמר רב. ועמש"ל בפרקין בתו' בד"ה וחולצת לקטן. כ' הרשב"א בחי' דף קב מיהו באנפיליא של בגד חליצה פסולה הויא כדתנן במתני' ומתניתא ותמהני על הרמב"ם שכתב דאינה חליצה כלל ובשל סיב כ' דהויא חליצה פסולה והא דאמר רבא האי מגין הא לא מגין האי טעמא לר"מ הוא בלחוד אבל לרבנן דדרשי תחש שניהם שוין ל"ש של בגד ל"ש של סיב ובשל בגד תנן במתני' חליצתה פסולה וכ"כ הה"מ וסיים בה ואין דברי הרמב"ם מוכרחין לחלק לרבנן בין מגין ולא מגין ע"ש. ואני תמה על הרשב"א דמסיק אנפיליא של בגד חליצתה פסולה כדתנן במתני' הא מפורש קאמר ר"א הא דתנן באנפיליא חליצתה פסולה לאו דוקא אלא שאינה כשר' וכדברי הרמב"ם ומתני' כרבנן וא"ל דסמיך אדשמואל דפליג על ר"א שם ומפרש חליצה פסולה דמתני' פסולה ופוסלתה דא"כ ה"ל להביא פלוגתייהו דשמואל ור"א ועוד דלמא ע"כ לא פליגי שמואל ור"א אלא בלישנא דמתני' אי פסולה פוסלתה דוקא וכמ"ש תוס' שם גבי קטן דלא פליגי לענין דינא אלא בלישנא דמתני' א"כ ה"נ נימא באנפיליא דמודה שמואל לר"א דלרבנן אינה פוסלתה ומתני' דר"מ היא דהא סיפא דמתני' סנדל של עץ מוקי לה שמואל כר"מ כדאיתא בבבלי דף קג ע"ב. וא"ת כיון דאינו מגין לר"מ כבגד לרבנן א"כ לשמואל אנפיליא ודאי אף לרבנן פסולה ופוסלתה כמו לר"מ וי"ל ודאי טעמא רבא איכא לחלק ביניהם דבגד לרבנן מיעטיה בקרא וכמאן דלא עביד מידי דמיא אבל אינו מגין לא מועטיה קרא אלא מסברא

אמרי' נעל ראוי להגין והאי בגד נמי מגין מיהת במקצת אלא שאינו מגין כראוי הלכך פסולה ופוסלתה ועוד הא סתמא דגמרא בבבלי בסוגיין כר"א אזלי דקאמר קב הקיטע מני ר"מ אנפיליא של בגד מני רבנן וקשה ה"ל להקשות מבת בוקתיה וחולצת מן הקטן חליצתה פסולה מני ר"מ דלרבנן לא ה"ל למיתני פסולה לשמואל ואנפילי' של בגד רבנן א"ו דחליצתה פסולה לאו דוקא וכר"א ואף שיש להשיב דהש"ס רוצה לדייק אף לר"א קשיא הך ברייתא מ"מ מדכלל הך תנא אנפיליא של בגד והחולצת לקטן בחד בבא ש"מ דשוין הם. ולאביי דמוקי הך ברייתא כרבנן ודאי צ"ל דס"ל כר"א דחליצתה פסולה לאו דוקא דהא קתני והחולצת לקטן חליצתה פסולה ואס"ד דוקא קאמר א"כ קשיא הך ברייתא לר"א ולשמואל לדינא דהא תרוייהו סברי לרבנן חליצת קטן אינה כלום וכמ"ש תוס' שם. כללא דמלתא לרבנן אנפיליא של בגד אינה חליצה. ועיי' בחי' הרשב"א סוף פרקין. ופש גבן לברורי מנ"ל להרמב"ם לחלק בין אנפיליא לסנדל של עץ ונראה דיצא לו מהא דגרסי' דף קג ע"ב סנדל של עץ חליצתו כשרה מאן תנא אמר שמואל ר"מ היא דתנן הקיטע יוצא בקב שלו דר"מ ר"י אוסר אבוה דשמואל אומר במחופה עור ודברי הכל. וצ"ל לאבוה דשמואל הא דתניא רישא באנפיליא של בגד פסולה אתיא נמי כר"מ כיון דאינו מגין וכדרבא וכ"כ המהרש"א וסיים בה וניחא דלא מפליג בדידיה ותני ברישא סנדל של עץ פסולה בד"א בשאין מחופה עור וכו' דלר"מ סנדל של עץ דמגין כשר אפי' בלא חיפוי עור ומתני' לד"ה שנויה ע"ש. ודברי הרב אלו תמוהין שהרי עדיין קשיא לפלוג ולתני בדידה באנפיליא בד"א בשאין מחופה עור וכו' דהא באנפיליא מודה ר"מ דפסול דאינו מגין אלא ודאי תנא דמתני' אתי לאשמועינן אע"ג דלרבנן סנדל של עץ בשאינו מחופה פסול אינו דומה לפסול השנוי ברישא באנפיליא אינה חליצה כיון שאינו מגין ובסנדל של עץ פסולה ופוסלתה וקמ"ל אי הוי מפליג בדידה באנפיליא בין מחופה עור לשאינה מחופה עור לא שמעינן סנדל של עץ מינייהו לפי שאין דיניהן שוה לענין פסולייהו. וא"ת למה לא מוקי הש"ס גם לברייתא כנ"ע וכקושית המהרש"א לשיטתו ע"ש י"ל דרבא לא ניחא ליה למוקמי במחופה עור כי היכי דלא ניחא ליה לשמואל למוקמי מתני' בהכי וכ"ש הוא דהא בברייתא ברישא תני בשל שעם וכו' סתמא ומסיים בה באנפיליא של עור משמע בשעם לאו במחופה עור איירי ועי"ל דרבא רוצה לשנויי אף אליבא דשמואל דודאי אתייא ברייתא כר"מ דתנא בה החולצת לקטן חליצתו פסולה והיינו פסולה ופוסלתה ורבנן פליגי עליה ואמרו אין חליצת קטן כלום אבל לר"א דקיי"ל כותיה אתיא נמי הך ברייתא כנ"ע. נמצא דברי הרמב"ם שרירן וקיימין. ומ"ש המהרש"א דף קב מאי קשיא ליה ממתני' דהכא אמתני' דתרומת הלשכה ויה"כ לישני דאתיין כר"מ

וצ"ע ע"ש. ול"נ דלק"מ דא"כ קשיא סתמא דהכא אסתמא דהתם דלדידהו סתמא דהכא כרבנן ולא כר"מ. גם מ"ש המהרש"א דף קד ע"א בגמ' אי מוקי סתמא תניא אע"ג דהך סתמא כיחידאה אתיא וכו' ע"ש לפמ"ש ל"ק דהך סתמא איכא לאוקמי ככ"ע. וכ"ש לפמ"ש תו' דלא פריך אלא דעבד כיחידאי אבל אלכתחלה לא פריך ע"ש. מיהו קשה הא הך סוגיא דף ק"ד לשמואל אזלי וי"ל שמואל לא מוקי הך ברייתא ככ"ע כמו מתני' ויש לחלק:

מ"ד חליצתה פסולה בשהיתה אנפיליא של עור ומנעל של עור. כ' הרשב"א דף קב אע"פ שאין נראה כן מגמרין מדבעא מיניה ר"נ מרבה שני מנעלים זה על זה מהו ופרישנא דקרעתי' לעילאי ושפלתיה לתתאי וקאי עלה משמע דבכה"ג מיבעיא ליה הא שפלתינהו לתרווייהו חליצה מעליא היא דחליצה איכא וגלוי כרעא איכא וכו' ע"ש. ולפמ"ש בקונט' דאיירי שלא חלצה אלא המנעל א"כ לא פליגי הבבלי והירושלמי אהדדי. א"נ הירושלמי איירי שהתירה למנעל וחזרה והתירה לאמפיליא ואח"כ חלצה למנעל ואח"כ חלצה לאמיפיליא חליצתה פסולה לפי שאין החליצה וההתרה על הסדר אבל באמפיליא של בגד אין התרתו וחליצתו כלום דבעינן שלא יפסיק התרה וחליצה מדבר הכשר לחליצה:

אר"ח מ"ד יוצאין באמפיליא של בגד וכו'. כתב בש"ע א"ח סי' קכח סעיף ה' לא יעלו הכהנים לדוכן במנעלים אבל בבתי שוקים שרי וי"מ אם הם של עור. וכתב מג"א ונ"ל של בגד ומחופ' עור שרי בכל ענין ועמ"ש סי' תקנד סי' ו' ע"כ. וקשה הא מפורש כתב שם דשל בגד ומחופה עור אסור וי"ל דסובר בט"ב דאסור משום תענוג אסור אפי' מחופה עור אבל בכהנים אינו אסור אלא משום קשירה ובבתי שוקים לא שייך קשירה ואינו אסור אלא משום לא פלוג ובכה"ג שהוא של בגד אין לגזור ודוחק:

בסנדל של שעם. פירשתי בקונט' דלאו שפיר עבד דתני' בברייתא וכו'. ובבלי דף קד גרסי' רבה בר חיי' עבד עובדא במוקי וכו' וכתבו תוס' ה"מ למפרך אימור דאמרי רבנן בדיעבד לכתחלה מי אמר וכו' ע"ש. דבריהם תמוהי' מנ"ל דברייתא בדיעבד תני' אי משום דקתני חליצתה כשרה הא קתני נמי בהך בבא והחולצת מן הגדול דהא ודאי לכתחלה שריא דזו היא כמצותה ועל כרחך לומר איידי דבעי ליתני בסיפא באנפיליא פסולה דאפילו בדיעבד פסולה תני נמי רישא דיעבד וכה"ג משני בבלי דף קב ע"א וע"ק בין לאביי דמוקי להך ברייתא כרבנן ומחופה עור ובין לרבא דמוקי לה כר"מ לתרווייהו לכתחלה חליצתה כשרה וצ"ע וראיתי ברשב"א בחי' דמסיק כמ"ש ועמש"ל ה"ב בד"ה הלכה וכו'. ובטור אה"ע סי' קסט כ' סנדל של עץ של סיב של שעם ומחופה עור וכו'

או שחלץ באנפיליא של עור וכו' או במוק החליצה כשרה דיעבד ע"כ וכ' הב"י איכא למידק אנפיליא של עור אמאי אינה כשרה אלא דיעבד וצ"ל דצורת אנפיליא משונה וכו' ע"כ. וקשה א"כ נאמר שכל מקום יעשה סנדל של חליצה כמנהג מקומו וזה דבר אשר לא שמענו. גם מאי דקשיא לן אדברי תוס' קשיא נמי אטור. ומדברי הרמב"ם שכתב חליצתה כשרה לשון דיעבד אין ראיה שכן מנהגו לכתוב לשון הש"ס. גם מדברי הרא"ש יש להוכיח דסנדל של עץ מחופה עור אפי' לכתחלה חולצין בו שכתב אהא דאר"י אמר שמואל סנדל התפר בפשתן אין חולצין בו פירש"י בל"ק שיש תחתיו בגד וכו' ולא נהירא דלא גרע מסנדל של עץ דתנן במתני' חליצתה כשירה ואוקמה אבוה דשמואל במחופה עור וד"ה וכו' ונראה כל"ב שתפרו במשיחת פשתן וכו' ונראה דאין חולצין בו לכתחלה קאמר וכו' ע"כ. ואס"ד דסובר הרא"ש דסנדל של עץ מחופה עור לכתחלה לא אמאי לא מפרש כפי' הראשון והא דקשיא ליה מסנדל של עץ ומחופה עור הא שמואל נמי אין חולצין לכתחלה קאמר א"ו פשיטא ליה להרא"ש דסנדל של עץ ומחופה עור אפי' לכתחלה שפיר דמי וצ"ע:

כיני מתני' בקושר מן הארכובה וכו'. כתב הרא"ש בפרקין והא דקאמר בירושלמי כיני מתני' בקושר וכו' לא בא למעוטי אלא לאשמועינן דבעינן שאף הקשירה תהא מן הארכובה ולמטה בסנדל שלהם שאינו יכולה לעמוד בלא קשירה ע"כ וכ"כ הרשב"א וקשה דבכולא תלמוד ירושלמי כשאומר כיני מתניתא בא להגיה ולפרש מתני' שאין לפרשה בענין אחר זולת כפי מה שהגיה והא דפריך בבבלי רגלים פרט לבעלי קבין ה"פ מהתם שמעינן דמדאורייתא עד השוק איקרי רגל ולא למעלה ממנו כדפריך בסוגיין בסמוך וכ"כ הרא"ש. אך קשה מאי פריך הבבלי דלמא מרגלים ממעטינן מי שאין רגלו שלם והא ודאי דעד השוק נמי בכלל רגלו הוא. ומ"ש הרא"ש ותימה לפסול החליצה משום שנתקשרו הרצועות למעלה מן הארכובה דמאי נ"מ היכן נתקשרו הרצועות רק שחלצה נעלו מעל רגלו והא דקאמר בירושלמי עיקר חליצה התרת הרצועות נראה שסנדל שלהם לא היה יכול לעמוד ברגל בלא קשירה וכ"מ מלשון הירושלמי דקאמר קושרו עד שיכול להלוך בו וכו' אבל מנעל שיכול לעמוד בלא קשירה לא ידענא למה תפסול החליצה אם קשר למעלה מן הארכובה או אפי' חולץ בלא קשירה שלא נרמזה קשירה בתורה ולא נאמר הל"מ ע"כ. ולענ"ד הדברים מראין בהיפך דדרך הסנדל והמנעל להיות ברגל עצמו עד השוק אלא שקושרין אותו למעלה מן השוק ובקרא כתיב וחלצה נעלו מעל רגלו הרי דקפיד קרא לחלוץ המנעל ממעל רגלו ועל החליצה שברגל עצמו לא קפיד ש"מ עיקר החליצה התרת הרצועות ומ"ש מדקאמר עד שיכול להלך בו נראה

דכוונת הירושלמי שאף שעיקר חליצה התרת הרצועות מ"מ יהא המנעל ראוי לילך בו דבלאו הכי לא מיקרי נעלו. נמצאו כל דברי הירושלמי קיימין. והדברים ברורים. ועמ"ש בסמוך בתו' בד"ה שניא וכו':

ותני עלה ביד עד הפרק וכו'. כ' הרמב"ם בפי' המשנה ערכין ריש פ"ה אע"פ שהיד ודאי היא עד פרק הזרוע אבל בנדרים הולכין אחר לשון בני אדם ע"כ. ותימה הא מפורש שם בגמרא דף יט ע"ב מדאורייתא הקיבורת כולו קרוי יד ובקידוש ידים הלכתא גמירי לה עד הזרוע. גם לא ראיתי להרמב"ם ז"ל בחיבורו הגדול שביאת דין קידוש ידים ורגלים עד היכן. ואף בפירושו פ"ב מזבחים האריך בשאר דיני קידוש ידים ורגלים ולא הזכירו וצ"ע:

שנייא הא דכתיב מעל רגלו. כ' תוס' דף קב ע"ב בד"ה מאי מעל רגלו ש"מ שלופי הוא וא"ת הא איצטרך מעל להכשיר שוק לחליצה וכו' ע"ש. נראה שגירסתו אינה כגירסה שלפנינו דקאמר א"כ לכתוב רחמנא במעל רגלו אלא גירסתם סתמא א"כ מאי מעל רגלו וכו' ולפמ"ש לעיל בסמוך בד"ה כיני דקרא אתי לאשמועינן שיתיר הרצועות מעל רגלו ממילא שמעינן נמי מיניה דשלופי הוא דליכא למימר זרוזי הוא הא עדיין לא כתי' שילביש החלוץ המנעל בלא קשירה דנאמר שהיבמה תקשור הרצועות על רגלו בשלמא אי שלופי הוא שפיר דסתמא כשהולך לפני ב"ד נעלו קשור ברגלו ואמר קרא שתתיר הרצועות מעל רגליו אבל אי שלופי היא קשיא כמ"ש:

התיב כהנא והא כתיב ובשלייתה וכו'. כ' המהרש"א הא ודאי דרגלו דהכא ליכא לפרושי ירך דהא כתיב מעל רגלו ולמעלה מירך לא שייך חליצת מנעל וכו' ע"ש ולפמ"ש דחליצה דמעל רגלו היא התרת הרצועה אף למעלה מירך שייך התרת הרצועה כמו קב הקיטע שנקטע רגלו עד הארכובה וקשור למעלה מארכובה:

הלכה ב

תני ר"ח כשר וכו'. ונראה דר"ח ור"ה לא פליגי דר"ח בע"ז של עכו"ם שיש לה ביטול ולא כתות שיעוריה ור"ה איירי בע"ז של ישראל ועיר הנדחת נמי לר"ח דמכשיר איירי בשופר מנכסי הרשעים המופקד בעיר אחר ולא נקבץ לתוך שללה והברירה ביד הנפקד להביא לשם. והא דקאמר בסמוך הכל מודין וכו' היינו דבלולב לד"ה אפי' ע"ז של נכרי אין יוצאין בו דאע"ג דאית בי' שיעורא השתא מיהת אינו נקרא שלכם. ודחקני לפרש כן לקיים דברי תוס' בדף קג ע"ב בד"ה סנדל וכו' ע"ש. ועמ"ש בסמוך בתו' בד"ה הכל מודים וכו':

הכל מודים בלולב וכו'. משמע דאיירי בע"ז של עכו"ם כדפירשתי בקונט' דבע"ז של ישראל אף שופר פסול דכתות מיכתת שיעורא ואף שופר צריך שיעור כדתנן פ"ג דר"ה.

ואין סברא לומר דפליג הירושלמי אבבלי בהא. ומסוגיין קשיא לי אמ"ש המג"א בא"ח סי' תרמ"ט ס"ק כ' לולב שאינו ראוי לאכילה כל שהוא שלו אע"פ שאסור בהנאה לכם קרינן ביה ע"ש. א"כ מאי קאמר ר"י בלולב כתיב לכם לא משל איסורי הנאה הא בלולב אף איסורי הנאה לכם קרינן ביה. ואף אם נאמר דסוגיין איירי בע"ז של ישראל כיון דאין לה ביטול לא מיקרי לכם אבל בשל עכו"ם שיש לו ביטול אע"ג דעכשיו אסורה לו מיקרי לכם מ"מ קשיא להמג"א שהרי קאמר שם דלכך איצטרך לטעמא כתות שיעוריה לפי שלולב מיקרי לכם ע"ש ולא שייך כתות שיעוריה אלא בע"ז של ישראל כמפורש שם בש"ע סעיף ג' וצ"ע:

הכל מודים בסנדל של עיר הנדחת שהוא כשר וכו'. כ' הרמב"ם פ"ד מה' יבום הלכה כ' סנדל של תקרובת ע"ז ושל עיר הנדחת וכו' פסול. וכ' הה"מ והוסיף רבינו עיר הנדחת ופשוט הוא שהוא כתקרובת ע"ז שאין בטלה עולמית. וכתב שם בהגה"ה לפי גי' הה"מ תימא על רבינו איך מדמה עיר הנדחת לתקרובת ע"ז דלא כירושלמי שכתב בהדיא הכל מודים בסנדל של עיר הנדחת שהוא כשר דכתיב חלוץ הנעל מ"מ ע"כ. ודברי המגיה תמוהין דהא א"ר מנא כמה דאת אמר תמן יום תרועה וכו' כן את אומר הכא חלוץ הנעל מ"מ. ובסמוך מפורש מאן דדריש יום תרועה מכשיר נמי בשופר של ע"ז ה"ה מאן דדריש חלוץ הנעל מ"מ מכשיר נמי בסנדל של ע"ז ומאן דפוסל בסנדל של ע"ז פוסל נמי בשל עיר הנדחת וזה ברור:

מתני' מסייעא לר"י סנדל של קש וכו'. וקשה וכי אלימא ממתני' דתנן סנדל של עץ כשר ומפרשינן בחבטין של עץ וי"ל דדייק מדלא הודו למדרס ש"מ דבכולהו קש איירי כדפרישית בקונט'. וא"ת לר"י מ"ש אנפיליא דתנן ברישא חליצתה פסולה וי"ל שאני אנפיליא של בגד דאינו מגין והכי משני רבא בבבלי בסוגיין:

אבל חכמים לא הודו למדרס. ותימא דתנן פ"ב דעדיות ג' דברים אמר ר"ע על שני' הודו לו ועל אחת לא הודו לו על סנדל של סיידי' שהוא טמא מדרס ועל שירי התנור ארבעה שהיו אומרים שלשה והודו לו וי"ל הא דמייתי הכא ברייתא היא ותניא בה דלא הודו לו וכ"מ בבבלי שבת דף סו ע"א דגרסי' שם דתניא סנדל של סיידין טמא מדרס ואשה חולצת בו ויוצאין בו בשבת דר"ע ולא הודו לו והתני' הודו לו א"ר הונא מאן הודו לו ר"מ ומאן לא הודו לו ר' יוסי וקצת קשה דלא פריך בשבת ממתני' דעדיות דתנן הודו לו. ודברי הכ"מ פכ"ה מהלכות כלים תמוהי'. וכבר הרגיש בזה התי"ט שם בעדיות. ולדינא משמע בסוגיין אפילו מאן דמטהר סנדל של קש מטומאת מדרס משום דאיירי בסנדל של סיידין שאינו עשוי כלל להילוך וקסבר האי תנא אף על גב דלפעמים מטייל בו עד

ביתו לאו מנעל הוא אבל העושה סנדל של עץ להלך בו חולץ בו דסנדל מיקרי. ובבבלי בסוגיין ובפ' במה אשה מפורש מ"ד דיוצאין בסנדל של עץ בשבת מתיר נמי לחלוץ בו. ותמה אני מדברי הרמב"ם שבפ' י"ט מה' שבת פסק דאין יוצאין בו ובה' חליצה פסק דאין חולצין בו ואם חלץ חליצתו פסולה ובפכ"ה מה' כלים פסק דסנדיל של סיידין טמא מדרס וצ"ע ועיי' בבבלי בשבת פ' אלו קשרים דף קיב. ומסוגיין יש ראיה לפירש"י והראב"ד דסנדל של סיידין הוא משל קש ועיי' בחי' הרשב"א בשבת פ' במה אשה:

הלכה כר"י לענין שבת. בבבלי פ' אלו קשרים דף קיב גרסי' א"ר יוחנן כמחלוקת לענין טומאה כך מחלוקת לענין שבת אבל לא לחליצה והוינן ר"י אליבא דמאן אי אליבא דרבנן לענין טומאה ולענין שבת מנא אבל לחליצה לא הוי מנא והתנן חלצה של שמאל בימין חליצתה כשירה ואלא אליבא דר' יהודה וכו' אבל לא לחליצה דמנא הוא אימר דאמרינן חלצה של שמאל בימין כשרה היכא דלמלתיה מנא הוא הכא למלתיה לאו מנא הוא דאר"י נפסקה החיצונה טהור אלמא לאו מנא הוא ע"ש. וקשה דלמא לעולם כרבנן והא דתנן חליצתה כשרה היינו דיעבד ור' יוחנן דקאמר אבל לא לחליצה מודו רבנן לר' יהודה לכתחלה לא ובבבלי בפרקין דף קג מפורש דשל שמאל בימין דיעבד דוקא כשר ואפשר לומר מכדי סתמא דש"ס דשבת למאן אזלי לר"י ור"י סובר הא דתנן במשנתינו חליצת' כשרה לשון דיעבד לאו דוקא אלא איידי דסנדל שאינו שלו נקטי'. תדע דהא לעיל בסוגיין א"ר הילא בשם ר' יוחנן אפי' סנדל כולו של עץ כשר והא אפי' לכתחלה מותר דהא מייתי סייעתא לר"י ברייתא דתניא בה סנדל של קש האשה חולצת בו והיינו אפי' לכתחלה וכן כתב הרשב"א בחי' שבת פ' במה אשה דף סו ע"ב בד"ה מאן הודו וכו' בשם תוס' הא דתנן סנדל של עץ חליצתה כשרה ה"ה לכתחלה ואיידי דבעי למיתני סיפא באנפיליא של בגד חליצתה פסולה ואפי' דיעבד תנא רישא חליצתה כשרה ע"כ ויש כאן חסרון הניכר וצ"ל ואיידי דבעי למתני שיפא חלצה בלילה חליצתה כשרה דוקא דיעבד תנא רישא חליצתה כשרה כדאמרי' התם ביבמות דף ק"ב לענין מנעל דנקט חליצתה כשרה איידי דבעי למתני סיפא אנפיליא של בגד חליצתה פסולה. ולא ידעתי למה להו לתו' לומר איידי דסיפא לימרו איידי דאחריני דתנא עמהן כגון סנדל שאינו שלו ושל שמאל בימין דקא"ר יוסף מפורש דדיעבד דוקא. גם דוחק לומר דכלל התנא בחד בבא הנך דחליצתן כשרה לכתחלה והנך דאינן כשרים אלא דיעבד וצ"ע ועמש"ל הלכה א בד"ה בסנדל וכו'. שמעינן מיהת דסבירא ליה לר' יוחנן חליצתה כשרה דסנדל של עץ לכתחלה הוא ה"ה לשל שמאל בימין דהא בחדא בבא תני להו חלצה בסנדל שאינו שלו או בסנדל של עץ או בשל שמאל בימין חליצתו כשרה. אך קשה מאי קשיא ליה ממתני'

חלצה בשל שמאל בימין כשרה דראוי להלך בו שהרי הרצועות מחוברין בו ואפשר להדקו אבל נפסקה החיצונה אע"ג דראוי למנעל אחר התיקון כדמשמע מפירש"י שם מ"מ קודם התיקון לאו מנעל הוא לענין חליצה והיינו דקאר"י אבל לא לחליצה. ותירוץ תוס' שם בד"ה אימור וכו' לא שייך הכא. לכך נ"ל לרבנן אפי' בלא תיקון יכול לילך בו כיון שנשארה אחת מהרצועות יכול לכרכה על המנעל ולענבה ברצועה זו עצמה אע"פ שאינו יכול לקשרה כיון שאין שם אלא רצועה אחת ור' יהודה סובר דמחכו עלה ולא הוה מנא והיינו דפריך לרבנן ממתני' חלצה של שמאל בימין דלרבנן כיון דאיכא להפכה ולא מחכו עליה שפיר חולצין בו וניחא נמי קושית תוס' בד"ה אימור וכו' דלרבנן אפי' למלתיה דהיינו לשמאל מנא הוא שיכול לילך בו. ועיין היטב:

כרך סבנא. בקונט' פירשתי כרך סיב וכו' ויצא בו. ויותר נ"ל דנפסק לו הסנדל וכרך סיב ע"ג כדי להביאו לביתו אבל לכתחלה אסור והא דתני בסמוך אבל מטייל הוא עד פתח ביתו נמי ע"י כריכה איירי. כן משמע בבבלי שבת דף קיב ע"ש:

מהו להחליף. בקונט' פירשתי דמיבעיא ליה בשנפסקה החיצונה. אך קשה א"כ מאי קאמר ר' יוסי מתני' אמרה כן דלמא דוקא בשלימה דלמלתיה מנא הוא חולצין אבל בנפסקה דלמלתיה לאו מנא הוא אין חולצין וכה"ג קאמר בבבלי כמ"ש בסמוך בד"ה הלכה וכו' לכך נראה דמיבעיא ליה בשלימי' אם מותר להחליף או דלמא לאו מלבוש הוא א"נ דלמא מחכו עליה ופשיט שפיר ממתני' דמין מלבוש הוא:

פרט לב"ד הסומא. נראה דאתי למעוטי סומא באחד מעיניו דלמעוטי סומא בשתי עיניו לא צריך קרא דלא גרע מדיני ממונות דלרוב הפוסקים פסול סומא בשתי עיניו לדיני ממונות. ובנימוקי יוסף בסנהדרין פ' אד"מ מייתי ראיה דסומא בשתי עיניו פסול לד"מ מהא דגרסי' בבבלי ברישׁ פירקין ור' יהודה הדיוטות מנ"ל מדאיצטרך לעיני למעוטי סומין ש"מ דהדיוטות כשרים דאס"ד סנהדרין בעי מדר"י נפקא דבעינן שיהו הסנהדרין מנוקין מכל מום והשתא אס"ד דסומא כשר לד"מ הא איצטריך לעיני למיפסל סומין בחליצה ואכתי הדיוטות מנ"ל נהי דלא בעינן סנהדרין דלמא מומחין בעינן אבל אי בד"מ פסולי סומין לא איצטרך לעיני אלא למכשר הדיוטות ע"כ ותימא לדבריו למה להש"ס להזכיר סנהדרין ולהביא ראיה מדר"י תיפוק ליה אף בד"מ הדין כן ועוד מה יענה הרב הנימוקי ביום ראותו מ"ש בסמוך דאיכא לאוקמי מיעוטא דלעיני על סומא באחד מעיניו דמודה דפסול לד"מ ואכתי הדיוטות מנ"ל דודאי לעיני משמע שתי עיניו נמי א"ו ליכא לאוקמי זקני דכתיב בחליצה או בסנהדרין שנקראים זקנים כדכתיב אספה לי שבעים איש מזקני ישראל או זקני הדיוטות ועמ"ש בר"פ. אבל מומחין אין נקראים זקנים אלא

שופטים או אלקים והדברים ברורים באין גמגום. ומ"ש הרי"ף שם בסנהדרין סומא באחד מעיניו כשר דר' יוחנן סתמא אחרינא אשכח ד"מ דנין ביום וגומרין בלילה דהא כולי אינשי לא מצי למיחזי בלילה כדחזי סומא באחת מעיניו ביום וקתני דגומרין בלילה דין הוא שידון סומא בא' מעיניו ביום לכתחלה ע"כ לפמ"ש דלרבנן ממעטי' מלעיני סומא והיינו באחד מעיניו ובלילה מכשירין ומסיק בבבלי דף קד טעמייהו דרבנן דסברי חליצה כגמר דין ש"מ דגמר דין בלילה עדיף מסומא ודלא כהרי"ף וא"ל סובר הרי"ף סומא בשתי עיניו מותר לדון ד"מ בגמר דין וחליצה כגמר דין היא כדמסיק בבבלי בסוגיין לכך איצטרך קרא למעט בחליצה סומא בשתי עיניו דזה לא שמענו מעולם דסומא בשתי עיניו כשר לגמר דין ופשטא דמתני' כל הכשר לדון כשר להעיד משמע דלגמרי פסול דא"כ מצינו סומא בשתי עיניו ודוחק לומר דמתני' דוקא בתחלת דין איירי. וא"ל כיון דהבבלי פליג אירוש' דמוקי לעיני לכדרבא צריכים דייני למיחזי רוקא דנפיק מפומא דיבמה כמפורש שם בריש פרקין ורבנן ור' לעזר פליגי אי חליצה כגמר דין או כתחילת דין מ"מ בהא לא פליג הבבלי דמסברא סומא באחד מעיניו גרע מלילה וכמ"ש. ואפשר לומר לעולם סובר הירושלמי לעיני למעט סומא בשתי עיניו אתי ומהכא ילפינן דסומא בשתי עיניו פסול לד"מ אפי' לגמר דין. דע"כ לומר דאף הירושלמי סובר מאן דמכשיר חליצה בלילה סובר דחליצה גריעא מדיני ממונות והיינו שהיא כגמר דין דהא אמרי' לעיל בירו' בר"פ הלכה א. אפי' כמ"ד חליצה בגרים כשרה מודה בלילה שהיא פסולה שהרי ד"מ כשרים בגרים ופסולים בלילה. מיהו דעת תוס' בנדה פ' בא סימן דסומא בשתי עיניו כשר לד"מ. וא"ת מאי פריך לרבנן מלעיני הזקנים הא לעיני ארקיקה הוא דכתיב כדרבא צריכים דייני למיחזי רוקא מפומא דיבמה דכתיב לעיני זקנים וירקה ורבנן סברי רקיקה אינה מעכבת כדתנן בסיפא כ"ש דלילה אינה מעכבת. גם בבבלי בריש פרקין אמרי' לר"י הדיוטות נפקא ליה מדאיצטרך לעיני פרט לסומים וכו' כמ"ש לעיל בסמוך וקשה דלמא הא דצריך קרא למעט סומים היינו דוקא ברקיקה דאינה מעכבת אבל בחליצה דמעכבת בעינן סנהדרין וי"ל כיון דכתיב ונגשה יבמתו אליו לעיני הזקנים וחלצה נעלו מעל רגלו וירקה בפניו משמע טפי דזקנים קאי אחליצה מלומר דקאי ארקיקה לחוד. וראיתי בסדר חליצה ממהר"ם סעיף פג שכ' יזהיר הרב ג' הדיינים וב' הנוספי' שיראו גוף חליצת המנעל ע"כ. והדין עמו דכ"ש הוא מראיי' הרוק דהא לעיני סמוך טפי לחליצה מרקיקה וכמ"ש ותימא שלא ביארו הפוסקים הראשונים דבר זה. עוד כתב בסדר הנ"ל סעיף יב ולא יהא אחד מן החמשה סומא אפי' באחד מעיניו ולא יהא בו שום מום. ובקונטרס מצות חליצה סוף ספר ג"פ סעי' ז' כתב ואפי' באחת מעיניו דכתיב לעיני הזקנים וליכא

שלא יהיה בהם מום ע"כ. ותימא דמשמע דטעמם לחוש לדברי ר' יהודה הא אף ר"י לא קאמר שלא יהיה בהם מום אלא אמרי' דהדיוטות פסולים אבל השתא דמרבינן הדיוטות לכ"ע אין סברא כלל וכלל לפסול דיין שיש בו מום. וכן סומא באחד מעיניו נמי מסיק הש"ס דר"י מוקי קרא לעיני לכדרבא וכמש"ל. מיהו י"ל דמודה רבא דאיצטרך קרא לעיני נמי למעט סומא אלא דהש"ס פריך דאינו מיותר למעט סומא ואין למידק מיניה דהדיוטות כשרים כדדייק ר' יהודא. ובהגמי"י פ"ד אות י' כתב פר"ת סומא באחד מעיניו כשר לחליצה דלא ממעטי' סומא מלעיני לפי מאי דהדר ר"י וכיון דיכול לראות הרוק בעין אחת שפיר דמי ע"כ. ואפשר לפמ"ש לשיטת תוס' סומא בב' עיניו כשר לד"מ לא ממעטינן מלעיני סומא בעין אחד אבל לפוסקים דפסול לד"מ ממעטינן מלעיני סומא בא' מעיניו דתרתי ש"מ וכמ"ש ואפשר לומר שחששו לדר"מ דסובר דסומא בא' מעיניו פסול לד"מ דמקשי' ריבי' לנגעים. אבל הא דחששו לשאר מומים לא מצאתי טעם לדבר שהרי בעלי מומין כשרים לראיית נגעים חוץ מסומא כדתני' בת"כ וצ"ע:

תמן הוא אמר הימנית מעכבת וכו'. עיי' פירושי בקונט' ואף שהוא דחוק מ"מ הא דמשני ר' יוסי תמן כתיב ימנית משמע הכי. ועוד נ"ל לפרש דפריך תמן גבי רציעה אמר ר' לעזר דדוקא בימין כדתניא בברייתא ש"מ קסבר ר"ל אזן סתם ימין משמע וכאן גבי חליצה דכתיב רגלו מכשיר אפי' בשמאל ומשני ר' יוסי שאני התם דכתיב ימנית כלומר דהתם כתיב והגישו אל הדלת או אל המזוזה וקשיא אם בדלת אינו במזוזה אלא לקבוע מקום הוא דאתי שיהא הרציעה בדלת ובאוזן שהיא סמוך למזוזה שהיא בימין דדרשי' ביתך דרך ביאתך. ור"י ציידני' אמר לכך מצריך לעזר רציעה באזן ימין דמגז"ש ילף אזנו אזנו ממצורע וכ"ה במכילתא ובספרי ובבלי והא דכתיב בדלת ובמזוזה דרשינן מיניה התם דבעינן מעומד ע"ש:

מאן דאית ליה אזנו אזנו לית ליה רגלו רגלו. פירש"י דף קד אזן אזן מופנה משני צדדין קרא דמצורע עני מיותר לגמרי ודרשינן אזן אזן לרציעה ורגל רגל לחליצה גבי רציעה תרי אזנו כתיב ורצע אדניו את אזנו ונתת באזנו ובדלת אבל רגלו אינו מופנה אלא במצורע אבל לא בחליצה ע"כ. וא"ת הא אף בחליצה מיותר דלכתוב וחלצה נעלו וממילא ידעינן דמעל רגלו חולצו וי"ל דאיצטרך לאשמועינן שתהא החליצה מעל רגלו ולא ממעל דמעל ועמש"ל הלכה א' בתו' בד"ה כיני וכו':

הלכה ג

ככה יעשה כל דבר שהוא מעשה מעכב. כ' תוס' דף קה וא"ת ולמ"ד עקימת שפתיו הוי מעשה האיך ממעטינן קריאה וי"ל דמ"מ מעשה גרוע הוא יותר מרקיקה א"נ

לא דמי למנהיג בקול שהוא מעשה גדול ע"כ. ותימא מאי קאמרי דמעשה גרוע הוא מרקיקה עדיין קשיא למה אינה מעכבת הא בקרא סתמא כתיב ככה יעשה ומנ"ל למעט קריאה ועוד לדבריהם אף רקיקה נמעט דהא ודאי מעשה גרוע הוא מחליצה. גם מה שתי' דמנהיג בקול היא מעשה גדול קשיא דהא לא אמרו אלא עקימת פיו הוי מעשה וי"ל בתירוצם בתרא כוונו למ"ש בסנהדרין החוסם בקול בעקימת פיו קעביד מעשה שהבהמה מגבהת ראשה ואינה אוכלת וכן מימר דבדיבורו קעביד מעשה שאוסרו משא"כ כאן דלא קעביד מידי דבקריאה לחוד אינה נפסלת אבל ברקיקה לחוד נפסלת כמפורש בבבלי. ובהכי ניחא מאי דקשיא ור"א שפיר קא"ל ר"ע. אלא דר"א מוקי לאיש אסיפא דקרא במעשה דעבדי באיש הרי הוא בכלל אשר לא יבנה וכיון שלא בנה שוב לא יבנה אבל בקריאה לחוד אינה נפסלת. ותי' הראשון של תו' י"ל בדוחק:

ואתיא כר"ל. וקשה כר"ע מי לא אתיא דמי לא מודה ר"ע דלכתחלה בעינן חליצה ורקיקה לכך נ"ל דה"ג ואתיא כר"ע וה"פ מדקאמר תרוק משמע דבחליצה לחוד איפסלא מאחין ש"מ דאין רקיקה מעכבת דלר"א דקסבר רקיקה מעכבת ה"ל שני דברים המתירין אין מועילין זה בלא זה. וכן משמע בבבלי בסוגיין גם בסמוך גרסי' עוד היא דר"א. וא"צ לדחוק דר"א סובר אף קריאה מעכבת דסתמא דמתני' וכולה סוגיא משמע דלכ"ע אין קריאה מעכבת. והא דאמר ר' בא בסמוך דחכמים פליגי אר"ע ור"א היינו דר"א סובר דחליצה בלא רקיקה חליצה פסולה היא ופוסלתה ור"ע סובר דחליצה כשרה היא וחכמים סברי בחליצה לחוד לא עשה כלום ולא פסלה ופליגי אר"א דאף שני דברים המתירין מועילין זה בלא זה אי נמי שאני הכא כיון דעיקר חליצה התרת הרצועה לא דמיא לשני דברים המתירין דעלמא. ועמש"ל הלכה א בד"ה אע"ג וכו'. מיהו קשיא לי במתני' תנן ר"א אומר חליצתה פסולה ובבבלי בסוגיין קאמר לר"א חליצה לחוד לא פסלי דשני דברים המתירין אין מועילין זה בלא זה. והא דמשני ומוקי לה כר' היינו למאי דס"ד למוקמי ברייתא כר"א אבל לפי המסקנא דאתיא כר"ע אין סברא לומר דפליג ראב"ש אר"א הגדול אלא ר"א כר' או כראב"ש ס"ל ובבלי גיטין דף כד ע"ב אמר שמואל כל מקום ששנו חכמים חליצה פסולה ופוסלתה וי"ל קסבר שמואל מדרבנן פוסל ר"א כיון דחלצה וקראה הכל יודעין דקריאה דבתר חליצה הוי ורקיקה היא לעולם קודם קריאה בתרא ואי אמרת תתייבם יאמרו הא ודאי כבר רקקה ואתי לאשתרויי חליצה לעלמא וכה"ג משני בבבלי דף קה לר"ע ע"ש ונכון הוא. ועיין בכ"מ פ"ד מה' חליצה הלכה טז:

א"ל כמי שהן על הסדר. וקשה הא ר' בא קאמר בסמוך דלחכמים אף רקיקה מעכבת א"כ איך קיבל מר' אימי דאין הסדר מעכב הא אמרינן בבבלי ביומא דף מ' ע"ב מדסדרא

לא מעכבא אף הגרלה לא מעכבא ש"מ כל דמעכב אף הסדר מעכב וי"ל כיון דאמר רב עיקר החליצה התרת הרצועה כמו שהן על הסדר ועמ"ש בסמוך:
א"ל כן אנן אמרין לסתום אוירה וכו'. עיי' פירושי בקונט'. ועי"ל בניחותא כן אנן אמרין יסתתם אוירא בעלמא באנפיא ושכנו יכול לעכב עליו. ועיי' בחי' הרשב"א למסכת ב"ב דף נח שהאריך בפי' סוגיא זו:

הלכה ד

החרש שנחלץ. כתב התי"ט בשם נ"י בכל דוכתא תנן החולץ גבי יבם אע"פ שהוא נחלץ מפני שהיבם מסייע בחליצה שצריך שיתכוין לחלוץ משא"כ חרש דלאו בר כוונה הוא וכ"כ הרמב"ם ע"כ. ולא ידעתי לכוון דבריו דמ"מ קשיא אין לנו להיפך הדברים ולעשות טפל עיקר בשביל כוונה מועטת. גם קשיא מאי משני אלישנא דהחולץ ליבמתו הא מיהת היא לא נחלצה. ונ"ל דה"פ עיקר החליצה לומר כשם שחולצת נעלו כך היא נחלצת מבית זה לזה יכוין היבם לפטרה בחליצה זו הלכך תנן החולץ ליבמתו שזו היא עיקר כונת החליצה אבל החרש אין בו כוונה לכך תנן החרש שנחלץ וכן יש לפרש דברי הרמב"ם ונכון הוא. אך קשה דמשמע לכך חליצת החרש פסול לפי שאינו בר דעת ובגמ' מפרש ר"י לפי שאינן באמר ואמרה אבל משום שאין בני דעה לא נפסלה החליצה וי"ל ר"י אתי לאשמועינן דאף תנא דמתני' סובר דחליצת חרש וחרשת אינה כלום והא דתני פסולה אגב קטן. והיינו טעמא כיון דקריי' מעכבת במי שאינו ראוי לקרויי' ה"ל כשני דברים המתירין שאין מועילין זה בלא זה כמש"ל בתו' בד"ה אתיא וכו' אבל משום שאינן בני דעת חליצתה פסולה ופוסלתה וכן מפורש בבבלי בפרקין דף ק"ו דה"ל חליצה פסולה אם לא נתכוונו שניהם ולפ"ז מתורץ קושית תוס' דף קה ע"ב בד"ה והא וכו' וא"ת מנ"ל לר"י האי טעמא דלמא משום דלאו בני דעה נינהו וכו' ע"ש דודאי פסולה נמי משום דלאו בני דעה נינהו אלא דנ"מ משום אינו באמר ואמרה אין כאן בית מיחוש ולא פסלה וכמ"ש, מיהו לפ"ז צ"ל דלית הלכתא כר' דאמר שני דברים המתירים מעלין זה את זה אלא כראב"ש דאמר אין מעלין דהא בבבלי מסיק דרבא אית ליה דר' ינאי ואנן קיי"ל הלכה כר' מחבירו. גם הרמב"ם פסק פי"ז מה' פסולי המוקדשין דהלכה כר' ע"ש. ואפשר לומר דמודה ר' בכה"ג דאין מועילין זה בלא זה כיון דבלא"ה פסולה החליצה דלאו בני דעה נינהו. אבל באלם ואלמת דבני דעה נינהו פסקינן כר' דמועילין זה בלא זה. ומה נעמו דברי הרמב"ם פ"ד מה' חליצה בד"א כשיכולין לדבר שהרי ראויין הן לקרות אבל אלמת או אלם אינן חולצין ואם חלצו חליצתן פסולה ואינן כחרש וחרשת שחלצו שלא עשו כלום לפי שהחרש או החרשת אינן בני דעת ע"כ הרי דפסק כר' ינאי ומפרש

נמי טעמא דמתני' לפי שאינן בני דעת. ומיושב כל מה שהקשו עליו הרמב"ן והרשב"א וע"ש בהה"מ. ודברים נכונים וברורים הם והבן:

למען ישמעון ולמען ילמדון. בבבלי חגיגה דף ג' גרסי' תניא למען ישמעון פרט למדבר ואינו שומע ולמען ילמדון פרט לשומע ואינו מדבר. וקשה למען ישמעון למה לי דהא ודאי מאן דלא שמע לא גמיר וכן מפורש שם בבבלי א"כ מדבר ואינו שומע נמי מלמען ילמדון נפקי ואף דמסיק התם למען ישמעון איצטרך שלא יהיו רחוקים בענין שלא ישמעו מ"מ לתנא דברייתא קשיא וי"ל דתנא באם לא כתיב ולמען ילמדון קאמר היינו ממעטין מדבר ואינו שומע מלמען ישמעון א"נ חרש אינו מדבר ואינו שומע ל"צ קרא דלאו בני דעה נינה וכי צריך קרא למען ישמעון למעט מדבר ואינו שומע ואייתר למען ילמדון ע"כ למען ילמדון לאחרי' הוא וממעטינן שומע ואינו מדבר אע"ג דגמיר לעצמו כיון דלא מצי למיגמר לאחרינא פטור. ובש"ס שם גרסי' רב אשי אמר ודאי למען ילמדו הוא דאס"ד למען ילמדו כיון דלא שמע לא גמיר האי ומלמען ישמעו נפקי אלא ודאי למען ילמדו הוא. והיינו כמ"ש. ופירש"י דחוק ורחוק לענ"ד. וע"ש בתוס' ובמהרש"א בד"ה בגמרא חרש וכו' מיהו בסוגיין משמע דחש"ו ממעטין מלמען ישמעון ומלמען ילמדון דהא חברי' אמתני' קאי. אך נראה דלא פליגי. וגם חברייא אחרש המדבר ואינו שומע ושומע ואינו מדבר אמרי מילתייהו. והיינו דפריך עד כדון במדבר וכו' והא דמשני למען ילמדון למען ילמידון היינו כדפרישית דע"כ צ"ל דקרא למען ילמידון. ואין צורך להגיה כמו שהגהתי בקונט' ודלא כמ"ש בריש חגיגה בתוס' שם. אך קשה לי שומע ואינו מדבר איכא נמי בלמען ילמידון ע"י כתיבה. ואפשר כיון דמדאורייתא דברים שבע"פ אי אתה רשאי לכתבן לא הוי בכלל לימוד לאחרים:

מה בין קטן וכו'. לעיל פ' החולץ הלכה א הארכתי בסוגיא זו ע"ש. ושם בתו' בד"ה שמא וכו' תמהתי על מ"ש תוס' דסובר הירושלמי דמקיש ר"מ אשה לאיש מדרבנן דמדקאמר שמא תמצא איילונית ש"מ דלית ליה היקישא ע"ש וכן יש להוכיח מדקאמר ר' מנא איש כתוב בפרשה וכו' ש"מ דלית ליה היקישא. וראיתי לטור א"ע סי' קסט שכתב קטנה שחלצה לגדול נפסלה על האחין וכ' הב"י כיון דאסיקנא הלכתא עד שתביא שתי שערות משמע כל שחלצה קודם לכן הויא פסולה וכ"ד הרמב"ם ע"כ. ואני תמה הא ר"מ דמתני' נמי סובר עד שתחלוץ משתגדיל ואפ"ה תנן ואם לא חלצה חליצתה כשרה. גם הה"מ כתב שיש מי שנסתפק בקטנה שחלצה אם היא כשירה בדיעבד או פסולה. וכ"כ הרשב"א בחי'. והאחרונים האריכו לפרש דברי הרמב"ם ע"ש. ול"נ דדייק הרמב"ם דחליצה פסולה דאל"כ לימא והלכתא כר"מ וגדולה מזו כתבתי לעיל פ' החולץ בד"ה

חלץ וכו' לשיטת הרשב"א למה לי הלכתא הא קיי"ל הלכה כר"מ בגזרותיו ע"ש. א"ו לאשמועי' דאפי' בדיעבד בעינן עד שתביא שתי שערות ודלא כר"מ ונכון הוא:

הלכה ו

כללו של דבר כל המעכב שומעין לו. נראה דברייתא זו אתיא כמשנה האחרונה דאמרה מצות חליצה קודמת למצות יבום דלמשנה ראשונה אינן יכולים לעכב היבום. והיינו דמיבעיא ליה בשניהן רוצין ביבום מי מעכבין עליהם וכופין אותן לחלוץ או לא. וכ"ה בבבלי פ' החולץ דף לט לבתר דמייתי משנה ראשונה ואחרונה אמר רב ואין כופין פירש"י אי ניחא לתרווייהו לייבומי אין כופין לחלוץ דנימא לאו למצוה מכוונים אלא אי בעי מייבם מיהו אם היא אינה רוצה אם אפשר להטעותו מטעינן ליה ואם לאו כופין אותו לחלוץ דאמר ר"ש מנין ליבמה שנפלה לפני מוכה שחין שאין חוסמין אותה וכו' ולאו דוקא מוכה שחין אלא כל אמתלא שתתן לדבריה כדתנן פ' המדיר מעשה בבורסי שמת והיה לו אח בורסי אמרו חכמים יכולה היא שתאמר לאחיך הייתי יכולה לקבל ולך אי אפשי לקבל ועוד הא פסקינן פ' המדיר הלכתא אין כותבין אגרת מרד על שומרת יבם. וכ' תוס' ממוכה שחין ובורסי אין ראיה שהן מאותן שכופין להוציא ומאגרת מרד אין ראיה דא"כ בלא אמתלא נמי והתם טעמא דמ"ת קודמת וכו' ע"ש והרשב"א בחי' הוסיף ולא ירדתי לסוף דעת רבינו דמהני שמעינן שאין כופין אותה אבל לכוף אותו לא שמענו לולא שיצאו הדברים מפי קדוש היה נ"ל בהפך מדתניא בפרקין חליצה מעושית פסולה ע"ש. ול"נ שהדין עם רש"י דרש"י פי' ר"פ יש מותרות עשה דיבום אינה דוחה לא תעשה דנפקא לן בפ' כיצד מועלתה יבמתו השערה. ותמה הרשב"א הא איתותב הך טעמא התם ואוקי רבא משום גזירה. ועמש"ל פ"ט ה"א בתו' בד"ה למה לי וכו'. ונראה דקשיא לרש"י קושית תוס' בבבלי פ' כיצד דף כ' ע"ב בד"ה מיתיבי ואם בעלו קנו תימא דרבא גופיה מותיב מהך ברייתא והשתא אתותב מינה ע"כ. וצ"ל ודאי מעיקרא דשניין אמוראי לתרוצי מתני' דאין עשה דיבום דוחה ל"ת מדאורייתא קשיא ליה שפיר מהך ברייתא אבל השתא האמרי' דאינה דוחה מדריש לקיש ל"ק ליה מהך ברייתא ולא חש לה דהא איכא תנאי דס"ל להא דר"ל דמסקינן בבבלי בנזיר דף מא בין לרבנן בין לר"א אית להו דריש לקיש דקאמר ואס"ד במלקט וברהיטני מצוה קעביד לא שרינן תער כר"ל וכו'. והא דאמרי' התם לרבנן הוכחה אחרינא דאיכא למילף מק"ו מנזיר מה גבי נזיר דאיסורא קעביד וכו' הא מפורש שם בתו' דליתא להך פירכא ועיקר אפירכא דפריך ארשב"ל סמיך. גם לדידי קשיא אהך ק"ו דנזיר לרבנן נזיר לאו חוטא מיקרי ולא קעביד איסורא ואין קרבנו ותגלחתו בא עבור עונו וכ"כ תוס' בשבועות דף ח' ועוד

למ"ד נזיר נקרא חוטא אף מצורע נמי נקרא חוטא כמפורש שם בשבועות ע"ש. לפ"ז הא דמשני הש"ס בבלי לעיל פ' כיצד דף כא חליצה במקום יבום לאו כלום היא. לית ליה לרבא כלל אלא סובר רבא דשוין הם. ודחי' בעלמא דחי הש"ס דאפשר למוקמי הך ברייתא כרשב"ל אי לאו דרבא. אך גם לרבא קשיא הא קיי"ל כל העולה ליבום עולה לחליצה וכל שאינו עולה ליבום אינו עולה לחליצה וי"ל סובר רבא מדרשב"ל מוכח כדדריש רב דילפינן מועלתה יבמתו השערה דיש יבמה שעולה לחליצה ואינה עולה לייבום. שמעינן מהכא דלפי המסקנא יליף רבא מועלתה יבמתו השערה דחייבי לאוין בני חליצה נינהו ואסורין בייבום מדרשב"ל. נמצא דברי רש"י ר"פ יש מותרות קיימין. ושמעינן נמי דליתא להך פירוקא דמשני חליצה במקום יבום לאו כלום היא אלא שוין הם והשתא דייק רש"י שפיר מדרב ששת דאף בשאר אמתלאות אין חוסמין למוכה שחין ל"צ קרא דאף בכל הנשים כופין אותו להוציא ואי משום מצות עשה דיבום הא אפשר בחליצה אלא ודאי מוכה שחין לאו דוקא. והא דמקשי תוס' אראיית רש"י מאגרת מרד. כוונתו מהא דפסקינן הלכתא אין כותבין אגרת מרד על שומרת יבם שמעינן דהלכתא כמשנה אחרונה ואין לנו לעשות פלוגתא בין רב לשמואל אלא אף הא דקאמר רב אין כופין נמי למשנה אחרונה קאמר ובששניהן רוצין ביבום. ומה שהקשה הרשב"א מהא דתניא בפרקין חליצה מעושית וגט מעושה זימנין כשר וזימנין פסול. תמה אני פה קדוש יאמר דבר זה הא מסקינן חליצה מעושית וגט מעושה זימנין כשר וזימנין פסול הא דאמר רוצה אני והא דלא אמר רוצה אני הא כיצד כופין אותו עד שיאמר רוצה אני. ובהכי ניחא לן מ"ש תוס' אבל בשאר אמתלא אין נראה דכופין דא"כ למה היו טורחין לקמן פ' מ"ח להטעותו יכפוהו לחלוץ ע"כ. דכיון דבעינן שיאמר רוצה אני ודאי טורח גדול הוא לכפותו לכך ויש הרבה חששות ותקלות בדבר וטוב מזה להטעותו. וכ"כ הרשב"א גופיה בפירקין דף קו בד"ה א"ל וכו' ע"ש כנ"ל לקיים דברי רש"י הברורים ונכונים כפי משמעות הברייתא דבסוגיין. ובמ"ש י"ל קושית תוס' פ"ק דף ט' ע"א בד"ה והרי וכו' תימא לר"י אמאי לא אמרינן לר"ע דניתי עשה ולידחי לא תעשה ע"כ. דהא אסיקנן דלרבא חייבי לאוין בני חליצה הן מדכתיב ועלתה יבמתו השערה ולר"ע ודאי לית ליה הך דרשא דקשיא קושית הש"ס בבלי דף כ' ואימא חייבי כריתות וליכא לשנויי כדשנינן מסתברא חייבי לאוין תפסי בהו קידושין ח"כ לא תפסי בהו קידושין דהא לר"ע אף ח"ל לא תפסי בהו קידושין. מאי קאמרת א"כ ליהוי חייבי לאוין לר"ע בני ייבום דליתי עשה ולידחי ל"ת ולחליצה לחוד ליכא למימר דהא מדכתיב אם לא יחפוץ האיש לקחת ילפינן כל העולה ליבום עולה לחליצה הא ודאי ליכא למימר דא"כ צ"ל דקרא סותר כללא דרשב"ל

דהא אפשר נמי בחליצה ואפ"ה מתיר קרא לייבם. וכבר אסיקנן לרבא חליצה וייבום שוין והיינו ממש כדיוקא דש"ס דנזיר שהבאתי לעיל בין לרבנן בין לר"א א"ו לר"ע לאו בני חליצה ויבום נינהו ועמש"ל פ"א ה"א בד"ה יבמתו ופ"ו ה"ג בד"ה מתני' ופ"ד הי"א בד"ה המחזיר והבן כל הדברים ותראה שהאמת עד לעצמו:

ועלתה יבמתו השערה. בבבלי סנהדרין פ' ז"ב יליף לה מדכתיב זקני עירו ולא זקני עירה ולא יליף לה מועלתה יבמתו דמוקדם בקרא אפשר לומר דסובר מועלתה לחוד ליכא למילף דודאי אף היא תובעת אלא סופו שיהיה גם היא נתבעת שגם הוא חייב בקיום המצוה. אלא ר' לעזר מיבמתו יתירא יליף ובבבלי מצריך יבמתו לחייבי לאוין שחולצין ולא מייבמין כמ"ש בתוס' בסמוך:

וקריי' מעכבת. וא"ת מאי פריך אע"ג דאין קריי' מעכבת לכתחלה מיהת מצותו לקרות וי"ל דפריך למה נקט התנא סדר הקריאה דמשמע דמעכבת ודוחק. לכן נ"ל דהוא כמו גופא ולא קאי אמתני' דהכא אלא שחוזר ושונה לשון הש"ס דפריך לעיל אמתני' החרש שנחלץ וקריי' מעכבת ושני ר' שמואל הראוי לקריאה וכו' כדי לאשמועינן דבעינן שיהא הקריאה על הסדר:

מודה שאם בא לאמרן שהוא אומר על הסדר וכו'. בבבלי בסוגיין גרסי' אר"י מצות חליצה קוראה וחולצת ורוקקת וקראה מאי קמ"ל מתני' היא הא קמ"ל הכי מצוה ואי אפיך לית לן בה. משמע דסדרא לא מעכב י"ל דהיינו אם היפך סדר האמור קריאה לחליצה וכן כולם אבל אם היפך בכתובים הנקראים אפשר דמודה דמעכב. מיהו גרסי' עוד שם מודה רבא בלא אבה כדר"ז כל הראוי לבילה וכו'. וכ' הרשב"א כלומר לא תהא צריכה לקרות בב"ד לא אבה בבת אחת וכ"כ הרי"ף והרמב"ם ולפ"ד אפי' בלא חפצתי לקחתה נמי כן וכו' ותימא מאי שייך הכא ראוי לבילה וכו' ואי אמרת אסוקי מילתא היא לעולם לא ניחוש אפי' בשאינה יודעת וכו' ע"ש וכ"כ הרא"ש. ונ"ל דה"פ אע"ג דאין הקריאה מעכבת מ"מ אם קרא ושינה בה מעכבת וכדר"ז דאמר הראוי לבילה אין בילה מעכבת אפ"ה אם שינה בה כגון שבלל חוץ לחומת העזרה פסולה כדאי' במנחות דף ח' ע"א. ודוקא בלא אבה יבמי דאיכא שינוי במשמעות כדפי' רש"י משא"כ בלא חפצתי לקחתה א"נ אם שינה והפך הדברים כמ"ש בקונט' מעכבת ונכון הוא:

מכיון שנראה הרוק שהוא יוצא מתוך פיה וכו'. נראה שר' אבהו פליג אהא דאמרו תמן דבעינן רוק דמתחזי על ארעא אלא בראיית יציאת הרוק מפיה סגי. וגם פשטא דלישנא משמע דפליג אבבלי דגרסי' שם אמר אביי רקקה וקלטתו הרוח לא עשה ולא כלום מ"ט וירקה בפניו בעינן וליכא וכו' הלכך היא ארוכה והוא גוץ בעינן עד דמטי רוק להדי

אפי' והדר אזיל. משמע דס"ל וירקה בפניו ממש הוא ור' אבהו קאמר דבראייתו סגי ותו' כתבו בסוף פירקין והא דאמרי' שהחולץ ורקתה קמנא רוקא דמתחזי על ארעא וכ"ה בסנהדרין ירושלמי שמא למצוה מן המובחר הוא דבעי הכי ע"כ. ותימא מאי ראי' מייתי מירושלמי הא מפורש כאן דאינו אלא למצוה מן המובחר וכדאר"א. ואי ס"ל דר"א פליג וכמ"ש א"כ אף אנו נאמר דאביי פליג אהא דהחולץ. ולא ידעתי למה לא הביאו ירושלמי דהכא. ומ"ש הב"י בא"ע סי' קסט בד"ה רקקה וכו' כ' רי"ו בשם הרמ"ה הא דאמרי' קלטת הרוח אינו כלום וצריכה לחזור ולרוק בפניו דוקא לכתחלה אם עומדת שם אבל אם נתפזרו והלכו להם כשרה ע"כ. תימא וכי מפני טרחת הדיינין לא נעשה המצוה כתיקונה. ואי משום הא דאמרו בבבלי דף קה יבמה שרקקה תחלוץ ואינה צריכה לרוק פעם אחרת דלא לימרו רקיקה קמייתא לית בה מששא ואתי למישרי חלוצה לאחין. וה"נ דלמא אתי למישרי חלוצה לאחין נ"ל דלא דמי ברקיקה קודם החליצה ודאי איכא למטעי אבל ברקיקה שלאחר החליצה ודאי ליכא למטעי דא"כ בטלת מצות הרקיקה ועוד בכל מקום שאמרו תחזור ותחלוץ מדרבנן ניחוש להכי והא דחששו ברקיקה היינו טעמא כיון דסדרא לא מעכבת וכבר נעשה כל מאי דאמר רחמנא חשו חכמים לטעותא ועיקרא דמלתא נראה דאביי ה"ק אם רקקה קודם החליצה רוק שלא הגיע לפני היבם לא נפסלה מן האחין. והיינו דקאמר לא עשה כלום אבל לאחר החליצה אין הרקיקה מעכבת ואם אפשר לתקן חייב' לחזור ולרוק. מיהו י"ל דלא עשה כלום לענין שצריכה לחזור ולרוק אבל אי לא רקקה כלל החליצה כשרה וכ"מ מדברי הרמב"ם שכ' פ"ד רקקה דם אינו כלום. וקשה הא כללא קיהיב בסוף הפרק כ"מ שאמרנו אינו כלום הרי היא כאלו לא נחלצה וכו' ומותרת להתייבם ע"כ. וזו ודאי אסורה להתייבם שהרי החליצה היתה כראוי אלא ודאי אינו כלום שצריכה לחזור ולרוק ובב"ש סי' קסט ס"ק לט כ' בשם הב"ח דמשמע מדברי תוס' אם הדיינים לא ראו הרוק פסול דהא כתיב לעיני הזקנים. ולא דק דלכ"ע דרשת רבא צריכא דיינא למיחזי רוקה אינה אלא אסמכתא דהא וירקה קאי על בפניו ולא על לעיני וכו' ע"ש ומליצתו אל חיקו תשוב דהוא לא דק דודאי דרשה גמורה היא דבריש פרקין פריך בבבלי ואידך האי לעיני מאי עביד ליה מיבעיא ליה לכדרבא וכו' ואי לאו דרשה גמורה היא איך רצה למילף מיניה לר"י מדאיצטרך לעיני למעוטי סומים וזה ברור אך הרמב"ם כ' פ"ד מה"ח וכן אם לא ראו הדיינין הרוק כשיצא מפיה כשר ע"כ. משמע דסובר דאסמכתא בעלמא היא דאל"כ למה לא תחזור ותרוק כמו ברקיקת דם או שלא בפניו וע"ש בהה"מ וצ"ע:

א"ל אם יש בו צחצוחית של רוק כשר. כ' הרא"ש הנהו דבי מדרשא דאמרי מי כתיב וירקה רוק סברי דאפי' שותת דלא בעי צחצוחי הרוק וכו' ע"ש. ובסוגיין משמע בהיפך דאף בבי מדרשא הצריכו צחצוחי רוק והא דהשיבו מי כתיב וירקה רוק ה"פ אלו כתיב וירקה רוק משמע שתהא הרקיקה כולה מרוק אבל השתא דכתיב וירקה סתמא כל שרוקקת כשרה דא"א בלא צחצוחי הרוק. אך הרשב"א כ' בחי' ואם רקקה ואינה שותת' ולא מוצצת י"ל דאפשר שתרוק דם בלא צחצוחי הרוק וכ"כ הרמב"ם ע"כ. וכ' הלח"מ ונראה נוטה לזה לשון רבינו שכ' שא"א לדם שנמצץ משמע דוקא נמצץ ע"כ. ולא ידעתי מאי נוטה דכ' הרב הרי מפורש כתב הרמב"ם רקקה דם או שהיה שותת מפיה אינו כלום וצ"ע. גם בסוגיין קאמר אם יש בו וכו' משמע שיש רקיקה בלא צחצוחי רוק אלא בדם לחוד. מיהו לדינא נראה דלא פליגי אלא ה"ק אלו כתיב וירקה רוק לחוד אבל השתא דכתיב וירקה סתמא אפי' בצחצוחי רוק סגי:

כל שאומרים לו חלוץ והיא ניתרת לך לאחר זמן. כתב הר"ב אשכנזי בתשו' סי' כח א"נ ל"ד האי דירוש' לגמרא דידן דחלוץ והיא ניתרת לך לאחר זמן כי עביד חליצה לפוטרה עביד אבל בגמרין דא"ל ובכך אתה כונסה פי' דהחליצה עצמה תתיר לך לכונסה הרי אין כוונה כלל ואדרבה כוונה הפכיית יש כאן ולכך אינה חליצה ע"כ. וקשה לדבריו מאי השיב ר"י לרשב"ל אמש הייתי שונה שהחליצה פסולה עד שיכוונו שניהם הא אף זו כוונה לפוטרה היא וי"ל קסבר הר"ב בהא פליגי ר"י ורשב"ל ר"י סובר בעינן שיכוונו שניהם לעקור הזיקה ותהא אסורה עליו כאשת אח ורשב"ל סובר כל שמכוין לעקור הזיקה ושתהא מותרת לכל אדם סגי. אך מדברי הרשב"א בחי' נראה בהיפך שכ' הך מעשה דר"ח בר ווא שבסמוך אתיא כר' יוחנן שכל שמתכוין לפטרה בחליצה אלא שטועה שיועיל לו מצד אחר כשרה ע"כ. ואפשר לומר שאני התם דאמר עקור זיקתך ממנה ורשב"ל דאמר חלוץ לה והיא ניתרת לך לאחר זמן דמשמע שעדיין זקוקה היא לו מאותו זמן והלאה. שוב ראיתי בה"מ שמחלק בכה"ג ע"ש. ובב"ש סי' קסט ס"ק נג קאמר דהמחבר חולק על הה"מ ע"ש ולא עיין יפה שדברי המחבר הן הן דברי הה"מ. מיהו נראה לי דהך מעשה דר"ח בר ווא היינו הך מעשה דמייתי בבבלי בר"ח בר אבא שהטעו וחזר וא"ל שיחלוץ לה שנית כדפרשתי בקונט' וזו היא דעת הרמב"ם ונכון הוא. ודלא כש"ע סי' קסט סעי' נב וצ"ע והא דאיתא בבבלי דאמר אביי ליבם חלוץ לה ובכך אתה כונסה וא"ל ר"פ לא ס"ל למר להא דאמר ר"י עד שיתכוונו שניהם והקשו הראשונים מאי קשיא ליה לר"פ דלמא כוונתו להטעותו לפסלה ואח"כ יכפנו לחלוץ חליצה כשרה ע"ש נ"ל דה"ק ליה ר"פ ש"מ דלית לך הא דר"י דאל"כ למה לך כולי האי להטעותו בענין

שצריך לחלוץ שנית ולכך א"ל אביי ואלא היכא אימא ליה שלא נצטרך לחלוץ שניה. והא דר"ח בר אבא שהטעו במה שא"ל חלוץ ובכך אתה כונסה ולא א"ל ליתן לו מאתים זוז י"ל דאיירי שא"ל כך מתחלה והיבם רצה שתתן לו מעותיו קודם החליצה ואז אינה יכולה להוציא מידו כמ"ש בש"ע סי' קס"ט סעי' נ' בהגה. א"נ במעשה דר"ח בר אבא כל כוונת היבם היה משום ממונא כמפורש שם והיה מתייירא כשאומר ליתן לו ממון שהחלוץ ירגיש בהשטא' דמוטב שייבמנה דהא בלא"ה רוצה ליתן לו ממון אבל במעשה דאביי אפשר שלא ירגיש בהשטאה שיסבור שהם טועים וסוברים דלאו משום ממון רוצה לייבמה אלא שחפץ בה. והיינו טעמא דמביא הש"ס באריכות מעשה דר"ח בר אבא וקיצר במעשה דאביי:

א"ר מנא אם אמר ע"מ נותנת. מכאן ראיה לדברי הרמב"ם פ"ו מה' אישות והגאונים דבאומר ע"מ לא בעינן דומיא דתנאי בני גד וב"ר הלכך ה"נ אע"ג דלא דמיא לתנאי ב"ג וב"ר לפי שאינו יכול לקיים ע"י שליח אפ"ה התנאי קיים. ולפ"ז אף החליצה פסולה אם לא נתנה לו. אך קשה שהרי כ' הרמב"ם פ"ד מה' חליצה איזהו חליצה מוטעת אם א"ל חלוץ לה ע"מ שתתני לך מאתים זוז או על תנאי כך וכך אע"פ שלא נתנה לו ולא נתקיים התנאי החליצה כשרה שהרי נתכוון לחלוץ לה ע"כ גם בבבלי גרסי' חליצה מוטעת חלוץ לה ע"מ שתתני לך ר' זוז. וצ"ל דס"ל לרב מנא כרבינא דגרסי' בבבלי במכילתין דף נג רבינא אמר דכ"ע יש תנאי בחליצה וכו' ע"ש ברש"י ותוס' דקשיא להו מחליצה מוטעת. ולפי גירסת הירושלמי לק"מ דאיירי בדלא א"ל ע"מ ולא כפל לתנאיה אבל להרמב"ם קשיא דאס"ד בע"מ לא בעינן דומיא דתנאי ב"ג וב"ר אף בחליצה לא פקע זיקה כל זמן שלא נתקיים התנאי'. וראיתי להרשב"א בחי' בסוגיין שכ' ואי הגון לה מחייבינן לה ליתן מדין שכירות דלאו אנוסה היא ולא דמיא לבורח מבית האסורין והיינו דאמרי' בירושלמי א"ר מנא אם אמר ע"מ נותנה ע"כ. לפ"ז אי אפשר לדחוק ולומר אף בע"מ בעינן שיהא התנאי בדבר שאפשר לעשות ע"י שליח ור' מנא מחייבה ליתן משום שכירות. אך קשה בה טובא חדא דה"ל להרמב"ם לבאר דין זה דדוקא באינו הגון לה אבל בהגון לה החליצה כשרה וצריכה ליתן ואפשר לומר דלא בא לבאר אלא החליצה אם היא כשרה או פסולה אבל לא דין הממון. מיהו אין טעם לחלק למה ישתנה דין דבר שא"א לעשות ע"י שליח משאר דיני תנאי ב"ג וב"ר בשלמא הא דבעינן באומר ע"מ שיהא דבר שאפשר לקיימו לאו משום דדומיא דתנאי ב"ג בעינן אלא משום דהוי כמפליג בדבר ואין שם תנאי וכן מפורש בדברי הרמב"ם שם. ומעיקרא דדינא פירכא פשטא דשמעתתא משמע דר' מנא

לאו משום שכירות קאמר אלא משום תנאי דאי משום שכירות אפי' בלא אמר ע"מ למה לא תתן שכרו. וכי נאמר דשכירות פועל צריך להיות כתנאי ב"ג וב"ר וצ"ע:

וקרא עלוי חכמים המה להרע וכו'. ק"ק הא ודאי ביבם שאינו הגון לה איירי דאל"כ מה לו לר"ח להטעותו וכיון שכן אף דלא ידע להטיב מ"מ חכם הוא שיודע להטיב להאשה שפטרה ממנו וי"ל דכעס עלוי שהיה לו להטעותו בתנאי אחר ולא היה צריך לחליצה אחרת שעכשיו צריך לחליצה שנית כמ"ש בקונט' ועמ"ש בסמוך בתו' בד"ה כל ובד"ה א"ר מנא וכו':

מ"ד חליצה גנאי ע"י שפגם דבר אחד מן התורה וכו' וקשה מאי פגם הא למשנה אחרונה מצות חליצה קודמת וי"ל הא דמצות חליצה קודמת היינו משום שחששו שאינו עושה לשם מצוה ופוגע בערוה והיינו פגמו וא"ת מאי קאמר חליצה שבח למשנה הראשונה הרי לא קיים המצוה כתיקונה דמצות יבום קודמת וי"ל היינו שבחי' דידע בנפשו שיבעול לשם נוי ולכך פירש ממנה:

נאמר כאן קריי' וכו'. תימא וכי מפני שנאמר קריאה בתורה בדבר טוב נאמר כל מקום שנאמר קריאה היינו לשבח לכך נ"ל דה"ג נאמר כאן ונקרא שמו בישראל ונאמר להלן ונקרא שמי עליה. והיינו דכתיב ביואב כשצר על רבת בני עמון פן אלכד אני את העיר ונקרא שמי עליה. ואין בכל תנ"ך תיבת ונקרא כי אם בשני מקומות אלו ויליף להו שפיר מהדדי. א"נ ה"ג נאמר כאן קריי' ונאמר להלן ויקרא שמו בישראל והיינו דכתיב ותאמרנה הנשים אל נעמי ברוך ה' אשר לא השבית לך גואל היום ויקרא שמו בישראל והנך תיבות ויקרא שמו בישראל אין להם חיבור במקרא אלא ללמד מה כאן לשבח שהרי בועז קיים מצות יבום אף כאן ונקרא שמו בישראל דכתיב גבי חליצה לשבח:

הדרן עלך פרק מצות חליצה

פרק יג

הלכה א

ב"ש ועל עדות חולקין. כתב בס' יוחסין ר' יהודא בן בבא ור"י בן אבא אחד הן וריב"ב היה מן הכת הראשונה שלאחר החרבן אלא שהרמב"ם כ' בהקדמתו לפי' המשנה ששנים הם וקחשיב לר"י בן אבא בחבורה הראשונה ע"ש. וקשה הרי מכאן מוכח דר"י בן אבא היה קודם ב"ש וב"ה שאל"כ מאי פריך ועל עדות חולקין הא מצינו הרבה כיוצא בו בפ"ז דעדיות ע"ש. והא דאמרי' בבבלי ברכות פ"ד עדיות בו ביום שמינהו לראב"ע לנשיא נשנית לאו דבו ביום העידו כל העדיות השנוי' שם אלא שבו ביום חיברו מסכתא זו וקבעו

בה כל העדיות שהעידו חכמים בו ביום ומה שהעידו חכמים הראשונים וי"ל בדוחק וצ"ע. וא"ת מאי קשיא ליה לש"ס דלמא אף ר"י בן אבא לא קאמר אלא שאין ממאנין אלא ארוסות קטנות וי"ל דעדותו הי' שמלמדין את הקטנה שתמאן כדתנן לקמן בפרקין וכ"מ בבבלי בנדה וכ"מ לישנא דעדות דקאמר ממאנין את הקטנות משמע שאחרים מלמדין אותן ומסייעין בדבר וסד"א דהיינו אחר נישואין ומשני בעיקר עדות חולקין דסברי ב"ש הא דקאמר ממאנין את הקטנות בארוסות איירי ושלא ע"י לימוד הגדולים אלא לפי שאין ממאנין אלא בב"ד הלכך נקט לשון ממאנין את וכו':

אתיא דב"ש כר"ל וכו'. בבבלי בסוגיין גרסי' וב"ה כיון דאיכא קידושין וכתובה לא אתי למימר דבעילתו בעילת זנות. וקשה לישני ב"ה לית להו דר"ל ולא הוי בעילת זנות וי"ל הא דקאמר בבלי טעמא דב"ש שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות לאו משום דהויא לה זונה למפרע אלא גנאי הוא שבעל אשה שאין לו בה קידושין ובהא מודו ב"ה דהא במגרש אשתו ולנה עמו בפונדקי קאמרי ב"ה צריכה ממנו גט שני ומסיק בבבלי דהיינו טעמא דב"ה שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ומסתמא לשם קידושין נתכוונו אבל הירוש' קאמר טעמא דב"ש דהוי זנות גמור וא"ת תיקשי לירושלמי מאי טעמא דב"ש במגרש ולנה עמו בפונדקי למה א"צ גט הא ודאי לשם קידושין בעל דודאי לא יעברו אלאו דלא יהי' קדש ולא תהיה קדשה. ותו' כ' בד"ה טעמא וכו' שאני התם כיון דגירשה ונתייחד עמה גלי דעתיה שבעילתו בעילת זנות אבל הכא שהי' דרך נישואין וכו' ע"כ. נראה דלשיטת הירושלמי אין תירוצם מספיק דודאי אית לן למוקמינהו אחזקת כשרות ולא עברי אדאורייתא וי"ל הירושלמי לשיטתי' דקמפרש בגיטין טעמא דב"ש דמסתמא לא בעיל דס"ל לא יגרש את אשתו אא"כ מצא בה ערות דבר ומזוהמת ליה וה"ה דהמ"ל סברי ב"ש כר"ל ואין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ומסתמא לא בא עליה:

הדא אמרה עברה ומיאנה וכו' אין מיאוניה מיאונין. וא"ת הא דייקינן לקמן בשמעתין מפישון הגמל דלב"ש מיאוניה מיאונין וי"ל רב חסדא דאמר לקמן בדיעבד הוי מיאון סובר טעמייהו דב"ש לאו משום דאין אדם עושם בעילתו בעילת זנות אלא משום פירי דאי אמרת תמאן שמיט ואכיל וכ"ה בבבלי והיינו דקאמרו ב"ש פישון הגמל במדה כפישה מדד שהפסיד נכסי מלוג שלה ונתבטל טעם התקנה שתיקנו שאין הנשוא' ממאנת. וא"ת למ"ד טעמא דב"ש משום בעילת זנות תיקשה קושית הש"ס לקמן העושה דבר שלא כשורה מתירין ערוה שלו י"ל כמ"ש תוס' קידושי קטנה דרבנן ואפקעינהו רבנן קידושי מיניה מיהו לר' אבון דאמר לב"ש הוי איסורא דאורייתא במה שנעשה בעילתו בעילת זנות הדרא קושיא לדוכתה וי"ל ר' אבון מפרש הא דתניא א"ל ב"ש פישון

הגמל במדה כפושה מדד היינו שנהג מנהג רמאות בקידושי הקטנה ההיא ואפקעינהו רבנן לקידושי מיניה וכה"ג משני בכמה מקומות בבבלי והרשב"א בחי' בר"פ כ' בש"א אין ממאנין אלא ארוסות בדיעבד מיאוניה מיאונין והיינו דקתני אין ממאנין ולא תנן נשואות אינן ממאנות ומייתי ראיה מפישון הגמל כדמסקינן לקמן ע"ש. וקשה מאי ראיה מייתי מדלא תנן נשואות אין ממאנות דא"כ לא שמעינן נכנסה לחופה ולא נבעלה כמ"ש בסמוך בתו' בד"ה נכנסה וכו' ומפישון הגמל אין ראיה דסוגיין לקמן למ"ד טעמא דב"ש משום פירי וכמ"ש בסמוך ורבה ורב יוסף בבבלי פליגי עליה ומפרשי טעמייהו דב"ש משום שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ונראין דבריהם ואיך מייתי ראי' מירושלמי דלקמן ולא ראה תחילת הסוגיא דאיכא מאן דפליג וסובר לב"ש בדיעבד אין מיאוניה מיאונין וי"ל הרשב"א מפרש הא דפריך בסמוך וכי העושה דבר שלא כשורה מתירין ערוה שלו היינו לר' אבון דאמר לב"ש בעילת זנות מדאורייתא היא ומסיק ר"ח דליתא לדר' אבון וב"ש סברי אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות נמי מדרבנן וכדאמרו כולהו אמוראי בבבלי וכמש"ל וכוותייהו נקטינן. ובזה מיושב קושית תוס' הנ"ל. מיהו קושיא הראשונה צ"ע:

נכנסה לחופה ולא נבעלה וכו'. בבבלי בסוגיין גרסי' נכנסה לחופה ולא נבעלה מאי איכא למימר. משמע דפשיטא ליה דאפי' בנכנסה לחופה ולא נבעלה סברי ב"ש דאינה ממאנת. והדין עמו כדפירש"י מדקאמרי אין ממאנין אלא ארוסות משמע לאפוקי נכנסה לחופה ולא נבעלה או שמסרו שלוחי האב לשלוחי הבעל דנפקא לה מכלל ארוסה. מיהו להירושלמי דמיבעיא ליה י"ל דלכך לא נקט נשואות אינן ממאנות לאשמועינן דבדיעבד מיאוניה מיאונין וכמ"ש בסמוך בשם הרשב"א. ויש להביא ראיה לדעת הרשב"א בהא דגרסי' בבבלי לעיל דף פט ע"ב תניא מאימתי אדם יורש את אשתו הקטנה בש"א משתעמוד בקומת' ובה"א משתכנס לחופה. ומסיק ב"ש תרתי בעי משתכנס לחופה ועמדה בקומתה ופירש"י את אשתו קטנה אם מתה ולא אמרינן שמא עתידה היתה למאן ואישתכח דלאו אשתו היא. וקשה לב"ש למה לי שתעמוד בקומתה הא אינהו סברי משנכנסה לחופה אינה יכולה למאן עוד א"כ למה לא יירשנה. מיהו אי בדיעבד לב"ש מיאוני נשואה הוי מיאון ניחא:

קטנה שהשיאה אביה וכו' אפילו כן חוזרת וממאנת. וקשה בסיפא תנן איזה קטנה שצריכה למאן כל שהשיאוה אמה ואחיה לדעתה למה לא תנן נמי את זו שהשיאה אביה ונתגרשה וי"ל סמיך אהא דתנן נדרים פ' ואלו נדרים יתום' בחיי אביה וכיון שדינה כיתומה ממילא קידושיה קידושין כקידושי קטנה:

מה אנן קיימין אם באומרת וכו'. בבבלי פליגי ר' אושעיא ועולא ואתי' דר"א כרב ורשב"ל ודעול' כר' יוחנן. וכ' הרשב"א בחי' לר' אושעי' ל"ש אמרה איני רוצה בנישואיך ול"ש אמר איני רוצה לא בנישואיך ולא בנישואי אחיך לעולם אינה יכולה למאן לאחר מיתת בעלה תדע מדמקשה לעולא ממתני' כל שיכולה למאן וכו' ולא מקשי מינה לר"א ולעולא ל"ש אם פירשה איני רוצה בנישואיך ולא בנישואי אחיך ול"ש מיאנה סתם הוי מיאון לעקור זיקתה ומיהו אסורה לאביו ולשאר קרובי המת משום דרמי בר יחזקאל ע"ש. הנה מ"ש לר"א אפילו מיאנה בנישואי בעלי בפירוש לא מהני הוא דלא כירושלמי דהא ר"א כרב ס"ל ולרב דוקא באומרת סתם אי אפשי בנישואין אבל אי אמרה בפירוש אי איפשי בנישואי אחיך עוקרת הזיקה. וכן מפורש בדברי הרשב"א פ"ק דף יג בד"ה הא וכו' והא דלא כירושלמי וכו' ע"ש וראייתו אינו ראי' דודאי עד דלא אסיק הא דרמי בר יחזקאל ע"כ לומר דר"א פליג אפילו פרשה אי איפשי בנישואי אחיך לא מהני דלא תיקשי לן מתניתא אבל לבתר דאסיק הא דרמי ב"י תו אין להפליג פלוגתייהו ואמרי' דאף ר"א מוד' בשפרשה אי איפשי בנישואי אחיך דעוקר' הזיקה וכדמסיק בסוגיין. והא דלא פריך בסוגיין ממתני' כל היכולה למאן וכו' ארב ורשב"ל כבר תירצתי לעיל פ"ק ה"ב בתוס' ע"ש. ומ"ש לעולא וכו' ל"ש מיאנה סתם וכו'. הך דינא מפורש בסוגיין דבסתם פליגי וקאר"י דעוקר' זיקתה. ומה שנראה מדבריו דבאומרת אי איפשי בנישואיך ובנשואי אחיך אני רוצה אף עולא מודה דאינה עוקרת זיקתה. כן מוכח בסוגיין מדמוקי פלוגתייהו בסתם ש"מ במפרש כ"ע מודו. מיהו בהא פליגי הבבלי והירושלמי דכאן מפורש לר"י מותרת צרה לאביה וכלה בחמותה ובבבלי מסיק קסבר עולא צרת ערוה שאני דאסורה מפני שנראית כצרת בתו בשעת נפילה. והרשב"א כ' פ"ק דף יג ה"ה דה"מ לשנויי כגון שמתה והכי מוקי לה בירושלמי אלא דבגמרין בעי לאוקמי אפילו בעודה חי' וכדרמי בר יחזקאל דקי"ל כותי' ע"כ. הנה מ"ש דבעי לאוקמי אפי' בעודה חי'. אינו מספיק דה"מ לאוקמי בשאין שם יבם אלא אביה וכדמוקי ר' אבודימי בסמוך אלא עיקרא דמילתא שרוצה לאוקמי אליבא דהלכתא. ויותר נ"ל משום דלפי תי' הירושלמי קשיא הא דמקשה הרשב"א לעולא מהא דאמרו בבבלי דף קח ע"ב אין יבום לאחר מיתה אפילו במקום שניה ותירץ הרי"ף דהתם נמי טעמא כדרמי בר יחזקאל שנראי' בשעת מיתה כאשת אחי אמו ע"כ א"כ בלא"ה צ"ל דאית ליה לעולא הא דרמי בר יחזקאל. ובעיקר קושית הרשב"א נ"ל דס"ל לעולא בשנייה החמירו דדברי סופרים צריכים חיזוק יותר משל תורה כדאמרי' בהרבה מקומות בש"ס. ותו' כ' דף קח ע"ב בד"ה יש וכו' דוקא באיסור שנייה דהיא דרבנן קמיבעי' ליה אבל באיסור ערוה דאורייתא תנן כל היכולה

למאן ולא מיאנה צרתה חולצת ולא מתייבמת ע"כ. וקשה הא במתני' תנן ולא מיאנה אבל כשמיאנה אפשר דמהני. ואף שאפשר לפרש המשנה ולא מיאנה בחיי הבעל הא איכא נמי לפרושי ומתה ולא מיאנה כדשנינן בסוגיין ואף דהבבלי משמע ליה פשטא דמתני' שאינה יכולה למאן אחר מיתת הבעל מדפריך שם בסוגיין ותמאן השתא וכו' י"ל אף זו לעולא משום גזרה היא ובעל האיבעי' בשני' לא ידע גזרה דרמי בר יחזקאל וכמש"ל. וראיתי למהרש"א דף קח ע"ב דגרס בגמרא בהיתה נשואה לאשת אחי אמו שהיא שנייה לו וכו' ותתייבם צרתה ומפרש דאצרה דוקא מיבעי' ליה כיון דמיאנה מנשואי אחיו אין זו צרת השנייה וכו' ע"ש שהאריך ואמר שפירושו ברור. ואני תמה מפירושו זה מי איכא למ"ד דצרת שנייה אסורה אדרבא מפורש בדברי הרי"ף והרא"ש ריש פ"ב ושאר פוסקים דמותרת וז"ל הטור ריש סימן קעד יבמה שהיא אסורה ליבם בלאו או בעשה או באיסור שניות מדרבנן היא חולצת וצרתה או חולצת או מתייבמת וכ"ה בש"ע שם וביותר יש לתמוה שמביא ראיה מדברי הטור ובלי ספק שט"ס יש בדברי טור סי' קע"ג וצ"ל וצרתה חולצת או מתייבמת גם בדברי הש"ע שם סעיף יג צריכין להגיה כן. והב"ח והב"ש לא עיינו כל הצורך ע"ש. ואפשר לומר דסובר הטור אע"ג דצרת שנייה דעלמא שריא ביבום צרת שנייה ממאנת אסורה דהא סובר שמואל צרת ממאנת דעלמא אסיר' גזרה אטו צרת בתו ממאנת כמפורש בבבלי דף יב אלא דר"י פליג ומתיר בצרת ממאנת דעלמא דלא גזר צרת ממאנת אטו צרת בתו אבל צרת שנייה גזרינן אטו צרת בתו כמפורש בדברי הרי"ף והרא"ש לכך אסור' האי שנייה למאן לאחר מיתה דלא ליתי למשרי צרת בתו ממאנת ע"ש. אך קשה בשלמא גבי שנייה עצמה גזרינן משום דנראי' כשנייה בשעת נפילה ואי שרינן לה להתייבם אתי למשרי צרת בתו ממאנת אבל בצרת שנייה ממאנת ליכא למטעי ועיי' בחי' רשב"א בסוגיין ובמ"ש בתו' בסמוך וצ"ע:

תיפתר שאין שם יבם אחר אלא אביה. עיין פירושי בקונט'. וא"ת כיון דחששא משום שעת נפילה לוקמי אפי' בתרי אחי ומשום שנראי' וכו' כדמשני בבבלי בסוגיין וכמ"ש בסמוך וי"ל דא"כ מ"ט דר' יוחנן דמתיר צרה לאביה וכלה בחמותה. גרסי' בבלי לעיל דף יב ע"ב כי אתא רבין א"ר יוחנן אחת צרת ממאנת ואחת צרת איילונית ואחת צרת מחזיר גרושתו כולן מותרות. וכ' הרשב"א ודוקא צרת ממאנת דעלמא אבל צרת בתו ממאנת אסורה כדרמי בר יחזקאל הואיל ומשעת נפילה וכו' ולקמן נמי אמרי' גבי כל שיכולה למאן וכו' ותמאן השתא ותתייבם ואסיקנא כדרמי ע"כ. וקשה אי ס"ד דר' יוחנן אית ליה דרמי ה"ל לאסור אף צרת ממאנת כדאמרי' שם בבבלי אליבא דשמואל דגזרי' צרת ממאנת דעלמא משום צרת בתו ממאנת ואם נאמר דפליג ר' יוחנן אשמואל וס"ל דלא

גזרי' אטו צרת בתו קשה א"כ ה"ל לר"י לפרש באיילונית אפי' היא בתו כדפריש רבא ומדסתם דבריו משמע דצרת ממאנת וצרת איילונית שוין בדיניהם וא"ל קסבר ר"י צרת בתו איילונית אסור' אם נראי' כצרת בתו בשעת נפילה דהיינו שנמצאת איילונית לאחר מיתת הבעל דא"כ קשי' הא דתני' בתוספת' וכולן שנמצאו איילונית בין בחיי הבעל בין לאחר מיתת הבעל מאי קמ"ל וכ"כ תוס' דף יב ותירצו לרב אסי איצטרך לאשמועינן דאפי' בחיי הבעל לא חיישי' שמא קיבל' ולרבא איצטרך דלא אמרי' באיילונית שנראית כצרת בתו בשעת נפילה ע"ש. ותירוצם אלו ליכא לתרוצי לר"י לפמ"ש דס"ל צרת איילונית אפי' הכיר בה שריא וצרת בתו איילונית אסור'. לכך נראה דר"י אף בצרת בתו ממאנת מתיר דומי' דאיילונית ולית ליה הא דרמי בר יחזקאל כמפורש בסוגיין דר' יוחנן מתיר צרה לאביה וכלה לחמותה ולכך כללן יחד צרת ממאנת וצרת איילונית דלענין צרות שניהן שוין. אך לפ"ז קשה לפוסקים שכתבו הא דרמי והא דר"י להלכה וצ"ל דהירושלמי והבבלי פליגי בדברי ר' יוחנן ודוחק גם קשה מנא להו הא וצ"ע:

הוי איילונית כמי שאינה בעולם. עיי' פירושי בקונט'. וכ"פ הרשב"א לעיל דף יב בד"ה אמר רבא וכו' ע"ש. מיהו לישנא כמי שאינה בעולם לא משמע כן לכן נ"ל דה"פ איילונית אפי' הכיר בה הוי מקח טעות והרי כמי שאינה בעולם ודמיא להא דתנן במתני' פ' המדיר יכולה היא שתאמר סבורה הייתי לקבל ועכשיו אינה יכולה לקבל וכה"ג אמרי' לענין חזקת עשן וריח ואבק אפי' שתק כמה שנים לא הוי חזקה שאין אדם מוחל עליהם ועיי' בח"מ סימן קנה סעי' לו. ה"נ איילונית אין אדם מוחל על מום זה לעולם. ועיי' בתו' וברשב"א דף ב' ע"ב בד"ה או שנמצאו וכו'. ונ"ל אע"ג דאיילונית הוי מקח טעות מ"מ צריכה גט וכדדייקו תו' והרשב"א שם ממתני' דכתובות פ' אלמנה ע"ש. ודקשי' להו א"כ צרתה חולצת ולא מתייבמת כדתנן במתני' כל שיכולה למאן ולא מיאנה וכו' ע"ש י"ל דאיילונית קלא אית לה וידוע שלא היתה אשתו אבל ממאנת אין לה קול ואין הכל יודעים שזו קטנה הראוי' למיאון וכ"כ תוס' דף יב ע"א בד"ה תני שהיו וכו' ע"ש. ומדברי הרשב"א הנ"ל נראה דס"ל לרבא בשהכיר בה צריכה גט ע"ש. וקשה א"כ מ"ט דמתני' דצרתה מותרת אפי' בשהכיר בה הא כיון דצריכה גט דמי' לצרת ערוה ותהא צרתה חולצת ולא מתייבמת וצ"ע:

ותמאן במאמרו ותנשא לשוק. וא"ת דלמא סובר ר' אסי אינה ממאנת לזיקתה וי"ל א"כ למה ליה למוקמי מתני' בשני יבמין הא אפי' ביבם אחד נמי איכא למוקמי מתני' ופליגי ב"ש וב"ה אי ממאנת למאמרו אלא ודאי פשיטא ליה לרב אסי דלכ"ע ממאנת לזיקתו ופריך שפיר תמאן במאמרו ובזיקה ותנשא לשוק והא דקאמר תמאן במאמרו ה"ק ממ"נ

אי ממאנת במאמרו ובזיקה אמאי תמתין תמאן מיד וכשתגדיל תנשא לשוק ואי אינה ממאנת אלא למאמרו והזיקה במקומה עומדת תנשא לאחיו ומשני באומרת אי אפשי בך אבל באחיך אני רוצה וה"ל מיאון לחצי זיקה וכמ"ש בקונט'. ובבבלי קאמר רב אסי מיאנה בזה מותרת אפי' לו וע"ש:

ביבמה שנפלה לפני חמשה יבמין. ותימא מ"ש חמשה משנים וע"ק הא דמשני דאיירי בשהשיאה אביה א"כ קשיא לב"ה וכי ממאנת בקידושי תורה לכך נ"ל להגיה ביבמה שנפלה לפני יבם אחד היא מתני' ועשה בה מאמר ולב"ש אינה ממאנת למאמרו כיון דעדיין אגידא ביה מחמת זיקה אף למאמרו אינה ממאנת ולכשתגדיל צריכה גט למאמרו וחליצה לזיקתו וב"ה סברי דמ"מ מהני המיאון למאמרו ואינה צריכה אלא חליצה לכשתגדיל. ופריך ותמאן למאמרו ותינשא לשוק כלומר אמאי לא תמאן גם לזיקה דפשיטא ליה לש"ס דממאנת גם לזיקה ול"ג ותמאן למאמרו ותינשא לאחיו דהא אוקמינא ליה ביבם אחד ומשני פלוגתייהו בשקידשה אביה להבעל ואינה יכולה למאן לעקור זיקת הבעל אלא מאמר היבם לחוד. אך קשה מנ"ל לש"ס דקסבר ר' הושעיא דממאנת לזיקתה דלמא כרב ורשב"ל ס"ל דאמרי לעיל דאינה ממאנת לזיקתה גם בבבלי בסוגיין מפורש דסובר ר' הושעיא דאינה ממאנת לזיקתה וע"ק מאי דוחקיה למוקמי מתני' בשקידשה אביה וצ"ל רישא וסיפא בתרי גווני דרישא אין ממאנין אלא ארוסות ודאי בקטנה שהשיאה אמה ואחיה איירי לוקמי מתני' בשאומרת בפירוש אי אפשי בך אבל באחיך דהיינו בעלה שמת רוצה אני דבכה"ג לכ"ע אינה עוקרת הזיקה כמש"ל בפרקין בתו' בד"ה מה אנן וכו':

וקשיא אלו העושה דבר שלא כשורה וכו'. כ' תוס' דף קז ע"ב בד"ה תרי וכו' ואין זו קושיא כ"כ די"ל קידושי קטנה דרבנן ואפקעינהו רבנן לקידושי מיניה ע"כ. ול"נ דהכי פריך עד שאתה מתיר ערוה שלו משום שמפסיד נכסי מלוג שלה היה להם לחכמים להוציא מידו נכסי מלוג שלה כדין בעל חוב המפסיד נכסיו שיכול לתבעו קודם זמנו של שטר כמפורש בח"מ סי' עג סעי' י' א"נ היה לנו להתירה אפי' בלא מיאון דאין לחוש לחורבה אלא לזו דהכל יודעין שלא ע"פ הדין נעשה בה אבל השתא יאמרו מיאון אפי' שלא בפניו. ועמ"ש לעיל הלכה א בתוס' בד"ה הדא וכו':

וב"ד יושבין במיאונין. כ' הרשב"א בר"פ וי"ל דאיירי במיאון דמצוה ועי"ל דדוקא ללמדה למאן יש להרחיק אבל כשבאה מעצמה אין נמנעין מלהזקק לה דמה הנאה יש שאין נזקקין לה שהרי אם אמרה בפני שנים ואפי' בפני חנוני אי אפשי בפלוני בעלי הרי זה מיאון ע"ש. והירושלמי מיאן בתירוצו דדוחק להעמיד משנתינו במצוה דוקא דא"כ ה"ל

לב"ש וב"ה לאפלוגי בהדיא במיאון דלאו מצוה ועוד למ"ד צרת ממאנת אסורה למה לי פלוגתייהו דב"ש וב"ה בבעל ולא ביבם פשיטא דאינה ממאנת ביבם דהא ודאי ליכא מצוה ועמ"ש בתו' הל' א' בד"ה ב"ש ועל וכו' ולתי' השני קשיא מאי קאמר שהרי אפי' אמרה בפני חנוני וכו' הא ודאי ב"ש לא סברי הכי דהא אינהו בפני ב"ד קאמרי. אך עדיין קשיא מאי פריך הש"ס מהא דתני ברח מן המיאונין דלמא היינו דוקא בנישואין חיישינן דלמא מיחרטא לכי גדלה כדאמרינן בעלמא אין אשה כורתת ברית אלא למי שעשאה כלי אבל באירוסין לא חיישינן דלמא מיחרטא וי"ל:

קול יוצא לנשואה וכו'. עיי' פי' בקונט'. ועי"ל אמתני' קאי מ"ט דב"ש דאמרי אין ממאנין אלא ארוסות משום דסתמא דארוסות אין לה קול ולא מיחרטא לכי גדלה אבל נישואי יש לה קול יש לחוש שתתחרט ועמ"ש בסמוך בתו' בד"ה וב"ד וכו'. כתב הרא"ש פ"ק דכתובות בשם הנגיד הר"ר שמואל ברכת אירוסין לא בעי עשרה דהרי קידושין בפני שנים ואתה מצריך עשרה והרא"ש חלק עליו. ומסוגיי' נ"ל ראיה ברורה לדברי הנגיד דמ"ש אירוסין מנשואין אלא ודאי נישואין דבעי עשרה ודאי יש להן קול אירוסין דבשנים אין להן קול. גם בבבלי בכתובות דף כג אמרי' עבידי אינשי דמקדשי ודמגרשי בצנעא ע"ש ש"מ דלא בעי עשרה וצ"ע:

הלכה ב

ר"ח בן אנטיגנוס אומר כל תינוקת וכו'. כ' המהרש"א שהרמב"ם פי' א"צ למאן היינו שא"צ מיאון בפני שנים אלא תלך ותנשא ודקדק לפרש כן מדמייתי הש"ס הך דריב"ב נישואיה הן הן מיאוני' אמילתי' דרחב"א ולפ"ז ריב"ב לאו בקטנה דצריכה מיאון גמור איירי וכו' ע"ש. וקשה א"כ מאי קמיבעי' להו בבבלי דף קח פליגי רבנן עלי' דריב"ב וכו' ע"ש הא ודאי רבנן דרחב"א פליגי עליה ומצרכי מיאון גמור ורחב"א ודאי מודה ליה דהא אליביה אמר לשמעתתיה וא"ל היא גופא קמיבעיא ליה מי מודה ליה רחב"א וכמ"ש בסמוך דא"כ הא דפשיט מדקאמר שמואל הלכה כריב"ב ש"מ דפליגי דאין זו ראיה כלל כמ"ש בסמוך ועוד מדפשיט הש"ס מהא דאמר ר' אין לך מיאון גדול מזה ש"מ נישואין מיאון גדול הוא כאומרת בפירוש אי אפשי בבעלי ומיאון גמור הוא לכל תינוקות. אך מה שהקשה הרשב"א בשם הר"ח להרמב"ם מאי איכא בין רחב"א לריב"ב דקאמר שמואל בתרווייהו הלכה כמותו ע"כ. לא ידעתי מאי קשיא ליה ודאי איכא לפרושי מדברי רחב"א שא"צ למאן כלל אלא ריב"ב חדית לן דרחב"א מיהו מיאון קצת בעי וצ"ע:

אי זו היא קטנה שצריכה להתגרש וכו'. עיי' פירושי בקונט'. והוא מתבאר מדברי הבבלי בגיטין דף סד ע"ב אר"י א"ר אסי צרור וזורקו אגוז ונוטלו זוכה לעצמו ואינו זוכה לאחרים חפץ ומחזירו לאחר שעה זוכה בין לעצמו בין לאחרים. וכ' תוס' שם בד"ה כל וכו' שיעורי' דר' יהודה חפץ ומחזירו וכו' הוא לאחר שיעורא דפעוטות ע"ש. והשתא הא דקאמר ר' יוחנן הכא והיא מוציאה לאחר זמן היינו שיעורא דר' יהודה חפץ ומחזירו וכו' והיינו כדפרישי' בקונט' דשיעוריה דר' יוחנן הוה בתר שיעור דרחב"א דאמר כל שיודעת לשמור קידושיה וזהו שיעור דצרור וזורקו אגוז ונוטלו כמפורש שם בבבלי. ואפי' למאי דאמר רבא התם דף סה ע"א דשיעורא כל שיודעת לשמור הוי בעונות הפעוטות מ"מ שיעורא דר' יוחנן למיאונין דהיינו חפץ ומחזירו לאחר זמן הוי בתר עונות הפעוטות כמ"ש. וא"ת מנ"ל דס"ל לר' יוחנן דחכמים פליגי ארחב"א דלמא סובר ר' יוחנן דעונת קידושין למיאונין קודמין לעונת גירושי קטנה דה"נ אמרי' בבלי שם דף סה אמר רבה ג' מדות בקטן צרור וזורקו וכו' וכנגדן בקטנה מתקדשת למיאון. הפעוטות וכו' וכנגדן בקטנה מתגרשת בקידושי אביה וי"ל סובר הירושלמי כיון דתנן בתרווייהו במיאון ובגט כל שיודעת לשמור וכו' ש"מ דשיעורא דשניהן אחת היא. אך קשה א"כ אף במתני' דהכא שיעורא כל שנותנין לה קידושיה ודבר אחר עמו ומוציאן לאחר זמן דומיא דגרושה ומנ"ל דפליגי חכמים עליה דרחב"א. ומדברי הרשב"א בחי' כאן ובמסכת גיטין נראה שהוא מפרש לירושלמי דר' יוחנן סובר דזמן גירושין הוא קודם זמן הפעוטות והיינו משיעורא דצרור וזורקו ופשיט ליה לש"ס דה"ה למיאונין ושיעוריה דרחב"א מאוחר לשיעור החכמים דפליגי עליה והיינו שיעורא דפעוטות ע"ש שהאריך. ותימא מדקאמר ר' יוחנן והיא מוציאה אותו לאחר זמן ש"מ דשיעורא דפעוטות קדים וע"ק לגירסתו בגיטין שם בדברי רבא ג' מדות וכו' שיעורא דגט קודם לשיעורא דמיאון א"כ מנ"ל לירוש' לדייק מר' יוחנן דשיעורא דגירושין ומיאונין שוין וצ"ע:

ע"ד דר' לעזר מהו שתמאן ותטול קנס ממנו. עיי' פי' בקונט'. וקשה מ"ש מיתומה שנתארסה ונתגרשה דתנן פ' אלו נערות ר"א אומר האונס חייב והמפתה פטור וא"ל דמיבעיא ליה בשמיאנה לאחר הנישואין פשיטא דאין לה קנס דהא בתולה כתיב בקנס. וא"ל דמיבעיא ליה אליבא דר"י הגלילי דתנן התם בכתובות נערה שנתארסה ונתגרשה ר"י הגלילי אומר אין לה קנס דא"כ תפשוט דאין לממאנת קנס. וא"ל דמיבעיא ליה בשבא עליה אחר באונס לאחר המיאון ותניא בבלי פ' אלו נערות דף לה ע"ב הממאנת אין לה לא קנס ולא פיתוי ופירש"י הממאנת בבעלה כגון יתומה קטנה שהשיאה אמה ומיאנה בבעלה אין לה קנס שאינה בחזקת בעולה הואיל וניסת ע"כ. הדבר תימא אחרי שכבר

ניסת מי ס"ד דיהיב לה קנס הא כל נשואה בחזקת בעולה היא מיהו התם איכא למימר דכולא מילתא לדיוקא אתי כדמסיק התם בגמרא דף לו אבל הכא קשיא פשיטא. ונ"ל דמיבעיא ליה כשפיתה את הקטנה אח"כ כנסה ומיאנה בו אם יש לה קנס לר"א או לא. דבנערה מפותה אם כנסה אין לה קנס אלא כותב לה כתובה כשאר הבתולות כ"מ פ' אלו נערות וכ"כ הרמב"ם פ"ק מה' נערה בתולה. והשתא קטנה זו אלו לא כנסה היה חייב קנס ועכשיו שהשיאוה אמה ואחיה מי אמרי' השתא שמיאנה לר"א דאין מעשה קטנה כלום ה"ל כאלו לא כנסה וחייב קנס או דלמא הא מיהת כנסה ואין לה קנס ואף לא כתובה כשאר ממאנת. וכן יש לפרש הך ברייתא דפ' אלו נערות דתני הממאנת אין לה לא קנס וא"ת הא תני נמי ולא פיתוי משמע דלא קנס היינו קנס דאנוסה וכ"פ רש"י וקנס דאנוסה ודאי יש לה בכה"ג י"ל תרווייהו במפותה ולא קנס היינו ממון ולא פיתוי היינו שאר דיני פיתוי דלו תהיה לאשה אם אינו רוצה ליתן קנס. ותו' כתבו שם בד"ה הממאנת ונראה לר"י דה"פ אין לה קנס אם אנסה בעלה או פיתה אותה כשהיתה תחתיו קודם מיאון אע"ג כשמיאנה אינלאי מילתא למפרע דלא היתה אשתו והקשו על פי' זה מהא דקאמר התם בממאנת ס"ל כר"י וכו' דהא מודה ר"י בבעל כשהיא נערה ותי' בדוחק דאיירי כשפירש בהדיא שבועל שלא לשם קידושין ועוד דפיתוי ואונס לאו לשם קידושין ומודה ר"י ע"כ ע"ש. ותימא מאי ס"ד דכשפיתה את הקטנה הנשואה לו שיתן קנס דא"כ כל ממאנת יהא לה קנס דמסתמא בעלה ע"י פיתוי. ולפמ"ש ניחא הכל:

ע"ד דר"י מהו שתמאן בו ותטול קנס מאחר. משמע בנערה ארוסה שנתגרשה פשיטא ליה דלר"י אין לה קנס ממנו אבל מאחר יש לה קנס ולא קמיבעיא ליה אלא בממאנת וקשה הא תנן פ' אלו נערות נערה שנתארסה ונתגרשה ר"י הגלילי אומר אין לה קנס רע"א יש לה קנס וקנסה לעצמה. והשתא כר"י הגלילי ודאי לא אתיא ולר"ע מנ"ל לחלק וי"ל דסבר ר' יהושע הא דכתיב אשר לא אורשה דרשינן הא אורשה אין לה קנס מיהו דוקא מארוס אין לה קנס כיון שכבר היה לו בה רשות להפרת נדריה אבל מאינש אחרינא יש לה קנס ומינה שמעינן דקנסה לעצמה וכר"ע דמתני' דאי לאביה מ"ש ארוס מאדם אחר ובזה יש ליישב קושית המהרש"א בכתובות שם בד"ה גמרא האי לא אורסה וכו' ע"ש. אך קשה למה תיהוי כנשואה וכי עדיפא אירוסין דידה מארוסין דגדולה לכך נראה בנכנסה לחופה ויש עדים שלא נבעלה דבגדולה ודאי אין לה קנס ובקטנה שמיאנה מיבעיא ליה וצ"ע:

מהו שתמאן בו ותעקור גיטה. עיי' פי' בקונט'. וא"ת הא תנן לקמן בפרקין נתן לה גט והחזירה ומיאנה בו נישאת לאחר ונתארמלה או נתגרשה מותרת לחזור ש"מ אתי מיאון

ומבטל גיטא וי"ל אע"ג דמבטל גט לענין זה דאינה בכלל המחזיר גרושתו מ"מ מיבעיא ליה לענין פסול כהונה דאפי' ריח הגט פוסל. ומדברי הרמב"ם פי"א מה' גירושין נראה דכשרה אפי' לכהונה שכ' שכל היוצאת במיאון אע"ג שקדמו גט ה"ז כאלו לא נתגרשה ממנו בגט מעולם ומותרת לחזור לו וצ"ע:

מהו שתמאן בו ותחזור למזונות אביה. בקונט' פירשתי מן הנשואין איירי. דאי מן האירוסין פשיטא דאוכלת דהא אפי' בגרושה אוכלת דתנן לעיל פ' הבע"י אלמנה לכה"ג וכו' מן האירוסין לא יאכלו בתרומה כו' נתאלמנו או נתגרשו מן האירוסין כשרות. אך קשה אי בנישואין פשיטא דפסולה ואינה חוזרת דבבעילה תליא רחמנא כי תהיה לאיש זר כיון שנבעלה לפסול לה פסלה ואפי' נבעלה באונס פסלה כדתנן לעיל ר"פ הבע"י ונראה דמן האירוסין איירי ומיבעיא ליה אם חוזרת אף לחזה ושוק או לא דכל החוזרת לבי' אביה אינה חוזרת אלא לתרומה אבל לא לחזה ושוק דכתיב מלחם אביה ולא כל לחם וזו כיון שעוקרת לקידושיה מיבעיא ליה מי נימא דאינה בכלל חוזרת ואפי' בחזה ושוק אוכלת או דלמא לר"י דה"ל כאשתו לכל דבר שהרי אוכלת בתרומה אם היא בת ישראל לכהן דינה כשאר בנות כהן שאינן חוזרות אלא לתרומה. מיהו היא גופא מספקא לי אם ארוסה חוזרת היא ואסורה בחזה ושוק או לא ולא מצאתי דבר מבואר בארוסה בת כהן לישראל שנתאלמנה או נתגרשה וחוזרת לבית אביה אם היא מותרת בחזה ושוק או לא ועמש"ל פ' נושאין הלכה א' בד"ה וכר"י וכו' וצ"ע:

רי"א תרומתו תרומה. בבבלי פ' יוצא דופן דף מו גרסי' רי"א אין תרומתו תרומה וכ' תוס' בד"ה אא"ב מופלא סמוך לאיש דאורייתא וא"ת אדפריך מר' יוסי לסייעי' מדר' יהודא דאמר אין תרומתו תרומה אלמא סבר מופלא סמוך לאיש דרבנן ולכך לא מתקן טבל דאורייתא וי"ל ר"י נמי אית ליה מופלא סמוך לאיש דאורייתא ולהקל לתקן טבל לא איתרבי להיות כגדול ע"כ וקשה כיון דמדאורייתא הוא אין טעם לחלק בין קולא לחומרא ועוד מדקאמר אין תרומתו תרומה ולא קאמר תרומה ויחזור ויתרום משמע התרומה עצמה הדרי לטיבלא ומותרת לזרים נמצאו דקולא היא דמיקל ר' יהודא. והר"ש פ"ק דתרומות כ' דגרסי' תרומתו תרומה כפי הגירס' שלפנינו וטעמא משום דלא יליף תרומה מאיש אשר ידבנו לבו דלא דריש איש פרט לקטן כדדרשי רבנן ע"כ כדפרישית לעיל וקשה הא בריש תרומות כ' הר"ש איש פרט לקטן אשר ידבנו פרט לחרש ושוטה ותימא דלא ממעט קטן מידבנו וי"ל משום דכשבא לעונת נדרים יש בו דעת לנדוב ע"כ. לפ"ז צ"ל לשיטת הר"ש ר' יהודא דקאמר בכל קטן תרומתו תרומה אף הך דרשא דידבנו לבו לית ליה וקשיא מנ"ל לר' יהודא חרש וקטן דלא וכ"ת ה"נ מ"ש דפליג בקטן ולא

פליג בחרש ושוטה וכן מוכח מירושלמי דהתם דקאמר אמתני' חש"ו אין תרומתו תרומה מאן תנא קטן לא דלא כר"י אבל חרש ושוטה כר' יהודא נמי אתיא וצ"ע. ונ"ל לתרץ קושית תו' הנ"ל מר' יהודא ליכא לסייעי דלעולם אימא לך מופלא סמוך לאיש דאורייתא ותרומה שאני דכתיב ולא תשא עליו חטא ולכ"ע אין קטן בנשיאת עון עד שיביא שתי שערות ועמ"ש לקמן בסוגיין:

התיבון עכו"ם הרי אינו בנשיאת עון ותורם. כ' הרמב"ם פ"ד מה' תרומה העכו"ם שהפריש משלו דין תורה שאינה תרומה לפי שאינן חייבין ומדבריהן גזרו שתהי' תרומתן תרומה משום בעלי כיסין וכו' ע"ש. וקשה א"כ מאי השיבו מעכו"ם הא תנן ריש תרומות עכו"ם שתרם את של ישראל אפי' ברשות אין תרומתו תרומה וכ"כ הרמב"ם שם ריש פ"ד ע"כ מעכו"ם שתרם את שלו השיבו דתנן פ"ג תרומתו תרומה וכיון דבשלו נמי אינה תרומה אלא מדרבנן א"כ אין קושיא כלל מעכו"ם שתורם וי"ל דתנן בדמאי פ"ה מעשרין משל ישראל על של כותים וכו' וגרסי' עלה בירושלמי דמתני' דר"מ דאמר אין קנין לנכרי בא"י להפקיע מן המעשרות ר' יהודה ור"ש אומרים יש קנין. א"כ איכא למימר דהשיבו לר"מ לדבריו דסובר דאין קנין וכו' ופירותיו חייבין בתרומות דאורייתא ואפ"ה תרומותיו תרומה ש"מ דאפי' מדאורייתא תורם לעצמו שאין הדבר תלוי בנשיאת העון. אך קשה פ"ק מה"ת פסק הרמב"ם אין לעכו"ם קנין וכו' ע"ש ובכ"מ איך פסק כאן דתרומתו דרבנן ומתיר איסור טבל שהוא במיתה ובקידושין ריש פ"ב פירש"י העכו"ם והכותי שתרמו את שלהן תרומתן תרומה ליאסר לזרים דקסבר אין קנין לעכו"ם בארץ לפוטרו מן המעשרות וקשה לפי' דמשמע דפליגי תנאי ביש קנין לעכו"ם ובפ' השולח פליגי בה אמוראי ואין סברא לומר דפליגי אמוראי בפלוגתא דתנאי ע"כ. ותימא איך נעלם מהם דברי הירוש' דדמאי שהבאתי למעלה דמפורש בי' דר"מ אומר אין קנין. ועיין במנחות פ' ר"י בתו' בד"ה מירוח וכו' דמסקי דפליגי הבבלי והירושלמי בפלוגתא דתנאי ביש קנין ואין קנין. ואין להאריך כאן. אך קשיא לי מדברי הרמב"ם מהא דגרסי' בקידושין שם ולר"ש דפוטר ועכו"ם ליתא בתרומה דנפשיה אתם גם אתם למה לי פשיטא דלא הוי שליח ע"כ. שמע מינה לת"ק תרומת עכו"ם דאורייתא דאי דרבנן קרא למה לי וצ"ע:

תני רבי הושעי' וכו'. הרא"פ בפי' למס' תרומות גירסא מוטעת נזדמנה לו וטרח הרבה לפרשה ואין צורך ופירושו אף לגירסתו מעורבב ע"ש. וכל מה שפירש בסוגיא זו אינו נכון ועתיד אני לבארה במקומה במס' תרומות בע"ה. והרמב"ם לא ביאר דין זה דאין לעכו"ם מחשבה להכשיר זרעים ולתרומה מיהו לתרומה י"ל כיון דס"ל תרומת עכו"ם

דרבנן וכמ"ש בסמוך בשמו א"כ לא אתי לכם למעט עכו"ם אך לענין להכשיר זרעים היה לו לבאר וי"ל:

בגין דרי"א תורם ואינו מקדש. כ' הר"ש פ"ק דתרומות וא"ת ומ"ט דר"י דאמר תורם ואינו מקדש וי"ל קסבר קרא מאת כל איש גבי הקדש דוקא כתיב ע"כ. וקשה א"כ מנ"ל למעט חרש ושוטה ועכו"ם שאינן תורמין. וכמש"ל בתוס' בד"ה רי"א וכו' לכך נ"ל ודאי אף ר"י מוקי מאת כל איש אתרומה אלא קסבר ר"י לא ממעטינן מאיש אלא קטן פחות מבן ט' שנים אבל בן ט' שנים ויום אחד לא נתמעט מאיש וכן הוכחתי לעיל פ"י ה"ט בתוס' בד"ה ולמה וכו' ע"ש. ועיי' בבית שמואל סי' קע ס"ק יב היינו דתנן פ"ק דתרומות קטן עד שלא הביא שתי שערות רי"א תרומתו תרומה ולא תנן סתם קטן אלא ללמד דלאו בכל קטן קאר"י דתרומתו תרומה אלא קטן שלא הביא שתי שערות דלאו גדול הוא מיהו לאו קטן הוא והיינו בן ט' שנים ויום אחד דלכ"ע גדול הוא לענין ביאה. וא"ת א"כ בהקדש נמי וי"ל שאר הקדש דכתיב ואיש כי יקדיש את ביתו מוי"ו דואיש ממעטינן אפי' בן תשע שנים דאינו מקדיש וא"ת הא איפכא שמעינן לה דגרסי' בנדה דף לב איש אשר תצא ממנו ש"ז אין לי אלא איש בן ט' שנים מנין ת"ל ואיש הרי דמרבינן מוי"ו דואיש דבן ט' שנים ויום אחד דינו כאיש וי"ל היינו מקמי דאית לן הלכתא דבן ט' שנים הרי הוא כאיש לענין ביאה אבל לבתר דמסיק שם בנדה דבן ט' שנים ויום אחד הלכתא הוא דהוי כאיש תו לא צריך קרא לרבויי קטן בן ט' שנים וע"כ לומר דמוי"ו דואיש ממעטינן קטן בן ט' דאינו כאיש וא"ת הא בכל מקום וי"ו לרבויי והכא אמרי' דוי"ו למעוטי אתי וי"ל דגם זה ריבויא הוא וקאי הך ריבויא לענין איש דמרבינן דבעי' איש שהוא גדול ובר עונשין. ותוס' כ' שם בנדה בד"ה למעוטי אשה מלובן וכו' כיון דלא איצטרך וי"ו לרבות מיפרשי לקרא לכך אייתר לומר דדוקא איש אמרתי לך ולא אשה ע"ש א"כ ה"ה ה"נ איכא למימר לכך אייתר למעט בן ט' שנים. ונראה בכל מקום דמכשיר ר"י קטן כדתנן במגילה פ"ב איירי בקטן שהוא בן ט' שנים ויום אחד. ואל תאמר זה חדש הוא דבבבלי במגילה דף יט ע"ב גרסי' בד"א בקטן שלא הגיע לחינוך אבל בקטן שהגיע לחינוך אפי' לכתחלה שר"י מכשיר בקטן ופירש"י בד"א בקטן שלא הגיע לחינוך מצות כגון בן תשע ובן עשר ע"כ הרי דר"י לא קאמר אלא בקטן שהוא בן תשע. ודבר הגון הוא:

מהו שיעשה בהן שליח. הרמב"ם לא הזכיר דבר מכל הנך בעיות גם בבבלי לא מצאתי בשום מקום שנסתפקו בהן חוץ בעי' דתמורה כמ"ש בסמוך בתו' בד"ה ויסבור. מיהו האיבעי' הראשונה י"ל שסמכו אקושית ר' יודן דבסמוך גם בבבלי קידושין וגיטין פ"ב אמרי' גם אתם לרבות שלוחכם מה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית ממילא שמעינן

דאין להם שליחות אפי' בדבר דאית בהו. ובעל האיבעיא סובר דלא ילפינן מתרומה דהא א"ר יוחנן בסמוך דאפי' כמ"ד קטן אינו תורם מקדיש ש"מ דתרומה חמירא וא"ר יוחנן אין עבד נעשה שליח לקבל גט לאשה מיד בעלה לפי שאינן בתורת גיטין וקידושין משמע ליה לבעל האיבעיא בדבר דאיתא ביה מצי להיות שליח א"נ סובר תרומה דרבנן הוא דפוטר ועמ"ש לקמן בסוגיין בד"ה וקשיא וכו':

כרבנן דאינון אמרין הוקשו לקדשי המקדש אינו מביא. וא"ת לא יהא אלא קדשי מקדש הרי הוא מביא נדרים ונדבות וי"ל שאני נדרים ונדבות דמפרש בהו קרא אבל ביכורים לאו נידר ונידב הן אלא באין חובה וכל דבר שבחובה מקדשי המקדש אין מקבלין מהן וא"ת אף לר' יהודא איך יביא ביכורים הא כתיב ראשית בכורי אדמתך ואין לעכו"ם חלק בארץ וי"ל כיון שקנה הקרקע מישראל אדמתך קרינא ביה לא מיבעיא למ"ד יש קנין לעכו"ם בארץ להפקיע מן המעשרות אלא אפי' למ"ד אין קנין מ"מ אדמתו היא:

אין יסבור כר"מ דאמר מכל מעשרותיכם וכו'. נ"ל דה"ג אין יסבור כר"מ דאמר את מעשרותיכם וכו' וכ"ה בבבלי בכורות ריש פ"ט ובתמורה ספ"ג. וכן עיקר דהך קרא איירי במעשר שני ומעשר בהמה:

ויסבור כר"ש וכו'. מכאן מוכח הא דפליגי ר"ש ורבנן בתרומת עכו"ם בדאורייתא פליגי דאי בדרבנן ת"ק דר"ש נמי סובר דמדאורייתא אינה תרומה א"כ אף לת"ק אינה עושה תמורה מהיקישא. ודלא כהרמב"ם ועמש"ל בתו' בד"ה התיבון. מיהו בבבלי תמורה דף ג' גרסי' קדשי עכו"ם אין עושין תמורה דכתיב לא יחליפנו ולא ימיר וכתיב בריש ענינא דבר אל בני ישראל ל"א ואין עושין תמורה מ"ט דאיתקש תמורת בהמה למעשר בהמה ומעשר בהמה למעשר דגן ובמעשר דגן כתיב כל מעשר בני ישראל. וכ' תוס' שם בד"ה ובמעשר דגן וכו' היינו לר"ש דאית ליה הך דרשה אבל רבנן פליגי עלי' ולישנא קמא שייך לרבנן ע"כ וקשה לרבנן מ"ש דדרשי בני ישראל דכתיב בתמורה למעוטי עכו"ם ובני ישראל דכתיב במעשר ותרומה לא דרשי וי"ל דרבנן דרשי גם אתם דכתיב בתרומה אתי למעוטי עכו"ם מה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית כמפורש בבבלי בקידושין רפ"ב ואס"ד דעכו"ם ליתיה בתרומה דנפשי' למה לי קרא וכה"ג פריך הש"ס שם:

מהו שיהו חייבין על קדשיו בחוץ. פירשתי בקונט' דאקטן קאי ולא אעכו"ם כאינך איבעיא דכולא סוגיין מדפריך בסמוך מדר' יהושע משמע בקטן איירי מיהו י"ל הא דפריך בסמוך קאי אהא דאר"י לעיל בסוגיין אפי' מ"ד אינו תורם מקדיש. אך הא קשיא וכי כהנא ור"י פליגי בפלוגתא דר"ש ור' יוסי דתנן בזבחים פ' ב"ש קדשי עכו"ם וכו' והשוחטן בחוץ פטור דברי ר"ש ר' יוסי מחייב. ודוחק לומר שלא הי' בגירסתן במתני'

דזבחים והשוחטן בחוץ. שגם בברייתא דמייתי התם בבבלי ד' מ"ה ליתא ותו כתבו שם בגמרא לא תני בברייתא שוחט בחוץ ובמתני' לא תני תמורה ונסכים דתני בברייתא וזה תימא ע"כ. גם בתיו"ט כ' שם שאינו יודע טעמו דר"ש ע"ש. ונ"ל טעמו דגרסי' בזבחים דף קיט ע"ב ד' כללות היה רש"א בקדשים הקדישן בשעת היתר הבמות והעלן בשעת היתר הבמות פטור מכולם ופירשו בתו' דאייריי בקרבנות יחיד שהוקדשו למשכן והקריבן בבמה וכדתנן שם ר"פ פרת חטאת. וקסבר ר"ש כיון דעכו"ם מותרים להקריב בחוץ כמפורש שם דף קטו וברמב"ם סוף ה' מעה"ק ה"ל כקדשים שהקדישן בשעת היתר הבמות להקריבן במשכן דפטור ור' יוסי סובר כיון דלדידן איסור במות הוא ה"ל כקדשים שהקדישן בשעת איסור במות א"נ קסבר ר' יוסי אף המקדיש בשעת איסור במות להקריבן במשכן חייב ופליג אכללות דר"ש ונכון הוא:

וקשיא דרב כהנא על דר"י וכו'. וקשה לפמ"ש הר"ש פ"ק דתרומות ר"י בכל קטן אפי' פחות מעונת נדרים קאמר דתרומתו תרומה וזה פשוט לפי גירסת הירושלמי דאי אף ר' יודא בשהגיע לעונת נדרים קאמר מאי פליג אר' יוסי. א"כ מאי פריך מתרומות אקדשיו הא ודאי קדשיו אינן קדושין עד שלא הגיע לעונת נדרים דע"כ לא פליגי רב כהנא ורב יוחנן אלא במופלא סמוך לאיש אי דאורייתא או דרבנן דאל"כ תיקשי ליה קדשיו גופייהו אם הן קדושין למה לא יהא חייב עליהן אם שחטן בחוץ אלא ודאי כמ"ש דפליגי אם מופלא סמוך לאיש הוא דרבנן או דאורייתא וכ"ה בבבלי בנדה פ' יוצא דופן ולא דמיא כלל לתרומה וע"ק הא דמשני בתרומה דרבנן איירי. ר"י א"כ הא דקאמר לעיל בסוגיין ר"מ פליג דאינו תורם עד שיביא ב' שערות ויליף ליה מקרא ולא תשא עליו חטא הא אף ר"י לא קאמר אלא בתרומה דרבנן וע"ק הא ר' יהודה סובר תרומה בזמן הזה דאורייתא כמפורש בברייתא בבבלי פרק יוצא דופן שם וצ"ע:

ר' ניסא שאל ויהי כן באסורות. עיי' פי' בקונט'. עוד נ"ל לפרש דה"ק ר"נ שאל למה לך להגיה הברייתא אמאי לא מוקמת שזוכה בהפרת נדרים באותן נדרים שאסרה על עצמה בלשון איסור דאר"י אין לוקין על נדרים שאוסר בלשון איסור ש"מ דס"ל שאינן אלא מדרבנן ואתי נישואי דרבנן ועקרי נדרים דרבנן ועמ"ש נדרים הלכה א' בתו':

הלכה ג

כל עכבה שהיא מן האיש כאלו היא אשתו בגט וכו'. עיי' פי' בקונט'. והרשב"א פי' כאלו היא אשתו ויוצאת במיאונין ותניא ממאנת אין לה כתובה ויוצאת בגט יש לה כתובה ממאנת אינה צריכה להמתין ג"ח יוצאת בגט צריכה להמתין ג"ח והא דאמרי' בבבלי מחמת פלוני בעלי זהו עכבה שהיא מן האיש וכו' בשתבעוה לאחר מיתת בעלה

איירי ואומרת שאינה רוצה להנשא עדיין שמתאבלת על בעלה ה"ל כיוצאת בגט ויש לה כתובה וצריכה להמתין ג"ח כו' ע"ש. ולא ידעתי למה מעקם עלינו את הדרך לפרש הירושלמי כלישנא קמא דבבלי הלא טוב לפרש הירוש' כפירושי בקונט' שהוא ל"ב דבבלי דגרסי' התם נתן לה גט זוהי עכבה מן האיש וכו' מיאנה בו זוהי עכבה שאינה מן האיש וצ"ע. והמהרש"א כ' דף קח ע"א בתו' בד"ה מחמת בני אדם וכו' דמהך דשמואל לא תפשוט אלא נישואין וכו' ע"ש. ותימא הא ודאי תבעוה להנשא דקאמר שמואל לענין קידושין קאמר דהא ביושבת תחת בעלה איירי ומסתמא קודמין הקידושין לנישואין ואפ"ה באמירה בעלמא שאומרת מחמת בני אדם שאינן מהוגנין הוי מיאון כ"ש בנתקדשה ואף דלא שמעינן אי פליגי רבנן בקידושין דוקא או אפי' בנישואין הא ודאי לא נפקא מינה מידי דכיון דקיי"ל משנת ראב"י קב ונקי א"כ אפי' בקידושין הוי מיאון כ"ש בנישואין גם ליכא נפקותא אי פליגי רבנן עליה או לא כיון דהלכתא כוותיה ותפשוט לן נמי דאפי' בנסיבא מעיקרא פליג דהא ראב"י אדר' לעזר קאי דאמר אין מעשה קטנה כלום ובנשואה איירי דהא בת ישראל לכהן לא תאכל בתרומה והא אפי' גדולה ארוסה אינה אוכלת בתרומה והדברים ברורים:

הלכה ה

אין בה אלא משום זיהום כהונה. עיי' פי' בקונט'. כ' הטור א"ע סי' ו' כתב הרמב"ם קטנה שמיאנה בבעלה מותרת ואם גירשה אסורה ואם אחר שגירשה החזירה ומיאנה בו מותרת לכהן שהמיאון מבטל הגט ונ"ל ה"ה אם אחר שגירשה ניסת לאחר ומיאנה בו מותרת לכהן אף דקיי"ל מיאון דחבריה לא מבטל גיטא דידי' ה"מ לענין שלא תחזור לו דטעמא משום דמכרת ברמיזותיו וכו' אבל להתירה לכהן אין חילוק בין מיאון דידי' לחברי' ע"כ וע"ש בב"י. ונראה שהרמב"ם מפרש הא דר' ינאי שאין בה אלא משום זיהום כהונה קאי אהך בבא דמתני' נתן לה גט והחזירה מיאנה בו נישאת לאחר נתארמל' או נתגרשה מותרת לחזור לו ואף לכהן שריא אלא שהכהנים נהגו סלסול בעצמן. ולפ"ז יש לקיים הגירסא שלפנינו דגם אסיפא הממאנת באיש נישאת לאחר וגירשה לאחר ומיאנה בו וכו' כל שיוצאת הימנו בגט אסורה לו. דלא אתי מיאון דחברי' ומבטל גיטא דידי' קמ"ל ר' ינאי דהיינו דוקא לחברי' אבל לכהונה כשרה אם לא היו גירושין בסוף אלא שהכהנים מזהמין אותם משום סלסול וזהו דעת הטור. והדברים ברורים. והב"ש כ' סי' ו' ס"ק ו' דהרמב"ם אוסר לכהן במיאון דחברי' והטור מתיר ויש להביא ראיה להרמב"ם מסי' קנ"ה דלמיאון דחברי' אסורה לאחיו אע"ג דלא שייך לומר דמכיר ברמיזותיו וכו' ע"ש. הנה מ"ש דהרמב"ם אוסר לאו בפירוש איתמר אלא מכללא מדלא כתב אלא מיאון

דידי' ואין זה ראיה דחדא מינייהו נקט וכ"נ דעת הש"ע. וראייתו אינה ראיה כלל דגזרי' אחיו אטו הוא היינו טעמא דאי שרינן לה לאחיו יש לחוש דאזיל איהו ומשבש לה דרגיל אצל אחיו אבל לגבי כהן ליכא למיגזר ועוד הא קיי"ל אין מדמין גזרות חכמים זו לזו וכ"ש שאין לבדות גזרות מדעתינו וכ"ש כאן שיש לחלק כמ"ש והראי' שהבאתי מסוגיין ראיה מבוררת היא וברוך העוזר לנו לקיים גירסת הספרים ודברי החכמים:

והוא שיהא הגט בסוף. כתבו תוס' דף קח ע"ב בד"ה אלמא וכו' מגופא דסיפא ה"מ לאקשויי וכו' ואמאי לא אמרינן אתי מיאונה ומפקע קידושי שני והוי כמו שזינתה אחר גירושין וכו' ע"ש. ותימא ודאי כן הוא סברת המקשה שבמיאון אחר הגירושין אינה נאסרת להמגרש הראשון מחמת קידושי הראשון אלא מחמת גירושי האחרון נאסרת להמגרש הראשון דגביה לאו ביאת זנות הוי. והיינו דקאמר ר' יוסי והוא שיהא הגט בסוף וצ"ע. והמהרש"א כ' בתו' בד"ה אלמא וכו' הוא דחוק לומר תברא אמתני' דסוטה דליכא מאן דפליג עלה שאסור להחזיר גרושה שזינתה ע"כ. ול"נ שאין זה ברור דגרסי' בבבלי פ"ק דף יא ע"ב ור"י בן כיפר לאו בסוטה לית ליה ואפי' זנאי נמי מ"ט הויה ואישות כתיב בה. ונראה ומדברי הרי"ף והרא"ש האי ואפי' זנאי לרבנן קאמר דאינהו סברי במחזיר גרושתו בעינן דוקא שניסת ע"י קידושין אבל בזנות לא וקשיא להו מאי אשר הוטמאה הא בעילת היתר היא אלא ודאי קרא לרבות סוטה שנסתרה אתי ור"י בן כיפר סובר אפי' בעילת זנות נמי אוסרתה לכך כתיב אשר הוטמאה ועיקר קפיד קרא אבעילת איש אחר והא דכתיב והיתה לאיש אחר דמשמע הויה דוקא איצטרך להקיש הויה ליציאה כמפורש בכמה מקומות בש"ס דהוקשו הויה ויציאה להדדי דכתיב ויצאה והיתה א"נ ללמד דגירושין מתרת לאחר וגומרת כמפורש בקידושין בבבלי דף יג ע"ש. ועיון ברור הוא אף דמדברי רש"י ותו' לא משמע כן ע"ש. היוצא מכל זה דאיכא פלוגתא דתנאי גרושה שזינתה אי מותרת להראשון או לא. ומ"ש המהרש"א ועוד לעולא מא"ל וכי משום ששלשה בגיטין וכו' ע"ש נ"ל דלק"מ ודאי אינה נאסרת משום המיאון דה"ל כזנות אלא נאסרת מחמת גט השני כמ"ש בסמוך אלא דתו' סוברים שאין חילוק אפי' היה מיאון בתר הגט לעולם אסורה לבעל הגט וכגי' הירו' במתני' ואהא שפיר קשיא להו והשתא דקאמר עולא לעולם אינה נאסרת עד ששלשה בגיטין א"כ שפיר נאסרה אפי' המיאון אחר הגט השלישי דנראית כגדולה ואפי' המיאון שלאחריו נראה כקידושין גמורים:

הלכה ו

מפני שעמדה עליו שעה אחת באיסור. בבבלי פריך א"ה חליצה נמי לא תיבעי וכ"ת ה"נ והתניא רא"א חולצת אלא אמר עיפא טעמא דר"א לא ידענא. וכ' המהרש"א ויש

לתמוה דלמא טעמו משום דאיכא מאן דלא ידע בגירושין ואתי למשרי יבמה לשוק דמהאי טעמא חולצת נמי בחיי האב לרבנן אע"ג דהוי ערוה דאורייתא וצ"ע ע"כ. ונ"ל הא דתניא דאר"א חולצת אף במגרש את היתומ' תני הכי וכן משמע לישנא דמתני' דתנן ור"א אוסר ולא תני ור"א פוטרה מן החליצה ומן היבום וכן מפורש בתוספתא דאקטנה קאר"א דחולצת ע"ש. והשתא שפיר פריך מ"ט חולצת הא אפי' אם יאמרו שמותרת לשוק אין כאן איסור וה"ל גזרה לגזרה דהא זה שעמדה עליו באיסור נמי דרבנן הוא ועיי' בחי' רשב"א ובבבלי בסוגיין:

מודין חכמים לר' לעזר בקטנה וכו'. כ' הרשב"א דף קט לרבנן יתומה בחיי האב ועדיין היא קטנה היא חולצת צרתה חולצת או מתייבמת וכ"כ הרי"ף אבל הראב"ד כ' צרתה נמי חולצת ולא מתייבמת דדוקא בגרושה עצמה דאינה אסורה ביבום אלא מטעם גזרה הוא דצרתה שריא אבל יתומה בחיי האב דערוה היה ודאי גזרינן צרתה אטו היא וכו'. ופלוגתא היא בירושלמי דגרסי' התם מודים חכמים וכו' עד וערוה פוטרת צרתה הנה שרבו שם המתירין ועוד שאפי' האוסרים לא אסרוה משום גזרה אלא משום צד קנוי ושאינו קנוי ועשאוה קנויה ומשויירת ואנן הא אסיקנא לקמן דקטנה קנויה ואינה קנויה ואפי' לר' שמיי יש מה נפשך בעריות ע"כ. וקשיא לי מנ"ל דפלוגתייהו דר"י ור"ל בצרת קטנה ואליבא דרבנן דלמא בצרת גדולה ואליבא דר"א וכדבעי מיניה רבא מר"נ כמפורש בבבלי דלפי הירושלמי דעיקר הטעם משום שעמדה עליו שעה אחת באיסור ולא משום גזרה אזדא ליה פשיטותא דר"נ ע"ש. ונראה דדייק ליה מדמייתי תחלה הך ומודים חכמים וכו' ועלה קאמר צרתה מהו משמע דעלה קאי וממה שהעתיק הך ומודים וכו' משמע מפורש שכך דעתו. אבל תימא הוא איך לא ראה שבנוסחת הירושלמי הך ומודים מפורש במתני' ופירש הגמרא תחלה טעמא דר"א ובתר הכי מפרש מ"ט מודים חכמים ביתומ' בחיי האב ובתר דפריש לה למתני' מיבעיא צרתה מהו. מיהו פשטא דשמעתתא הכי רהיטא דביתומה בחיי האב פליגי דקאמר צד שקנה וצד שלא קנה בה כנגדו היתר בצרה והיינו ביתומה איכא צד שלא קנה בה מחמת קנינה אבל לפמ"ש דפליגי לר"א קשיא הא טעמו דאסור משום שעמדה עליו שעה אחת באיסור מאי קנה ושלא קנה שייך הכא הא ודאי קנוי' לבעלה דבהיתירא החזירה ולא נאסרה אלא ליבם ואין בו שום צד היתר. אך עדיין י"ל מדמצריך ר"א חליצה ש"מ דס"ל דמ"מ מהני החזרה להקנותה גם ליבם וקנוי' ומשויירת היא לו ועמ"ש בסמוך בתו' בד"ה מפני וכו'. ומ"ש דאסיקנן קטנה קנוי' ואינה קנוי' וכו'. וא"ת דאף דקנוי' היא לגמרי מ"מ אין קנינה אלא מדרבנן ומדאורייתא מיהת אסורה וה"ל צרת ערוה דרבנן וי"ל היינו דקאמר ממ"נ צרתה מותרת

מדאורייתא אינה צרתה שכבר גירשה ואין קנין קטנה כלום ומדרבנן קנוי' היא לגמרי וה"ל צרה גמורה ומותרת ועדיין הדבר צריך תלמוד:

ר' יודן בעי כמה וכו'. עיי' בקונט' ואפשר לדחוק ולקיים הגירסא דקסבר ר' יודן הא דתנן בסיפא קטנה וחרשת אין ביאת אחת מהן פוטרת צרתה תקנתן שחולץ לקטנה צרתה דהיינו החרש' ולא חיישי' להא שיאמרו שתי יבמות מבית א' אחת חולצת ואחת מתייבמת ועיי' לקמן בשמעתין. וקושית ר"י אדלעיל קאי דאמרו רב ור' יוחנן ביתומה ופוטר בחיי אביה שגירשה והחזירה צרתה אסורה אמאי יחלוץ נמי לצד הקנוי שביתומה זו מחמת נישואי עצמה ויכניס צרתה וה"ג ר' יודן בעי כמה דאת אמר תמן חולץ צד הקנוי שבה ופוטר צרתה אף הכא יחלוץ צד הקנוי שבה ויכניס צרתה. ופריך סתמא דש"ס על ר' יודן עד דאת מקשי על האמורא ר' לעזר דאמר לעיל שלא מצא חבר מי שמתיר צרת יתומה בחיי האב תיקשי ליה על התנא ר' ליעזר דאוסר צרת מחזיר גרושתו גדולה וה"ה בקטנה והצרה חולצת אמאי אין מלמדין את הקטנה שתמאן בו ותהא צרתה מותרת כדתנן במתני' דהכא רא"א מלמדין את הקטנה שתמאן בו ומשני לית יכול להקשות על ר"א דהא ר"א שמותי הוא מתלמידי ב"ש ובש"א אין ממאנין אלא ארוסות וקטנה שהשיאה אביה ונתגרשה והחזירה כבר היתה נשואה אינה ממאנת עוד. וא"ת מאי פריך ר"י הא אף שיחלוץ לצד הקנוי שביתומה שהשיאה אביה והחזירה עדיין צרתה צרת ערוה דקיים צד הקנוי לאסור הצרה וי"ל לא עדיפא חליצת הקטנה לאסור הצרה דקנויה גמורה היא ועיי' ברשב"א דף קי ע"ב בד"ה כונס וכו' ואין זה צרת ערוה דהא אינה קנויה אלא מדרבנן ולא גרעה החליצה ממיאון. ולפ"ז צ"ל דס"ל לירושלמי לר"א דאוסר צרת מחזיר גרושתו הגדולה אוסר נמי בקטנה וכל זה סייעתא לפי' הרשב"א שכתבתי בתוס' בסמוך בד"ה מודין וכו' ועמ"ש בסוגין בסמוך הלכה ז' וצ"ע:

הלכה ז

עבר ובא על החרשת יוציא בגט והותרה. פירש"י דף קיא ע"א עבר ובא על החרשת אחר שגירש את הקטנה נותן לה גט והותרה לשוק ממ"נ אי קטנה קנויה היא נפקא לה הך מרישא משום אחות אשה והך כניס' זנות בעלמא ואי קטנה לאו קנויה היא שפיר ייבם ע"ש. וקשה מ"ש דנקט אחר שגירש הקטנה הא אפי' אם בא עליה קודם שגירש נמי הותרה ממ"נ ואפשר לרבותא נקט אחר שגירש דהויא נמי אחות גרושתו אפ"ה הותרה ודוחק. ולפמ"ש לעיל בד"ה מודין וכו' בשם הרשב"א דהירוש' סובר קטנה קנויה ומשויירת קשיא למה הותרה הא ה"ל ביאה פסולה וביאה פסולה לא פטרה והכי פריך בבבלי וא"ל כר' נחמיה אתיא דסובר ביאה פסולה פטרה דהא בבבלי דייק מסיפא

דאתיא דלא כר' נחמיה ע"ש וי"ל היינו דמשני מפני תקנתה כלומר לעולם קטנה קנויה ומשויירת והא דהותרה החרשת מפני תקנתה דאי לא שרינן אין לה תקנה לעולם אף ת"ק דר"נ סובר דביאה פסולה פטרה דהא דביאה פסולה אינה פוטרת אינה אלא משום גזרה כמפורש בבבלי פר"ג דף נ' ובתו' בסוגיין ובחרשת לא גזרו מפני תקנתה והם אמרו והם אמרו ול"ק מסיפא דהך דאמרו שהקטנה תמתין עד שתגדיל ולא מיפטרא בגט ש"מ דביאה פסולה אינה פוטרת כמפורש בבבלי בסוגיין היינו טעמא דקטנה יש לה תקנה משתגדיל וגזרו אביאה פסולה דאינה פוטרת. והבבלי סובר משום תקנתה אין להתיר איסורא:

אר"י זו דברי ר"ג וכו'. בקונט' הגהתי דאר"י דליכא למימר מדתנן סתמא רג"א תמתין עד שתגדיל ותצא וכו' ולא תנן ותינשא דייק דסובר ר"ג המקדש אחות יבמתו נפטרה וכו' די"ל מתני' כמי שקידש בהיתר דמיא שהרי כבר קנויה היא לו במקצת ובהא אפשר גם ריב"ב מודה דהא בקידש בהיתר מודה ריב"ב דא"צ להמתין כמ"ש תוס' בבבלי לעיל פ"ב דף יח ע"ב אלא ודאי דר"י תני בברייתא מפורשת דר"ג סובר המקדש אחות יבמתו נפטרה אחות'. כתבו תוס' פ"ג דף כט ע"א בד"ה אי כר"ג וכו' אע"ג דקידושי קטנה דרבנן מ"מ הקלו בה מבבעלת מאמר דכנוסה היא אצלו קודם זמן גדולה והא דפריך מינה לעיל פ"ב אהא דר"מ אוסר לבטל מצות יבמין ור"ג שרי לבטל מצות יבמין אע"ג דהכא כנוסה אצלו מעיקרא מ"מ פריך אהא דר"מ חייש לספיקא ור"ג אפי' לודאי לא חייש ע"כ. הנה מ"ש דכנוסה היא אצלו קודם זמן גדולה. קשה טפי הל"ל שכן כנוסה אצלו קודם זמן נפילה דה"ל כמו כנוסה בהיתר דכ"ע מודים שדוחה הזיקה וכמ"ש בשם תוס' בסמוך. ומ"ש והא דפריך וכו' לא ידעתי מאי קשיא להו הא ודאי לא דמיא לגמרי למקדש בהיתר ואס"ד דסובר אסור לבטל מצות יבמין טפי אית לן למימר מלמדין אותה שתמאן כדי לקיים מצות יבמין דהא אין שום איסור דאורייתא במיאון אלא הרחקה בעלמא שיש לרחק מן המיאונין כמפורש בבבלי בפרקין מלומר שתמתין עד שתגדיל ותדחה מצות יבום לגמרי. ובבבלי בסוגיין גרסי' מ"ט דר"ג קסבר קידושי קטנה כי גדלה גדלי בהדה או דלמא קסבר המקדש אחות יבמה נפטרת וכו' אמר רב טעמא דר"ג דקסבר המקדש אחות יבמה וכו' אי בעל אין לא בעל לא ע"כ. מהכא משמע דמסברא קאר"י זו דברי ר"ג ומאן דגרס במתני' ותנשא לאו דוקא בנישואין אלא כל שגדלה גדלי בהדה. אך אין לשון הש"ס משמע כן ונ"ל דבהא פליגי מ"ד ותנשא סובר בבעילה סגי דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ומסתמא לשם קידושין בעל ומ"ד ותתארס סובר כל הבועל על דעת קידושין הראשונים בעל וצריך לקדשה בפני' והיינו פלוגתייהו דרב ושמואל

בבבלי בסוגיין ושמואל כר"י ודברי תוי"ט בד"ה תמתין וכו' איהו וכו' ע"ש וצ"ע. ובמ"ש מיושב קושית תו' דף קי בד"ה קסבר וכו' וא"ת ולשמואל וכו' ע"ש דקסבר שמואל ר"ג עד שתגדיל ותתארס קאמר דהא מתני' סתמא תנן עד שתגדיל. גם מה שמקשי' תוס' שם ומיהו קשה תיקשי לשמואל מרבנן דר"א דתניא ומודים וכו' החזירה כשהיא קטנה וגדלה אצלו חולצת או מתייבמת דמסתמא בועל לשם קידושין דא"ל דאיירי שפירש שבועל לשם קידושין דא"כ היכי פריך מינה בהמדיר לרבא אלא ע"כ כשבועל סתם ולא מצי לאוקמי בשפירש דא"כ היינו החזירה כשהיא גדולה ע"כ. י"ל דאיירי בשאירסה כשגדלה וא"ל א"כ היינו החזירה כשהיא גדולה דבריי' זו ואצ"ל זו קתני דכשהחזירה כשהיא קטנה לא עמדה על היבם באיסור אלא זמן מועט משא"כ בשהחזירה כשהיא גדולה וסד"א בכה"ג. אף רבנן מודו לר"א שחולצת ולא מתייבמת. ואף דמסיק בבבלי דף קט דאין טעמא דר"א מפני שעמדה עליו באיסור רבותא מיהו איתא אי עמדה עליה באיסור זמן רב או זמן קצר ע"ש. והא דפריך מינה לרבא אין ראיה דהא רבא קאי התם אליבא דרב ושמואל כמפורש שם בפירש"י ולרב ודאי הך ברייתא דומיא דמתני' דהכא מוקי לה דאיירי בשבעל סתם ועי"ל דביתומה שגירשה והחזירה מודה שמואל דאפי' בבעל סתם סגי דודאי בועל לשם קידושין דדוקא בסתם קטנה שלא מיאנה סובר רב אדם יודע שאין קידושי קטנה כלום ובועל לשם קידושין ושמואל סובר אין אדם יודע וכו' וטעמא דשמואל דאדם טועה וסובר קידושי קטנה מיתלא תליא וכי גדלה גדלי בהדה אבל ביתומה שגירשה והחזירה ליכא למטעי דגרסי' בבבלי דף ק"ח אר"י אמר שמואל חוזרני על כל צדדי חכמים ולא מצאתי אדם שמשוה מדותיו בקטנה כר"א ש"מ שמואל כר"א ס"ל דאמר אין מעשה קטנה כלום ואינו זכאי לא במציאתה וכו' וכן מפורש בברייתא התם א"ר נראין דברי ר"א מדברי ר"י שר"א השוה מדותיו. והיכא דא"ר נראין הכי ס"ל. והשתא קטנה שהשיאה אביה ונתגרשה והחזירה מעיקרא זכה בכולן וכשהחזירה אינו זכאי בכלום אי לאו צורבא מרבנן הוא ודאי מישאל שאל לחכמים מ"ש מעיקרא דזכה בכולן ומ"ש השתא דאינו זוכה ויגידו לו שאין מעשה קטנה כלום ובראשונה שזכה בכולן היינו דמעשה אביה קיימין וכיון דיודע שאין מעשה קטנה כלום בועל לשם קידושין אבל בסתם קטנה אע"ג דאינו זוכה בכלום סובר דטעמא משום דמיתלא תלויין הקידושין. והא דאמרי' בבבלי כתובות אלמנה ניזונת דף ק' לימא רב דאמר כר"א ושמואל כר"י ומשני אליבא דר"א כ"ע לא פליגי כי פליגי אליבא דר"י וכו' ע"ש וכתבו הרי"ף והרא"ש הא דקאמר אליבא דר"א כ"ע לא פליגי היינו דלית הלכתא כוותיה ש"מ דשמואל לית ליה דר"א. דבריהם תמוהים לי מנ"ל דלית הלכתא כר"א דלמא

ה"ק אליבא דר"א כ"ע לא פליגי דאף ליוצאת בגט לית לה כתובה ולא פליגי אלא אליבא דר"י וכן מצינו בהרבה מקומות בש"ס. ותדע מדפריך לימא שמואל כר"י ורב כר"א מאי קושיא אימא ה"נ וכי תימא דקשיא ליה לימא רב הלכה כר"א ושמואל הלכה כר"י הא רב ושמואל לאו בדינא פליגי אלא בגירסת המשנה פ' אלמנה פליגי כמפורש שם רב תני שנייי' ושמואל תני ממאנת ומשני שמואל מוקי למתני' כר' יהושע ורב אפי' לר"י סובר דלית לה כתובה וא"כ מתני' דתנן ממאנת ולא תני יוצאה בגט אמאן תרמיי' לכך תני שנייה אבל לעולם תרווייהו כר"א ס"ל להלכתא. והא דמביא הרי"ף ראיה מברייתא דפ' האשה רבה דלב"ש וב"ה יורש אדם אשתו הקטנה אין משם ראיה דטפי אית לן למסמך אברייתא זו דאמר רבי נראין דברי ר"א וקיי"ל הלכה כר' מחביריו ושמעינן מינה דקסבר ר' דלא פליגי ב"ש וב"ה בהכי. וראייתו מהא דהעיד ר"י בן גודגדא על קטנה בת ישראל שאוכלת בתרומה ואם מתה בעלה יורשה. אפשר לומר בקטנה שהשיאה אביה אייריי דומיא דרישא דהעיד על חרשת שהשיאה אביה שיוצאה בגט ואלו חרשת שהשיאה אביה אינה אוכלת בתרומה גזרה שמא יאכיל חרש בפקחת כמפורש בבבלי שם וריש פ' חרש. ואף שדברי' אלו צריכין ביאור רחב להעמידם כאשר הארכתי בחידושי לא מנעתי לכתוב מקצתן ישמע חכם ויוסף לקח:

רבי יהושע אומר אי לו על אשתו וכו'. עיי' פי' בקונט'. וקשה ר"ז גופיה מעיקרא הקשה לר' חגיי שאין לשון אם מיאנה שייך בדר"א איך לא הקשה כן לנפשי' וי"ל ר"ז ה"ק הלכה כר"י ואף ר"י מודה לר"ג אם מיאנה וכו' ור' הילא מקשה א"כ טפי ה"ל למימר הלכה כר"ג ור"י לכך מסיק דהלכה כר"ג. ור"י מודה לר"ג וכו' אבל לית הלכתא כר"י. אך תימא מי לא מודה ר"ג שאם ירצה להוציא את אשתו בגט ואשת אחיו בחליצה דרשאי וכ"ש הוא שהרי בזה מקיים מצות יבמין וצ"ע. ועיי' בבבלי פ' ד' אחין דף כט:

הלכה ח

לית יכיל בגין דר"מ וכו'. בבבלי דף קי ע"ב איתא נמי להא דרב דקאמר הקטנה תמתין עד שתגדיל ותחלוץ וקשה הא גרסי' בבבלי פ' מ"ח דף ק"ה ע"ב אר"י אמר רב זו דברי ר"מ דאמר איש כתוב בפרשה ומקשינן אשה לאיש אבל חכמים אומרים איש כתוב בפרשה ואשה בין גדולה בין קטנה ע"כ משמע דס"ל כחכמים דאשה אפי' קטנה א"כ למה תמתין עד שתגדיל ותחלוץ מיד. וא"ל דמודו חכמים לכתחלה צריכה להמתין עד שתגדיל משום חשש איילונית דהא אף ר"מ בדיעבד מתיר דתנן התם הקטנה לא תחלוץ ואם חלצה חליצתה כשרה וכתב תו' שם ובפרקין דף קי שגירסה זו נכונה ואפשר לומר

דרב לא כר"מ ולא כחכמים ס"ל אלא כדמסיק בבבלי שם והלכתא עד שתביא שתי שערות ואפשר דאפי' בדיעבד פוסל דסובר מקשינן אשה לאיש:

כמה דתימר תמן יחלוץ וכו'. בקונט' פירשתי דסובר קטנה וחרשת שוין בקנינן. וקשה א"כ קשיא מתני' דתנן אין ביאת אחת מהן פוטרת צרתה לכך נ"ל דסובר הירוש' חרשת קנויה ואינה קנויה וקטנה קנוי' ומשויירת וא"ת א"כ למה יוציא החרשת בגט תיתיב גבי' ממ"נ אי קנוי' הא קנוי' ואי לאו קנוי' היא הא נכרית בעלמא היא וכן פריך בבבלי וי"ל היינו קושית המקשה ומשני לא מצינו שתי יבמות וכו' וא"ת אף לרב דאמר כונס החרשת ומוציאה בגט נמי קשיא וכי מצינו וכו' כדפריך בסמוך ואין תירוץ הש"ס מספיק דמאמר לזה וכו' איהו לא קעביד מידי והחליצה והגט ממילא אתיין אבל הכא אנן הוא דמורין ליה שייבם ויחלוץ וי"ל הכא כי כונס החרשת בדין כנסה מטעם ממ"נ וכמ"ש אלא שמוציאה קודם חליצת קטנה שלא יאמרו שתי יבמות וכו' וא"ת הא לגירסת הירושלמי במתני' בסיפא בא על החרשת לא פסל את הקטנה חזר ובא על החרשת פסל את הקטנה שמעי' דקטנה קנוי' ואינה קנוי' וחרשת קנוי' ומשויירת וכמ"ש הרשב"א והמהרש"א וי"ל כי היכי שמגיהים רש"י ותו' בבבלי במתני' וגורסי' פוסל את הקטנה ה"נ יש להגיה בירושלמי מיהו מדפריך בסמוך אפי' לא בא על הקטנה וכו' מוכח דגרסי' לא פסל את הקטנה דאי גרסי' פסל ה"ל למפרך אריש אפי' לא בא על החרשת וכו' ויותר נ"ל לכך לא פסל את הקטנה כיון דאין החרשת צריכה גט שהרי לעולם באיסורה קאי שלא להתייבם משום ביאת הקטנה ושלא להנשא לזר משום זיקה שקנוייי' ומשויירת מאי קאמרת שמא תמות הקטנה ודאי מותרת להנשא להיבם ולא לאיש זר אבל ביאת הקטנה פוסלת החרשת דקטנה בעי' גט ויאמרו שתי יבמות מבית אחד אחת מתייבמת ואחת צריכה גט ובזה מיושב קושית הרשב"א ומהרש"א א"נ י"ל כמ"ש הרמב"ם פ"ה מה' יבום שביאת הקטנה מעולה מביאת החרשת שהקטנה ראויה לאחר זמן לפיכך יקיים הקטנה שנבעלה תחלה וא"ת ל"ל הך טעמא לימא שהקטנה קנוי' ואינה קנוי' כמפורש בש"ס וכן מקשי הרשב"א והלח"מ ע"ש וי"ל לשיטתי' אזיל דסובר דליתא להא דרב דאמר כונס את החרשת וכמ"ש הה"מ שם וכדעת הרי"ף וליתא נמי להך ברייתי דמייתי רב ששת ראיה מינה א"כ אין הכרע בדבר אי קטנה קנוי' ואינה קנוי' והחרשת קנוי' ומשויירת או איפכא ומירושלמי נראה דקטנה קנוי' ומשויירת וכמ"ש לעיל בתו' בד"ה מודין וכו' לכך צרי' להך טעמא ותימא שלא הרגישו הרשב"א והלח"מ והמהרש"א בזה וצ"ע:

הלכה יא

אפי' לא בא על הקטנה וכו'. וא"ת הא נפקא מיניה אלו לא בא על הקטנה היה מותר בחרשת עד שתגדיל הקטנה ותחלוץ ועכשיו אסור בה מיד וי"ל לשון פסל את החרשת משמע דבלא"ה שריא ליה לעולם דומיא דאינך ועמ"ש בסמוך בד"ה שאלו:

שאילו לא בא על הקטנה ומתה היה היבם מותר בחרשת וכו'. וקשה הא תנן לעיל פ"ג הרי זו אסורה עליו עולמית הואיל ונאסרה עליו שעה אחת שכל יבמה שאין אני קורא בה יבמה יבא עליה בשעת נפילה אסורה עליו עולמית וי"ל שאני הכא דנישואי רבנן נינהו והקילו בה רבנן ותדע דהא רב קאמר לעיל שכונס את החרשת אע"ג שאסור לקיימה נמצא שאין אני קורא יבמה יבא עליה בשעת נפילה שהרי אסורה היא לו אלא הואיל מדרבנן היא לא החמירו בה. אך אינה ראיה כל כך דהתם הקילו מפני תקנת החרשת אבל הכא שכבר הותרה ע"י ביאתה מה לנו להקל ועמ"ש בסמוך בד"ה לשעבר וכו':

הלכה יג

לשעבר אבל לכתחלה לא. כ' הרמב"ם פ"ה מה' חליצה בא היבם תחלה על החרשת וחזר ובא הוא או אחיו על הקטנה פסל את החרשת ומלמדין הקטנה שתמאן והחרשת יוצאה בגט וכ' הראב"ד בהשגות לא אמרו זה אלא כדי שתקיים מצות יבום שהוא מן התורה ולעולם יתרחק אדם מן המיאונין ועוד דהא איתא מ"ד ממאנת למאמרו ואינה ממאנת לזיקתו ע"כ. והרב בלח"מ האריך להחזיק קושיא הראשונה של הראב"ד ע"ש ובהרא"ש בפרקין ול"נ דלק"מ דודאי בכולן איכא מצוה דאם לא תמאן צריכה הקטנה גט ואיכא למיחש שיאמרו שתי יבמות מבית א' אחת מתייבמת ואחת יוצאה בגט או שיאמרו שניהם צריכים גט וכה"ג אמרינן לעיל בסוגיין לא מצינו וכו' וכן מפורש בבבלי בהרבה מקומות במכלתין. ותדע דקשיא אף לפי סברת הראב"ד מ"ש בסיפא דאר"א הקטנה תמאן. ואי משום דגדולה וקטנה בחדרו וכמ"ש הרא"ש בשם הראב"ד אין כל זה מספיק דהא מיהת כבר נתקיים מצות יבום בביאה הראשונה ועכשיו יגרש שניהם אלא ודאי דכך מצותו כדי שלא יאמרו שתי יבמות מבית אחד וכו' וכמ"ש בסמוך. ומ"ש הלח"מ שדברי הראב"ד צ"ע להבינם ודחק הרבה ליישב דבריו ע"ש נ"ל דלק"מ וכצ"ל ועוד דהא אתיא כמ"ד ממאנת וכו' ואין זה אלא טעות המעתיק שהקדים אות יו"ד לתי"ו וזה ברור וכוונתו מבוארת מדמצריך הרמב"ם לחרשת גט ש"מ דסובר דמיאון לא מהני אלא לביאת היבם אבל לא לזיקה וקשיא ליה דאתיא כמ"ד ממאנת למאמרו ולא לזיקה והרמב"ם גופא כתב פי"א מה"ג שממאנת אף לזיקה גם בסמוך גבי גדולה וקטנה כ' שהגדולה מותרת לאחר המיאון ש"מ דסובר דממאנת אף לזיקה. וזו היא בעצמה קושית

הרשב"א בחי' סוף פרקין מביאו הכ"מ שם. והלח"מ תי' קנין הגדולה הוי קנין גמור הלכך אמרי' דאתי מיאון דרבנן ומבטל ביאת קטנה שהיא דרבנן אבל לעיל לא אתי מיאון דרבנן ומבטל ביאת הקטנה לקיים החרשת דרבנן ע"כ ע"ש. ותימא אם סמכינן אמיאון זה להתיר הקטנה לשוק למה לא יועיל המיאון להתיר החרשת ועוד בשתי' קטנות כתב הרמב"ם שם הלכה כ"ו אבל מלמדין את השנייה שתמאן ויקיים זה יבמתו הקטנה שנבעלה תחלה ע"כ לכך נ"ל דהיינו טעמא שהגדולה שבעילתה קונה קנין גמור וכמ"ש הרמב"ם והכל יודעין שהוסיף היבם בקנינו מה שלא נפסל ע"י החרשת לכך א"צ להוציאם משא"כ בחרשת וקטנה שפסלה הקטנה כל הקנין שהיה ליבם בחרשת שביאת קטנה מעולה מביאת החרשת וכמ"ש הרמב"ם שם הלכה כ"ז הלכך החרשת צריכה גט. מיהו עדיין צריך תלמוד מאין יצא לו להרמב"ם לחלק בזה. וזה שכתב הרמב"ם הלכה כ"ד היה אחת חרשת ואחת קטנה אין ביאת אחת מהן פוטרת צרתה וכיצד תקנתן מלמדין את הקטנה שתמאן וכונס את החרשת וכו' ע"ש. קשה הא אף ר"א לא קאמר שתמאן אלא בדיעבד אבל לכתחלה לא וכמ"ש בקונט' וי"ל דזהו כדיעבד שלא לעגן את החרשת לעולם א"נ הרמב"ם מפ' הא דאמרי' הכא לשעבר הא בתחלה לא היינו טעמא דר"א שמותי הוא מתלמידי ב"ש ותנן בריש פרקין בש"א אין ממאנין אלא ארוסות אבל לא נשואות וקטנה זו נשואה היא דהא בבא עליה היבם איירי הלכך דוקא בדיעבד יכולה למאן אבל לא לכתחלה. ומכאן קשיא לי אמ"ד לעיל בריש פרקין דף מ"ו ע"ב הדא אמרה עברה ומיאנה מן הנשואין על דב"ש אין מיאוניה מיאונין והכא מוכח דמיאוניה מיאונין ועמ"ש שם בתו' וצ"ע:

דר"מ היא. בקונט' הגהתי דלא כר"מ היא. דגרסי' בבבלי בסוגיין לימא מתני' דלא כר"מ וכו' אפי' תימא ר"מ כי אר"מ גדולה לקטן וקטנה לגדול דחד מינייהו ביאה דאיסורא הוא אבל קטן וקטנה דכי הדדי נינהו לא אמר ופריך בא על יבמה גדולה תגדלנו בא שאני והא תגדלנו קאמר אלא מחוורת' דלא כר"מ ע"כ. וקשה אמאי לא פריך מרישא דתנן יגדלו זה עם זה אטו בשעה אחת נולדו דכליא שנת י"ג ליבם ושנת י"ב ליבמה ביום אחד ואי אין שניהם כלים ביום אחד נמצא שגדול בא על קטנה או קטן על גדולה ואף שמסיפא דייק טפי שפיר הא קיי"ל דעדיפא למפרך מדיוקא דרישא ולא ממה שמפורש בסיפא. עוד גרסי' בבבלי בסוגיין קרי כאן להקים לאחיו שם והא לאו בר הכי היא אמר אביי אמר קרא יבמה יבא עליה כל דהו רבא אמר בלא"ה נמי לא מצית אמרת וכו' ע"ש. וקשה הא תנן לעיל פ' האשה שהלך בן ט' שנים ויום אחד פוסל ע"י אחין וכו' משמע דוקא בן ט' הא פחות מבן ט' אינו פוסל ואס"ד דמקרא יבמה יבא עליה מרבינן אפי'

פחות מבן ט' אמאי לא לפסול ואי משום דכתיב ואם לא יחפוץ האיש ממעטינן קטן ובן ט' דפוסל מדרבנן הוא כמש"ל פ"י ה"י א"כ קרא יבמה יבא עליה מאי אהני לן וכ"ת דאיצטרך קרא דאין ביאת הקטן ביאת איסור הוא אע"ג שאינו בר הקמת שם למה לי קרא הא אפי' בכל עריות ליכא איסור דאורייתא בביאת קטן פחות מבן תשע ובן תשע בר הקמת שם הוא כדמשמע בכמה דוכתי וראיתי להמהרש"א שהרגיש במקצת ואין תירוצו מכוון לפמ"ש וצ"ע:

הלכה יד

אלא כן אנן קיימין בסתם וכו'. בבבלי גרסי' ר' יוסי אומר נסתרה לאלתר לא נסתרה אפי' לאחר כמה שנין. משמע דבנסתרה פליגי מיהו אפשר לומר דמאי דקאמר הכא בסתם נמי פירושו שנסתרה אבל לא ידעינן בודאי דבעל וכ' תוס' לא נסתרה כלומר שאין אנו יודעין שנסתרה אע"פ שנכנסה לחופה דר"מ ס"ל לא מוקי איניש אנפשיה שלא יסתר ולא יבעל וכו' ע"ש. וכ' המהרש"א ובספרים מדויקים ראיתי שהגיהו כך ואע"פ שלא נכנסה לחופה ר"מ וכו' ור"ל אע"פ שלא נכנסה לחופה סובר ר"מ דלא מוקים היינו כההיא דהכא ביבמה שאין שם כניסת חופה ע"כ. ותימא א"כ בטלת לר"מ כל טענת בתולים שהרי היא נאמנת לומר לארוס נבעלתי דהא אין לך ארוסה פחות משלשים יום דתנן נותנין לבתולה שנים עשר חדש ועוד הא תניא כלה בלא חופה אסורה לבעלה כנדה וכי נחשדו ישראל על כך למיעבד איסורא וכ"כ הרשב"א וכי במקום איסורא לא מוקי איניש נפשיה ועוד לפ"ז לא דמיא ליבמה דהיתירא היא משא"כ התם דאיסורא איכא. וגי' המהרש"ל עיקר:

מהו שיהא נאמן לומר על דר"מ וכו'. ותימא הא אפי' לומר על בנו שהוא ממזר נאמן כדתנן פ"ד דקידושין כ"ש לעשותו שתוקי ודוחק לומר דמיבעיא ליה אליבא ת"ק דמתני' דקידושין דס"ל דאינו נאמן ולא אליבא דר"י דא"כ ה"ל לפרושי הכי בהאיבעיא ואפשר לומר דקים ליה דת"ק דפליג אר' יהודה וסובר דאינו נאמן לומר אבנו שהוא ממזר הוא ר"מ ועי"ל דהכא אפי' ר' יהודה מודה דאינו נאמן דהא לפי דבריו מכחיש החזקה דחזקת כל כנוסה בחזקת בעולה אבל נאמן לומר שבנו ממזר במקום שאינו מכחיש החזקה. ונפקא מינה בין הנך תרי שינוייא דלתירוצא קמא לדידן דקיי"ל כר"י דנאמן לומר על בנו שהוא ממזר אף כאן נאמן וניחא שהשמיט הרמב"ם דין זה אבל לתי' בתרא קשיא הא גם באמרו בני זה ממזר מכחיש חזקת האם שהיתה בחזקת כשרות וי"ל דאיירי שהיתה אנוסה. אלא הא דקיי"ל לר"י לומר שבנו הוא בן גרושה ובן חלוצה קשיא דמכחיש חזקת עצמו ואשתו ויש לחלק וצ"ע:

וא"ר לעזר דר"מ היא. בבבלי בסוגיין איתא נמי א"ר יוחנן ר"מ היא. וקשה הא אוקימנא רישא יבם קטן וכו' דלא כר"מ וקשיא רישא רבנן וסיפא ר"מ וי"ל יבם קטן וכו' לאו רישא דיבמה שאמרה תוך שלשים היא ודוחק:

וא"ר לעזר ל"ש אלא אצלה הא אצל צרתה לא. משמע אפי' בתוך שלשים אינה נאמנת אצל צרתה מדפשטינן מינה שאינו נאמן לר"מ לחוב את בנו לומר שלא בעל תוך שלשים דאי לאחר שלשים אין בין ר"מ וחכמים כלום ולמה מיבעיא ליה לר"מ אלא ודאי דאפי' תוך שלשים אינה נאמנת אצל צרתה דכל כנוס' בחזקת בעולה כמ"ש בקונט'. וזה סתירה לדעת תוס' דף קיב שאוסרים הצרה עד לאחר ל' יום אם שניהם מודים שבעל ע"ש. אבל בזמן ששניהם מודים אפי' לאחר ל' נאמנים לאסור הצרה. מדלא מסיים גם סיפא דמתני' ובזמן שהוא מודה וכו' ועלה ה"ל לר' לעזר למימר ל"ש אלא צרתה ש"מ דבשניהם מודין אף הצרה אסורה. וכן משמע לשון הש"ס בסמוך שניהן יכולין לעקור החזקה ושריא לעלמא בלא גט ה"ה שנאמנים לאסור הצרה ועיי' ברא"ש וצ"ע:

שניהן יכולין לעקור החזקה. כתבו תוס' דף קיב בד"ה היא אומרת וכו' ומיהו י"ל דאיהי נמי בעיא גט אפי' שניהם מודים שלא בעל והא דנקט והוא אומר בעלתי וחזר ואמר וכו' ה"ה אפ' לא אמר בתחלה בעלתי אלא לאשמועינן דאפ"ה כופין אותו לחלוץ ע"כ. ותימא מדקאמר שעוקרין החזקה ש"מ דנאמנים ואינה צריכה גט. וכ"מ בירוש' קידושין פ"ג דמדמי ליה לסמפון דקידושין אם שניהם מודים שלא נתקיים התנאי נאמנים והקידושין בטלים וא"ל דאיירי ששניהם מודים תוך שלשים דא"כ אינן עוקרין החזקה. ועמ"ש בסמוך דאפי' נגד הצרה נאמנים וצ"ע:

הוא אמר גט אשה וכו'. כ' המהרש"א דף קיב ברש"י בד"ה אר"א וכו' וקשה לר"א ע"כ הא דקתני בסיפא בזמן שהוא מודה כופין איירי בשאמר מתחלה לא בעלתי א"כ לא שייך לומר שנתן גט לביאתו וקשיא עד שכופין לחלוץ וכו' וי"ל איידי דתני ברישא כופין לחלוץ תני סיפא כופין לחלוץ ע"כ. ותימא וכי משום איידי תנא היתירא במקום איסורא דהא בסיפא לדבריו חובה הוא לכפותו ליבום ולא לחליצה. ונ"ל ודאי סיפא איכא לאוקמי בשגט יבמין יוצא מתחת ידה והא דלא מוקי נמי רישא בכה"ג דא"כ צ"ל דאומר בעלתי אחר גט יבמין ועביד איסורא פשיטא דאינו נאמן דאין אדם משים עצמו רשע אבל בסיפא דאמר מעיקרא לא בעלתי ניחא וזה ברור לענ"ד ועיי' בחי' הרשב"א בסוגיין:

ר"י בעי לאחר ל' יום וכו'. עיי' פי' בקונט'. וא"ת ולמה לא קשיא ליה לר' יוסי אריש וכדמקשה בסמוך דאפילו למשנה אחרונה אין כופין לחלוץ וי"ל קסבר ר' יוסי למשנה אחרונה כל שנותנת אמתלא לדבריה כופין אותו לחלוץ הלכך לא קשיא ליה רישא

אלא מסיפא הוא דקשיא ליה וצריך לאוקמי בשהגט יוצא מתחת ידה. ומכאן סייעתא לדעת רש"י דסובר למשנה אחרונה כופין לחלוץ וכמ"ש. ועמ"ש לעיל פי"ב ה"ז בד"ה כללו וכו':

פשיטא דהוא מעלה לה מזונות וכו'. נראה בתוך שלשים איירי דאי לאחר ל' מאי קמיבעי' ליה אם יורש נכסי אחיו פשיטא דיורש דהא איכא חזקה דמסייעא ליה וקיי"ל סוקלין ושורפין על החזקות כ"ש דמוציאין ממון ע"פ חזקה והכחשתה כמאן דליתא והא דמבעיא לן בהיא אומרת נבעלתי וכו' מהו שיירשנה דמספקא לן אי מהני הודאתו ובהוא אומר בעלתי וכו' פשיטא לן שמעלה לה מזונות אע"ג לפי דבריה שאומרת שלא נבעלה אין לה מזונות יש לומר בסיפא הודאתה לחייב אחרים דהיינו יורשי' אמרינן הודאתו עדיפא אבל ברישא הודאתו לחייב עצמה מהני הודאתו אע"ג דגם הודאת' לחייב עצמה שאין לה מזונות אין זו הודאה לחובתה דהא לפעמים מעשה ידיה עדיפי ממזונותיה אע"ג דיכולה לומר איני ניזונת ואיני עושה מ"מ אית לה איבה. והנה זה כמה נסתפקתי תובע ונתבע שכפי טענת התובע נפט' הנתבע וכפי טענת הנתבע יצא חייב הדין עם מי ועלה בדעתי לפשוט ספיקא דידי מהכא דהא לפי דברי האשה אין לה מזונות אפ"ה שמעינן לדברי הבעל ויש לה מזונות אך לפמ"ש עדיין הספק במקומו עומד. וא"ת למה יעלה לה מזונות ליהוי כטענו בחטים והודה לו בשעורים דפטור דשעורים לא תבע ה"נ איהי לא תבעה מזונות וי"ל דהתם הטעם משום מחילה דאמרי' מסתמא מחל לו השעורים אבל הכא ודאי לא מחלה לו מזונות אלא דאומרת שלא נתחייב לה מזונות כיון שלא בא עליה ועכשיו שמאמינים לו שבעל חייב במזונותיה וצ"ע:

הדרן עלך פרק בית שמאי

פרק יד

הלכה א

חרש\. מתני' בשקידשה בכסף וכו'. כתב הב"י א"ע סי' קכא בד"ה ומ"ש או שנפלה וכו' וכתב בירושלמי אמחני' דחרש שנשא וכו' מתני' בשקדשה בכסף וכו' וכתבו הנ"י ולא ראיתי לאחד מהפוסקים שכתבו כן ע"כ. וראיתי שגם הרשב"א בחי' מביאו. ונראה שהדין עם הפוסקים שהשמיטו דהשתא ס"ד דסתמא דש"ס אשתו של חרש חייבין עליה אשם תלוי דמספקא לן אם יש בו דעת או לא הלכך קידושי כסף שלו אינן קידושין דהפקר ב"ד הפקר שכבר תקנו חכמים שכל מעשה חרש אינן כלום אבל קידש בביאה לא עקרי רבנן לקידושי תורה והא דאמרי' בעלמא כל המקדש בביאה אדעתא דרבנן

מקדש ואפקעינהו רבנן לקידושי מיני' הא ודאי לא שייך הכי כיון דמספקא לן שמא הי' שפוי באותה שעה א"כ לא פקעי קידושין מיני' אבל לפי המסקנא דמסיק ר"י ור"ל בסמוך וגם בבבלי דאשם תלוי אין בה דודאי אין לו דעת ומדאורייתא אין קידושיו קידושין אף אם קידש בביאה אין קידושיו קידושין. וראי' לדברינו מהא דאמרי' לעיל פ' ב"ש קטנה וחרשת אין ביאת אחת מהן פוטרת צרתה ואמרי' בירוש' ובבבלי מה תקנתן כונס את החרשת ומוציאה בגט וכו' ע"ש ואס"ד דקידושי ביאה קידושין גמורין הן הא יש להן תקנה שיקדש אח החרשת בביאה ונפטרה הקטנה מיהו י"ל אף בביאה אין קידושיו אלא ספק. אך מדסתם התנא לעיל ותנא וכן שתי חרשות פוטרות זו את זו משום דשניהן שוין בקנינן הא איכא חרשת דעדיפא מחברתא בקנינה כגון שקידשה בביאה אלא ודאי דאין חילוק ביניהן:

אפילו אשם תלוי אין בה. בבבלי בפרקין איכא שתי לשונות בל"ק אמר שמואל אשם תלוי אין בה ובלישנא בתרא אמר שמואל אשם תלוי יש בה כר"א דאמר חרש ספק הוא אם יש בו דעת או לא. ויש לתמוה מן הרמב"ם שדרכו לפסוק כלישנא בתרא בפרט בדבר דאורייתא ולחומרא וגם רב אשי שקיל וטרי בדברי ר"א כמפורש בבבלי ש"מ דהלכתא כוותיה למה פסק קידושי חרש דרבנן הא לל"ב ספיקא הוא ושמואל ס"ל כר"א בתרוייהו. מיהו הא ל"ק למה השמיט דין זה דחייבין עליה אשם תלוי דהך דשמואל אתיא כר"א דמחייב אשם תלוי על חתיכה אחת אבל אנן קיי"ל כחכמים דאין חייבין על חתיכה אחת אף אם נאמר אשת חרש ספק אין מביא עליה אשם תלוי אבל קושיא הראשונה קשיא וכן יש לתמוה ארוב הפוסקים וי"ל שסמכו אסוגיין ובריייתא דר"ח דבסמוך דסברי דודאי אין בו דעת ולית בקידושיו שום ספק דאורייתא. והא דא"ר יוחנן אפי' אשם תלוי אין בו כלומר למ"ד דחייב אשם תלוי אפי' על חתיכה אחת אבל איהו י"ל דסובר כמ"ד בעינן חתיכה אחת משני חתיכות א"נ אפי' איסור אשם תלוי אין בה וכה"ג כתבו תוס' כריתות פ"ד דף י"ז ע"ב ע"ש:

גירשה מותרת להנשא לראשון. כ' הרמב"ם פ"ד מה"א חרש שנשא פקחת וכו' קידושיו דרבנן לפיכך אם בא פקח וקידש אשת חרש הפקחת ה"ז מקודשת לשני קידושין גמורים ונותן גט והיא מותרת לבעלה החרש. וכ' הראב"ד טעה בזה שאינה מותרת לבעלה החרש שמא יאמרו גירש זה וכו'. ולפמ"ש בקונט' לק"מ דדברי הרמב"ם הן הן דברי הירושלמי. והראב"ד מפרש הא דאמרי' הדא היא דתני ר"ח קושיא היא כלומר וכי הלכה זו אתיא כהא דתני ר"ח דהא בברייתא תני אשתו של חרש שהלך בעלה למדינת הים וכו' תצא מזה ומזה ש"מ דאף באשת החרש גזרי' שמא יאמרו גירש זה וכו'. ודלא כמ"ש הלח"מ

פי"א מה"ג דלדברי הראב"ד אין לדברים אלו מובן כלל. גם מ"ש הלח"מ ומשנה למלך פ"ד מה"א דטעה דלא גזרינן בחרש שמא יאמרו גירש זה וכו' שהכל יודעים שקידושי חרש דרבנן ע"ש. דבריהם תמוהים הא איכא למ"ד בבבלי בפרקין דקידושי חרש ספיקא דאורייתא נינהו וכמ"ש בסמוך בתו' בד"ה אפי' וכו' ועוד אטו כ"ע דינא גמירי. ומחוורתא כמ"ש בקונט'. ומ"ש בעל משנה למלך שם פ"ד מה"א בד"ה ומ"מ וכו' ומהתימא על הה"מ שמביא הירושלמי הזה פי"א מה"ג ואיך שכחו במקום הזה והראב"ד ז"ל אין ספק שנעלם ממנו הירושלמי הזה ע"כ ול"נ שאין כאן תימא שכבר כתבתי בסמוך שהראב"ד מפרש לירושלמי דליתא להא דר"א דאמר גירשה מותרת וכו' ודייק ליה מברייתא דר"ח וכמ"ש בסמוך. וא"ת הרמב"ם איך מתרץ דיוקא דהראב"ד י"ל דסובר כשהלך החרש למדינת הים שאני דקנסא הוא ולא חילקו חכמים בקנסות וכן מפורש בדברי הה"מ פי"א מה"ג בד"ה חרש וכו' ע"ש גם מהה"מ לא נעלם הירושלמי הלזה אלא שהוא מפרש הא דקאמר גירשה מותרת להנשא להראשון היינו בשגירש הפקח אשתו וניסת לחרש וגירשה מותרת לחזור לפקח וכ"כ הלח"מ פי"א מה"ג שכך מפרש הה"מ לשון זה ע"ש ועיי' במ"ל פ"י מה"ג:

אשתו של פקח וכו'. כ' הה"מ פי"א מה"ג גי' הרמב"ם אשתו של פקח שגירשה והלכה וניסת לחרש אינו קורא עליה לא יוכל וגו' והטעם שאין כח בקידושי חרש לגרע כח קידושי פקח ע"ש. ונ"ל סמך וראיה לגירסא זו מדלא כללינהו בחדא בבא חרש או פקח שגירשו נשיהם והלכה וניסת לחרש או לפקח קורא אני עליה לא יוכל וכו' אלא ודאי חלוקין הם בדיניהם וכמ"ש הרמב"ם ובאשה שהלך וכו' מטעם קנסא אסורה לפקח וכמ"ש בסמוך:

מפני גדירה. עיי' פי' בקונט' והוא מדברי תוס' בפרקין. ותימא לי הא דקאמר בסמוך יש לה בן ואב וכו' מ"ד שאינה יכולה לשמור גיטה יש לה אב ויכולה לשמור גיטה. מי איכא למ"ד דאב מקבל גט בתו הבוגרת שלא ברצונה דוקא קטנה ונערה הוא דאיכא מ"ד שאביה מקבל גיטה אבל לא בגדולה ועוד תינח אב אבל בן ואח מה טעמא. וא"ל כל שיש לה אב ובן ואח ה"ל כאלו היא משמרת את גיטה דהא ודאי אין סברא אם יש מי שמשמר את גיטה לפי שעה דמהני דא"כ מ"ש בן ואב הא אפי' איש זר נמי ישמר אח גיטה לפי שעה ולמה תנן נשטתתה לא יוציא ועוד קטנה נמי תתגרש אפילו באינה יודעת לשמור את גיטה ע"י אחר שמשמרו בשבילה מאי קאמרת בן ואב יכולים לשמור לעולם גם זה ליתא אטו בכופא תלו לה מי לא עסקינן שימות הבן או אב עד שלא תמות היא ואין מי שישמרנו ועוד הא ודאי לא קפיד קרא אלא על שעת נתינת גט

דאטו אשה שנשתטי' לאחר נתינת הגט יהא הגט בטיל למפרע בתמי' וע' בתו' בבבלי דף קיב ע"ב. ועוד הא מקרא יליף דכתיב ונתן בידה הרי דקפיד קרא אשמירתה ולא על שמירת אחרים והא דגרסי' בבבלי בסוגיין אי בשאינה יודעת לשמור את עצמה ואת גיטה דבר תורה מתגרשת הא א"ר ינאי ונתן בידה מי שיש לה יד לגרש את עצמה יצאה זו וכו' ותדר"י ושלחה מביתו מי שמשלחה ואינה חוזרת יצאה זו וכו' לא צריכה דיודעת לשמור גיטה ואינה יודעת לשמור עצמה ד"ת מתגרשת דהא יודעה לשמור גיטה ואמרו רבנן לא ליפקא שלא ינהגו בה מנהג הפקר ע"כ. קשה כיון שאינה יודעה לשמור את עצמה משלחה וחוזרת היא נמצא שאינה מתגרשה ד"ת ודוחק לומר כל שיודעת לשמור את גיטה משלחה ואינה חוזרת קרינן בה דיודעת נמי להיות בוש מלחזור דהא תינוקת פחות מבן שש יודעת לשמור את גיטה קרינן לה כל שנוטלת צרור וזורקו אגוז ונטלו כמפורש בבבלי גיטין דף סה וזו ודאי משלחת וחוזרת גם מ"ש תו' דאביה יכול לשמרה שלא תחזור לבית בעלה אבל אינו יכול לשמרה מזנות דוחק גדול הוא. וליכא לאוקמי הא דקאמר יש לה בן ואב וכו' בקטנה איירי דודאי יש לו לאב יד לקבל גיטה דקשיא תינח אב בן ואח מאי איכא למימר ועוד הא כתבו תוס' בקידושין דף מג דסוגיין בגדולה איירי אבל בקטנה לא שייך גרירה שאין בני אדם להוטי' אחריה ע"ש. ואף דבריהם אלו תמוהים דאף קטנה לא תתגרש ע"י אביה שלא ינהגו בה מנהג הפקר דהא קטנה עתידה להתגדל לאחר זמן ואין אביה יכול לשמרה כמ"ש תוס' מיהו בהא י"ל כל דלא שייך בה גרירה בשעת נתינת הגט תו לא חיישינן אבל קושיות הראשונות קשיין וע"ק הא דדריש תדר"י ויצאה מביתו מי שמשלחה וכו' א"כ אף פקחת ונתחרשה לא יוציא דהא כתיב ויצתה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר נאמר כל היכא שיש לה הויה אצל אחר מן התורה יצאה זו החרשת שאין לה הויה אצל אחר לכך נ"ל דאף ר' ישמעאל לא קאמר אלא כל שאינה יוצאה מביתו לגמרי שחוזרת לא קרינן בה והלכה והיתה לאיש אחר אבל גט מעליא הוא א"נ דרשא דתדר"י אסמכתא בעלמא היא ומשום שלא ינהגו בה מנהג הפקר הוא דכל שמשלחה וחוזרת ואין לה בושת יש לחוש למנהג הפקר אלא דס"ד דמקשה דאף זו שמשלחה ואינה חוזרת דאורייתא א"נ סובר המקשה דטעמא אחרינא הוא ולאו משום מנהג הפקר וקשיא ליה אר' יצחק ומשני כל שיודעת לשמור גיטה מדאורייתא מתגרשת ואמרו רבנן דאפ"ה לא יוציאה מפני שחוזרת וינהגו בה מנהג הפקר והיא גופא קמ"ל ר' יצחק דהא דתדר"י אסמכתא בעלמא היא ואם עבר וגירש ה"ז מגורש'. וראיה מבוררת לדברינו ממ"ש רש"י קידושין דף מג ע"ב בד"ה וכל שאינה יכולה לשמור את גיטה אינה יכולה להתגרש אפי' ע"י אביה דהא שוטה היא וא"ר יצחק ושלחה מביתו כל

שמשלחה ואינה חוזרת יצאה זו שמשלחה וחוזרת ביבמות פ' חרש ע"כ לפום ריהטא קשיא הא דרשא זו לאו ר' יצחק אמרה אלא תדר"י כמפורש בבבלי בפרקין אלא ודאי כמ"ש דלמסקנא ר' יצחק היינו דרבי ישמעאל ומשלחה וחוזרת מדרבנן שלא ינהגו בה מנהג הפקר. מעתה דברי הירושלמי מבוארי' מפני גרירה היינו שמשלחת וחוזרת ויש לחוש למנהג הפקר וה"ל דרבנן והא דר"ז ור' אילא היינו מדכתיב ונתן בידה וה"ל איסורא דאורייתא הלכך אם עבר וגירשה למ"ד מפני גרירה שרי ולמ"ד שאינה יכולה וכו' אסור וה"ג יש לה אב מ"ד וכו' ול"ג בן ואח וכ"מ בסמוך דקאמר ויש לה אב ויכולה לשמור גיטה. ובקטנה איירי שאביה מקבל את גיטה ואפי' אי גרסי' אח י"ל ביתומה שהשיאוה אמה ואחיה וקסבר שאף הן מקבלין הגט מיהו בן ודאי ל"ג דהא קטנה אינה יולדת. והרמב"ם כ' פ"י מה"ג אם גירש השוטה ה"ז מגורש' והשיגו הראב"ד דבעינן שיודעת לשמור גיטה ע"ש בהה"מ ותירוצו דחוק. ונראה דסובר הרמב"ם ונתן בידה ברשותה משמע ואפי' שלא לדעת ולמסקנא דפ' חרש אף דרשת ר' ינאי ונתן בידה דרבנן והיינו מדאמר אביי דיקא נמי דקתני גבי דידה לא יוציא וגבי דידיה לא יוציא עולמית אלא ש"מ הא דאורייתא הא דרבנן ע"כ. וקשה כיון דאיכא נמי בדידה איסורא דאורייתא כגון שאינה יודעת לשמור את גיטה ה"ל למתני גבי דידה נמי עולמית דנדע דאיכא בה איסורא דאורייתא והוי רישא וסיפא בחד גווני אלא ודאי לפי המסקנא אין בה איסורא דאורייתא וכמ"ש ודברים ברורים הם. וראיה לדברינו ממ"ש הרמב"ם ריש הלכות גירושין ועשרה דברים הן עיקר גירושין מן התורה ולא קחשיב שתהא האשה המקבלת הגט בת דעת ומשלחה ואינה חוזרת וכן מקשה הלח"מ ולפמ"ש לק"מ שאלו אינן מן התורה. והא דכ' הרמב"ם פ"ב מה"ג וקטנה שאינה יכולה לשמור גיטה אינה יכולה להתגרש ואם גירשה אינה מגורשת. היינו בקטנה שקידושיה דאורייתא אבל בשוטה דקידושיה דרבנן אם גירשה מגורשת. ומ"ש הב"ח א"ע סי' קיט שהסכימו כל חכמי אשכנז לישא אשה אחרת על השוטה והיינו לייחד לה כתובה וליתן גט ליד אחד להיוח שליח להולכה שיהיה בידו הגט והכתובה עד שתשתפה וכו' ע"ש. ודאי שאין שום תועלת בנתינת הגט ליד השליח שהרי עתה אינה בת גירושין אך השליח יעשה שליחותו כשתשתפ' ואז אף הבעל בעצמו יכול לגרשה אלא שעיקר השלשת הגט הוא משום חרם דרגמ"ה וכיון שכבר הוציא גט מתחת ידו אינו נראה כנושא שתי נשים ובמ"ל פ"ו מה"ג האריך לפסול הגט שהושלש ע"ש. ולפמ"ש דלפי המסקנא ד"ת שוטה מתגרשת אפי' אינה יודעת לשמור הגט וכ"ד הרמב"ם לק"מ כיון דמדאורייתא הוי גט מצוי משוי שליש ואף שאין כן דעת תוס' סמכו

אהרמב"ם ורש"י גם מן הירושלמי יש ראיה שאינו אלא מדרבנן וכבר כתבתי שגם דברי הבבלי הכי דייקי ואין להאריך כאן יותר:

הלכה ב

נראין הדברים בפקחת וכו'. כ' תו' ריש פירקין בד"ה העיד וכו' רבנן הביאוהו לבית המדרש להביא ראיה לדבריהם וא"ל אף זו כיוצא בו וא"ת לריב"ן למה אינה מתגרשת הא אינה חוזרת כשמרמזין לה וי"ל מ"מ בשעת נתינת הגט משלחה וחוזרת היא ואינה מבינה עד שיוציאנה על כרחה ע"כ. הנה תירוצם דחוק קצת מי לא עסקי' שקודם נתינת גט הוציאה בע"כ ועכשיו שנותן לה הגט משלחה ואינה חוזרת קרינן בה א"נ שהבינוה ע"י אשה אחרת וצ"ל דהיינו טעמא דריב"ן דסובר פקחת שיש בה דעת יוצאת בין לדעת בין שלא לדעת וחרשת לא תצא אלא לדעת וכדבעי ר' חנניה וכדאמרי' גבי חליצה אין קריי' מעכבת וחרש וחרשת לפי שאינן באמר ואמרה אינן בני חליצה כמפורש בבבלי פ' מצות חליצה דף ק"ד וא"ת בשלמא בחליצה כתיב ואמר ואמרה איכא לחלק בין הראוי לשאינו ראוי לעיכוב אבל הכא בגט שלא הצריך הכתוב שתהא בת דעת מנ"ל לחלק וי"ל קרא בפקחת איירי דהא כתיב והלכה והיתה לאיש אחר וחרשת לאו בת הויה. אבל מרישא דקרא כי יקח וגו' אין ראיה דבפקחת איירי דחרשת לאו בת קידושין היא דאיכא לאוקמי בפקחת ונתחרשה. ועי"ל קסבר ריב"ן מהיקישא דויצאה והיתה איכא למילף דאין אשה מתגרשת אלא לדעת כי היכי דאינה מתקדשת אלא לדעת ורבנן סברי ונתן בידה בעל כרחה משמע והביאו ראיה מעדתו דריב"ג. והא דכתבו תוס' רבנן הביאוהו לבה"מ להביא ראיה לדבריהם מא"ל אף זו כיוצא בו. משמע דאמרו לו לאו רבנן דריב"ן אמרו. והא ודאי ליתא כדמוכח בבבלי דף קיג ע"ב וצ"ל וא"ל אף זו כיוצא בו. והרב בתוי"ט לא הרגיש בטעות זה. ולא ידעתי לכוון המשך דברי תו' דמיד אדברי ריב"ן ה"ל להקשות ולמה להו להביא תחלה דברי העדות:

בקטנה שהשיאה אביה ונתחרשה. משמע דר' חנניה לאו בקטנה מוקי לה אלא בגדולה ומאי תועלת יש בהשיאה אביה או לא ומאי קמ"ל ריב"נ. ונראה דה"ג ר"ח סבר מימר בחרשת שהשיאה אביה וכמש"ל הל' א' בתו' בד"ה מפני וכו' לשיטת ר"ת כל שיש לה אב יכולה לשמור גיטה קרינן לה אע"פ שהי' גדולה ה"ה כשיש לה אב יכולה לשמור קידושי' קרינן בה וה"ל כעין קידושי תורה וקמ"ל ריב"ג דאפ"ה יוצאה בגט. ונראה דהיינו דקשיא ליה לר' חנניא בסמוך דקא' נראין הדברים וכו' דקסבר עדותו של ריב"ג לא איירי בפקחת ונתחרשה דה"ל קידושי דאורייתא ור' יוסי מוקי לה בקטנה שהשיאה אביה וה"ל קידושי דאורייתא ודמיא שפיר לפקחת ונתחרשה וצ"ע:

הלכה ג

צרתה מהו. תימא מאי קמיבעיא ליה פשיטא שצרתה פטורה מן החליצה ומן היבום ממ"נ אי קנין חרש קנין כבר נפטרה צרתה מטעם צרת אחות ערוה כדתנן ברישׁ מכלתין ואי אין קנינו קנין אף צרתה נכרית היא ופטורה מחליצה ויבום וגם אברייתא דפשיט מינה קשיא מאי קמ"ל פשיטא וי"ל קסבר קנין חרש קנוי ומשוייר ומיבעיא ליה מי אמרי' דשיור שניהם שוין או דלמא אותו צד ששייר בזו קנה בזו ודוחק דהא כתבתי לעיל פי"ג ה"ח בתו' בד"ה מהו וכו' דהירוש' סובר חרשת קנוי' ואינה קנוי'. ועיי' ברמב"ם ספ"ז מה' חליצה:

הלכה ו

מהו שתאכל בתרומה. וא"ת לא יהא אלא ארוסה שנפלה לפני יבם מי איכא לספוקי שאינה אוכלת בתרומה לאחר שנתיבמה אע"ג דלא אכלה בתרומה בחיי הארוס כדתנן לעיל פ' אלמנה. ומתני' דפ' אע"פ הכי דייקא דוקא כשהיא שומרת יבם אינה אוכלת אבל משכנסה אוכלת בתרומה ואף זו כיוצא בה וי"ל שאני ארוסה שעומדת לאכול אצל הארוס כשיכניסנ' משא"כ כאן שלא היתה עומדת לאכול בחיי בעלה:

הלכה ז

מת ונפלה לפני יבם אפי' חרש אוכלת. כ' תוס' דף נו וא"ת ואמאי אוכלת ניחוש לסמפון שהרי לא בדקה שלא הספיק לכנסה עד שנתחרש וא"כ אינה זקוקה לו ולקמן נמי קאמר דגזרינן נישואין דחרש אטו קידושין תיפוק ליה משום סמפון ע"ש ונ"ל הכא שאני כיון דתקנו רבנן נישואין לחרש ואף אם ישתפה וימצא בה מום או שלא יתרצה בה צריכה גט מדרבנן שלא תהא אשת איש יוצאה בלא גט מעתה זו שנתארסה כשהיה פקח מן התורה אוכלת בתרומה כדין כל הארוסות אלא שחכמים אסרו משום סמפון והם תקנו לה נישואין ובנשואין של פקח לא שייך סמפון אף בנשואי חרש לא חיישי לסמפון. והכא ליכא לשנוי כיון שניסת לו וחייב במזונותיה לא חיישינן לסמפון. דאמרינן בירושלמי פ"ק דכתובות ה"ב חרש שנשא פקחת אין לה עליו מזונות ולא כתובה ואם מתה הוא יורשה. ומ"ש שם בתו' בד"ה ואם מתה יורשה. יש לתמוה שהשמיטו הפוסקים דין זה ע"ש. נעלם ממנו באותה השעה שדין זה מבואר ברמב"ם פכ"ב מה"א ובטור א"ע סי' צ' ומדברי הראב"ד בהשגות שם והה"מ נראה שנעלם מהם דברי הירוש'. וז"ל הה"מ אבל הפקח שנשא חרשת אם מתה לא יירשנה. זה למד רבינו ממה שאמרו אין לה כתובה כנז' פי"א כשם שאין לה כתובה ממנו כך אינו יורשה והיא אינה בת דעת שתוכל לזכות לו. והחרש שנשא פקחת ומתה יירשנה שהרי היא בת דעת ולדעתה נשאה וזיכתה לו

ממונה. גם זה לא מצאתי מבואר אבל דברי טעם הם כיון שהיא בת דעת ולא עוד אלא שלפעמים יש לה כתובה ממנו כשהשיאוה ב"ד אליו כנז' פי"א ע"כ. וא"ת הא גם פקח שנשא חרשת פעמים יש לה כתובה כשכתב לה כנז' פי"א מה"א י"ל דשאני פקח שנשא חרשת שלעולם אין לה כתובה מתקנת ב"ד אבל חרש שנשא פקחת פעמים יש לה כתובה מחמת תנאי ב"ד. וא"ת פקח שנשא חרשת למה אין לה כתובה ותנאי כתובה נימא נמי כיון שלדעתו נשאה זיכה לה ממונה י"ל כדמשני בבבלי בפרקין וכמ"ש פי"א הטעם כדי שלא ימנעו מלישא אותה אבל איתתא בכל דהו ניחא לה. ונסתפקתי פקח שנשא חרשת וכתב לה כתובה אם יש לה גם תנאי כתובה. ומהירושלמי דכתובות פ"א ה"ב נראה דיש לה דגרסי' שם פיקח שנשא חרשת יש לה עליו מזונות וכתובה ואם מתה אינו יורשה שהוא רוצה לזוק לה נכסיה והיא לא רצתה לזוק לו נכסיה. ואיירי בשכתב לה דאי לא כתב לה מאי קאמר שרוצה להזיק נכסיו דלמא לא נשאה אלא ע"מ שלא ליתן לה כתובה ודוחק לומר דאיירי בשכתב לה גם מזונות דמילתא דפשיטא היא. וכן מוכח מבבלי דף קיג דהך לישנא משמע שכתב לה דדייק דחרשת אין לה כתובה מדתניא ופקח שנשא חרשת אפי' כתב לה מאה מנה כתובתה קיימת מפני שרצה לזוק בנכסיו טעמא דרצה הא לא רצה לא וע"ש בפירש"י. וא"ת מנ"ל לבבלי למידק הכי דלמא הא קמ"ל אע"ג שכתב לה יותר מכתובה קניא אבל כתובה שתקנו חכמים יש לה לחרשת כמו קטנה וי"ל א"כ סתמא ה"ל למתני כתובתה קיימת מדתני מפני שרצה וכו' ש"מ דהפסידו ברצונו תליא. מיהו מרישא דהך דירוש' פ"ק דכתובות לא משמע הכי דתניא חרש שנשא פקחת אין לה עליו מזונות ולא כתובה ואם מתה יורשה מפני שרצתה לזוק לו נכסיה. וזו בשלא כתבה איירי לפמ"ש הרמב"ם. אך לענ"ד נראה שאף זו בדכתבה איירי שהרי ברצתה תליא מילתא ולכך השמיטה בבבלי וזה כדעת הראב"ד פכ"ב מה"א אף בחרש שנשא פקחת אינו יורשה ואי משום שהיא בת דעת ונשאת לו מה שבידה זכתה לו מה שלאחר מיתה לא זכתה לו ע"כ. ומעתה אין אנו צ"ל שנעלם מהראב"ד דברי הירוש'. אך קשה הא מסיק התם בירושלמי דהך ברייתא בשכנס חרשת ונתפקחה ונתחרשה איירי. עמ"ש שם בתו'. ויש להביא ראיה דאין לה תנאי כתובה מהא דגרסי' בבבלי כתובות ר"פ אע"פ א"ר ינאי תנאי כתובה ככתובה למאי נ"מ למוכרת למוחלת למורד' וכו' ע"ש. ואס"ד חרשת שכתב לה כתובה יש לה תנאי כתובה ה"ל למיחשב נמי הא. וטעמא רבא אית ביה שכתבו תוס' שם ר"פ אע"פ בד"ה ולעוברת וכו' ואע"ג דבממאנת ושנייה אין לה כתובה ויש להן תוספת התם היינו טעמא דמתחלה כשכתב תוספת לאו אדעתה דכתובה כתב לה דהא אדם יודע שאין לממאנת ושנייה כתובה

הלכך תוספת דכתב לה מתנה בעלמא כתב לה ולא שייכא לכתובה כלל ע"כ. א"כ ה"ה בחרשת נמי אדם יודע שאין לה כתובה וכתב לה לשם מתנה הלכך אין לה תנאי כתובה. ואי קשיא הא דכתב הרמב"ם פי"א מה"א הלכה ד' והחרשת אע"פ שיש לה נשואין מדבריהם לא תקנו לה כתובה כדי שלא ימנעו מלשאת אותה וכשם שאין לה כתובה אין לה תנאי כתובה ע"כ. אמאי לא קחשיב לה בריש אע"פ דנפקא מיניה נמי הך י"ל היא גופא אינה מפורשת בברייתא דאין לחרשת כתובה אלא מדיוקא שמעי' כמפורש בבבלי ר"פ וכמ"ש לעיל וממילא משמע אם לא רצה אין לה עליו כלום דומיא דרישא. ומ"ש הרמב"ם פ"ק מה' נחלות הלכה ט' כבר ביארנו בהלכות אישות וכו' ושאין הפקח יורש את החרשת שנשאה כשהיא חרשת אפי' נתפקחה ע"כ. ותימא הרי דבר זה לא ביאר הרמב"ם פכ"ב מה"א דאפי' נתפקחה אינו יורשה. ולא ידעתי איך לא הרגישו בזה מפרשי דבריו. גם הלח"מ והדרישה תמהו על הרמב"ם כיון דתקינו לה רבנן נשואין ויש לה כתובה אחר שנתפקחה למה אינו יורשה וע"ש שדחקו מאוד לתרץ קושיא זו ועיי' בב"ש סי' צ'. ול"נ שיש חסרון בדברי הרמב"ם פכ"ב מה"א וכצ"ל אבל פקח שנשא חרשת אפי' נתפקחה ונתחרשה אם מתה לא יירשנה. והיינו כדמסיק בירושלמי פ"ק דכתובות. והשתא מ"ש פ"ק מה' נחלות נמי בכה"ג איירי בשנתפקחה ונתחרשה איירי וזה ברור ובזה מיושב כל מה שהשיגו הראב"ד והלח"מ. אך קשה לפ"ז דברייתא השנוי' בירושלמי פ"ק דכתובות איירי בשכנסה כשהיא חרשת ונתפקחה ונתחרשה א"כ אף רישא חרש שנשא פקחת נמי בכה"ג איירי שנשאה כשהוא חרש ונתפקח ונתחרש למה לא ביאר הרמב"ם דבר זה וי"ל סובר הרמב"ם דרישא בכל ענין איירי דכיון דירושת הבעל דאורייתא וחכמים תקנו לה נישואין זוכה בה משא"כ שתזכה החרשת במזונות וכתובה ודאי דרבנן הוא ואין לחרשת קנין ודייק ליה מהא דפריך בירו' דכתובות וחרשת יש לה קנין ויש לה כתובה בתמיה ולא פריך הכא ארישא דתני חרש שנשא פקחת אם מתה יורשה וחרש יש לו קנין אלא ודאי צריכין לחלק כמ"ש. מיהו לדעת הרמב"ם שירושת הבעל מדברי סופרים כמ"ש פי"ב מה"א ופ"ק ופ"ו מה' נחלות ע"ש קשה וצ"ע:

הדרן עלך פרק חרש

פרק טו

הלכה א

האשה. שלום בינו לבינה. עיי' פי' בקונט' וכ"פ רש"י וקשה אי לקלקל נתכוונה מה לה להעיד שקר הלא אפשר לה לזנות ותיאסר עליו וכ"ת אם היא חשודה אין כל ישראל

חשודים ולא תמצא מי שיזנה עמה הא יכולה היא לזנות עם עכו"ם או עבד. ואף לשיטת ר"ת שכתבו תו' כתובות דף ד' בשמו דסובר טומאה דכתיב גבי סוטה לא קאי אעכו"ם שביאתו כבהמה מודה מיהת שנאסרה על בעלה בביאתו כדמוכח ממתני' פ"ב דכתובות וסוטה וע"ק לפ"ז צ"ל משנתינו נשנית למשנה האחרונה דסוף נדרים דלמשנה הראשונה ודאי נאמנת אפי' אשת ישראל אלא שאין לה כתובה ואף זו כשיבא בעלה אין לה כתובה מזה ומזה וי"ל דטפי ניחא לה לשקר בענין זה שיכולה לומר ששמעה מאחרים שמת או שטעתה אבל כולי האי לא מבזי נפשה לזנות לעין כל. ובבבלי בפרקין דף קטז גרסי' מ"ט דקטט' רח"א משום דמשקרא רב שימי בר אשי אמר משום דאמרה בדדמי מאי בינייהו א"ב דארגיל הוא קטטה ופי' תוס' למ"ד משקרא הכא דרחמא ליה אינה משקרת ולמ"ד דאמרה בדדמי יש לחוש בשביל שנאה מועטת אמרה בדדמי ע"כ וכ' הרשב"א תמיהא לי אמאי לא אמר מת וקברתיו דלר"ש נאמנת ולר"ח אינה נאמנת וכן מקשה הכ"מ והלח"מ ע"ש. ול"נ דתו' סוברים רב שימי מוסיף אדברי ר"ח לחומר' דאפי' במקום דלא חיישינן דמשקרא אי איכא למיחש דאומרת בדדמי אינה נאמנת והיינו דקאמר איכא בינייהו מצינו דשייך חששא דאומרת בדדמי וליכא למיחש דמשקרא. ותדע דאל"כ קשיא לר"ש מתני' דכתובות האשה שהוחזקה אשת איש ואומרת גרושה אני אינה נאמנת ע"כ לומר דהתם משקרא טפי דמכחישתו וכדאמרי' בגמרא בסוגיין וכ"ה בבבלי כתובות פ"ב הרי דחיישינן דמשקרא. וכ"ת הכא כיון שאם בא הבעל מכחשתו אינה משקרא כלל אכתי תיקשי לן אמאי אינה נאמנת לומר מת יבמי מאי קאמרת שניסת לו בע"כ כיון דקטטה ביניהם אף זו כיוצא בה אלא ודאי לכ"ע חיישינן דמשקרא ור"ש מוסיף אדר' חנינא. ועמ"ש בסמוך. וא"ת הא ודאי ר"ח סובר דאומרת בדדמי דאל"כ מ"ט אינה נאמנת במלחמה בעולם י"ל במלחמה ודאי אמרי בדדמי כמפורש בבבלי טעמא אבל שתאמר בדדמי מחמת שנאה לא אמרינן וקשה לר"ש מ"ט לא חייש דאומרת בדדמי בדארגיל הוא קטטה הא חזינן שרצתה לישא לאיש אחר בלא גט מבעלה דהכי אוקימנא לה בבבלי דזו היא קטטה שאמרה לבעלה גרשתני בפני פלוני ופלוני ושאילנא ואמרו להד"ם ואם גורמת השנאה לשקר כ"ש דגורמת לומר בדדמי וא"ל בדבר דאיכא למיקם עלה דמילתא כגון מיתת בעלה לא משקרא דהא אמרה נמי גירשתני בפני פלוני ופלוני דאיכא דמיקם עלה ולפמ"ש דלשיטת תוס' רב שימי מודה לר"ח ניחא. וכ"כ המהרש"א. מיהו הא דכתבו תו' לר"ח בדארגיל הוא קטטה לא משקרא הא קחזינן דמשקרא ואמרה גירשתני בפני פלוני ופלוני ואיכא למיקם עלה דמילתא ותו' תירצו י"ל זה לא היתה עושה לומר מת בעלי ואם יבא תצא מזה ומזה וכל הדרכי' האלו בה ע"כ. ותימא אטו

זו שאומרת גרשתני אין דעתה לישא לאיש בתמי' וכשיבואו העדים שאמרה שנתגרשה בפניהם יתברר שקרותה ותצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה. ואפשר לומר בגט לא הוחזקה שקרנית ממש דהא בהודאתה שהודית אחר שבאו העדים ואמרה שלא נתגרשה הורעה כחה אבל אלו אחר שבאו העדים עומדת בדבורה ואמרה טעיתי ולא היה הדבר בפני פלוני ופלוני היתה נאמנת שהרי א"צ לומר בפני פ' ופלוני גרשתני. וראיה לדבר ממ"ש הש"ע ח"מ סי' ע' ס"ב אמר פרעתיך בפני פ' ופ' אומרים ללוה הביאם והפטר לא באו ואפי' באו והכחישוהו ואמרו להד"ם ישבע היסת ויפטר ואם אומר שהזמינם לעדים כשפרעו והכחישוהו חייב לשלם ע"ש. אך נראה דהכא בהזמינם איירי דהא בגט בעינן עדי מסירה. ודוחק לומר דאומרת לא אלו היו עדי מסירה אלא שהיו אז במעמד ההוא כשגרשני דטפי ה"ל להזכיר הנך עדי מסירה ועיי' בש"ך שם וצ"ע. והרמב"ם רפי"ג מה"ג כ' טעמא דר"ת שזו הוחזקה שקרנית ורוצה להשמט מתחת בעלה. וכתבו הרא"ם והלח"מ שם דהרמב"ם סובר דר"ת לחומרא ואפי' ארגיל איהו קטטה קאמר דאינה נאמנת שהוחזקה לשקר שכבר אמרה גרשתני ונמצא שקר ע"ש שהאריכו וא"ת הא לא דמיין להדדי שקר דגרשתני למת בעלי דגירושין מצי מכחישו משא"כ שקר זה שאם יבוא הבעל אינה יכולה להכחישו וי"ל כיון שאומרת גרשתני בפני פלוני ופלוני ונמצא' שקרנית דמיא לאומרת מת בעלי לכך אינה נאמנת ואין להאריך כאן יותר ועמ"ש בסמוך בתו':

שניא היא בעידי מיתה וכו'. כ' הרא"ש בפרקין הלכתא כרב המנונא האשה שאמרה לבעלה גרשתני נאמנת חזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה וא"ת הא אמרי' פ' הכותב גבי הוציאה גט א"ר יוסף הב"ע כשאין שם עידי גירושין מגו דיכול לומר לא גרשתיך יכול לומר גרשתיה ונתתי לה כתובתה ואיך יכול לומר כן כיון דמעיזה לומר גירשתני מהימנא י"ל כגון דהוי קטטה בינייהו דאז לא מהימנא ע"כ. ותימא הא לא הוי קטטה שפוסלתה מלהעיד על עצמה אלא באומרת גרשתני בפני פלוני ונמצא שקר וכמ"ש הרא"ש שם בסמוך אבל בשאר כל קטטות לא נפסלה משום כך שכן דרך הנשים להתקוטט עם בעליהן כמפורש בבבלי בפרקין א"כ ה"ל כאלו הוחזקה כפרני' לממון הכתובה ולמה ליה לרב יוסף למימר דהבעל נאמן במגו הא אפילו בלא מגו נאמן כדין כל חשוד ואפשר לחלק וצ"ע. ועיין בח"מ סי' ע"ט. עוד כתב הרא"ש סוף נדרים ונ"ל טעם טוב דהלכתא כר"ה דאפי' למשנה האחרונה היא תובעת שיגרשנה בעלה וחיישינן שמא עיניה נתנה באחר ותנשא לו לאחר הגירושין אבל ודאי חזקה שלא תאמר אשה לבעלה גירשתני להפקיע עצמה בטענת שקר להיותה באיסור אשת איש כל ימיה ע"כ וקשה הא

בהוחזקה אשת איש ואמרה גרושה אני אינה נאמנת משום דיכולה מכחשתו כשיבא הרי אפילו בפניו חיישינן שתעיז וא"ל דחיישינן שמא תנשא לאיש ואז ודאי מעיזה דא"כ קשיא הא דגרסינן בבבלי פ"ב דכתובות דף כג ואם משניס' באו עדים לא תצא ומסיק דנאמנת משום דרב המנונא ע"ש ואס"ד בניסת מעיזה א"כ למה לא תצא. ורואה אני שהדברים ק"ו ומה גבי מיתה דאם יבא בעלה אינה יכולה מכחישתו לא מהימנה אלא משום דבעיגונא הקילו כ"ש בגירושין גם מעיקר החזקה שכתב שלא תעשה איסור כל ימיה ודאי ליתא דאיכא כנגדה חזקה אשת איש וכן מוכח ממתני' דכתובות וכ"ת דתרתי לא עבדי להעיז בפני בעלה ולהיות באיסור כל ימיה אין האיסור גורם ההעזה ויש ליישב וצ"ע:

הגע עצמך שנישאת לו בע"כ וכו'. י"ל דלא חש הש"ס לשנויי דכל שניסת לבעל אין חוששין לומר דסניא ליה דאיתתא בכל דהו ניחא לה אבל היבם עדיין לא ניסת לו אמרי' דלמא משקרא משום דסניא ליה. וכעין זה כ' הרשב"א בחי' בפרקין:

ואפי' כמשנה הראשונה וכו'. כ' הרשב"א בחי' בד"ה הא דאיבעי' לה ע"א במלחמה מהו פי' הרי"ף באומרת מת וקברתיו דוקא וכו' ותימא הא בעיין אמתני' קיימא ומתני' באומרת סתם היא ובאומרת מת וקברתיו נאמנת וכ"ש ע"א דלעולם ע"א מהימן טפי ממנה וכו' וי"ל לעולם בעלמא איהי מהימנא טפי מע"א משום דאיהי דייקא שפיר שלא תתקלקל ובמיתת היבם שאני וכו' ע"ש ותמהני מאי מספקא ליה הא מפורש בסוגיין דהיא נאמנת טפי מע"א וכטעמו דדייקא שלא תתקלקל ובעיקר הדין אם בעינן בע"א שיאמר מת וקברתיו עמ"ש בתו' בסמוך:

מאן דנישאת נישאת וכו'. פירושי בקונט' הוא מדברי הרשב"א בחי' ועי"ל קסבר ר' ע"א במלחמה לכתחילה לא תנשא ואם ניסת לא תצא. והא דקאמר בסמוך הדא אמרה ע"א במלחמה נאמן היינו שנאמן לענין זה שאם ניסת לא תצא. ומסתייעא פי' זה מדברי הראבי"ה ומביאו המרדכי פ' האשה בתרא וז"ל איבעיא להו ע"א במלחמה מהו תיקו פי' ר"ח וראב"ן לחומרא דספק דאורייתא הוא ומיהו נראה לראבי"ה אם נישאת לא תצא מדמדמי ליה תלמודא למים שאין להם סוף ועוד ראיה מירוש' ע"כ. והיינו כמ"ש וכן משמע פשטא דשמעתתא ומעתה י"ל דלא פליגי הרי"ף והר"ח דשניהם מודים באומר העד מת וקברתיו דנאמן ובאומר מת סתם ספיקא הוא ככל בעיא דלא איפשיטא ואם ניסת לא תצא וכן משמעין דברי הרמב"ם ועיי' בלח"מ פי"ג מה"ג שהאריך בזה:

עד כדון וכו'. בבבלי דף קיד ע"ב גרסי' איבעיא להו החזיקה היא מלחמה בעולם מהו מי אמרינן מה לי לשקר דאי בעי אמרה שלום בעולם א"ד כיון דאיחזקה אמרה בדדמי ולא

אתי מה לי לשקר ומרע חזקתי' ע"כ. לפום ריהטא היא נ"ל דהירושלמי לא בעי ליה בעי' דבבלי דאיכא למפשט ממתני' דתנן שלום בעולם נאמנת היינו בשהחזיקה היא מלחמה אפילו הכי נאמנת דבאומרת מת על מטתו פשיטא דנאמנת דהא אפילו במלחמה בעולם נאמנת באומרת מת על מטתו וכן קשיא ליה לרש"י ומה שתירץ דמתני' באומרת סתם מת דנאמנת בשעת שלו' אע"ג דלא אמרה מת על מטתו דודאי אית לן למישיילה באיזה מיתה ובאיזה מקום מת דאע"ג דלא בעיא דרישה וחקירה מ"מ צריכה לברר דבריה וכ"כ הרמב"ם פי"ג מה"ג הלכה טו ויותר קשה במלחמה בעולם ואומרת מת סתם דאמרי' מסתמא מת במלחמה קאמרה אמאי לא דייקינן כדי להתיר' דהא הרבה חששו לתקנת עגונות וכה"ג כ' תו' פסחים דף יא ע"ב ע"ש. לכך מיבעיא ליה בשיש מלחמה בעולם אלא שהיא מחזקת שבאת משם. אך אחרי העיון ליתא דלירושלמי דמסיק בסמוך בשעת מלחמה אפי' אמרה מת על מטתו אינה נאמנת ופליג על הבבלי בהא א"כ ליכא למפשט ממתני' מידי דבשעת שלום איירי באומרת שמת על מטתו אבל במלחמה בעולם אפי' בכה"ג אינה נאמנת ועמ"ש בסמוך. ותו' כתבו דף קטו בד"ה מגו דאי בעיא אמר' שלום בעולם וא"ת אמאי לא קאמר מגו שיכולה לומר מת על מטתו ע"כ. ותימא הא ודאי לאו דוקא קאמר מגו דאי בעי' אמרה שלום בעולם אלא מגו דאי בעי' שתקה וממילא הוי שלום בעולם א"כ האי מגו דאי בעי שתיק עדיף ממגו דאי בעי אמרה שקר וכה"ג כ' תוס' בב"מ פ"ג דף לט ע"ב ע"ש. ואני תמה על הרשב"א בחי' שכ' דהך מגו דהכא גרע משאר מגו ע"ש וצ"ע:

ואני אומר מן הדרום באת וכו'. וקשה למה נא' שמשקר' כדי להתירה נימא דקושטא קאמרה ואינה נאמנת שאומרת בדדמי וי"ל דאיירי בשאומרת נמי שמת על מטתו ואע"ג דבמת על מטתו לחוד אינה נאמנת כדמסיק בסמוך מ"מ בכה"ג דאיהי מחזקת המלחמה (אינה) נאמנת ודוחק:

היא אמרה על מטתו מת וכו'. עיי' בקונט' הגהתי. כ' הרמב"ם פי"ג מה"ג אינה נאמנת אפי' אמרה מת במלחמה וקברתיו אבל אם אמרה מת על מטתו נאמנת וכ' הרשב"א ע"ש. ול"נ שמסוגיין ראיה ברורה לדעת הרמב"ם דהא דאמרי' הכא דאינה נאמנת לומר מת על מטתו היינו שאומרת שהוכה במלחמה ומת על מטתו הלכך אינה נאמנת דחיישינן דמשקר' כל שסוברת שמת והא דאמרי' בבבלי בשעת מלחמה נאמנת לומר מת על מטתו היינו שאומרת שלא ירד למלחמה כלל דאינה אומרת בדדמי לא חיישי' דמשקרת נמצא שני התלמודים שוין ודברי הרמב"ם כראי מוצקים. והגמי"י כ' בשם הראבי"ה דמסוגין מוכח אם מת או נהרג ברחוק מן המלחמה היינו כמת על מטתו וזה פשוט. והב"ש כ'

בא"ע סי' יז ס"ק קנ אם החזיקה מלחמה ואומרת קברתיו אפי' לדעת הרמב"ם נאמנת דהא בקברתיו החשש הוא שמא משקרת א"כ שייך מגו ע"ש וכ"כ בס"ק קמ"ה. ותימא הא לשיטת הרמב"ם צ"ל כל שאומרת בדדמי משקרת נמי לומר קברתיו וכ"כ הב"ש שם בכמה מקומות א"כ הואיל דאמרי' כיון דאחזקה אומרת בדדמי ולא אתי מה לי לשקר ומרעי החזקה אף קברתיו לא מהני וכ"מ מפורש מלשון הרמב"ם דכתב תחלה באמרה מת במלחמה אפי' קברתיו לא מהני ובסמוך לו כ' דין זה דהחזיקה היא מלחמה בעולם ודין מפולת ועישינו עליו הבית וכל אלו אפי' אומרת קברתיו לא מהני דומיא דמלחמה אח"כ כ' דין רעבון וכו' דקברתיו מהני ש"מ בכל הדינים שלפניו לא מהני קברתיו והדברים ברורים באין גמגום ודברי הב"ש צ"ע:

איזו היא קטטה וכו'. כ' הרמ"א בא"ע סי' יז סעיף מח בהג"ה אם המיר בעלה ה"ל קטטה בינו לבינה. וכ' הב"ש הש"ג חולק וכו' והרמ"א סובר דפליגי בפלוגתא דהרמב"ם ותוס' להרמב"ם דסובר כשהבעל מרגיל קטטה אמרי' דמשקרת ה"ה במומר דהא הוא מרגיל הקטטה ולתוס' דסוברים בשהוא מרגיל הקטטה אינה משקרת ה"ה הכא ע"ש. ודברי תימא הם ודאי אף בשהבעל מרגיל הקטטה צריך שאמרה מתחלה גרשתני בפני פ' ופ' ונמצאת שקרנית דחזינן שרצונה להשמט ממנו ואפ"ה איכא מ"ד בדארגיל הוא קטטה נאמנח אבל בשלא אמרה גרשתני מי איכא למ"ד דאינה נאמנת דא"כ אין כאן קטטה וכדפירשתי בקונט' וצ"ע ועמ"ש בסמוך:

קידשתני וגירשתני וכו'. בבבלי דף קטז פריך והאר"ה אשה שאמרה לבעלה גירשתני נאמנת חזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה ומוקי לה בשאומר' גירשתני בפני פ' ופ' ושאילנא ואמרו להד"ם. סתמא דש"ס דהירו' משמע לית ליה דר"ה. מיהו י"ל דאית ליה ואיירי בשהודית אח"כ שאמרה שקר ולא גירשה ובהא פליגי הירושלמי סובר כיון שאמרה גירשתני נראין הדברים שרוצה להשמט ממנו והא דהודי' טעמא אחרינא אית לה חיישינן דהשתא נמי משקרא לאפוקי נפשה ממנו והבבלי סובר הא מיהת חזרה והודי' נראין הדברים דמחמת כעס אמרה ורחימא ליה. כ' הרמב"ם פי"ב מה"ג אמר הבעל גירשתי את אשתי אינו נאמן וחוששי' לדבריו ותהי' ספק מגורשת ואפי' הודית לו שגרשה אינו נאמן שמא יתכוין לקלקל' אי בגט בטל גרש' או שמא תעיז פניה בו מפני שהיא מאמינו והיא אינה יודעת כובד האיסור שלה ע"כ וכ' הב"ש ריש סי' יז בח"מ מסופק באומרת תחלה גרשתני והוא מודה לדבריה אם נאמנת ולפמ"ש הרמב"ם דחיישי' שמא בגט בטל גירשה ה"נ שמא מוד' שבגט פסול גירש' ואינ' מגורש' אלא במכחישה ע"ש. ותימא מי לא מודה באש' שאמר' לבעל' גרשתני והיא אשת כהן וחזר'

ואמרה שקר אמרתי שאוסרין אותה עליו ואפשר דאפי' לגבי עצמה אינה נאמנת ע"כ לומר כל שהעיזה פניה נאמנת ואינה יכולה לחזור א"כ ה"נ כל שהתחילה לומר גרשתני כבר העיזה פניה שהרי לא ידעה אם יודה הבעל לדבריה או לא. וראי' לדברינו מבבלי בפרקין דף קטז דמפ' איזהו קטטה באומרת גירשתני ופריך וליהמנה מדר"ה ומשני באומרת גירשתני בפני פ' ופ'. וקשה מאי פריך אימא באומרת גירשתני והבעל מודה דאינה נאמנת ואפ"ה מיקרי קטטה דנרא' שרוצה להשמט ממנו שהרי לא ידעה שיודה הבעל וה"ל גרושה ואסורה לבעלה אלא ודאי אפי' הבעל מודה כל שאמרה תחלה גירשתני נאמנת וזה ברור. ולפי שיטת הרמב"ם אם אמר הבעל תחלה גירשתיך אפי' הודית אינו נאמן יש לפרש הא דאמרי' בבבלי דף קטז איכא בינייהו דארגיל הוא קטטה. היינו שהוא אמר גרשתיך והודית ואתיא שפיר בין לשיטת תו' בין לשיטת הרמב"ם. לשיטת הרמב"ם ה"פ למ"ד מפני שמשקרת זו נמי משקרת דהא הודי' למ"ד דאמרה בדדמי זו רחמא ליה לבעלה שהרי לא התחילה בכך ואף השתא אינה אומרת בדדמי והא דהודית לאו מחמת שנאה אלא מאהבתה אותו לא רצתה להכחישו ולשיטת תוס' ה"פ למ"ד מפני שמשקרא זו אינה משקרא לקלקל עצמה דרחמא ליה ולמ"ד דאמרה בדדמי בדבר מועט אומרת בדדמי ועיון ברור הוא זה ועמ"ש לעיל בסמוך בתו' בד"ה איזו וכו' ובד"ה שלום:

הלכה ב

אלא בבאה מן הקציר בלבד. בבבלי הגירסא וכמעשה שהיה ובסוגיין דפריך ולמה קציר משמע דל"ג במתני' וכמעשה שהיה ועיי' בתוי"ט:

ביום שהקיץ נושק את החורף. עיי' פי' בקונט' וכ"פ הי"מ. ויותר נ"ל דה"פ בשעה שהקיץ בא והחורף יוצא והיינו בניסן ואייר שאז זמן קציר בא"י ואדלעיל קאי מדהתפלל דוד שיהיה ה' לו לסוכה בעת ההיא מפני החמה ש"מ שאז היא קודחת ביותר וסכנה היא וזה ברור:

הלכה ג

מצינו שאין האחין נכנסין לנחלה על פיה. וקשה למה נקט הך לישנא ה"ל למתני שאין היורשין נכנסין לנחלה ע"פ וכ"כ הרמב"ם פ"ז מה' נחלות וכן בדין מ"ש אחין היורשין מ"ש בניו יורשין וי"ל לכך נקט האחין לאשמועינן דאפי' נתייבמה היבמה אין היבם נכנס לנחלה ע"פ. והא דאמרינן בבבלי בסוגיין אר"ח נתייבמה יבמה נכנס לנחלה ע"פ אינהו דרשו מדרש כתובה אנו לא נדרוש מדרש תורה יקום על שם אחיו אמר רחמנא והרי קם היינו לפי מאי דאסיקנן דדרשינן מדרש כתובה דרשינן נמי מדרש תורה אבל

אי לא דרשינן מדרש כתובה אף מדרש תורה לא דרשינן דדוקא להנשא התירו חכמים משום עגונה אבל לא לממון. אך קשה הא מדאורייתא אין האשה נאמנת ואין כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה בקום ועשה אלא משום דכל המקדש אדעתא דרבנן מקדש ואפקעינהו רבנן לקידושין מיניה א"כ לא דמי' מדרש תורה למדרש כתובה דבשלמא איהו דחייב נפשי' לתת לה כתובתה כשתנשא לאחר וכיון דחכמים מתירין לה להנשא אף היא נוטלת כתובה דכל תנאי שבממון קיים אבל היבם שיטול בשלמא להנשא מותרת ממ"נ אם מת שפיר קמייב' ואם לא מת הא אפקעינהו לקידושין אבל היבם נכסי אחיו אינו בדין דכיון דאפקעינהו לקידושין א"כ אינה אשת אחיו ואין לו בנכסיו כלום וי"ל עיקר הטעם משום דדייקא ומינסבא ויש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה בדבר הדומה שהגון להאמין כמ"ש תו' בבבלי דף פח ע"א בד"ה מתוך וכו' ע"ש וכיון שכן אף היבם יורש נכסי אחיו. ובהכי יש ליישב הא דכתבו תוס' דף קיז ע"א בד"ה וחזרו וכו' הא דחזרו ב"ה להורות כדברי ב"ש לאו משום מדרש כתובה הוא אלא משום ק"ו דב"ש ע"ש הא ודאי ק"ו פריכא הוא שאין טעם לכתובה כטעם היתר נישואין דבנישואין אפקעינהו רבנן לקידושין ולפמ"ש ניחא. וא"ת הא דקאמר מצינו וכו' משמע דמקרא יליף ליה וכי היכן מצינו לזה רמז בתורה שאין האחין נכנסין לנחלה ע"פ וי"ל דיליף ליה מהא דגרסי' בבבלי ב"מ דף לח ע"ב רא"א ומשמע שנאמר וחרה אפי והרגתי אתכם בחרב איני יודע שנשיהם אלמנות ובניהם יתומים ומה ת"ל והיו נשיכם וגו' מלמד שנשיהם מבקשין לינשא ואין מניחין אותן ובניהן רוצים לירד לנכסי אביהן ואין מניחין אותן ופירש"י שתי קללות הן של חרב ושל שבי. וקשה עדיין תרתי ל"ל הלא חד מינייהו סגי או בנשיכ' אלמנו' או בבניכם יתומי' אלא ודאי שיש זמן שהאשה מותרת להנשא אין היורשי' יורשין וכן איפכא והיינו בשהיא מעידה לעצמה או ע"פ ע"א שהאשה מותרת ואין היורשין יורשין או שהעידו שנפל במים שאין להן סוף שהיורשים יורשין ואין האשה מותרת להנשא ולא הוה משמע מיני' קללת שבי לכך איצטרך למכתב תרווייהו שמעינן מיהת אע"פ שפעמי' שמותרת להנשא אפ"ה אין היורשין יורשין כלום. ולסברת הרמב"ם סוף ה"ג הא דע"א או האשה עצמה נאמנים עדות אשה דאורייתא הוא ע"ש ודאי הא דאמרינן מצינו שאין האחין וכו' שפיר איכא למילף מקרא והיו נשיכם וכו' ועיי' בבבלי דף פח ע"א בתו' בד"ה מתוך וכו':

שאין האחין נכנסין לנחלה ע"פ. כתבו תוס' בב"מ דף לח ע"ב בד"ה אמר רבא וכו' וא"ת אמאי לא פריך אמ"ד מורידין קרוב לנכסי שבוי אפי' בשלא שמעו בו שמת ממשנתינו ולישנא לירד ולמכור תנן ע"ש תירוצם. ותימא הא מסקינן התם בב"מ בבבלי ובסוגיין

דהכל מודים ביצא לדעת שאין מורידין ומשנתינו ביצא לדעת איירי כמפורש בריש פרקין האשה שהלכה היא ובעלה וכו'. וכ"כ תוס' בסוגיין סוף ד"ה שאין וכו' ומצינו למימר נמי הכא שיצא לדעת ר"ל מעתה א"צ לאוקמי מתני' דהכא בלירד ולמכור תנן. ול"ק ממתני' דהכא אהתם והמהרש"א כ' ר"ל בשמעו בו שמת איירי לירד ולמכור ולא שמעו היינו בע"א ולשמואל דאמר מורידין מוקי משנתינו ביצא לדעת ולמ"ד החם אין מורידין מוקי משנתינו אפי' בשבוי ע"כ. ודברי תימא הם הא ודאי שמואל לאו בלירד ולמכור איירי כמפורש התם טעמו לכך מורידין דכיון דאמר מר שיימינן ליה כאריס לא מפסיד להו ועוד אי בלירד ולמכור קאמר שמואל ודאי בלא שמעו שמת ודאי דבעינן ע"א דבקול לחוד ודאי אין מוציאין ממון א"כ מאי פריך התם מר"א והיו נשיכם וכו' דר"א איירי שלא היה שם אפי' ע"א ועוד מדמשני אהא דמקשי מר"א לירד ולמכור תנן ש"מ דשמואל לאו בלירד ולמכור איירי וזה ברור וצ"ע. גם מ"ש תוס' כאן בשמעו בו שמת איירי בשני עדים ולמכור קשה אי בשני עדים פשיטא וכן מקשי תוס' שם בב"מ וי"ל דשני עדים לאו בעדים ברורים ככל שני עדים איירי אלא בעדות שאין משיאין אשה על פיהם וכמ"ש הרמב"ם פ"ז מה' נחלות אין היורשין נוחלין עד שיביאו ראיה ברורה שמת מורישין אבל אם שמעו בו שמח וכו' אע"פ שמשיאין אשה ע"פ אין היורשין נוחלין מי שטבע במים שאין להן סוף ובאו עדים שטבע בפניהם ואבד זכרו אע"פ שאין משיאין את אשתו היורשין נוחלין על פיהם וכן אם באו עדים שראו שנפל לגוב אריוח וכו' או שנדקר במלחמה ומת או נהרג ולא הכירו פניו אבל האשה ע"פ עדות זו שאני אומר שלא החמירו וכו' שכיון שהעידו עדים בדבר שחזקתן למיתה ואבד זכרו ואח"כ נשמע שמת הרי אלו נוחלין ע"פ ע"כ. וכ' הכ"מ ממ"ש בתחלה ואבד זכרו נוחלין ע"פ משמע מדבריו שא"צ ששמעו שמת ובסמוך כתב ואח"כ נשמע שמת וצ"ע ע"כ וכ"כ הלח"מ ועיי' בסמ"ע סי' רפד. ונ"ל ודאי הא דכ' הרמב"ם בסוף דבריו ואח"כ נשמע שמת לאו אכולא מילתא קאי שהרי חד מינייהו או שנדקר במלחמה ומת נמצא שכבר העידו בו שמת אלא ודאי אנפל לגוב אריות או שראהו צלוב והחיה אוכלת בו קאי דאיירי שאכל במקום שאין הנפש יוצא בו דא"כ אף אשתו משיאין כמפורש פי"ג מה"ג וכשראהו עדיין היה חי הלכך בעינן נמי שנשמע אח"כ שמת אבל בשאר כל הדברים לא בעינן ששמע אח"כ שמת. וכל מעיין ישפוט בצדק שזהו דעת הרמב"ם. עוד כ' הלח"מ או שנדקר במלחמה וכו' תימא מדבריו משמע שנים שהעידו שמת במלחמה אינן נאמנים דאמרי בדמי ובפי"ג מה"ג כ' הה"מ דסובר דשנים נאמנים כצ"ל ובדפוס נדפס בטעות ולא מצאתי תי' לקושיא זו אלא שנאמר בדוחק וכו' כיון שהזכירו דקירה י"ל דאמרי

בדדמי ע"ש. ותימא אדרבא מכאן ראיה דסובר הרמב"ם דשנים נאמנים במלחמה ולא אמרי בדדמי אבל הכא אין יודעין שזה מת במלחמה אלא ע"י סימנים בגופו אבל לא בפניו וכל כה"ג אין משיאין את אשתו כמפורש פי"ג מה"ג הלכה כ"א ע"ש וזה ברור כשמש בצהרים. גם מ"ש הכ"מ פי"ג מה"ג שדברי הרמב"ם קשיין אהדדי שכ' פי"ג מה' גזלה סימנין מובהקים סומכין עליהם ודנין ע"פ בכ"מ דין תורה וא"ל דוקא לענין ד"מ ולא לענין איסור דא"כ מאי בכ"מ דקאמר וכו' ע"ש. ול"נ דלק"מ ודאי אף לענין איסורא סומכין על דברים אלו שאם ניסת לא תצא וכ"מ לשון הרמב"ם פ"ז מה' נחלות שהבאתי לעיל. ומה שהקשו הה"מ והכ"מ נ"ל ליישב דהכא מפני חומרא דאשת איש בעינן דוקא סימנים מובהקים בפרצוף פנים וכ"מ לשון הרמב"ם הנ"ל ואין להאריך כאן יותר:

בנות מהו שיכנסו למזונות על פיה. וא"ת מאי קמיבעיא ליה הא קיי"ל תנאי כתובה ככתובה וי"ל מיבעיא ליה מי אמרינן תנאי כתובה ככתובה או דלמא הא ראב"ע דורש מדרש כתובה שאין הבנות ניזונת אלא כשהבנים נוטלין כתובת בנין דכרין ובכתובות בנין דכרין ירתון תנן ואין כאן ירושה שהרי אין האחין נכנסין לנחלה על פיה. והפוסקים שהשמיטו בעיא זו י"ל דסמכו אהא דר"פ אע"פ בבבלי דקחשיב כל הני מילי דתנאי כתובה ככתובה ולא קחשיב הך דהכא אלא ודאי לית להו מזונות:

ב"ה עבדין כתובה מדרש. בקונט' הגהתי הלל עבד כתובה מדרש. והא דלא קחשיב ב"ה עבדין כתובה מדרש לאחר שחזרו י"ל ב"ה חזרו מטעם ק"ו כמ"ש תו' בבבלי בסוגיין. מיהו אין נראה לומר כן דכתבו תוס' עוד שם ותימא וכי ב"ה חולקין על הלל רבן ע"ש תירוצם ול"נ לאחר שהודו אף הלל חזר בו או לכך הודו ששמעו שגם רבן דורש לשון הדיוט. ומ"ש תוס' עוד שם בד"ה וחזרו וכו' וי"מ דלא דרשי ב"ה מדרש כתובה כל כך כמו ב"ש ולא יתכן אי מסתבר לדרשו כמו הכא אמאי לא ידרשי ב"ה ואי לא מסתבר מנ"ל דדרשי אפי' ב"ש ע"כ. ובלי ספק טעמא די"מ דסוברים ב"ה לא דרשי מדרש כתובה אלא ליפות כחה וכ"כ תוס' כתובות פ' אע"פ דף נג ע"ש. ותימא שלא הרגישו שם בקושית תוס' דכאן גם תוס' בעצמם שם הקשו מהך דפ' האשה שנפלו דקאמר ב"ש אית להו מדרש כתובה ולא ב"ה. ועיי' בחי' הרא"ה פ' האשה שנפלו ובחי' הריטב"א פ' אע"פ ודבריהם צ"ע. ול"נ ודאי ב"ה לית להו מדרש כתובה בכל מילי דא"כ אמאי פליגי בסוטה שמתו בעליהן עד שלא שתו דאין להן כתובה שהרי מספר כתובה נלמוד כשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי וזו מותרת להנשא לאחר אלא ע"כ לומר ב"ה סברי דרשינן מדרש כתובה בדבר דמסתבר טפי אבל לא בכל ענין כגון הא דכתב בכתובה כשתנשאי לאחר תטלי מה שכתב ליכי לא מוקמינן אלא באשה שאמרה מת

בעלי שחכמים האמינוה אבל לא בדבר אחר כגון סוטה או דנדרוש מיניה לא ניתנה כתובה לגבות מחיים:

ר"מ עבד כתובה מדרש. בקונט' פירשתי דאיירי בדלא כתב וכו'. כ"כ תוס' בב"מ דף קד. מיהו נ"ל דאפשר לומר דאיירי בדכתב דוקא דודאי אם כתב אם אוביר ולא אעביד אשלם אלפ' זוזי אז הוי אסמכתא כמפורש בב"מ שם בבבלי וה"נ אשלם במיטבא אית בי' גוזמא קצת דאפי' בשנת שדפון או ירקון צריך לשלם במיטבא אלא כיון שנהגו לכתוב כן חיי' לשלם ולא הוי אסמכתא והשתא מיושב קושית תו' שם בב"מ בד"ה טעמא דכתב ליה וכו' ע"ש:

תני בשם ר"י מביא אדם קרבן אשתו וכו'. בבבלי נדרים דף ל"ה גרסי' שכן אדם מביא קרבן על אשתו שוטה כר"י דתני' ר"י אדם מביא קרבן על אשתו וכל קרבנות שחייבת שכך כותב וכו' ע"ש. וקשה למה לא מביא מתני' דסוף נגעים דתנן ר"א אף ע"י אשתו מביא קרבן עשיר וכן כל קרבן שהיא חייבת. והר"ן כ' שם ה"ג דתני אדם מביא קרבן עשיר על אשתו וכו' אר"י לפיכך אם פטרה אינו חייב וכו' והא שכן אדם מביא קרבן על אשתו כר"י לאו דוקא כר"י דהא רישא סתמא תני אלא משום דלא ידעינן הי ניהו ת"ק ור"י אייריבה תלינן לה לדידי' ע"כ. ותימא הא ודאי גירס' הש"ס בנדרים דתני אף ברישא ר"י עיקר כדתנן בנגעי' גם בבבלי ב"מ ובסוגיין ובסוטה ובכתובות הגירס' וכן היה רי"א. וגי' הת"כ משובשת. גם מה שמביא הר"ש סוף נגעי' ספרי זוטא והביא את קרבנה עליה יכול אפי' חילל' שבת ת"ל את קרבנה ע"ש. תימא הא ודאי סותר לשון משנה דנגעים דתנן וכל קרבן שהיא חייבת גם בסוגיין מפורש דאפי' חיללה שבת נמי וכ"כ הרמב"ם פ"י מהלכות שגגות וכ' הכ"מ אע"ג דר"י קתני לה משמע דליכא מאן דפליג עליה ע"כ. וקשה פשטא דמתני' דר"י פליג ומוסי' את"ק אשתו וכן משמע מגמרא דכתובות דבסמוך ונראה דסובר הרמב"ם ת"ק ור"י בהא פליגי אי אמרינן אף לענין קרבן עולה עמו ואינה יורדת עמו או לא דתנן כתובות פ' נערה ר"א אפי' עני שבישראל לא יפחות משני חלילין ומקוננות וקאמר עלה התם בבבלי דף מח מכלל דת"ק סבר הני לא ה"ד אי דאורחה מ"ט דת"ק דאמר לא ואי דלאו אורחה מ"ט דר"י לא צריכא כגון דאורחה דידיה ולאו אורחה דידה ת"ק סובר כי אמרי' עולה עמו וכו' ה"מ מחיים אבל לא לאחר מיתה ר"י סובר אפי' לאחר מיתה אר"ח אמר מר עוקבא הלכה כר"י וגרסי' שם בבבלי דף סא א"ר הונא מאי קראה דעולה עמו ואינה יורדת עמו שנאמר בעולת בעל בעלייתו של בעל ולא בירידתו ר' אלעזר אומר מהכא כי היא היתה אם כל חי לחיים ניתנה ולא לצער. ונראה ר"ה כר"י הלכך אפי' לאחר מיתה ור"א כת"ק הלכך דוקא מחיים אבל לא לאחר מיחה. וה"נ לענין

קרבן לת"ק דאמר לחיים ניתנה ולא לצער צריך שתהיה העליה בדבר שהוא בגופה שיש לה ממנו נחת או צער אבל בדבר שחוץ מגופה כגון קרבן שאין לה צער אם יהיה הקרבן קטן או גדול פטור הבעל ומביא עליה קרבן עני ואפשר לומר שאינו מביא קרבנותיה ולר"י לעולם היא בעלייתו א"כ ה"ה בקרבן וכיון דקיי"ל כר"י לענין הספד כמ"ש לעיל ה"ה לענין קרבן. ודבר הגון הוא. גם מדמסיק הש"ס נדרים שהבאתי לעיל דר' יוחנן מוקי לקרא דזאת תורת היולדת כר"י וקיי"ל כר' יוחנן א"כ הלכתא נמי כר' יהודה. ועמ"ש בסוטה ריש פ"ב:

אין אדם רשאי ליקח וכו'. כ' תוס' כתובות פ' אע"פ דף סג בד"ה באומר וכו' אומר רבינו אליהו חייב אדם להשכיר עצמו ללמד תינוקות או למלאכה כדי לזון את אשתו וכו' מדכתבינן בכתובה ואנא אפלח וכו' ומיהו יש לדחות כמ"ש ר"ת אפלח היינו עבודת קרקע אחרוש ואנכש ואעדור את השדה ואביא המזונות לבית אבל אינו חייב להשכיר עצמו ע"כ. ומסוגיין ראיה לפי' ר"ת דאס"ד ואפלח פי' שישכיר את עצמו מאי תיקון מזונות איכא הכא אולי לא ימצא מי שישכירנו אלא ודאי אמלאכת השדה קאי ושפיר דייק דכל זמן שאין לו שדה או שאינו בקי במלאכותיה אינו רשאי ליקח אשה:

לא ימשכנו יותר על חובו. בבבלי ב"מ דף קד גרסי' טעמא דכתב הא לא כתב לא קניא והאר"י משכנו והשיב לו המשכון ומת שומטו מע"ג בניו אהני כתיבה לגירעון וכ' תוס' בד"ה לא ימשכננו יותר מחובו דאע"ג דאין משלם לו הגירעון אלא בכתב מ"מ לא ימשכננו יותר מחובו ע"כ ודחקו המהרש"ל והמהרש"א הרבה בפירושו ע"ש. ולענ"ד כוונתם כיון דמן הדין אם לא כתב לו פטור מגירעון ואפי' ע"י כתיבה ראוי לאסרו כמ"ש תוס' שם ע"ב בד"ה אהני וכו' אלא שחכמים תקנו הכתיבה שלא ימנע המלוה מלהחזיר ע"ש. א"כ טפי ה"ל לתקן שימשכננו יותר מחובו בלא כתיבה ואף אם יפחת יהיה בידו משכון כדי דמיו ומתרצין מ"מ לא ימשכננו יותר מחובו עדיף טפי להלוה ותקנו או הסכימו לכתיבה לטובת הלוה:

אתיא דרב הונא כר' וכו'. בבבלי כתובות פ' נערה דף נא גרסי' עלה דהך ברייתא דבסמוך אע"ג דהלכה כר' מחבירו הכא הלכ' כרשב"א דאמר הלכתא ממקרקעי ולא ממטלטלי בין לכתובה בין למזוני. וקשה ל"ל הא דרבא הא קיי"ל הלכה כר' מחבירו ולא מחביריו והך דהכא מחביריו הוא דהא ראב"ע דדריש מדרש כתובה ומקיש מזון הבנות לכתובות בנין דכרין אף הן אינן ניזונין ממטלטלי דהא כתובות בנין דכרין ודאי ממקרקעי ולא ממטלטלי וכדמסיק לקמן בסוגיין וכן מפורש בבלי דף נ' ע"ב דאמר רב המנונא מזון הבנות ממקרקעי דומיא דכתובת בנין דכרין ומביאו הרי"ף ז"ל בהלכות. ואני תמה ממ"ש

הב"י א"ע ריש סי' קי"א אבל הרי"ף לא כ' כהרא"ש וכמ"ש בקונט' בסמוך בד"ה ה"ג ואפי' וכו' משמע דס"ל דרבנן פליגי אר"ש ואמרי דבמטלטלי נמי איתא אע"ג דכתובה ליתא במטלטלי ע"כ. ואס"ד דרבנן פליגי אר"ש מאי קאמר רב המנונא מזון הבנות ככתוב' בנין דכרין ממקרקעי הא פליגי רבנן בהא אר"ש גם לא ה"ל להרי"ף להביא הא דר"ה וצ"ע. וכי תימא ר' פליג אראב"ע ולית ליה מדרש כתובה דהא גם ב"ה לית להו הא כבר הודו ב"ה לב"ש גם הלל הזקן סובר כן ועוד מה ששנו בכרם ביבנה הלכתא היא כדאמרי' בבבלי יבמות דף מב ר' יוחנן ממתני' דכרמא הדר בי' ועמ"ש לעיל ע"א בתו' בד"ה ב"ה וכו'. ואפשר לומר מתני' איכא לפרושי דראב"ע מקיש מזון הבנות לירושה ממש דירתון תנן ולא לכתובת בנין דכרין ונראה שכן ס"ד דרב הונא ולכך אמר דומיא דירושה ממש דודאי שייך אף במטלטלין והיינו דמסיק אלא בכסף כתובת אמן פליגי משמע דמעיקרא בירושה ממש איירי:

כתובה דבר תורה וכו'. עיי' פי' בקונט'. וקשה מאי פריך ודבריהן עוקרין ד"ת הא אף ב"ח דודאי גובה מד"ת אפ"ה אינו גובה ממטלטלי דיתמי שאין שעבודו על המטלטלים מן התורה. לכך נראה דה"ג ירושה דבר תורה וכו' וה"פ איך אתה מדמה מזון הבנות לירושת הבנים שהיא מדאורייתא בכל מילי ואיך תעקר דרבנן את דברי תורה כלומר אם גם במטלטלי יזכו הבנות נמצא פעמים שירושה דאורייתא נעקרה מכל וכל אבל השתא שאין מזון הבנות נגבה ממטלטלי רוב פעמים מתקיימת ירושה דאורייתא במטלטלי שאין לך אדם שאין לו דבר מטלטל:

היורד לנכסי אשתו וכו'. כתב הרא"ש בכתובות פ' האשה שנפלו אמתני' נפלו לה כספים וכו' רש"א מקום שיפה כחו בכניסתו וכו' והלכה כר"ש והראב"ד ז"ל הביא ראיה מדקתני להא דר"ש סתמא בתוספתא דפרקין וגם תני לה גבי הלכתא פסיקתא אצל היורד לנכסי שבויין ע"כ ר"ל מדתני ותלש ואכל וכו' טעמא דתלש הא לא תלש לא והיינו כר"ש דלרבנן אף מחוברין בשעת יציאה שלו דכל הגדל ברשותו שלו. וקשיא לי מנ"ל דתוספתא אתיא כר"ש דלמא כי פליגי רבנן ור"ש בפירות גמורין כגון קמה עומדת לקצור דרבנן סברי כל העומד לקצור כקצור דמי ור"ש סובר תקנת חכמים כך היא פירות הנלקטין עודה תחתיו שלו ושלא נלקטו אפי' פירות גמורים ביציאתה שלה וכ"כ הרא"ש בשם ר' יונה ע"ש. מעתה תוספתא דהכא אתיא ככ"ע ואיירי בפירות שאינן גמורים דמודי רבנן שהן שלה ביציאתה אם הם מחוברים עדיין וצ"ע ועמ"ש בכתובות פ"ח ה"ד בתוס' בד"ה והתלושין וכו':

היורד לנכסי שבויין וכו' וקפץ ותלש מן הקרקע ה"ז זריז ונשכר. כ' הכ"מ פ"ז מה' נחלות ובב"י ח"מ סי' רפה יש לתמוה למה השמיט רבינו הא דתניא בגמ' שמעו בו שמת ואח"כ שמע שממשמשין ובאין וקדם ותלש ואכל ה"ז זריז ונשכר ע"כ. עוד כ' הרמב"ם שם שבוי שנשבה ושמעו שמת וירדו יורשיו לנחלה וחלקו אותה ביניהם אין מוציאין אותה מידן. ותמהו עליו מנין לו זה וכ' הה"מ שדעת הרמב"ם כיון דבשלא שמעו בו שמת מורידין קרוב כאריס בשמעו בו שמת מעלין מדרגה אחת אם ירד בתורת נחלה אין מוציאין מידו וביצא לדעת בשלא שמעו שמת אין מורידין קרוב אפי' כאריס כששמע מורידין כאריס אבל אין מעלים אותו כ"כ שאם ירד למכור שאין מוציאין מידו ע"כ. מלבד שעדיין קשיא כולא מילתא מנ"ל לחלק כך גם איך זה דרכו של הרמב"ם להוציא ענין כזה מלבו מבלי שיפרש שכן נראה לו. עוד קשה ה"ל להעלות בשמעו מדרגה אחת שאוכל כל השבח ואינו מחשב עם הבעלים ואם שמע שממשמשין ובאין ה"ז זריז ונשכר אבל לא לירד ולמכור. וכ"מ בבבלי ב"מ דף לט ע"א דקאמר לרשב"ג נטושים כשבויים ולא כשבויין כשבויין דאין מוציאין אותו מידו ולא כשבויין דאלו התם זריז ונשכר ואלו הכא שמין להם כאריס. ונ"ל דקשיא ליה להרמב"ם קושית תוס' שם בב"מ בתו' בד"ה וכולם וכו' וקשה אמאי משני לעיל לירד ולמכור תנן לישני לירד ולאכול תנן דהא אפי' לאכול בחנם אינו יורד. ולית ליה כתירוץ תוס' דודאי שכל הפירות אוכל בחנם וכו' שכתב שם בלא שמעו שמת כשיבוא השבוי שמין אלו הקרובים שהורידו מה שאכלו כמנהג כל האריסין שבאותה מדינה. וסובר הרמב"ם כל שאוכל פירות בחנם אף למכור אין מוחין בידו ושניהן שוין הלכך כי משני לירד ולמכור הרי הוא כאלו אמר לירד ולאכול בחנם ואין כאן מעלות ומדרגות. ומה שמקשים תוס' עוד שם ועוד מאי פריך בתר הכי אף בניהם כלל לא הא ודאי אין לו כלל אפילו למ"ד מורידין כיון שאין לו אלא כאריס נכרי ע"כ. תימא הא ודאי לשון הברייתא הוא דקשיא ליה דתני ובניהן רוצין לירד לנכסי אביהן ואין מניחין אותן משמע אפי' כאריס אין מניחין אותן לירד דלמא מפסיד להו דלא מהני השומא כיון דלית דמשגח ביה יאמר שהוציא הרבה והרי הוא מוחזק בכל הפירות אבל כשמורידין נכרי ישגיח עליו הקרוב כי יאמר אולי ימות בשבי והרי הכל שלי. ומה שמקשים תוס' עוד שם ותו הא דאמר שמואל לקמן שבוי שהניח קמה לקצור מעמידין אפטרופס לקצור ואח"כ מורידין קרוב אמאי לא מורידין קרוב מיד כיון שאינו אוכל פירות בחנם ע"כ. איני מבין קושיא זו הא קיי"ל כל העומד לקצור כקצור דמי וה"ל כמטלטלין וכשם שאין נותנין המטלטלין ביד הקרוב משום דאלו מפקידין הב"ד ואין

ראוי לב"ד להפקיד דבר אלא ביד איש אמוד כדאמרי' בבבלי ב"מ דף ע' בזוזי דיתמי ע"ש. ואפשר אם הקרוב הוא איש אמוד מפקדינן בידיה וצ"ע:

המטלטלין אין בהם משום נכסי רטושים. כ' הרמב"ם פ"ז מה' נחלות הלכה ח' מי שיצא לדעת וכו' אין ב"ד צריכין להטפל בו ולהעמיד לו אפטרופס לא לקרקע ולא למטלטלין וכו' ע"ש וכ"כ בש"ע סימן רפה סעי' ד'. ותימא הא מפורש בסוגיין דמטלטלין אין בהן משום נכסי רטושין משמע שדינן כנכסי נטושין וב"ד מעמידין להן אפטרופס. ואף שפירשתי בקונט' לענין זה אין בהן משום נכסי רטושין שאין מוציאין אותן מיד הקרוב לאו לענין זה לחוד קאמינא אלא לכל מילי ואפשר שמוציאין אותן מיד הקרוב אם אינו אמוד וכמ"ש בתו' בסמוך. ואין לדחוק ולומר כיון שלא נזכר מזה בבבלי לא חש לה דהא מצינו הרבה דינים כיוצא בזה שאינן נזכרים בבבלי וסמכינן אירושלמי ועוד נ"ל להוכיח כן בבבלי ב"מ דף לט דגרסינן התם אמר שמואל שבוי שנשב' מורידין קרוב לנכסיו יצא לדעת אין מורידין קרוב לנכסיו וכ' תוס' וא"ת והאמר שמואל חדא זימנא וי"ל ה"ק אע"ג דשבוי מורידין יצא לדעת אין מורידין ע"כ ול"נ דהא קמ"ל אין חילוק בין שבוי ליצא לדעת אלא בדבר שמורידין קרוב בשבוי דהיינו במקרקע בזה אין מורידין ביצא לדעת אבל במטלטלין דאף בשבוי אין מורידין קרוב אלא מעמידין אפטרופס אף ביצא לדעת הדין כן. נמצא שני התלמודים שוין. ומימרא דהכא ודהתם משמיה דשמואל נאמרו וצ"ע:

הלכה ד

יבמתה אפי' אחותה. כ' הרמב"ם פ"ז מה"ג ואלו הנשים שחזקתן ששונאו' זו את זו חמותה צרתה אפילו היתה צרתה נשואה לאחר ויבמת' אפילו היתה אחותה. וכתב הה"מ אבל רש"י פי' יבמתה יראה שמא סופה להיות צרתה וי"ל לדבריו אע"פ שהטעם כן הוא לא פלוג רבנן בין יבמה ליבמה. ואיני מבין דבריו פשיטא אף להרמב"ם הטעם הוא כרש"י דאל"כ למה חזקתן ששונאות. וראיתי להרב במ"ל פי"ב מה"ג שכתב דלהרמב"ם א"צ לזה אלא הדברים כפשטן דטעמא דאינה מעידה דחכמים אמדו דעתן של נשים דסתם יבמות שונאות זו לזו אף דליכא חששא שתהיו צרות ע"כ ואינני רואה לזה שום גילוי דעת בדברי הרמב"ם. גם ריהטא דכולא סוגיא דבבלי אמתני' כרש"י אזלא דבעי טעמא למה שונאה ולא מאומדן דעת חכמים ומדשינה הרמב"ם לשון הירושלמי וקאמר אפי' היתה צרתה נשואה לאחר נראה דר"ל דוקא צרתה נשואה לאחר אבל אם האשה שמעידה עליה נשואה לאחר נאמנת וכ"כ הכ"מ ריש פי"ב מה"ג. ודברי הב"ש סי' יז ס"ק יג תמוהים דהבין מדברי הכ"מ אף אם הצרה נשואה לאחר מעידה והא ודאי ליתא שהרי

הכ"מ פ"ז מה"ג מביא דברי הירושלמי להלכה דאינה נאמנת ולא קאי אלא אם נעקרה זו שמעידה עליה מהך ביתא שהיו צרות זו לזו דאז נעקרה השנאה מלבה אבל כשנדחית היא והצרה עדיין שם אפשר שניתוסף השנאה ודברים נכונים הם ועמ"ש בסמוך בתו' בד"ה והכא וכו':

מתני' אמרה כן שלא עשו זכרים כנקבות וכו'. מכאן נ"ל אע"ג דקיי"ל כר"י דשונא כשר להעיד מטעם דלא נחשדו ישראל על כך דוקא באנשים אבל בנשים במקום שהכשירו חכמים עדות אשה אם ידוע שיש שם שנאה פסולות להעיד והטעם דנשים דעתן קלות:

והכא מתוך שהיא יודעת וכו'. כ' הב"ש סי' יז ס"ק יג ואפשר לאותו הבעל אינה מעידה דרצונה שצרתה תהיה ג"כ אסורה לו ע"כ. ותימא א"כ אף באומרת בפ"נ ובפ"נ לא תהא נאמנת דאף שאינה מקלקלה לצרתה מ"מ מועיל לעדותה לאסרה על בעלה. אך עיקרא דמלתא תמיהא לי למה תהא נאמנת כשאומרת בפ"נ ובפ"נ נימא דמשקרת כדי להוציא צרתה מבעלה ותשאר היא לבדה ודוחק לומר דאיירי בשגם היא נישאת לאחר ע"י גט זה שלא נמצא מזה שום רמז בש"ס ופוסקים וצ"ע:

מפני שאמר משנישאת וכו'. בבבלי דף קיז גרסי' טעמא דניסת הא לא ניסת לא תנשא והאמר עולא כל מקום שהאמינה התורה עד אחד הרי כאן שנים ואין דבריו של אחד במקום שנים ה"ק עד אומר מת והתירוה להנשא ובא אחד ואמר לא מת לא תצא מהיתיר' הראשון. וכ' תו' וקשה לר"י הא בפ"ב דכתובות משמע דעול' בדיעבד קאמר אבל לכתחלה מודה דלא תנשא. עוד הקשו וא"ת מאי משני התירוה להנשא ובא אחר ואמר לא מת לא תצא מהיתירה הראשון משמע ותנשא לכתחלה. עוד הקשו הכא משמע דעולא בזה אחר זה איירי וכן מוכח ממתני' דכאן דוקא בבאו בזא"ז קאמר לא תצא ובסיפא תנן עד אומר מת ועד אומר לא מת לא תנשא והיינו משום דבאו בבת אחת ובפ' מי שקינא משמע דאיירי עולא בין בבת אחת בין בזא"ז. ועוד הקשו הא דקאמר בבבלי דף קיח ר' יוחנן אמר בהא אפי' ר"מ מודה דכל לא מת בעדות אשה לאו הכחשה היא וקשיא סיפא עד אומר מת וכו' דתנן לא תנשא ש"מ דבבת אחת הוי הכחשה ואין לומר דסיפא נמי אם נישאת לא תצא ומשום לזות שפתיה קשיא רישא טעמא דנישאת וכו' הא לא ניסת לא ע"ש שדחקו מאוד לתרץ. ועיי' ברשב"א ולענ"ד נראה סוגיא דפ' מי שקינא אתיא כפשטא דעולא בין בבת אחת ובין בזא"ז קאמר אלא מודה עולא דיש חילוק ביניהם דבזא"ז אפי' לכתחלה מותר ובבת אחת דוקא דיעבד שרי אבל לא לכתחילה וטעמא רבא אית ביה דכשבא השני אחר שהתירוה הב"ד אמרי מסתמא קמו רבנן במילתא מ"ט התירוה וליכא לזות שפתים הלכך אפי' לכתחלה מותרת אבל בבאו שניהם בבת אחת

ודאי איכא לזות שפתים ואסורה לכתחלה להנשא. גם לישנא דקאמר עולא הכי דייק דמתיר לכתחלה מדקאמר הרי כאן שנים הא תו ל"ל למימר ואין דבריו של א' במקום שנים דמלתא דפשיטא הוא כדקאמר בבבלי בסוגיין עד אומר מת ושנים אומרים לא מת תצא פשיטא דאין דבריו של אחד במקום שנים א"ו לאשמועינן דבכ"מ דבריו של אחד במקום שנים בין בב"א בין בזא"ז אך פעמים שאין דבריו של אחד במקום שנים והיינו בבאו זא"ז ודינו כשנים ממש ואפי' לכתחילה שרי. מעתה הקושיא המקשה אמתני' מדעול' דהא בזא"ז אפי' לכתחלה מתיר ומשני לא תצא מהיתירה הראשון ושריא אפי' לכתחלה וסיפא עד אומר מת ועד אומר לא מת לא תינשא היינו לכתחלה דבבאו בבת אחת דומיא דאחת אומרת מת ואחת אומרת לא מת דאירי נמי בבת אחת והא דאר"י כל לא מת בעדות אשה לאו הכחשה היא ה"ק כיון דלכ"ע לאו הכחשה היא וכדעולא הלכך פי' בבת אחת מותרת והא דשרינן הכא אפי' לכתחלה ובסיפא בעד ועד תנן לא תנשא בהא ודאי פליג ר"מ וקסבר דאפי' לכתחלה שרי ואינו מחלק בין בבאו בב"א בין בזא"ז א"נ ר' יוחנן לשיטתו דבסוגיין מוקי מתני' כר' מנחם בר' יוסי אבל לרבנן אפי' בעד ועד בבת אחת לכתחלה לא תנשא ואם ניסת לא תצא והיינו טעמא דלכתחלה לא כיון שהדבר ספק וכדפי' בקונט' והאשה עצמה לא דייקא כל כך כיון דאיכא עד דקאמר מת אבל הכא שהאשה עצמה היא האומרת מת ודאי דייקא שפיר ואפי' לכתחלה תנשא. מעתה יבואו היטב דברי הרמב"ם פי"ב מה"ג ע"א אמר מת והתירוה ובא אחר ואמר לא מת לא תצא מהיתירה ותנשא שע"א נאמן בעדות אשה כשני עדים ואין דבריו של אחד במקום שנים. באו שניהם כא' וכו' ה"ז לא תנשא ואם ניסת תצא מפני שהוא ספק ואם ניסת לעד שהעיד לה והיא אומרת ברי לי ה"ז לא תצא. והן הן הדברים שהוכחנו מדברי הש"ס. ודלא כתו' והרא"ש שכ' דלא תצא מהיתירה הראשון ולכתחלה לא תנשא. ודברי הכ"מ בד"ה ואהא דאמרי' וכו' ע"ש אינן מבוררים לי דהא מיהת שמעינן מדאביי דעולא בדיעבד קאמר ובהא ליכא מאן דפליג וכ"כ תוס' בסוגיין בד"ה הא וכו' ע"ש. ודלא כהרמב"ן והרשב"א שכתבו בשבאו בב"א אפי' אם ניסת תצא והא דלא תנן הכי במתני' דבנישואין דהיתר איירי ולא בנישואין דאיסורא ומיהו בירו' גרסי' אר"י זו דברי ר' מנחם בר' יוסי אבל חכמים אומרים בין שאמר משניסת בין שאמר עד שלא ניסת לא תנשא ואם ניסת לא תצא ובודאי בבאו בב"א איירי דאי בזא"ז אמאי לא תנשא אפי' לכתחלה תנשא כדעולא ושמא עד שלא נשאת דקאמר כגון משהתירוה להנשא ולית להו דעולא דר"מ בר' יוסי לא איירי בגמר' דילן אלא בשני עדים כ"כ בחי' הרשב"א ובנ"י בשמם ואיני מבין דבריהם למאי צריך סייעת' דבב"א איירי ר' יוחנן הא ע"כ לומר קסבר ר' יוחנן

כי היכי דפליגי ר"מ בר' יוסי ורבנן בשני עדים ה"ה בעד ועד נמי פליגי ושני עדים דפליגי בהו אין חילוק בין שבאו בב"א בין שבאו בזא"ז ועוד תימא מדמוקי ר"י למתני' אמר עד שלא ניסת וניסת תצא וע"כ לית לי' דעולא דהא משנתינו אף אי לא תנן וניסת נמי שמעינן דבבאו זא"ז איירי דתנן עד אומר מת ובא אחר ואמר לא מת וכו' ובא אחר משמע דאיירי בזא"ז וכיון דמתני' דר' מנחם בר"י פליג אדעולא ה"נ פליגי עלי' חכמים וע"ק לשיטתו מאי דוחקיה דפליג אדעולא דלמא אית ליה ואפ"ה לכתחלה לא תינשא משום לזות שפתים וכמ"ש תוס' וכדאביי וע"ק הא ע"כ לומר הא דקאר"י בין שאמר משניסת היינו משהתירוה להנשא דאל"כ איך קמסיים לא תנשא ודוחק לומר דאעד שלא ניסת לחוד קאי אלא ודאי שאמר משניסת היינו משהתירוה להנשא ועד שלא ניסת היינו עד שלא התירוה להנשא ועמש"ל פ"י הל' ג בתו' בד"ה מסתברא וכו' דחכמים ור' מנחם בר' יוסי פליגי בשהתירוה להנשא וצ"ע. וא"ת אף להרמב"ם קשיא מן ר' יוחנן דקאמר אמר משניסת לא תנשא ואיהו סובר משהתירוה להנשא תנשא לכתחלה וי"ל בהא ודאי פליג הירו' אבבלי דהא כבר הוכחנו דקסבר עולא בזא"ז אפי' לכתחלה תנשא. ומ"ש הלח"מ פי"ב מה"ג דאיכא לאתמוהי טובא אדברי הה"מ שדקדק מדלא קתני במתני' בעד ועד אם ניסת תצא ש"מ דבדיעבד וניסת לא' מעידיה לא תצא. ואין זה דקדוק דהא תנן א' אומרת מת וא' אומרת לא מת וכו' וזו שאומרת לא מת לא תנשא ולא תיטול כתובה אחת אומרת מת וכו' רמ"א הואיל ומכחישות זא"ז הרי אלו לא ינשאו והני ודאי אע"פ שנשאת תצא א"כ אין כאן דקדוק וראי' וכו' ע"ש. תמה אני אם יצאו דברים אלו מפי הקדוש בשגם ראיה זו לאו מפי הה"מ אנו חיין אלא הרמב"ן והרשב"א הזכירוה וכמש"ל וחלילה שיטעו בזה אלא אף הם מודים דלא תנשא אפי' בדיעבד משמע אלא דקשיא להו בעד ועד ה"ל למתני בפירוש ואם ניסת לא תצא דסד"א לא תנשא היינו לכ"ע אפי' בדיעבד תצא מפני שהוא ספק אבל בשניסת לאחד מעידיה לא תצא אלא ודאי דבניסת לאחד מעידיה סובר תנא דמתני' דלא תצא. אך הא ודאי איכא למידק גם לשיטת הרמב"ם קשיא ה"ל לתנא למתני ואם ניסת לא תצא כדתני ברייתא דר' מנחם בר' יוסי ב' אומרים מת וב' אומרים לא מת לא תינשא ואם ניסת לא תצא ומוקמינן לה בבבלי בכתובות דף כב בשניסת לאחד מעדיה מיהו י"ל התם נקט הכי משום פלוגתא דר' מנחם בר' יוסי דאמר תצא. וכבר בררנו הדברים כל הצורך ואין אנו מוכרחים לראיה זו:

אפי' אתון וכו'. לעיל פ"י הל' ד פירשתי הא דקאמר אמרין ליה לית אתנו כך השיבו לרב ליכא תנא דתני הכי וכו' ע"ש בפי' בקונט' ובתוס' שם. וסמכתי אהא דאמרו בבבלי ר"פ האשה רבה דמחכו עליה דרב במערבא מיהו מסוגיין משמע שכל זה מדברי רב

הוא וכמו שפירשתי כאן בקונט' דבסמוך גרסי' רבנן דתמן אמרין לה לית אתנו. ולענין היתירא אמרו כן כמפורש בסמוך דאבא בר בא אמר לאיסורא. גם מ"ש שם בתו' בד"ה אפי' דהוא אתי וכו' דרב קאי איבמה ע"ש. לא משמע כן בסוגיין:

הלכה ה

מודה ר"י ור"ש בעדים. כ' בש"ע א"ע סי' יז סעיף ט' עד אומר מת ועד אומר נהרג אע"פ שהן מכחישים זא"ז הואיל וזה וזה מודים שאינו קיים ה"ז תנשא. ותימא הא מפורש כאן דהכל מודים בעדים דלא תנשא. ולא די לנו בזה הצער אלא שהרב ב"י תמה על הטור שתלה דבר זה בהרא"ש הא מתני' היא ע"ש. ובסוגיין מפורש דלא דמיא למתני' ואף על הרא"ש בתשו' יש לתמוה. והרב בב"ש ס"ק כ"ה מפקפק בדבר ע"ש ולא ראה שדברי הש"ג הן הן דברי הירושלמי. אך אחרי העיון נראה שהדין עם הרא"ש דהא לקמן בסוגיא אמרי' דרב לא ס"ל להא דר' לעזר דמחלק בין עדים לצרה ואנן כרב קיי"ל ואפי' בעד ועד אמרינן דלא בטלה העדות אם הכחישו זא"ז בבדיקות והך דהכא לבדיקה דמיא דהא רב ור"י לא פליגי אלא בבדיקות וקאמר חיילי' דרב ממתני' ש"מ עד אומר מת ועד אומר נהרג לבדיקה דמיא והלכתא כבעל הש"ע דאיהו גברא דמאריה סייעא ודלא כש"ג שנראה שלא עיין בסוף הסוגיא וסמך על התחלתה וצ"ע. ועיי' בב"ש שם:

בכלל נחלקו וכו'. כ' תוס' ספ"ג דנזיר בד"ה אמרי וכו' ובירושלמי דסנהדרין משמע דמונה הוי הכחשה טפי מכולל וכו' דקאמר התם אמר רב מחלוקת בכלל אבל בפרט לכ"ע נחלקה עדותן ואין כאן נזירות ורי"א בפרט נחלקו אבל בכלל לכ"ע יש בכלל חמש שתים ע"כ. ותימא למה תפסו גירסא שבסנהדרין עיקר הרי בסוגיין ובנזיר הגי' מהופכת ובכולל הוי הכחשה טפי ממונה ושני התלמודיים שוין דהא דאמר רב התם הכל מודים במונה אף דס"ד דה"ק הכל מודים דנחלקה עידותן וכדפי' רש"י הא לפי המסקנא אמרינן התם אמרי במערבא אין הכחשה במונה וה"פ במערבא אמרי משמיה דרב הכל מודים דאין הכחשה במונה והיינו כפי הגירסא שלפנינו ואף שרש"י לא פי' כן היינו לפי גרסתו שם בבבלי השתא י"ל חמירתא אמר רב וכו' לפיכך תלה עצמו בגירסת הירושלמי בסנהדרין אבל לגי' תוס' שם דל"ג אמר רב ודאי הא דמסיק אמרי במערבא ארב קאי וזה ברור וכן מוכח בסוגיין בסמוך דר' יוחנן סובר במונה נחלקו וצ"ע:

ר"י כדעתיה וכו'. ראיתי להרב מהר"ב אשכנזי בתשובותיו סי' ה' שפירש דר"ח בר בא בא לפרש פלוגתייהו וכו' ע"ש ותימא לומר כן דר' יוחנן עצמו מפרש פלוגתייהו גם לפי הגירס' דכאן ובנזיר א"א לומר כן וכמ"ש בקונט' נ"ל עיקר:

חייליה דרב מן הדא ר"ש ורי"א וכו'. וא"ת מאי ראיה מייתי ממתני' הא מתני' באשה אחת איירי ובעד אחד הא אמרינן דמודה רב וי"ל כיון דעד אחד נאמן בעדות אשה הרי כאן שנים וה"ל כשני כיתי עדים:

ולא שמיע דמר ר"ל וכו'. וא"ת וכי לית ליה לרב הא דאר"ל לא עשו דברי צרה אצל חברתה כלום דא"כ מ"ט דרישא דמתני' אשה אחת אומרת מת וכו' זו שאומרת מת תינשא ותיטול כתובה וי"ל קסבר רב טעמא דרישא משום דכל לא מת בעדות אשה לאו הכחשה היא ובסיפא פליגי בהכחיש עדות תוך עדות לר"מ בטלה העדות ולר"י ור"ש לא בטלה העדות. ומה שיש לדקדק עוד בסוגיא זו עיי' מ"ש בנזיר פ"ג:

הלכה ו

בכל מקום שהכשירו וכו'. בסוטה פ"ט הל' ח כתבתי בתוס' בד"ה אבל וכו' מיהו קושי' זו נ"ל לר"י ולעולא איצטרך למיתנ' תלתי בבי לאשמועינן ממשנה יתירה דאפי' בב"א לא היתה שותה וכו' ע"ש. וא"ת הא אף לר"ח איכא לשנוי הכי דאיצטרך סיפא לאשמועינן דבזא"ז לא היתה שותה וי"ל ודאי לעולא ל"ק ליתני תרי זימני עד ועד ובתרווייהו לא היתה שותה וממשנה יתירה היינו שומעין דאף בבת אחת לא היתה שותה דניחא לתנא לאשמועינן כן מדיוקא ולא תני דבר אחד תרי זימני בסגנון אחד אבל לר"ח ודאי קשיא לפלוג וליתני בדידי' בעד ועד וליתני בחד היתה שותה ובחד לא היתה שותה וממילא נדע לחלק בין באו בבת אחת ובין באו בזא"ז. דהא כה"ג תנן הכא דמעיקרא עד אומר מת וניסת וכו' ה"ז לא תצא והדר תני בסיפא עד ועד לא תנשא ואוקמינן לרישא בבאו בב"א וסיפא בזא"ז וזה ברור. והארכתי בזה לפי שראיתי מי שרצה להשיג על דברי ולא ירד לחלק במה שחלקתי וכל היודע דרכי המשנה יודה לדברינו:

הולכין אחר רוב הדעות. בבבלי דייק ליה ממתני' דלעיל עד אומר מת ושנים אומרים לא מת לא תנשא ופריך פשיטא ומשני בפסולי עדות וכר' נחמיה וכו' וכן פירשתי לעיל במתני'. ופריך סיפא שנים אומרים מת וא' אומר לא מת ל"ל ומשני מ"ד כי אזלינן בתר רוב דעות לחומרא קמ"ל אפי' לקולא וכ' הרשב"א ותמיהא לי פ' מי שקינא תנא משנה יתירא לאשמועינן רוב דעות אפי' לקולא ותרתי למה לי ע"כ. ונראה ודאי הכא איצטרך למתני' לקולא דליכא למילף מסוטה דסד"א דוקא בסוטה אזלינן בתר רוב דיעות אפי' לקולא ולא היתה שותה דאיכא רגלים לדבר אבל הכא לא. גם לחומרא ליכא למילף מהתם דהא דשותות צד קולא יש בה שאם אינה שותות יוצאות בלא כתובה משא"כ כשהיא שותה. והתם ליכא למילף מהכא לקולא די"ל שאני הכא דאשה דייקי ומנסבא אבל התם לא. ולחומרא נמי ליכא למילף די"ל שאני הכא דהיתה בחזקת אשת איש

לכך אזלינן לחומרא משא"כ התם. וניחא נמי קושית תוס' בסוטה ס"פ מי שקינא בעגלה ערופה דתנן נמי כה"ג הא תו למה לי. די"ל כיון דאית לן בסוטה ובעדות אשה סברא להקל ולהחמיר תו ליכא למילף עגלה ערופה מינייהו ולא אינהו מעגלה ערופה. ובתוס' בסוטה שם כ' וי"ל דהכא איצטרך דאפי' לקולא אע"ג דרגלים לדבר ע"כ וכ' המהרש"א אדרבא משום דרגלים לדבר אית לן למיזל לקולא דאינה שותה כמ"ש תוס' שם בשם הירושלמי וי"ל בדוחק ע"כ. ולפמ"ש י"ל דתוס' סוברים לקולא היינו דשותה ואינה מפסדת כתובתה מבעלה ודלא כפי' רש"י וכיון דאיצטרך לאשמועינן לקולא איצטרך נמי לאשמועינן לחומרא וכמ"ש א"נ ה"ג דהכא איצטרך דאפי' לחומרא אע"ג דרגלים לדבר ואיידי קמ"ל נמי לקולא. ומ"ש הרשב"א בחי' וז"ל והרמב"ם כ' אשה אומרת מת או היא בעצמה שאמרה מת בעלי ואח"כ בא כשר ה"ז לא תנשא ואם ניסת תצא אינו מחוור כמ"ש ע"ש. כבר כתבתי בסוטה פ"ט ה"ח טעם לדברי הרמב"ם ע"ש:

הלכה ט

כאן בשותקים כאן במדברים. וקשה היינו דר"י דהא בשותקין ודאי בא לצאת ידי שמיס דאל"כ מאי איכא בין שותק למדבר ונראה דה"ק בשותקין שנתבעין שותקין אע"ג דהדר צווח ואמר אחד מכם הפקיד אצלי או אחד מכם גזלתי ואיני יודע איזה מכם אמרי' שתיקה כהודאה דמיא כאן במדברין שצוח מיד. ועיי' בבבלי ב"מ פ' המפקיד דף לז ע"א ובחידושי שם. ובירושלמי פ' המפקיד ליתא להא דר' יוחנן ע"ש:

ר"י סבר מימר היה לו לשתוק ולא להודות וכו'. צריך טעם במאי פליגי גם הא דקא"ר יוסי היה לו לשתוק ולא להשבע קשה מאי ה"ל למעבד הא ודאי לא אשתבע אא"כ תבעו. ונ"ל דהגי' הנכונה היא ר' ירמיה בשם רב כאן בשנשבע כאן בשלא נשבע תמן אמרין שם בשנשבע וכאן בשלא נשבע וכ"ה בב"מ. וטעמא דרבנן דתמן כיון שנשבע סגי בהנחתו ביד שליח ב"ד מפני תקנת השבים כדפירש"י בב"ק דף קג אבל בשלא נשבע צריך ליתן לכל אחד דלא שייך תקנה בכה"ג דמילתא דלא שכיח לא תיקנו בו רבנן. והשתא ר' ירמיה לשיטתו דמתני' דהמפקיד איירי בשנשבעו וכמ"ש בקונט' ופריך אם בשנשבע היה לו לשתוק ולא להודות אלא ודאי בבא לצאת ידי שמים איירי א"כ ה"ל לאוקמי מתני' דהתם בבא לצאת י"ש וכר' יוחנן ור' יוסה סובר מתני' דהכא איירי בשנשבע וקשיא ליה ה"ל לשתוק מהשבועה ולכל אחד יאמר איני יודע אם גזלתיך דפטור ואפי' דמי הגזלה לא יניח ביניהם. ומה שיש לדקדק עוד בסוגיא זו עמ"ש בב"מ פ' המפקיד בתו' שם בד"ה כאן וכו':

דשתק מתגר וכו'. והיינו דאמרי' מלה בסלע משתוקא בתרין אלו שתקו היה חייב ליתן לכל אחד מאתים ועכשיו שדברו אינו נותן לכל אחד אלא מנה:

הלכה י

הכא אף ר"ע מודה בה. וקשה הא גם כאן איכא חשש עברה אם היא אומרת מת בעלי ואח"כ בני וצרתה אומרת מת בנה ואח"כ בעלי אם חוששין לדברי הצרה אסורה לשוק לכך קאמר לדבריה חוששין ולא לדברי הצרה. ובבבלי דף קיח גרסי' אר"י אמר שמואל הלכה כר"ט אמר אביי אף אנן נמי תנינא ניתן לי בן וכו' וחוששין לדבריה וכו' לדבריה הוא דחוששין הא לדברי צרה אין חוששין ש"מ וכ' תוס' תימא לר"י הכא אף ר"ע מודה דליכא עברה וכו' כמ"ש בקונט' ותי' ואר"י דלא דייק אלא מיתור לשון וחוששין לדבריה. וגם אקושית תוס' קשיא מה שהקשיתי אירושלמי. ואתירוץ תוס' קשיא הא איצטרך למיתני וחוששין לדבריה לאשמועינן אפי' נתנה אתמלא לדבריה וכמ"ש בסמוך בתו' בד"ה אינהו וכו' וע"ק הא איצטרך למתני' וחוששין לדבריה לאשמועינן דדוקא לדבריה חוששין וחולצת ואי לאו דבריה שאומרת אני ובעלי ובני נחבאנו במערה לא היתה חולצת שאתה מצריכה כרוז לכהונה וכדאמרי' בבבלי דף קיט ע"ב וי"ל לשון חוששין משמע להחמיר וזה להקל הוא אבל קושיא הראשונה קשיא:

אינה נאמנת. עי' פי' בקונט' וכ"פ רש"י. כ' תוס' בבבלי דף קיח ע"ב בד"ה א"ל תנינא וחוששין לדבריה וא"ת האי דאינה מתייבמת משום דשוי' נפשה חתיכא דאיסורא וי"ל דדייק מדקתני חולצת משמע שכן הדין מדלא קתני מבקשים לחלוץ א"נ משמע דחולצת אפי' נתנה אמתלא לדבריה ע"כ. ויש לתמוה הרבה בדבריהם. חדא לפירש"י במתני' דטעמא דחוששין לדבריה משום דשוי' נפשה חתיכא דאיסורא א"כ מאי קמפרש בגמרא בד"ה וחוששין וכו' ולא אמרינן אוקי אחזקה ותנשא וכו' הא ודאי אסורה משום דשוי' נפשה חתיכא דאיסורא ומאי מהני החזקה לכך. גם מה שתירצו מדלא קתני מבקשים לחלוץ. לא ידעתי למה מבקשים ודאי דכופין דהא איהו אינו יודע אם האמת אתה ואינה ראוי' ליבום למה לא נכפנו לחלוץ ולא דמי להא דתנן לעיל ס"פ ב"ש דהתם ברישא הוא מכחישה ואומר שאינה צריכה חליצה ובסיפא היא הגורמת שאינה ראוי' ליבום משא"כ כאן דאפשר שדבריה אמתיים. ומ"ש דמשמע שחולצת אפי' נתנה אמתלא לדבריה לא ידעתי מנ"ל הא. ואי מיתורא דחוששין לדבריה שמעינן לה הא כתבו תו' שם ע"א בד"ה לדבריה וכו' דאיצטרך לדבריה למילתא אחריתא וכמ"ש בסמוך בד"ה הכא וכו' ע"ש. גם דברי המהרש"א אינן מבוררים לי דמ"ש דאל"כ ה"ל למפשט מאינה נאמנת דרישא וסיפא דברישא אינה נאמנת משום דרחמא ליה וכו' ע"ש. וקשה בשביל כך אינה משקרת

דאינה יודעת אם ייבמנה היבם שמא ירצה לחלוץ דוקא ואוסרת עצמה לכהונה בחנם וכ"כ תוס' לעיל וצ"ע:

הא יש לה בנים נאמנת. וקשה למה לא דייק מגופא דמתני' דוקא לייבם את אשתו אינו נאמן אבל לחלוץ לה נאמן ש"מ דאינו שונאה. מיהו היא גופא מספקא לי אם היבם נאמן לומר מת אחי לחלוץ לאשתו להיתירה לשוק וא"ל דנוגע בעדות הוא שיורש נכסי אחיו מ"מ כשיש שם אב או בשלא הניח אחיו נכסי' יהא נאמן ולא מצאתי בזה דבר מבואר בפוסקים. ועיי' בא"ע סי' קנח וצ"ע:

הדרן עלך פרק האשה שלום

פרק טז

הלכה א

האשה אינה חוששת. פירשתי בקונט' אבל חמות א"נ ילדה וכו'. קצת קשה ניחוש שמא ילדה כמה פעמים ובהא ודאי אינו שייך לומר דאזלינן בתר רובא דאדרבא רוב נשים כי ילדו תרי או תלתא זימנא יולדות ביניהם זכר מיהו לסוגית הירושלמי לק"מ דהא מקרא נפקא דאינה חוששת ועמ"ש בסמוך:

ותמתין שלשה ותחלוץ מיד. וקשה תיקשי ליה לרב אמתני' דהחולץ למה לא תחלוץ קודם ג' חדשים והכי פריך הירוש' לעיל ר"פ החולץ וצריכין לשנויי כדשנינן התם דא"כ אתה מצריך כרוז לכהונה א"נ משום דכל שאינו עולה ליבום אינו עולה לחליצה א"כ ה"נ איכא לשנויי הכי וכן משני בבבלי בפרקין וי"ל קסבר רב הא דצריכה להמתין ג' חדשים משום הבחנה וא"ת ותחלוץ מיד ותמתין ג' חדשים י"ל חיישינן שמא תנשא מיד ועיין בבבלי בתוס' פ' החולץ דף מא ע"ב בד"ה אמאי וכו' ובגמרא שם דף מב ע"א:

הא אצל צרתה כמה תמתין ט' חדשים וכו'. הכא לא משני מידי ונראה שסמך אהא דקאמר ר"פ החולץ דחיישינן שמא אתה מצריכה כרוז לכהונה א"נ משום דכל שאינה עולה ליבום אינה עולה לחליצה ועמ"ש בתו' בסמוך:

טעמון דרבנן כי ישבו בודאי ולא בספק. מכאן נראה ראיה לשיטת הפוסקים ספיקא דאורייתא מדבר תורה להחמיר דאי מדרבנן וכדעת הרמב"ם למה לי קרא למעוטי ספיקא הא מממזר ילפי' בכל התורה להקל ועיי' ברשב"א בתהה"א דף קב ע"א וא"ת אדמותבינן תיובתא מן הירושלמי נסייעי' מהבבלי בפרקין דמשמע מפורש דלית ליה הך דרשא י"ל ודאי בהך דרשא פליגי אבל בגוף הדין דספיקא מדאורייתא לחומרא מי פליגי. וצ"ע. ועמש"ל פ"ג ה"ג בתו' בד"ה לא תדמינה וכו':

שתי ספיקות מד"ת להקל. וק' מ"ט דרבנן וי"ל סברי הנך שתי ספיקות לספק אחד דמיין דלא ידעינן אם ילדה זכר או לא ודוחק וראיתי להרמב"ן שכ' כיון דמלאה יצאה היא בחזקת יבום עומדת ולאו חזקה גמורה אלא חוששין ואין הולכין אחר הרוב וא"ת לאו בחזקת יבום היא דלמא תפיל וי"ל דלא חיישינן למיתה ע"ש בחי' הרשב"א. וקשיא לפ"ז צ"ל דלא חיישינן לשמא ימות ותניא האומר לאשה ה"ז גיטך שעה אחת קודם מיתה אסורה לאכול בתרומה מיד ופסק' הרמב"ם פ"ט מה' תרומות ופ"ג מה' יבום פסק כת"ק דמתני'. והרשב"א כ' דהך דהכא שמא מת הוא דלכ"ע לא חיישינן ע"ש. וקשה הא מיהת לאו חזקה היא דכשיצאה היה ראוי להסתפק שמא ימות ועמ"ש בגיטין פ"ג וצ"ע:

הלכה ב

ולית ר' לעזר פליג וכו'. והא דלא פשיט ממתני' דתנן רא"א הואיל והותרו וכו' דוקא הואיל והותרו הא לאו הכי אינן מעידות זו את זו כבר שניא לה בבבלי ר"א לדבריהם דרבנן קאמר ע"ש. ומדברי תו' והמהרש"א דף קיט ע"ב בד"ה מ"ט דר"א וכו' נראה שנעלם מהם דברי הירושלמי בסוגיין. גם דבריהם אינן מבוררין לי דמ"ש תוס' ואי ר"א איירי לבתר דאינסיבא צרה מ"מ ליפלגי גבי האי דמת בעלי ואח"כ מת חמי תינשא וחמותה אסורה ור"א מתיר כיון שנשאה הכלה ע"כ. משמע מדבריהם הא דתנן תנשא היינו אפי' בשכבר ניסת אפ"ה אחותה אסורה דאל"כ לוקמי מתני' בשלא ניסת וכה"ג תירץ המהרש"א לכך לא קשיא להו מרישא דאיכא לאוקמי באינסבא לישראל. וכיון שכבר ניסת איירי קשיא אפי' לרבנן נמי נתיר לחמות' דהשתא לא תיתי תצטער וצ"ל דגזרי' קודם נישואין אטו אחר נישואין וכמ"ש תוס' דף קי"ז ע"ב בד"ה לאו וכו' ע"ש. לפ"ז אי הוה פליג ר"א בכלה וחמותה ה"א דוקא בחמותה פליג ר"א ולא גזר אבל בצרות מודה דאף לאחר שניסת צרתה אסורה דמקלקלא נפשה לאסור הצרה כיון דהוה לה צער דגופיה. גם מ"ש המהרש"א רישא איכא לאוקמי באינסבא לישראל וכו' הא בברייתא דמייתי בבבלי דף ק"ך דפליג בה ר"א סתמא תניא תנשא ותטול כתובה וצרתה אסורה מסקינן התם דבניסת לכהן נמי איירי. גם בסוגיין מוקי לה באינסיבא לכהן וצ"ע:

חשודה היא לעשות וכו'. בבבלי דף ק"ך ע"א מסיק הב"ע דאינסיב לכהן. ונראה דסובר הבבלי כיון דקאכלה בתרומה ודאי כולי האי לא מקלקלא נפשה. והירו' סובר אפשר דאינסיב' לכהן ולא קאכלה בתרומה:

הלכה ג

החוטם עם הלסתות. כ' הב"י בא"ע סי' יז ריו"ו כ' בשם הרמ"ה פרצוף פנים דתנן במתני' הם הלחיי' עצמן ואין משגיחין לא על העינים ולא על הפה ע"כ. ונראה דדייק לי' מסוגיין

דקאמר ר"י החוטם עם הלסתות משמע דהני תרי סגי להכרה. ואף דבבבלי תניא דבעינן נמי פדחת מ"מ מירושל' שמעינן דפרצוף פנים היינו הלחיים לבדן ולא דבר אחר שבפנים כגון העינים והפה. מיהו הא קשיא לי הא ודאי לכ"ע אין הפדחת בכלל פרצוף פנים דהא בברייתא תניא פרצוף פנים ולא פדחת פדחת ולא פרצוף פנים אין מעידין וכו'. א"כ מתני' דתנן פרצוף פנים עם החוטם ולא הזכיר פדחת פליג אברייתא וכמבואר בסוגיין. ולמה פסקו הפוסקים כהך ברייתא ודלא כמתני'. ולא שייך לומר מתני' תנא ושייר בכה"ג. וראיתי להרא"ש שהשמיט ברייתא זו וכ"נ מדברי הרמזים אבל הרי"ף מביאה בהלכות וכ"כ הרמב"ם והטור וצ"ע:

ואתיא דמר ר"י בשם רב וכו'. עיי' פירושי בקונטרס. כתבו תוס' בשם ר"ת ודוקא כשאין שם אלא הפרצוף אבל אם כל גופו שלם אפי' אין כאן פדחת וחוטם ניכר היטב ע"י סימני הגוף וכו' והיכא שאינו נחבל בפני' נראה פשוט שיוכלו להכירו ואפי' לאחר כמה ימים מעידין עליו וכו' ע"ש. וקשה א"כ מאי קאמר ואתיא דמר וכו' הא מהאי קרא משמע דוקא הכרת פנים הוא דהוי הכרה אבל לא שאר הגוף גם מהא דאמרינן בסמוך שהושיב עליהם משמרות ג' ימים משמע דשוב אין שם הכרה ורוב הנהרגים אינן חבולים בפניהם. ועוד לסברת ר"ת אף שנתקלקלה הצורה מ"מ יש סימן בגופן. והרשב"א והר"ן חולקים עליו ועיי' בנ"י וצ"ע:

ע"י שבא ע"ז לידו ולא ביערה. כ' הי"מ אין להקשות דירבעם רע ממנו שעשאה וכו' ואין קושיא למה נתאחר ענשו של ירבעם שפעמים יאריך לרשע גדול כדי לענשו בעונש קשה ע"ש. ול"נ שכך היא המדה שהמתרשל מלעשות מצוה נענש מיד וכן מצינו במשה כמפורש בנדרים דף ח' ע"י שנתעצל במילה ביקש המלאך להרגו. וזהו מדה כנגד מדה הוא מתעצל בעשיית המצוה הקב"ה זריז לעשות בו דין. ומה גם עונש אביה חמור לפי שלא היה לו שום הנאה בעברה זו משא"כ ירבעם לא עשה את העגלות האלה להכעיס רק מדאגה שלא תחזור הממלכה לבית דוד כמפורש בקרא במלכים ומ"ש הי"מ עוד תימא מנ"ל שלא בערה כשלכד בית אל וי"ל לפי שבנבואת הושע שהיה זמן רב אחר מלכים אלו כתיב לעגלות בית און וכו'. משמע דהיינו עגל בית אל וכו' ע"ש. תמה אני איך נעלם מעיני הרב מקרא מלא במלכים ב' סי' י' רק חטאי ירבעם וכו' לא סר יהוא מאחריהם עגלי זהב אשר בית אל ואשר בדן ויהוא היה זמן רב אחרי מלכים אלו וצ"ע:

שניא היא שהסימנין דרכן להשתנות. עי' פי' בקונטרס. וקשה תינח סימני הגוף דרכן להשתנות לאחר מיתה אלא סימני כליו קשיא ונראה דה"ק כיון דסימנין עשויין להשתנות לא סמכינן עלייהו מדאורייתא ובברייתא אסמכתא בעלמא היא ומדרבנן הוא

דמחזירין דניחא לבעל אבדה למיהב סימנין ולמשקליה כדאמרי' בבבלי ב"מ דף כז א"נ ה"ק מתני' איירי בסימנין שאינן מובהקין שעשויין להשתנות ובברייתא איירי בסימנין מובהקין. מיהו פשטא דמתני' משמע שאין שום סימן אחר אלא בפרצוף פנים ועיי' בחי' הרשב"א:

והחיה אוכל' בו וכו'. בבבלי אמרי' דוקא במקום שאינו עושה אותו טרפה אבל במקום שעושה טרפה לא והטעם בכה"ג לא שייך לומר נתרחמו עליו מן השמים דא"כ אף כשמת נימא שמא נעשה לו נס כחבקוק אלא ודאי כיון שלא ראינו שאירע בו דבר שבודאי ימות חיישינן לכל דבר שאפשר לומר שעדיין חי וה"ה בנפל לבור אריו' ולכבשן האש נמי מהאי טעמא הוא דחיישינן:

נפל לכבשן האש אין מעידין עליו. בבבלי גרסי' מעידין עליו. ונראה דלא פליגי דהכא איירי שנפל לתוך מדורה הלכך אין מעידין עליו שמא יצא משם לשעה והבבלי איירי שנפל לתוך כבשן עמוק שאינו יכול לעלות ממנו ובכה"ג ודאי אמרינן שמת דה"ל כאלו ראוהו מת ועיי' בחי' רשב"א. ומ"ש המהרש"א בתו' בד"ה אין מזכירין וכו' והשתא ר"מ דמתני' חולק אברייתא נפל לתוך כבשן אש מעידין עליו ע"ש. דבריו תמוהין למאן קאמר לה לירושלמי ודאי דלא פליג דהא אין מעידין עליו תני בברייתא ואי להבבלי דתנא בברייתא מעידין עליו הא ס"ל דלכ"ע אין מזכירין מעשה נסים ונראה דה"ג בתו' ואינו חולק אברייתא דלעיל וצ"ע:

נפל ליורה בין של מים וכו'. כ' הרשב"א בחי' ומדברי רש"י נראה שהמים והיין מכבין ולבסוף מבעירין ומעידין עליו והאי פלוגתא דת"ק ור"א דהכא דיין ושמן עבדין לה פלוגתא בירוש' במים ושמן וכל זה ראיה דמים ויין לגבי האי חד דינא אית להו ע"כ. נראה דר"ל אע"ג דבסוגיין תנא דת"ק סובר דאין מעידין עליו ובבבלי גרסי' יין ושמן מעידין עליו מ"מ חזינן דמים ויין חד דינא אית להו. ויותר נ"ל דגירסתו היה בירושלמי מים ושמן מעידין עליו כגירסת הבבלי. גרסי' בבבלי זבחים דף צא ע"ב אמר שמואל המתנדב יין מביא ומזלפו ע"ג אישים וכו' והא קמכבי כיבוי במקצת לא שמיה כיבוי איני והאר"נ המוריד גחלת מע"ג המזבח וכיבה חייב דליכא אלא האי ואב"א כיבוי דמצוה שאני ע"כ. וקשה לסברת רש"י מאי פריך מהא דר"נ שאני ניסוך היין דאינו כיבוי שהרי מבעיר לבסוף ולא יהא אלא מפוח שמכבה בתחלה ומבעיר לבסוף משא"כ במוריד גחלת שמתכבה והולכת וצ"ע:

מיליהון דרבנן פליגין וכו'. וקשה הא רב נמי הלכה כריב"ב קאמר דאין כל המקומות שוין ובמים משיאין את האשה אפי' לאחר כמה ימים וא"ל קסבר הש"ס ריב"ב לחומרא

פליג ופעמים אפי' תוך שלשה אין מעידין דא"כ ר' ירמיה כמאן התירה. ואי משום דמיא צמתי צורת הפנים ואין מניחין להשתנות ומודו רבנן דמעידין אפי' לאחר ג' ימים קשיא מנ"ל דר"י פליג ארב דלמא אף ריב"ב דמחמיר מודה במים דמעידין אפי' לזמן מרובה. לכך נ"ל דה"ג ר"ז ר"ח בשם רב אין הלכה כריב"ב. ושפיר קאמר דר"י פליג. ונראה שכך היתה גירסת הרי"ף ולכך פסק דוקא ד' או ה' ימים אינו משתנה במים אבל לא יותר דלא קיי"ל כר' ירמיה דפליג ארב וסובר כריב"ב. ועיי' בחי' הרשב"א דף קכא בד"ה הא וכו':

הלכה ד

לא מסתברא נותנין לו שהות כדי טריפה. נראה דוקא בטריפות מן הארכובה הוא דמהני אם שהה י"ב חדש וכן כל הנך טרפיות הנזכרים בש"ס באדם אבל הנך טרפיות שאינן מפורשות בש"ס שהאדם נטרף בהם לא מהני שהיית י"ב חדש. וכן מבואר בדברי הרשב"א בחידושיו בשם הרמב"ן. ועיי' בתו' ר"פ א"ט ובכ"מ פי"ג מה"ג:

הלכה ה

כל שמזכירין לו אשה. בקונטרס פי' דרשב"ל מיקל וכ"כ המרדכי בפרקין וסיים בה אבל הא דגרסינן ס"פ לית הדא פליגי על רשב"ל וכו' משמע דרשב"ל מחמיר ע"כ. וי"ל דה"פ לית הדא פליגי אפי' ארשב"ל וכ"ש דקשיא לר' יוחנן. ועיין בתשובת מהר"ב אשכנזי סי' כא שהאריך בזה והרבה יש לדקדק בפירושו ואין להאריך כאן:

אמרתי לו בני יפה אמרת וכו'. משמע דר"ט אמר כן וגירסא שלפנינו משובשת וצ"ל מיד אמר העד שלאחר ימים חלה ומת ואח"כ א"ל ר"ט בני יפה אמרת וכו' וכ"ה בבבלי:

או נימר משום מה בכך. משמע אפילו למ"ד אין בודקין עידי מיתה בדרישה וחקירה רשאי לבדקן ואין איסור בדבר. מיהו בש"ע א"ע סי' יז סעיף כא בהג"ה כ' הרמ"א ואסור לדרוש ולחקור הרבה ע"כ. וי"ל דסובר לפי המסקנא דר"ט סובר עידי מיתה צריכין דו"ח למ"ד א"צ דו"ח אפי' איסורא אית ביה ודוחק:

דר"ט אומר אין בודקין עידי מיתה בדרישה וחקירה. בבבלי פריך ור"ט לא בעי דו"ח והתניא מעשה וכו' ומשני תנאי היא דתניא וכו' רט"א בודקין ע"כ וקשה עדיין קשיא קושית הש"ס הא ר"ט בודקין ס"ל ונ"ל דה"ג תנאי היא תניא אין בודקין וכו' וה"פ מעיקרא משני תנאי היא אליבא דר"ט והך ברייתא דמייתי מילתא באנפי נפשה היא. וכ"נ מדברי הרשב"א בחידושיו דגרסי' תניא:

הלכה ו

מכיון שהוא ניסת אין זה חכם. וקשה כיון שבאמת אינו ניסת שהרי הוא מביאו לב"ד למה לא יקרא חכם וי"ל. מיהו בבבלי פ"ד מפרש מסית זה הדיוט לאפוקי נביא שהסית שהוא בחנק והניסת את ההדיוט לאפוקי מסית את הרבים ע"ש:

וכה תימר אכין. וקשה דלמא שאני הכא בעיגונא הקילו ותדע דהא אפילו עבד ושפחה נאמנים ועמ"ש בסמוך:

הדא אמרה עבר עכו"ם כשר. מכאן נ"ל ראיה לדברי ה"ג שפוסל עכו"ם להוליך גט לישראל במקום אחר שיהי' שלוחו ליתן הגט לאשה. דאל"כ ניחוש שמא עכו"ם זה היה שליחו של בעל בענין שכתבתי. ודוחק לומר דלא שכיח ולא גזרו בו רבנן. שהרי הרא"ש דפליג אה"ג כ' וכן נוהגין באשכנז וצרפת לשלוח גט ע"י עכו"ם וממנה ישראל שבאותו מקום לשלוחו. ובדבר דלא שכיח לא שייך מנהגא. ועיי' בא"ע סי' קמא וצ"ע:

והא תנינן הלכו וכו'. וא"ת מאי פריך ממיתה לגט הא במיתה אפי' עבד ואשה כשרין משא"כ בגט וי"ל הא דעבד ואשה כשרין במיתה משום דאשה דיקא ומינסבא ובגט פסולין דמדאורייתא אין דבר שבערוה פחות משני עדים כשרים. והשתא אס"ד דסמכינן אקלא ולא חיישינן שמא אדם אחר ששמו כשם בעלה מת כי היכי דדייקא במיתה ה"נ דייקא בגט אם הגט הזה הוא מבעלה או לא. מיהו קשה בשלמא במיתה דייקא שמא יבא בעלה ויכחישנה משא"כ בגט דכיון דאית לה גט דמסייע לה מעיזה לומר גירשתני וכ"כ תוס' ב"מ דף יט ע"ב וכ"מ לעיל ר"פ האשה שלום וצ"ע:

האיש הזה בידו ב' גיטין וכו'. משמע דהדר ביה ממאי דשני לעיל חומר הוא בעריות. והרשב"א פ"ג דגיטין מייתי ראיה מסוגיין דהטעם שהחמירו בנפילת הגט משום חומרא דעריות. וא"ל דה"ק הבבלי סובר כדס"ד דירושלמי. דהא בא לתרץ הברייתא דהתם ומסתמא לא פליג עלה הירושלמי ע"ש:

הלכה ז

מצאו כתוב בשטר וכו'. בב"י בא"ע סי' יז כתב בשם ריו"ו דאיתא בירושלמי אם כתוב כך בשטר בלא חתימה איו משיאין את אשתו זולתי אם מצאו עד בכתב ע"כ וכ"כ האחרונים. ולא נמצא כן בסוגיין. ואפשר דדייק ליה מברייתא דמסייעא מינה לר' בון דתניא יפה כח השטר מכח העדים וכו' והיינו בשטר בעדים דמסיים בה בשטר גובה מנכסים משועבדים וזהו בעדים דוקא. אך תימא א"כ נימא נמי דבעינן שני עדים דבע"א ודאי אינו גובה מנכסים משועבדים. והרי הנ"י כ' בשם הרמב"ן דבע"א בכתב משיאין וכ"נ מדברי כל הראשונים. ולא אשתמיט חד מינייהו דמצריך חתימת העד. והא דמצרכו

קיום היינו דחיישי שמא כתבו רשע דפסול לעדות אשה וכמ"ש הרי"ף בפירקין וצ"ע. וב"ש כ' שם ס"ק כט וז"ל ועיין בתו' יבמות דף קכ"ב ד"ה דחזו לי' ירוש' נמצא כתוב מת פלוני וקודם לזה כתבו אם חיישינן שמא שד היה זה שצעק פלוני מת ואין שום דביקות זה לזה. ונ"ל דהביאו ראיה מדין זה נמצא כתוב מת פלוני מהני אפי' א"י שכשר כתבו ה"נ לא חיישינן שמא שד היה ע"כ. ודברי תימא הן דלא חיישינן שמא שד היה ממתני' שמעי' דסמכינן אקלא ולמה יביאו ראיה לזה מפלוגתא דאמוראי ועוד למ"ד דלא סמכינן אכתב תיקשי ליה מתני'. והדבר פשוט שדברים אלו שני ענינים נפרדים הם אלא המדפיסים לא עשו ריוח ביניהם. וכן מבואר בדברי הרא"ש וזה ברור:

הדרן עלך פרק האשה בתרא וסליקא לה מסכת יבמות